

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLER ANA BİLİM DALI KELAM VE İTİKADİ İSLAM
MEZHEPLERİ BİLİM DALI

HAZIRLAYAN

Özlem Atalay

204001059

ORYANTALİSTLERİN HZ. MUHAMMED (s.a.v) HAKKINDAKİ
OLUMSUZ SÖYLEMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. M. Salih Geçit

AĞRI-2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
SUMMARY	IV
ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı Yöntemi Kaynakları	2
1.1.1. Araştırmanın amacı ve yöntemi	3
1.1.2. Araştırmanın Kaynakları	4
1.2. Alanın Sınırlılıkları	6
İKİNCİ BÖLÜM	7
2. GENEL HATLARIYLA ORYANTALİZM VE ORYANTALİZMİN TARİHİ GELİŞİMİ	7
2.1. Oryantalizmin Tarifi ve Özellikleri	7
2.2. Oryantalizmin Tarihçesi ve Arka Planına Genel Bir Bakış	9
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	15
3. ORYANTALİZMİN TARİHİ SÜREÇ İÇİNDE GEÇİRDİĞİ DÖNEMLER	15
3.1. Akademik Disipline Dönüşen Oryantalizmin Oluşumunu Etkileyen Faktörler	15
3.2. Ana Hatlarıyla Oryantalist Çalışmaların Dönemleri ve Oryantalist Tipolojileri	15
3.2.1. Ana hatlarıyla oryantalist çalışma dönemleri	16
3.2.2. Oryantalist tipolojileri	16
3.3. Yaşadıkları Çağlara Göre Oryantalist Yaklaşımlar	17
3.3.1. Orta çağ döneminden aydınlanma çağına kadar olan dönemdeki oryantalistlerin peygamberimize yaklaşımları	17
3.3.2. Aydınlanma çağı oryantalistlerinin peygamberimize yaklaşımları	24
3.3.3. 19. Yüzyıldan 21. yüzyıla kadar olan dönem içindeki oryantalistlerin peygamberimize yaklaşımları	27
3.3.4. Günümüzde oryantalistlerin peygamberimize yaklaşımları	30
3.4. Oryantalizmin Akademik Disiplin Haline Dönüşmesi	30
3.5. Oryantalistlerin Son Dönemlerde Yazdıkları Provakatif Eserler ve Yaptıkları Çalışmalar	32
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	36
4. ORYANTALİSTLERİN ORTAK İDDİALARI VE OLUMSUZ SÖYLEMLERİYLE ÖNE ÇIKAN BAZI ORYANTALİSTLER	36
4.1. Oryantalistlerin Ortak İddiaları	36

4.2. Olumsuz Söylemleriyle Öne Çıkan Bazı Oryantalistler.....	37
BEŞİNCİ BÖLÜM	57
5. ORYANTALİSTLERİN Hz. MUHAMMED (s.a.v)’in AİLE HAYATI, RİSALETİ VE KİŞİSEL ÖZELLİKLERİYLE İLGİLİ OLUMSUZ SÖYLEMLERİ	57
5.1. Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v)’e Genel Anlamda Bakış Açıları.....	57
5.2. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Risâleti Öncesi Yaşamı ile İlgili İftiralar	58
5.3. Hz. Muhammed (s.a.v)’in İsmiyle İlgili İftiralar.....	66
5.4. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Ümmiliği Konusunda Ortaya Atılan İftiralar	68
5.5. Hz. Muhammed (s.a.v)’e Garanik Hadisesi Konusunda Yapılan İftiralar.....	72
5.6. Vahyin Kaynağı İle İlgili İftiralar.....	85
5.7. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Mucizeleri ile İlgili İftiralar.....	99
5.8. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Aile ve Evlilik Hayatıyla İlgili İftiralar.....	102
5.9. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Sünneti Hakkındaki İftiralar.....	116
5.10. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Müslümanların Putu Olduğu Yönündeki İftiralar ..	119
5.11. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Deccal Olduğu Yönündeki İftiralar.....	120
5.12. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Medine’ye Hicreti Hakkındaki İftiralar.....	121
5.13. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Sara Hastası Olduğu Yönündeki İftiralar	123
5.14. Hz. Muhammed (s.a.v) Hakkında İleri Sürülen Aziz ve Sosyalist Olduğu İftiralar	124
5.15. Avrupa Destanlarında Hz. Muhammed (s.a.v)’e Atılan İftiralar	125
ALTINCI BÖLÜM.....	127
6. SONUÇ	127
KAYNAKÇA	130

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ORYANTALİSTLERİN HZ. MUHAMMED (s.a.v) HAKKINDAKİ
OLUMSUZ SÖYLEMLERİ

Özlem ATALAY

Tez Danışmanı: Prof. Dr. M. Salih GEÇİT

2022, 130 sayfa

Oryantalizm içinde dinsel, siyasi ve ideolojik kaygıları barındıran bir dünya görüşü olması hasebiyle tarihi süreç içerisinde çok farklı anlamlarda kullanılmıştır. Yine aynı sebepten dolayı amaçlarına, ilgilendiği konulara, oryantalistlerin yetiştiği coğrafyaya göre de kendi içerisinde oryantalizm tanımları farklılaşmıştır. İslam peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v) ve ilahi kitabı Kur'an-ı Kerim ilk günden bugüne değin birçok tartışmanın odak noktası olmuş, farklı yönlerden eleştiriye maruz kalmıştır. Oryantalistler Orta Çağ'dan itibaren özellikle Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında çok şey yazıp çizmişler, Allah'ın elçisi hakkında olumsuz birçok yorum yapmışlardır. Bu tavır 20. yüzyılın ortalarından itibaren ılımlı bir yaklaşım içine girmiş gibi görünse de bu kez bilimsellik adı altında mesnetsiz iddialar devam etmiştir. Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki düşünceleri genelde İslam özelde Kur'an ve sünnet merkezlidir. Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki görüşlerini anlamak onların Kur'an ve sünnet hakkındaki yaklaşımlarını iyi bilmekten geçmektedir. Tek ve mutlak doğrunun İncil ve Kilise babalarının söylemlerinin olduğu yani skolastik düşüncenin hâkim olduğu Orta çağda ve sonrasında oryantalistler Hz. Peygamber'i "sapık", "şarlatan", "menfaatperest", "şehvetperest", "keşiş" vb. ifadelerle tasvir etmişlerdir. Aydınlanma sonrası 19. ve 20. yüzyılda Hz. Muhammed (s.a.v)'in az da olsa saygı duyulan bir şahsiyet olarak kabul edildiği fakat nübüvvetinin inkâr edildiği karalamaların bilimsellik ve sanat adı altında devam ettiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Oryantalizm, Hz. Muhammed, Risalet, Doğu, Batı

SUMMARY
MASTER'S THESIS
HAZRAT OF ORIENTALISTS NEGATIVE STATEMENTS ABOUT
MUHAMMAD

Özlem ATALAY

Thesis Advisor: Prof. Dr. M. Salih GEÇİT

2022, 130 pages

Because it covers religious, political and ideological concerns in itself, orientalism has been used with many different meanings throughout the historical proses. For the same reason, the definitions of orientalism differed within itself according to their aims, the subjects they were interested in, and the geography where orientalist grew up. Prophet of Islam Muhammad and his divine book, the Qur'an, have been the focus of many discussions since the first day and have been criticized from different aspects. Orientalists, especially since the Middle Ages, Hz. Especially since Middle Ages, orientalist has put forth some negative comments about Muhammed the messenger of Allah. Although this attitude seems to have taken a moderate approach since the middle of the 20th century, this time baseless claims under the name of being scientific continued. The orientalist's thoughts on the Prophet Muhammad are generally Islam, Qur'an and sunnah centered. To understand orientalist's views on the Prophet Muhammad one needs to know orientalist's approach to the Qur'an and sunnah. In the Middle Ages and later on, when the only and absolute truth was the sayings of the Bible and the Church fathers, that is, the scholastic thought was dominant, orientalist depicted The Prophet Muhammed as "pervert", "charlatan", "self-interested", "lustful", "monk", etc.. In the 19th and 20th centuries after the enlightenment, it has been seen that the Prophet Muhammad was slightly accepted as a respected figure, but his prophethood was denied and this also continued under the name of being scientific.

Keywords: Orientalism, Hz. Muhammad, Prophethood, East, West

ÖNSÖZ

İslam dinine karşı yapılan fikri saldırıların birçoğu Hz. Muhammed (s.a.v) üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu sahada tarihi süreç içerisinde çirkin nitelemelerle dolu pek çok literatür üretilmiştir. Şayet oryantalistleri, Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında olumsuz söylemlere sevk eden temel saikler tespit edilirse onların bu saldırgan tavırlarının arka planı daha iyi anlaşılacaktır. Biz çalışmamızda farklı oryantalistlerin görüşlerine yer vererek oryantalistlerin hangi konularda Hz. Muhammed'e (s.a.v) saldırdıklarını, bununla neyi amaçladıklarını ve tarihi süreç içinde nasıl farklı söylemlerle Resulullah'ı yıpratmaya çalıştıklarını bir bütünlük içinde gözler önüne sermeyi hedefledik. Bunu yaparken de onların tezlerini çürütürerek nasıl asılsız iddialar ortaya koyduklarını ispat etmeye çalıştık.

Çalışmamız bir giriş, dört bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Tezimizin giriş bölümünde oryantalizmle ilgili “*genel bilgilendirme*” yapılacaktır. Birinci bölümde “*genel hatlarıyla oryantalizm ve oryantalizmin tarihi gelişimi*” ele alınacaktır. İkinci bölümde ise “*oryantalizmin tarihi süreç içinde geçirdiği dönemler*” sistemli bir şekilde değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Üçüncü bölümde “*oryantalistlerin ortak iddiaları*” ele alınıp “*olumsuz söylemleriyle öne çıkan*” bazı oryantalistler hakkında bilgi verilecektir. Dördüncü bölümde “*Hz. Muhammed (s.a.v)'in aile hayatı, nübüvveti ve kişisel özellikleriyle ilgili oryantalistlerin olumsuz söylemleri*” ve bu söylemlere karşı bizim yapmış olduğumuz değerlendirmeler ele alınmaya çalışılacaktır. Sonuç bölümünde ise yapılan araştırmanın “*genel bir değerlendirmesi*” yapılacaktır.

Bu çalışmanın başlangıcından itibaren; bana rehberlik eden, çalışmamdaki eksiklikleri tamamlayan, gerekli kaynakları sağlayan ve önerilerini eksik etmeyerek hatalarımı tashih eden danışman hocam Prof. Dr. Salih GEÇİT'e, tez savunmamda teknik ve bilimsel katkılarıyla beni yönlendiren Doç. Dr. Sedat YILDIRIM ve Doç. Dr. M. Emin YURT hocalarımıza ayrıca bu çalışmayı yaparken değerli fikirleri ve desteklerini hiç esirgemeyen kıymetli eşim Doç. Dr. Arif ATALAY'a sonsuz teşekkürlerimi sunar, şükranlarımı arz etmeyi bir borç bilirim.

Özlem ATALAY

2022, Ağrı

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e.	:	Adı Geçen Eser
a.g.m.	:	Adı Geçen Makale
bkz.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
es.	:	Eski
Htd	:	Hadis Tetkikleri Dergisi
İsam	:	İslam Araştırmaları Merkezi
nşr.	:	Neşreden
(r.a)	:	Radiyallahu Anhüm
sy.	:	Sayı
s.	:	Sahife
(s.a.v)	:	Sallallahu aleyhi vesellem
TDV.	:	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
thk.	:	Tahkik Eden
trc.	:	Tercüme Eden
tsh.	:	Tashih Eden
t.s.	:	Tarih Yok
v.	:	Vefat Tarihi

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Oryantalistlerin yaptığı araştırmalar ve kaleme aldığı eserler genelde Hz. Muhammed (s.a.v) merkezli olmuştur. Hal böyle olunca konuya: “İslam, Muhammed’in Dini”, “Kur’an, ise Muhammed’in Kitabı” perspektifinden bakılmış ve bu bağlamda değerlendirmeler yapılmıştır. Böyle olunca da “Hz. Muhammed (s.a.v)’in kim olduğunu; ne zaman, nerede ve nasıl yaşadığını, hangi süreçlerde ne gibi iddialar ortaya attığını; yeni bir din ortaya atmaya neden ihtiyaç duyduğunu; İslam adıyla bir din uydururken, Allah’tan aldığını iddia ettiği Kuran’ı yazarken ve yayarken kadim kitaplardan ve dinlerden nasıl etkilendiğini, onları dahice güzel bir şekilde harmanlayarak insanları kandırmayı nasıl başardığını...” ideolojik bakış açısıyla değerlendirmiş bu meyanda görüşlerini belgelemeye çalışarak eser telif etmişlerdir.

Diğer taraftan Hristiyan dünyası İslamiyet’i kendine teolojik ve politik anlamda rakip görerek bu dinin peygamberine çeşitli iftiralar atmış, böylece İslam’a geçişin önüne geçmeye ve kendi konumlarını güçlendirmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda Hristiyanlar Hz. Muhammed (s.a.v) ve onun tebliği ettiği İslam dinini ontolojik anlamda adeta var olma mücadelesi olarak algılamışlardır.¹ Zira teolojik bağlamda Hz. Muhammed (s.a.v)’in risaleti Hristiyanlık dininin sona erdiği anlamına gelmekteydi. Müslümanların, İncil’in tahrif edildiği iddialarına karşılık onlar da Kur’an’ın ilâhî olmayan Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından yazılan sıradan bir kitap olduğu iddiasını dile getirmiş, Hz. Muhammed (s.a.v)’e yönelik tahkir edici ifadeler kullanmaktan geri durmamışlardır. Oryantalist çalışmalarda özellikle de Batı kaynaklı olanlar da İslam’ı reddetmek için ortak amaç; öncelikli hedef onun peygamberini itibarsızlaştırmak olmuştur. Bunu da Hz. Muhammed (s.a.v)’in peygamber olamayacağını çeşitli şekillerde ispat etmek için argümanlar ortaya koyarak ve onun risaletini kabul etmeyerek gerçekleştirmeye çalışmışlardır.

¹ Günay, Nasuh, “Batı’nın Hz. Muhammed (s.a.v)’e Karşı Takındığı Olumsuz Tutumun Tarihsel Arka Planı,” *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2008/2, Sayı: 21, s. 106.

Oryantalistler Hz. Muhammed (s.a.v)’e yaptıkları suçlama ve iftiraları çoğu kez kendi teolojik alt yapılarından yola çıkarak yapmışlardır. Diğer semavi dinlerin nübüvvet anlayışı ile İslam’ın nübüvvet anlayışının ontolojik anlamda taban tabana zıt olduğunu görmezden gelmişlerdir. Zira Hristiyanlığın Hz. İsa’ya, Yahudiliğin Hz. Üzeyir’e yüklediği² Tanrılık vasfını Müslümanlar hiçbir zaman Hz. Muhammed (s.a.v)’e yüklememiştir.³ Kur’an-ı Kerim bu konuya açıklık getirerek peygamberin aynı zamanda bir beşer olduğunu teyit etmiştir. De ki: “*Ben sadece sizin gibi bir beşerim; bana tanrınızın tek tanrı olduğu vahiy edilmiştir, doğruca O’na yönelin, O’ndan bağışlanma dileyin. Allah’a ortak koşanların vay haline!*”⁴

Diğer taraftan Kitâb-ı Mukaddes’te ortaya konulan peygamber imajı ile Kur’an-ı Kerîm’de zikredilen peygamber imajı arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Kitabı Mukaddes’in bazı bölümlerinde peygamberler Allah’a yalvaran kullardan ziyade O’na hesap soran bireyler olarak tasvir edilmişlerdir. Ayrıca Hz. Süleyman’ın eşlerine uyararak başka tanrıların ardından gittiği, Hz. Mûsâ’nın aralarından ayrılmasından sonra Hz. Harun’un kavminin isteği üzerine bir put yaptığı gibi Kur’an-ı Kerîm’de çizilen peygamber imajına ters düşen hareketler yaptıkları görülmektedir.⁵

Hz. Muhammed (s.a.v)’e yapılan itham ve iftiraların tarihi seyir içerisinde farklı şekillere bürünerek karşımıza çıktığı bir gerçektir. Kimi zaman sahte rakip peygamber kimi zaman sosyalist reformcu kimi zaman başka dinlerden irtidat eden biri kimi zaman şehvetperest bir kişi.... Oryantalistler ihtiyaca göre farklı kimliklerde İslam Peygamberi algısı oluşturmuşlardır.

1.1. Araştırmanın Amacı Yöntemi Kaynakları

Araştırmanın konusu olan; “*Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) (s.a.v) hakkındaki olumsuz söylemlerine,*” geçmeden önce konuyla ilgili amacımızı, yöntemimizi ve konuyla ilgili başlıca kaynakları ortaya koymak gerekmektedir.

² Adam, Baki, “Üzeyir”, TDV, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2012, XLII, 401-402.

³ Kalın, İbrahim, *İslam ve Batı*, İstanbul: İsam yayınları, 2004, s. 84.

⁴ Fussilet, 41/6.

⁵ Erkocaaslan, Recep, “Hz. Peygamber’e Atılan Çirkin Bir İftira: Hz. Peygamber Zeyneb bint Cahş Evliliğinin Hz. Dâvûd Bat-Şeba Evliliğine Benzetilmesi,” *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, Haziran 2020, 24 (1): 475-496, s. 481.

1.1.1. Araştırmanın amacı ve yöntemi

Haçlı seferlerinden sonra Batı, Müslümanları askeri güçle yenemeyeceğini anlayınca Doğuyu yakından tanıma, kaleyi içten fethetme fikrini giderek daha da benimsemiştir.⁶ Bundan dolayı oryantalist söylem şark toplumları ile ilgili önyargılı kalıp söylemler de üretmeye başlamıştır.⁷

Tarihi süreç içerisinde oryantalistler; Hz. Muhammed (s.a.v)’in şahsı, yaşam tarzı, sözleri ve risaleti hakkında kendilerince değerlendirmeler yapmış birtakım bilinçli ve önyargılı söylemler içeren literatür geliştirmişlerdir. Nitekim bu kimseler İslam’ın domuz eti ve alkolü haram kıldığını bildikleri halde Hz. Muhammed (s.a.v)’in sarhoş bir şekilde domuzlar tarafından öldürüldüğü iftirasını atmakta bile bir beis görmemişlerdir.⁸ Bu yöntemlerle İslam’ı kendi bakış açıları çerçevelerinde yorumlayarak yozlaştırmak dolayısıyla İslam’ı ve onun peygamberini itibarsızlaştırmak istemişlerdir. Tabi bunu yaparken de araştırmamızda da görüleceği gibi; oryantalistler sistemli ve uzun soluklu projeler geliştirmiş bunun için yüklü miktarlarda fonlar ayırmışlardır.

Çalışmamızın amacı, oryantalistlerin Peygamberimiz hakkındaki olumsuz söylem ve tasavvurlarının kırılma noktalarını tespit edip tarihi süreç içerisindeki ve günümüzdeki yansımalarını gözler önüne sermektir. Tezimize oryantalizmle ilgili ilk dönemlerde yapılmış çalışmaların tespit ve tetkiki ile başlanmış son dönemlerde yapılan çalışmalar tahlili ile devam edilmiştir. İslam tarihiyle ilgili klasik kaynaklar değerlendirilerek incelemeler yapılmıştır. Daha sonra konuyla ilgili iddiaların ayet ve hadislerde yer alıp almadığı değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Böylece araştırmamızın konusu olan oryantalizm ile ilgili olan bir çalışma zemini oluşturulmuştur.

Araştırmamızın yazımı aşamasında; öncelikli olarak konuyla ilgili makaleler tespit edilerek yol haritası tayin edilmiştir. Ardından araştırmanın amacı ve elde edilmek istenen sonuçlar doğrultusunda değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır.

⁶ Bayraktar, İbrahim, “Müsteşrikler ve Hz. Peygamber’e Bakışları,” *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 0, Sayı 21, 2004, s. 18.

⁷ Karataş, Cengiz, “İslama fobi Kavramına Oryantalizm ve Öteki Açısından Bir Bakış” *İslamofobi ile Mücadele Str Atejileri, II. Uluslararası İmgebilim Çalıştayı*, January 2016, s. 53.

⁸ Ernst, Carly W., *Hz. Muhammed (s.a.v)’in Yolunda*, trc. Cangüzel Güner Zülfikar, İstanbul: Okyanus 2002, s. 48.

Yapılacak olan çalışmanın amacı oryantalizmin ne olduğunu, Hz. Muhammed (s.a.v)’e bakışın tarih içinde nasıl şekillendiğini ortaya koyup oryantalizmin tarihi süreci içerisinde oluşan olumsuz Hz. Muhammed (s.a.v) tasavvurlarının günümüzdeki etki ve yansımalarını belirlemektir. Oryantalistlerin hangi konularda Peygamberimiz hakkında olumsuz söylemler geliştirdikleri ve bu söylemlerin aslında nasıl mesnetsiz iddialar olduğunu gün yüzüne çıkarmaktır.

1.1.2. Araştırmanın Kaynakları

Araştırmanın kaynaklarını; konuyla ilgili yazılan kitap ve makaleler ile Oryantalizmle ilgili yazılan tezler olmak üzere iki başlık altında tasnif etmek daha faydalı olur.

Temel Kaynaklar ve Makaleler

Asım Köksal’ın “*Müsteşrik Caetanininin Yazdığı İslam Tarihindeki İsnad ve İffiralar,*” Hüseyin Akgül’ün “*Goldziher ve Hadis,*” Soner Akpınar’ın “*Çağdaş Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) Algısı,*” Anne Marie Delcambert’in “*Allah’ın Rasulu Hz. Muhammed (s.a.v),*” Emile Dermenghem’in “*Hz.Muhammed ve Risaleti,*” Edward Said’in, “*Oryantalizm*” ve “*Sömürgeciliğin Keşif Yolu,*” Carly W Ernst, “*Hz. Muhammed (s.a.v)’in Yolunda,*” Muhammed Kutup’un “*Oryantalistler ve İslam,*” Maxsime Rodinson’un “*Hazreti Muhammed,*” Mehmet Saffet Sarıkaya’nın “*İslam Düşünce Tarihinde Mezhepler,*” Selahattin Sönmezsoy’un “*Kur’an ve Oryantalistler,*” Özcan Taşçı “*Aydınlanma Oryantalizm ve İslam,*” W. Montgomery Watt’ın “*İslam’ın Orta çağ Avrupası Üzerindeki Etkisi,*” *İslam Düşüncesinin Teşekkülü ve Muhammed’in Mekke’si,* Yücel Bulut’un, “*Oryantalizmin Kısa Tarihi*”, isimli eserler temel kaynaklarımızdan kitapları oluşturmaktadır.

Diğer taraftan DİA’nın Oryantalizm ya da müsteşriklik ile ilgili olan maddeleri de önemli ölçüde yol gösterici olmuştur. Oryantalizmle ilgili olarak birçok makaleden de faydalanılmıştır. Bu makalelerin bazıları şunlardır;

İsmail Amayira’nın “*Oryantalist Olgunun Tarihi Kökleri*”, Serdar Aslan’ın “*Goethe’nin Kur’an-ı Kerim ile Buluşması*”, Cengiz Aydın/ Tahsin Görgün’ün “*Barthélemy de Molainville d’ Herbelot*”, Arif Atalay’ın “*Bir Müsteşrik Olarak Joseph Schacht’ın İslam Hukuku Hakkındaki Yanılgıları I*”, Mehmet Azimli’nin

“Müslüman Tarihçilerin Oryantalistlere Karşı Tavrıları -Asım Köksal Örneği”, İbrahim Bayraktar’ın “Müsteşrikler ve Hz. Peygamber’e Bakışları,” Carl Brockelmann’ın “İslam Milletleri ve Devletleri Tarihi”, Hamza Canbulut’un “Aloys Sprenger’in Kur’ân ve Hadis Hakkındaki Görüşleri”, İlyas Canikli’nin “İgnaz Goldziher’in ‘İslam Kültürü ve Araştırmaları I-II’ Eseri Bağlamında Hz. Peygamber ve Hadisler Hakkındaki Görüşlerine Yeniden Bakış”, Sine Demirkıvran’ın “Orta çağ’da Batıda Yapılan İlk Kur’an Çevirileri ve Çevirmenlerin Çeviri Stratejileri”, Emile Dermenghem’in *Hz. Muhammed (s.a.v) ve Risaleti*, Mehmet Görmez’in “Klasik Oryantalizmi Hadis Araştırmalarına Sevk Eden Temel Faktörler”, Özcan Hıdır’ın “Bir Hadis Oksidentalizm Olarak Fuat Sezgin Ve Hadis Kitabına Dair İddiaları, Seyfullah Kara’nın “Hz. Peygamber’e Karşı Oryantalist Bakış ve Bu Bakışın Kırılmasında Metodolojik Yaklaşımın Önemi”, Cengiz Karataş’ın “İslama fobi Kavramına Oryantalizm ve Öteki Açısından Bir Bakış,” Utku Kızılok’un “Oryantalizm, Medeniyetler Çatışması ve Ilımlı İslam,” isimli makaleler bunlardan bir kısmıdır.

Ayrıca yazılı çalışmalara ilave olarak tezimizde çağımızın gereği ve vazgeçilmezi haline gelen bazı internet web adresi ve ilgili sayfalarından da faydalanılmıştır. Diğer bir sebep ise bütün eserleri matbu, yani yayınlanmış olarak bulmak mümkün olmamıştır. Dolayısıyla, bazı eserleri internet web yayınları üzerinden incelemek durumu ve zarureti hâsıl olmuştur. Bu internet sitelerinden birkaçının ismini de aşağıda verilmiştir;

<https://www.sohtasinan.org.tr/makaleler/oryantalizm-kafasi-2>, Erişim tarihi: 08.12.2021

https://marksist.net/utku_kizilok/oryantalizm_medeniyetler_catismasi_ve_ilimli_islam.htm, Erişim tarihi: 11.12.2021.

<https://medium.com/uncorrupted-islam/prophet-muhammad-196e312f82e5>, Erişim tarihi: 03.02.2022

https://marksist.net/utku_kizilok/oryantalizm_medeniyetler_catismasi_ve_ilimli_islam.htm; Erişim tarihi, 11.12.2021.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Innocence_of_Muslims, Erişim tarihi: 07.02.2022 ve benzeri birçok internet sitesi araştırmamıza kaynak teşkil etmiştir.

Diğer taraftan oryantalizmle ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerinden de faydalanılmış olup onlardan birkaç tanesi aşağıdaki gibidir:

Oryantalizmle ilgili yapılan tezler

Konuyla ilgili olarak Bekir Armağan'ın “*Tor Andrae'nin Eserlerinde Hz. Muhammed (s.a.v),*” Ankarada 2012 yılında bitirmiş olduğu doktora tezi, Hamza Canbulut'un “*Aloys Sprenger'in Kur'ân ve Hadis Hakkındaki Görüşleri*” İstanbul 2020'de yapmış olduğu yüksek lisans tezi, Şenol Çakmak'ın “*Kur'an'a Oryantalist Yaklaşımlar: John Wansbrough Örneği*” isimli Elazığ 2016'da yazmış olduğu yüksek lisans tezi, Selim Çelik'in *Alman Oryantalist Gregor Schoeler'in Hadis Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, isimli İstanbul 2021'de bitirdiği yüksek lisans tezi, Hatice Er'in *Oryantalistlerin Kur'an Vahyi ve Kur'an'ın Kaynağına Yönelik İddiaları*, Konya 2016'da yazmış olduğu Basılmamış yüksek lisans tezi ve Kemal Gözütok'un “*Oryantalistlerin Kur'an Tarihine Bakışları*” Ankara 2012'de yazmış olduğu yüksek lisans tezini bunlar arasında sayabiliriz.

1.2. Alanın Sınırlılıkları

Çalışmamızda zorlandığımız en önemli nokta alanın çok geniş olmasıdır. Orta çağdan günümüze kadar 3000 yakın peygamberimiz hakkında eser kaleme alınmıştır. Bu esrelerden birçoğu Türkçe 'ye çevrilmemiştir. Literatür taramasında bu alandaki genişlik ve eserlerdeki tercüme yetersizliği tezimizi yazarken sıkıntıları beraberinde getirmiştir. Tez çalışması sürecindeki yaşanan zorluklardan biri de telif edilmiş kaynak değerindeki eserlerin basımının durması sebebiyle eserlere ulaşma konusunda yaşanan zorluklar oluşturmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GENEL HATLARIYLA ORYANTALİZM VE ORYANTALİZMİN TARİHİ GELİŞİMİ

Konunun akışı gereği burada öncelikle oryantalizmin tarifini ve özellikleri verilmelidir. Daha sonra oryantalizmin tarihçesini ve oryantalizmin arka planında yatan gerçeğin genel bir tespitini yapmak gerekir.

2.1. Oryantalizmin Tarifi ve Özellikleri

Oryantalizm, oryantalist, müsteşrik, şarkiyatçılık kavramları Müslümanların zihninde sürekli olarak Hristiyanlık ve misyonerlikle birlikte anılan kavramlar olmuştur.⁹ Gayr-ı Müslim ve Batılı araştırmacılar tarafından yapılan; genelde Doğu'ya, özelde ise İslam'a ve Kur'an'a yönelik çalışmaların tamamına “*oryantalizm*” denilir.¹⁰ Bu çalışmaları yapan kişilere ise “*oryantalist*” denilmiştir. Oryantalizm kelimesine karşılık olarak Türkçe’de “*doğubilimi*” Arapçada ise “*müsteşriklik*” ifadesi kullanılmıştır.¹¹ Müsteşrik kelimesi şark kelimesinden türetilmiş olup doğulu anlamına gelirken “*şarkiyat*” kelimesi şarka ait olan her şey anlamda kullanılmıştır. Oryantalizm, kavram olarak ilk kez 18. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış olup ilk defa 1779 yılında İngiltere’de, daha sonra aynı tarihte Fransa’da kullanılmıştır.¹²

Oryantalizm kelimesi içinde dinsel, siyasi ve ideolojik kaygıları barındıran bir dünya görüşü olması hasebiyle tarihi süreç içerisinde çok farklı anlamlarda kullanılmıştır.¹³ Yine aynı sebepten dolayı amaçlarına, ilgilendiği konulara, oryantalistlerin yetiştiği coğrafyaya göre de kendi içerisinde oryantalizm tanımları farklılaşmıştır.¹⁴ Bununla birlikte tarihsel bir geçmişe sahip olan oryantalizm kavramını bir bütünlük içinde dünya kamuoyuna sunan Edward Said; oryantalizmi tek bir cümle ile şu şekilde özetler; “*Oryantalizm gerçek Doğu’yu değil*

⁹ Taşçı, Özcan, Aydınlanma *Oryantalizm ve İslam*, Ankara: Sentez Yayıncılık 2013, s. 8.

¹⁰ Edward, Said, *Şarkiyatçılık*, trc. Berna Yıldırım, İstanbul: Metis yayınları 2020, s. 12.

¹¹ Sönmezsoy, Selahattin, *Kur'an ve Oryantalistler*, Ankara: Fecr 1998, s. 25.

¹² Bayraktar, s. 21.

¹³ Kara, Seyfullah, “Hz. Peygamber’e Karşı Oryantalist Bakış ve Bu Bakışın Kırılmasında Metodolojik Yaklaşımın Önemi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005 Cilt 0, Sayı 23, Erzurum 2005, s. 150.

¹⁴ Kuzudişi, Bekir, “Oryantalizm ve Hadisle İlgilenen Bazı Oryantalistler” *İstanbul Üniversitesi Dergisi*, sayı.7, 17 Nisan 2012, s. 1.

Şarkiyatçıların görmek istedikleri bir “Şark’ı” aksettirir.” Oryantalizmin en kısa ve özlü tanımı ise “Doğu’yu anlama, Doğu’ya olan tecessüsü giderme çabasıdır.”¹⁵ diyebiliriz.

Oryantalizm, Şark’ı, ekonomik, siyasal, sosyolojik, kültürel, dinsel ve askeri yönleriyle incelemiş, batılı burjuva sınıfların sömürgeci emelleriyle doğrudan örtüşen bir Şark imajı oluşturmuştur. Araştırmacıların neredeyse tamamı Şark’ı düşman olarak göstermiş ve Doğu uygarlıklarının birikimini yok saymışlardır. Tarihsel bağından koparılmış, oryantalistlerin tahayyüllerinden ibaret olan yeni bir Şark oluşturulmuştur. Oluşturulan yeni Şark kimi yönleriyle ilginç, egzotik, ama aynı zamanda barbar, kültürel olarak geri, cahil bir toplum olarak tanımlanmıştır. Şeytanın zürriyeti olmakla itham edilen Müslümanlar aşağılanıp hor görülmüştür. Konuyla ilgili olarak yayınlanan kitaplarda Şark insanına dair bitmez tükenmez, akla hayale sığmaz aşağılayıcı öyküler anlatılmıştır.¹⁶

Buna bağlı olarak “*oryantalist*” kavramı da en bilinen anlamıyla Doğu toplumlarının dilleri, kültürleri, tarihleri ve coğrafyaları hakkında bilgi sahibi olan araştırmacıları ifade etmek için kullanılmıştır. Yani Doğu milletlerine ait her türlü yazılı eseri inceleyen büyük çoğunluğunu ehli kitabın oluşturduğu batılı bilginleri ifade etmek için oryantalist kelimesi kullanılmıştır.¹⁷

Bu tanımlar dikkate alındığında; oryantalizmin temel konularını oluşturan Arap dili ve İslami ilimlere duyulan ilgi ve bu alan hakkındaki araştırmalar Orta çağdan bugüne değin Avrupa’da birikimli olarak ilerleyen sistemli bir hareket haline dönüşmüştür.¹⁸

İslam dini, peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v) ve ilahi kitabı Kur’an-ı Kerim ilk günden bugüne değin birçok tartışmanın odak noktası olmuş, farklı yönlerden eleştiriye maruz kalmıştır.¹⁹ Oryantalistler özellikle Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında çok şey yazıp çizmişler, Orta Çağ’dan itibaren Allah’ın elçisi hakkında olumsuz

¹⁵ Milletlerarası İslam Gençlik Konseyi, *Günümüz Din ve Fikir Hareketleri Ansiklopedisi*, İstanbul: Risale Yayınları 1990.

¹⁶ Ernst, s.48.

¹⁷ Bayraktar, s. 7.

¹⁸ Kutup, s. 25.

¹⁹ Armağan, Bekir, “*Tor Andrae’nin Eserlerinde Hz. Muhammed (s.a.v),*” (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2012, s. 16.

yorumlar yapmışlardır. Ancak onların bu tavrı 20. yüzyılın ortalarından itibaren ılımlı bir yaklaşım içine girse de bu eğilimin masumane olduğunu söylemek oldukça güç görünmektedir.²⁰ Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki düşünceleri genelde İslam özelde Kur'an ve sünnet merkezlidir. Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki görüşlerini anlamak onların Kur'an ve sünnet hakkındaki yaklaşımlarını iyi bilmekten geçmektedir.²¹

Orta Çağ'da Hz. Muhammed (s.a.v)'e yaptıkları bu yakıştırmalar oldukça şaşırtıcıdır. Bu dönemde; *"Muhammed'in dininden dönmüş sahte vahiy yayıcısı olduğu, şehvet ve sefahat düşkünü hatta ve hatta oğlancısı olduğu"* suçlamaları dillendirilmiştir. Yine bu yüzyılda İslam'ı Ariusçuluk²² olarak nitelendiren kimselere de rastlanmıştır.²³

Oryantalistler, Batı'da Hz. Peygamberi Müslümanların tapındığı bir put olarak dillendiren görüşlere de yer vermişlerdir. Hz. Peygamberle ilgili olarak en çok ortaya atılan diğer iddialar onun şiddete meyilli olduğu, İslam'ı kılıç zoruyla yaydığı iftiralarıdır. Bu sebeple de Batı Hz. Muhammed (s.a.v)'in, şahsiyetini bu sıfatlara uygun olarak yeniden inşa etmeye çalışmıştır.²⁴

2.2. Oryantalizmin Tarihçesi ve Arka Planına Genel Bir Bakış

Oryantalizmin başlangıç tarihi hakkında farklı görüşler vardır. Bu farklılıklarla beraber, oryantalizmin amaç ve hedeflerinin nihai muhatabı İslâm ve Hz. Muhammed (s.a.v) olmuştur. Şayet İslam-Hristiyan ilişkileri esas alınacak olursa oryantalizmin başlangıç tarihini Hz. Peygamber'in dönemine kadar götürmek mümkün görünmektedir. Müslümanların Doğu Hristiyanlarla karşılaşması, Hz. Peygamber'in risaletinden kısa bir süre sonra Habeşistan hicretiyle gerçekleşmiştir. Busra valisine İslam'ı tebliği için giden Müslüman elçinin öldürülmesi Hristiyanlarla Müslümanları Mute savaşında karşı karşıya getirmiştir. Fetih hareketlerinin hız kazanmasıyla birlikte Müslümanlar Mezopotamya'dan başlayarak,

²⁰ Kara, s. 148.

²¹ Metin, İsmail, "Batı'da Hz. Muhammed (s.a.v)'in Kişiliğine ve Evliliklerine Yaklaşımlar," *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9 Sayı: 4579.

²² Ariusçuluk; IV. yy'ın başında İskenderiyeli rahibin ortaya attığı İsa'nın tanrı değil de yaratılmış olduğunu savunan Hristiyan öğretisi. Bkz, Said, s. 72.

²³ Said, s. 72.

²⁴ Şemşek, Vesile, "Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v)'in Hayatına Yaklaşımlarına Dair Bazı İncelemeler," *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Cilt:7 / Sayı:1 Mart 2020, s. 121.

Endülüs'ü, Sicilya'yı ve Fransa'nın bazı bölgelerini fethetmişlerdir. Türkler tarafından Anadolu'nun fethedilerek yurt haline getirilmesi Batı'nın Müslümanlara karşı olan düşmanlığını artırmıştır. Kısa bir sürede Müslümanların büyük fetihler gerçekleştirmesi, Hristiyan Batı'nın İslam dinine ve Peygamberine karşı ilgisini ve kini artırmıştır.²⁵

Orta çağda Batı'ya Hz. Muhammed (s.a.v) ile ilgili bilgiler genellikle üç kaynaktan Bizans, İspanyol ve kutsal topraklardan dönen şövalyelerin Doğu hakkında anlattıkları fantastik hikayeler yoluyla gelmiştir.²⁶ Oryantalizm söylemler her dönemde farklı şekillerde kendini göstermiştir. İlk dönemlerde (Orta çağ) iftira ve hakaret içeren metin ve eserler kaleme alınmış, Peygamber'i "sapık", "şarlatan", "menfaatperest", "şehvetperest", "keşiş" vb. ifadelerle tasvir etmişlerdir. Bu dönem tek ve mutlak doğrunun İncil olduğu kilisenin ve skolastik düşüncenin hâkim olduğu bir dönemdir. Aydınlanma sonrası 19. ve 20. yüzyılda Hz. Muhammed (s.a.v)'in az da olsa saygı duyulan bir şahsiyet olarak kabul edildiği fakat nübüvvetinin inkâr edildiği karalamaların bilimsellik adı altında devam ettiği görülmüştür.²⁷

Orta çağ Hristiyan yazarları Haçlı seferlerinde Müslümanları karalamak amacıyla İslâm ve onun peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında iftira ve kötülemeyi esas alan bir yaklaşım biçimi sergilemişlerdir. Hz. Muhammed (s.a.v)'i Mekke'nin putlarından bir put, Müslümanların taptığı bir tanrı ve şeytanın vücut bulmuş hali olarak göstermekten hiç çekinmemişlerdir. Hristiyanların egemenliğinde olan Sicilya ve İspanya topraklarının Müslümanlar tarafından fethedilmesi Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki mesnetsiz ithamların daha da artmasına sebep olmuştur.²⁸

Sekizinci yüzyılda Yuhanna ed Dimaşkı (v. 749) daha sonra ise Theophane le Confesseur ve Bizanslı Nicetas'ın eserlerinin tercümeleri ile Batı Avrupa'da İslam ve Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında doğru olmayan bilgiler yayılmıştır.²⁹ Tarihte Hz. Muhammed (s.a.v)'in yalancı bir peygamber ve deccalın habercisi olduğu; İslam'ın

²⁵ Kara, s. 150.

²⁶ Günay, s. 112.

²⁷ <https://www.sohetasinan.org.tr/makaleler/oryantalizm-kafasi-2>, Erişim tarihi: 08.12.2021

²⁸ Hakyemez, Cemil, "Oryantalistlere göre Hz. Muhammed (s.a.v)," *İslâmî İlimler Dergisi*, Yıl 1, Sayı 1, Bahar 2006, s. 166.

²⁹ Metin, s. 57.

esas itibariyle Arapların bir sapkınlığı ve hurafesi olduğu iddiaları İlk defa, Arapça'da “Yuhanna ed-Dımeşkî” Latince'de “Johannes Damascenus” olarak bilinen ve son kilise babası kabul edilen Şamlı Aziz John tarafından dillendirilmiştir.³⁰ Yuhanna ed-Dımeşkî tarafından kaleme alınan risale İslam'a karşı yazılmış ilk reddiye olarak nitelendirilmiştir. Dımeşkî'den sonra Theodore Ebu Kurra, Theophane le Confesseur, Yakubî filozof Yahya b. Adiyy vd. benzer iddialar ekseninde reddiyeler kaleme almışlardır.³¹ Dımaşki gibi Papa III. Innocentius'un Hz. Muhammed (s.a.v)'i Deccal olarak nitelemesi ve seyyah Doughty'nın Hz. Muhammed (s.a.v)'e yaptığı çirkin tasvirlerle Hristiyan saldırıları ve düşmanlığı hız kesmeden devam etmiştir Aslında Dımaşki ve Papanın Deccal yakıştırması kendi kutsal kitaplarından yani dört İncil'den biri olan Yuhanna'nın birinci mektubunda geçen “İsa-Mesih bedende gelmiştir diye ikrar eden her ruh Allah'tandır ve İsa'yı ikrar etmeyen her Ruh Allah'tan değildir. Bu Deccal'in (Antechrist) ruhudur.” Sözüne dayanmaktadır. Bugün Batı'da Kilise eğitimi görmüş birçok kimse, Kur'an'ın Allah tarafından gönderilmediğine, Hz. Muhammed (s.a.v)'in peygamber olmadığına inanmaktadırlar. Çünkü Hristiyanlık dinin en üstün ve en son din olduğuna, onun dışında kurtuluşun mümkün olmadığına ve dolayısıyla, ondan sonra başka bir dinin gelemeyeceğine inanmışlardır.³²

Görüldüğü üzere 8. yüzyıl oryantalist eserlerinde Hz. Muhammed (s.a.v) ve Hz. İsa sürekli karşılaştırılmıştır. Oryantalistlere göre Hz. Muhammed (s.a.v) kötü Hz. İsa ise iyi ve güzel olanın temsilcisi olmuştur. Bu kalıp söylemlerini Tanrı, Hz. İsa'ya anne ve baba vermişken Hz. Muhammed (s.a.v)'i her ikisinden mahrum bırakmış görüşüyle temellendirmeye çalışmışlardır. Ayrıca Hz. Muhammed (s.a.v)'in İsa karşıtı Deccal olduğu bu eserlerde sıklıkla vurgulanmıştır.³³ Orta çağ Hristiyanlığı, İslam'ı şeytanın dini, Hz. Peygamber'i ise şeytanın elçisi olarak görmüşlerdir. Bu dönemdeki Oryantalistler göre Hz. Muhammed (s.a.v) bir sihirbaz,

³⁰ Uğur, Hakan, “Oryantalist Dozy'nin Kur'an Hakkındaki İddialarına İsmail Fennî Ertuğrul'un Verdiği Cevaplar,” *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47, 2019, s. 177.

³¹ Aytaç, Hüsnâ, *Ebü'l-A'lâ el-Mevdûdî'nin Tefhîmü'l-Kur'ân Adlı Tefsirinde Oryantalizm Eleştirisi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır 2019, s. 48.

³² Akdemir, Salih, “Müsteşriklerin Kur'an-I Kerim ve Hz. Muhammed (s.a.v) (sav)'e Yaklaşımları,” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1990-Cilt: 31- Sayı: 1, 179-210, s. 189.

³³ Metin, s. 57.

sahtekâr, ikiyüzlü ve yalancı bir peygamberdir. Müslümanlar ise Hz. Muhammed (s.a.v)’e tapan putperestlerdir. İslam saldırgan, yıkıcı bir dindir.³⁴

Bu iddialar adeta Orta çağ Avrupa’sının İslam tasavvurunu belirlemiş Rönesans sonuna kadar bu alandaki en belirleyici unsur olmaya da devam etmiştir.³⁵ Hz. Muhammed (s.a.v)’in haşa sahtekarlığını ispat için de tarihi, felsefi ve teolojik olarak ellerine geçen her malzemeyi kendi tezlerini ispatta kullanmışlardır.³⁶ Halbuki Peygamberimizi öldürmek isteyen müşrikler bile Hz. Muhammed (s.a.v)’i asla yalancı ve sahtekâr olarak nitelendirmemişlerdir.

Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki olumsuz söylemleri arasında süreklilik söz konusudur. Yuhanna ed-Dımaşki’nin 8. yüzyılda Hz. Muhammed (s.a.v)’i “sahte peygamber” olarak itham etmesinden Amerikalı Evengelist Jerry Falwell’in 21. yüzyılda Hz. Peygamberi terörist olarak itham etmesi arasında süregelen bir ilişki söz konusudur.³⁷

Hristiyanlar teolojik kaygıları sebebiyle İslam’ın son din, Hz. Muhammed (s.a.v)’in hatem’ül enbiya olması hakikatini kendilerince tehaddi olarak algılamışlardır. Bundan dolayı Orta çağdan itibaren İslam’ı ve peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v)’i reddederek ve inkâr yoluna giderek bu meyanda değerlendirmeler yapmışlardır.³⁸ Diğer taraftan Hristiyanlara göre Hz. Muhammed (s.a.v) Hristiyanlığın en önemli unsuru olan Baba-Oğul-Kutsal Ruh şeklinde formüle edilen teslis anlayışını, Hz. İsa’nın çarmıhta ölmesi ve yeniden dirilmesini reddetmekle Hz. İsa’nın değerini düşürmüştür.³⁹ Zira Hristiyanlara göre zaten Allah biricik oğlu İsa’nın çarmıhta ölmesine izin vererek tüm insanlığı Hz. Adem’in işlediği aslı günahı kurtarmıştır. Hristiyanlar kendi dinlerini semavi dinlerin sonuncusu kabul etmişlerdir. Onlara göre insanla Tanrı arasında uzlaşma gerçekleştiğine göre başka bir din ve peygambere de gerek kalmamıştır. Kurtuluş ancak oğul İsa’ya iman etmekle mümkündür. Bu sebeple diğer dinler hak din olamaz.

³⁴ Akdemir, s. 186

³⁵ Er, Hatice, *Oryantalistlerin Kur’an Vahyi ve Kur’an’ın Kaynağına Yönelik İddiaları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2016, s. 11.

³⁶ Hıdır, Özcan, *Batıda Hz. Muhammed (s.a.v) İmajı*, İstanbul; İnsan yayınları 2019, s. 402.

³⁷ Kalın, s. 15.

³⁸ Hıdır, s. 402.

³⁹ Günay, s. 111.

Aslında İslam dinine ve peygamberine olan düşmanlıkların temelinde yatan haçlı seferlerine sebep olan zihniyetin arka planında yatan temel düşünce de budur.⁴⁰

Özet olarak oryantalizm kavramı üç temel bakış açısını ifade etmek için kullanılmıştır:

İlk olarak; Avrupa ve Asya arasındaki değişken tarihsel ve kültürel ilişkiyi,

İkinci olarak; 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren çeşitli doğu kültürlerinin ve geleneklerinin incelenmesinde uzmanlaşmayı ifade eden Batı'daki bilimsel disiplini,

Üçüncü olarak; Dünyanın Doğu olarak isimlendirdiği bölge hakkındaki ideolojik varsayımları⁴¹

Oryantalizmin ne zaman ortaya çıktığı ile ilgili olarak birçok görüş beyan edilmiştir. Bu görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir;

1. Oryantalizmin Peygamber'in (s.a.v) risaletiyle başladığı görüşü.
2. Oryantalizmin İslam fetihlerinin başlamasıyla başladığı görüşü.
3. Oryantalizmin 10. yüzyılda başladığı görüşü.
4. Oryantalizmin 12. yüzyılda başladığı görüşü.
5. Oryantalizmin 1312'de Viyana Konsilinde alınan kararlarla başladığı görüşü.
6. Oryantalizmin 16. yüzyılda başladığı görüşü.⁴²

Tarih içerisinde devam eden polemikler zamanla risale ve reddiyelere dönüşmüştür. Müslümanlarla iletişim halinde olan Hristiyan din ve bilim adamları çalışmalarında beyhude bir şekilde Hz. Muhammed (s.a.v)'in peygamberliğini reddetme gayreti içine girmişlerdir.⁴³

Oryantalizmin dönemlerini ve gelişmesinde rol oynayan faktörleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkün görünmektedir;

⁴⁰ Akdemir, s. 186.

⁴¹ Bulut, Yücel, "Oryantalizm", TDV, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları 2007, XXXIII, 428.

⁴² Çelik, Selim, *Alman Oryantalist Gregor Schoeler'in Hadis Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, (Basılmamış Yüksek lisans Tezi), İstanbul 2021, s. 16.

⁴³ Günay, s. 111.

1. Dönem: 7. yy. İslam'ın Doğuşu.
- 2.Dönem: 8. yy 'dan itibaren Müslümanların Avrupa kapılarına dayanmasıyla hızlı bir şekilde gelişen İslam-Hıristiyan ilişkileri.
3. Dönem: 16. yy. Avrupa'da Arap dili kürsülerinin kurulması.
4. Dönem: 19. yy. Oryantalizmin akademik bir disiplin olarak kurumsallaşması.⁴⁴

⁴⁴ Çelik, s. 16.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ORYANTALİZMİN TARİHİ SÜREÇ İÇİNDE GEÇİRDİĞİ DÖNEMLER

Bu bölümde ele alınacak konular oryantalizmin tarihi süreç içerisinde geçirdiği dönemleri çeşitli yönleriyle ele alınıp ortaya konulmaya gayret edilecektir. Bunlar aşağıdaki gibidir.

3.1. Akademik Disipline Dönüşen Oryantalizmin Oluşumunu Etkileyen Faktörler

18. yüzyılın ikinci yarısı ve 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren oryantalizmin akademik bir disiplin olarak kurumsallaştıran ve ortaya çıkmasına sebep olan faktörleri aşağıdaki gibi özetlemek mümkün görünmektedir:

- 1) Akademik merak
- 2) Kitabı Mukaddes incelemeleri
- 3) İslam'ın temel kaynaklarını tercüme faaliyetleri
- 4) Filoloji çalışmaları
- 5) Batılıların Müslümanlara karşı karalama kampanyaları
- 6) Misyonerlik faaliyetleri
- 7) Sömürgecilik faaliyetleri.⁴⁵

3.2. Ana Hatlarıyla Oryantalist Çalışmaların Dönemleri ve Oryantalist Tipolojileri

Oryantalistlerin gerek faaliyette bulundukları dönemlerin gerekse de yaptıkları çalışmaların içerisinde birtakım söylem farklılıkları dikkat çekmektedir. Bu bağlamda konuyu “ana hatlarıyla oryantalist çalışma dönemleri” ve “oryantalist tipolojileri” olmak üzere iki ayrı başlık altında ele alacağız.

⁴⁵ Armağan, s. 2.

3.2.1. Ana hatlarıyla oryantalist çalışma dönemleri

Oryantalistlerin İslam dini hakkındaki çalışmalarını, bulundukları dönemin şartları ve değişkenleri dikkate alındığında üç ana başlık içerisinde incelemek mümkün görünmektedir;

1- 7. Yüzyıldan 19. Yüzyıla Kadar Yapılan Çalışmalar: Bu dönemdeki çalışmalar genel anlamda İslam dinine ve peygamberine saldırı şeklinde gerçekleşmiş içinde haçlı ruhu ve ideolojik kaygılar barındırmıştır.

2- 19. Yüzyıldan 20. Yüzyılının İlk Yarısına Kadar Yapılan Çalışmalar: Birinci döneme göre daha ılımlı olmakla beraber İslam dinini ve peygamberini karalama çabası devam ettirilmiştir. Bu dönemde büyük oranda bilimsel ilkelere riayet edilen orijinal çalışmalar meydana getirilmiştir.

3- 20. Yüzyılın İkinci Yarısından (II. Dünya Savaşı Sonrası) Günümüze Kadar Yapılan Çalışmalar: Bu dönemde yapılan çalışmalar genel anlamda objektiflik özelliği taşımakta olup ideolojik yaklaşımlar büyük oranda azalmıştır. Bu dönemde oryantalizm akademik bir hüviyet kazanmıştır.⁴⁶

3.2.2. Oryantalist tipolojileri

Oryantalistlerin İslam dini ve peygamberi hakkındaki söylemlerini büyük oranda yaşadığı dönemin şartları ve inanmış oldukları ideolojiler belirlemiştir. Bunları oryantalistlerin sahip oldukları farklı özellikleri dikkate alarak incelememiz gerekmektedir.

Oryantalistleri sahip oldukları düşünce yapısına göre beş grup içinde incelemek mümkün görünmektedir:

1- Yahudilik ve Hristiyanlık dinine mensup olup ideolojik önyargıları sebebiyle sürekli olumsuz değerlendirmeler yapan oryantalistler; A. Geirge, Gustav Weil, Nöldeke, Goldziher.

2- Yahudi ve Hristiyan olsalar da aydınlanmacı fikirler sahip olan oryantalistler; Heinrich, Steiner.

⁴⁶ Azimli, Mehmet, “Müslüman Tarihçilerin Oryantalistlere Karşı Tavrıları -Asım Köksal Örneği”, *Marife Dergisi*, Konya: 2002, Cilt: 2 Sayı: 3, s. 239.

3- Aydınlanmacı görüşlere sahip olup dinler içinde akılla uyuşan dinin İslam olduğunu kabul etmekle birlikte hiçbir dinin temel alınamayacağını iddia eden oryantalistler; Kremer ve Sprenger.

4- Aydınlanmacı olup kendi dinlerinden edindikleri ön yargılar sebebiyle tüm dinlere karşı çıkan oryantalistler; Volteir.

5- Aydınlanmacı olup akla aykırı olduğu gerekçesiyle İslam hariç tüm dinleri dışlayan oryantalistler; Lessing ve Herder.⁴⁷

3.3. Yaşadıkları Çağlara Göre Oryantalist Yaklaşımlar

Oryantalistler yaşadıkları çağlara göre ciddi manada farklı bakış açılarına ve tarzlara sahiptirler. Bu farklılıkları aşağıdaki başlıklar altında görmemiz mümkündür.

3.3.1. Orta çağ döneminden aydınlanma çağına kadar olan dönemdeki oryantalistlerin peygamberimize yaklaşımları

Kudüs'ün 638, Mısır'ın 640-642 yıllarında Müslümanların eline geçmesinin ardından Hristiyanlar Kuzey Afrika'dan atılmış 712 yılında İspanya'nın fethiyle İslam'ın yükselişi devam etmiştir. Müslümanlarla karşılaşan Batı Hristiyanlığı bu gelişmeden rahatsız olmuş savunmacı ve çatışmacı bir üslup geliştirmişlerdir.⁴⁸

İspanya'nın Müslümanlar tarafından fethedilmesiyle birlikte Endülüs bölgesinde Müslümanlarla Hristiyanlar arasındaki ilişkiler Müslümanların hâkimiyeti altında devam etmiştir. Bu hâkimiyetle birlikte İslam kültürü herkes tarafından benimsenen özenilen bir kültür haline dönüşmüştür. Bunun neticesinde papazlar zamanlarının büyük çoğunluğunu Arapça şiirler ezberleyen, Arapça konuşmayı üstünlük sayan Hristiyan gençlerini, dinlerini muhafaza etmeleri hususunda uyarmakla geçirmişlerdir.⁴⁹

Bazı Tarihçiler, Batı'nın 7. ve 12. yüzyıl arasındaki İslam algısını, cehalet evresi olarak tanımlamışlardır. Bu dönemdeki algının mimarı, Kitab-ı Mukaddes

⁴⁷ Taşçı, s. 193.

⁴⁸ Metin, s. 59.

⁴⁹ Armağan, s. 2.

âlimi olan Bede'dir. Hristiyan olmayan manasında Sarazenler olarak vasıflandırdığı Müslümanlar ilk kez onun döneminde dikkat çekmiştir.⁵⁰

Öte yandan Orta çağ' dan günümüze kadar oryantalist çalışmalar kapsamında Hz. Muhammed (s.a.v)'i anlatan çok sayıda biyografik eser kaleme alınmıştır. Bu eserlerde ufak tefek farklılıklar olsa da temel konularda benzer görüşler dile getirilmiştir.⁵¹ Hristiyanların Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki eleştirilerinin ağırlık noktası Peygamberimizin askeri faaliyetleri ve evlilikleri olmuştur. Oryantalistler Hz. Muhammed (s.a.v)'i politik hırs ve şehvet düşkününü kimse olarak nitelendirerek⁵² büyük bir hezeyanın altına imza atmışlardır.

Bizans topraklarında Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında telif edilen eserler Batı kiliselerinde kaynak kitap olarak yıllarca okutulmuştur. Bu eserlerden biri olan Abdülmesih b. İshak Kindi'ye ((III. /IX. yüzyıl [?]) ait olduğu iddia edilen “er-Risale” 11. yüzyılda Latinceye çevrilmiş, daha sonra Sir William Muir tarafından özetlenerek modern eserlere kaynaklık yapmıştır. Kindi risalesinde “*uluhiyet*” anlayışında asıl olanın teslis inancı olduğu görüşünü savunmuştur. Kindi'ye göre Hz. Muhammed (s.a.v) İslamiyet'ten önce cahiliye Araplarının taptığı Lat ve Uzza adlı putlara tapmış, şehvete düşkünlüğü sebebiyle çok evlilik yapmış, peygamber olmadığı halde peygamberlik iddiasında bulunmuştur. Yine Kindi'ye göre Hz. Muhammed (s.a.v)'in getirdiği din insanları ihtilafa düşürmüş, şehvetlerine uymaya çağırmış, dinle alakası olmayan namaz ve oruç gibi birtakım ibadetleri emretmiştir. Zaten Hz. Muhammed (s.a.v) tebliğ ettiği dini kılıç zoruyla yayarak insanlara İslamiyet'i zorla kabul ettirmiştir. Kindi hakikatte Hristiyanlığın evrensel ve hak din olduğunu iddia ederek Hz. İsa'nın göğe yükseltilmesi hadisesinin Kur'an'da yer almasının buna delil teşkil ettiğini savunmuştur.⁵³ Doğu Hristiyanlığında Dimaşki ve Kindi tarafından temelleri atılan Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki olumsuz

⁵⁰ Aytaç, s. 47.

⁵¹ Bulut, s. 30.

⁵² Ernest, s. 46.

⁵³ Yavuz, Yusuf Şevki, “Kindi, Abdülmesih b. İshak,” TDV, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları 2002, XXVI, s. 38-39.

tasavvur ve söylemler Bizans ve Batı Hristiyanlığı literatüründe daha da olumsuz bir hale dönüştürülmüştür.⁵⁴

Hiz. Muhammed (s.a.v) hakkında reddiye yazan bir diğler isim Bizanslı Nicetas⁵⁵ “Arap Muhammed Tarafından Uydurulan Kitaba Reddiye” isimli risaleyi kaleme almıştır. Bu risalede Kur’an’ın yanlışlarla dolu olduğı Hiz. Muhammed (s.a.v)’in ise vahiy aldığını söyleyen bir yalancı olduğunu ileri sürmüştür.⁵⁶

Kubbetu’s-Sahra gibi büyük camilerde Hiz. Muhammed (s.a.v)’in ilahlaştırıldığı hilafetin merkezi konumundaki Bağdat’ta Hiz. Muhammed (s.a.v)’in Tanrı olarak görüldüğü, onun vekili sayılan halifenin papa olarak görev yaptığı propagandası dillendirilmiştir. Bu söylemlerle hem Hiz. Muhammed (s.a.v)’in risaleti ortadan kaldırılmak istenmiş hem de politeist anlayışın Hristiyanlığa değil İslamiyet’e ait olduğı algısı zihinlere işlenmeye çalışılmıştır.⁵⁷

12. yüzyılın başında Latin yazarların eserlerinde ortak iddia; Hiz. Muhammed (s.a.v)’in sihirbaz, ikiyüzlü ve yalancı olduğı, sihir yaparak Doğudaki kiliseyi yıktığı, Müslümanların putperest olup Hiz. Muhammed (s.a.v)’e taptıkları hezeyanlarıdır.⁵⁸ 12. yüzyılın ikinci yarısında Bologna’da bir kilisenin kubbesine bir resim çizilmiş resmin göbeğine siyah tüyleri ve boynuzları olan bir şeytan oturtularak haşa Peygamberimiz resmedilmiştir. Resmin altına da “Orta çağ cehenneminde Muhammed” yazısı yazılmıştır.⁵⁹

Bu dönemde Cluny tarikatı lideri Muhterem Peter İslam’ı daha yakından tanımak için tercüme heyeti kurmuştur. Hem İslam’la ilgili bilgiler toplayarak çalışmalar yapmak hem de Müslümanları daha hızlı bir şekilde Hristiyanlaştırmak

⁵⁴ Sarıçam, İbrahim, “Hiz. Muhammed (s.a.v) Hakkında Oryantalist Yaklaşımlara Oryantalist Cevaplar”, *Çağdaş Çalışmalar ve Oryantalistlerin Siyer’e Yaklaşımı*, İstanbul: Siyer yayınları, 2014, s. 292.

⁵⁵ Niketas Khoniates, 12. yüzyıl ortalarında Denizli yakınındaki Khonai (antik Clossai) şehrinde doğmuştur. Daha sonra İstanbul’da esaslı bir eğitim görmüştür. Bizans’da Angelos hanedanının hâkim olduğı devrede (1185-1204) saray memuriyetlerinde ve idari görevlerde önemli mevkilere ulaşmıştır. Haçlılar tarafından 1204’te İstanbul’un zaptı sırasında İznik’e kaçtı. Niketas burada da imparator Theodoros Laskaris zamanında (1204-1222) saray hizmetinde bulundu ve 1213’te öldü. Niketas Khoniates, *Historia* (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri), trc. Prof. Dr. Fikret Işıltan, Ankara 1995, T.T.K.Y., XI+162, s, 865.

⁵⁶ Metin, s. 61.

⁵⁷ Yıkılmaz, Nuh, “Klunili Peter (Peter the Muhterem) ve İslam Algısı,” *İslami Araştırmalar Dergisi*, Amasya 2021; 32(1):99-117, s. 112.

⁵⁸ Bulut, s. 38

⁵⁹ Hıdır, s. 32.

üzere kurulan komisyonda Toledolu Peter (v. 1160), Puvatyalı Peter (v. 1205), Kettonlu Robert (v. 1160), Dalmaçyalı Herman (v. 1160) ve Muhammed adında bir Arap yer almıştır. Kur'an-ı Kerim'in Arapçadan Latinceye ilk ve tam çevirisi Kettonlu Robert tarafından yapılmıştır. El Kindi'nin Apology'si (Risalet el-Kindi) ve İslam'la ilgili çeşitli eserler Arapçadan Latinceye tercüme edilmiştir.⁶⁰ Bu heyet "Cluny Corpus" denilen koleksiyonu oluşturmuştur.⁶¹ Clunyli Peter İslam'a karşı fikri anlamda mücadele etmek amacıyla oluşturduğu bu koleksiyonda Kur'an'ı Kerim'le kalmamış İslam'la ilgili bir dizi eseri "*Toledo Koleksiyonu*" olarak bilinen Latinceye çevirtmiştir. Bu çevirilerden faydalanarak İslam dinine karşı iki eser kaleme almış ve bu eserlerinde İslam dinini "Hristiyan sapkınlığı" Hz. Muhammed (s.a.v)'i "sahte peygamber" olarak adlandırmıştır.⁶² Bu çalışmalar neticesinde Batı, Arapçayı kendi emellerine alet etmenin ilk adımını atmıştır. Kısacası Müslümanları inançlarında şüpheyi düşürerek Hristiyanlaştırma planının ilk tohumlarını serpilmiştir.⁶³

Cluny manastırının başrahibi Muhterem Peter İspanya'da kurduğu tercüme heyetinde 1143 'te Kettonlu Robert'e yaptırdığı ilk Latince Kur'an tercümesi tahrif edilmiş bölümlerle tercüme hatalarıyla dolu olmasına rağmen 1698'de İtalyan Ludovico Marracius'nin yaptığı tercümeye kadar Batı dünyasında İslam araştırmalarına kaynaklık teşkil etmiştir.⁶⁴ Marracius'un yaptığı Latince Kur'an tercümesine yazdığı giriş hatalarla dolu olup benzer hatalar ondan sonra iki asır boyunca yapılan Kur'an'la ilgili çalışmalarda devam etmiştir.⁶⁵ Tercümenin devamında İslami literatürden bazı bilgileri rivayet ettikten sonra Kur'an'a ve İslami öğretilere dönük eleştirilere yer vermiştir.⁶⁶ Zaten Avrupa'da yapılan Kur'an

⁶⁰ Yıkılmaz, s.104.

⁶¹ Armağan, s. 3.

⁶² Yıkılmaz, s.102

⁶³ Amayira, İsmail, "Oryantalist Olgunun Tarihi Kökleri", trc. Ekrem Gülşen, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: XVII, Sayı: 32, Aralık 2015, s. 198.

⁶⁴ Bulut, s. 428.

⁶⁵ Harman, Ömer Faruk, *Kuran maddesi bölüm Kur'an ve Kitâb-I Mukaddes, TDV İslâm Ansiklopedisi'nin 2002 yılında Ankara'da basılan 26. cildinde, 412-414 numaralı sayfalarda yer almıştır.*

⁶⁶ Yaşar, Naif, "Ludovico Marraccio Lucensi ve Alcoranı Textus Unıversus Arabicè Et Latine Adlı Kur'an Tercümesi Üzerine", *Tefsir Araştırmaları Dergisi*, Cilt. 2, Sayı. 2, 2018, s. 255.

tercümelerinin amacı Kur'an-ı Kerim'i anlamak veya İslam dinini tanımak değil, Kur'an'ın metodunun yanlışlığını ortaya koymak için yapılmıştır.⁶⁷

Bu çeviri faaliyetleriyle Batı ilk defa erken dönem Hristiyan yazarların destansı anlatımlarından ziyade İslam dininin ciddi anlamda incelenmesi için kendilerince güvenilir bir kaynağa sahip olmuştur. Bu tercümeler sayesinde Hristiyan Batı İslam'ı pagan bir din olarak tanımlamak yerine Yuhanna ed-Dimaşki'nin daha önce dillendirdiği gibi sapkın bir din olarak telakki etmeye başlamıştır.⁶⁸

Şam bölgesinde Hristiyanlar Müslümanlar ile iç içe yaşadıkları için entelektüel anlamda İslam'ı yakından tanıma fırsatını bulmuşlardır. Diğer taraftan Kuzey Afrika-Sicilya bölgesinde Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında daha çok ticari ilişkiler ön plana çıkmıştır.⁶⁹

Hristiyanlığın ana yurdu olarak görülen Batı aslında köken itibariyle pagan bir geçmişe sahiptir. Hristiyanlık ilk olarak Doğu'da ortaya çıkmasına rağmen bu din Avrupa'nın kendi topraklarında yayılmasından sonra Batı'nın dini gibi algılanmıştır.⁷⁰

Hristiyanlar kendi iç kargaşalarını yaşadıkları bir yüzyıl yaşadıkları için Müslümanlar ile Avrupa arasında ilk beş yüzyılda ciddi anlamda bir sıkıntı yaşanmamıştır.⁷¹ Ancak Avrupalı egemen sınıflar, feodal beyler ve Kilisenin ruhban sınıfı giderek daha fazla yayılan İslamiyet'e engel olmak ve ticaret yollarını ele geçirmek için 1095'te Haçlı seferlerini başlatmışlardır. Hristiyanları bu savaşa ikna edebilmek için, İslam'ın zorba bir din olduğu ve Hristiyanlığı yok etmek istediği propagandası yapılmış, İslam dininin sapkın bir mezhep olduğu söylemlerini yayılmıştır. Hristiyanların Müslümanlara ve İslam dinine karşı olan kinleri ve düşmanlık duyguları Haçlı seferleriyle adeta zirveye ulaşmıştır.⁷²

⁶⁷ Demirkıvıran, Sine, "Orta çağ'da Batıda Yapılan İlk Kur'an Çevirileri ve Çevirmenlerin Çeviri Stratejileri", *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt. 9 Sayı.1, Nisan 2014.

⁶⁸ Yıkılmaz, s. 104.

⁶⁹ Kuzudişi, s. 143.

⁷⁰ Kalın, 27

⁷¹ Bayraktar, s. 7.

⁷² Kuzudişi, s. 150.

Haçlı savaşlarına çağrı esnasında Avrupa’da İslam dini ve Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında korkunç bir imaj çizilmiştir. M. Watt bu imajı şöyle özetlemiştir;

- 1) İslam dini yalandır ve hakikatin bilerek saptırılmasıdır.
- 2) İslam, şiddet ve kılıç dinidir.
- 3) İslam, zevk ve sefa dinidir.
- 4) Muhammed deccaldır.⁷³

Fransa’da ortaya çıkan Cluny tarikatının propagandaları ve siyasi, ideolojik birçok sebepten dolayı Hristiyan dünyasının bir araya gelerek İslam dünyası üzerine gerçekleştirdiği haçlı seferleri iki asra yakın bir süre devam etmiştir.⁷⁴ Haçlıların 1144’te Urfa’yı Musul Atabeyi I. İmadüddin Zengi’ye, 1187’de Kudüs’ü Selahaddin Eyyubi’ye kaptırmaları ve kesin yenilgiye uğramalarının ardından kilise adamları yeni bir uyanışa ve Müslümanları yenmek için yeni bir yönetime ihtiyaç olduğunu anlamışlardır.⁷⁵

Tarihçiler Haçlı Seferlerinden sonra Doğu-Batı ayrımının, İslam-Hristiyan ikilemine dönüştüğü 13. yüzyıldan sonra “sömürgecilik” ve “emperyalist” anlayışla devam ettiği hatta günümüzde de aynı şekilde sürdüğü yönünde kanaatlerini ifade etmişlerdir.⁷⁶

Haçlı seferlerinin sona ermesiyle birlikte Batılı egemen sınıfların Şark’a ilgisi daha da artmış olup Batı’nın ticari çıkarları ön plana çıkmıştır. Böylece Doğu, ticari çıkarlar açısından her geçen gün giderek daha da önem kazanmıştır. Merkezi krallıkların güçlenip yeni ortaya çıkan burjuva sınıfının giderek önem kazanması Doğu’yu daha cazip hale getirmiştir. Dolayısıyla Doğu, Batı tarafından yakından tanınmak istenmiştir. Aynı zamanda Fransisken rahibi olan 13. yüzyıl düşünürlerinden Roger Bacon, Müslümanlarla kültürel yolla ilişki kurulması, Arapçanın öğrenilmesi, Müslümanların fikirlerinin öğrenilip onların yöntem ve

⁷³Geçit, Salih, Batı Dünyası ile Münasebetin Getirdiği Politik Dini Problemler, Sembol yayıncılık, İstanbul 2013, s. 71; Sarı, Osman, *Oryantalizm Üzerine Bir Araştırma*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2008 s. 18.

⁷⁴ Bayraktar, s. 7.

⁷⁵ Endress, Gerhard, “Avrupa ve İslam. Bir Bilim’in Tarihi”, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, trc. İsmail Hakkı Göksoy, Yıl: 2003/2 Sayı: 11, s. 167.

⁷⁶ Çelik, s. 39.

metotlarıyla mücadele edilmesi görüşünü savunmuştur.⁷⁷ 13. yüzyıl misyonerleri de Müslümanları Hristiyanlaştırmak için onların dillerini öğrenmenin zorunlu olduğu kanaatini taşımışlardır. Daha sonraki süreçte teoriden pratiğe geçirilen bu kanaat, oryantalizmin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır.⁷⁸

13. ve 14. yüzyılda Batı Müslüman dünyasını daha yakından tanımak için adeta kolları sıvamıştır. Bu yüzyılda yine bir Fransisken papazı olan Raymond Lulle (v. 1315) Yakışıklı Philippe olarak bilinen Fransa Kralı IV. Filip'e bilim ve düşünceye dayalı hacı seferinin başlatılması için projeler sunmuştur.⁷⁹ Buna bağlı olarak 1311-1312 yıllarında Viyana'da *Kilise Şurası* toplanarak Arapçanın bazı Avrupa okullarında okutulmasına izin verilmiş ve Sorbonne (Fransa), Oxford (İngiltere), Bologne (İtalya), Salamanca (İspanya) ve Roma üniversitelerinde Arap Dili ve Edebiyatı kürsüleri kurulmasını kararlaştırılmıştır.⁸⁰ Hatta kilise Şurasının kararıyla birlikte Batı'da Şark'ın incelenmesi; akademik çalışmaya yani mesleğe dönüşmüştür. Bunun neticesinde *Doğubilimi* bir disiplin olarak ortaya çıkmıştır.⁸¹

14. yüzyılın ilk yarısında İtalyan şair Dante Alighieri (v. 1321) tarafından kaleme alınmış; İtalyan ve dünya edebiyatının en meşhur tiyatro eseri "*İlahi Komedi*" İslam dininin peygamberini cehennemde, "*ayrılıkçı bir düzenbaz*" olarak tasvir etmiştir. Dante'nin bu ithamları, o dönemin egemen sınıflarının İslam dinini batıl, Müslümanları barbar gösterme arzusunun ve zihin yapısının bir yansımasıdır.⁸² Benzer iddialarda bulunan İngiliz şair William Langland (v. 1386) alegorik anlatımlı şiiri Piers Plowman'da İslam Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v)'i şeytanî güçler arasında ve cehennemin en alt katmanında yer vermiştir. Hz. Muhammed (s.a.v)'i Arabistan'da yeni bir Hristiyan tarikatı kurmak isteyen bu yüzden Hristiyanlıktan irtidat eden lanetli, asi, heretik bir kardinal olarak göstermiştir.⁸³

⁷⁷ Amayira, s. 201.

⁷⁸ Aytaç, 52

⁷⁹ Metin, 65

⁸⁰ Sarı, s. 14.

⁸¹ Kızıllok, Utku, "Oryantalizm, Medeniyetler Çatışması ve İlimli İslam", *Marksist Tutum dergisi*, no:31, Ekim 2007, https://marksist.net/utku_kizilok/oryantalizm_medeniyetler_catismasi_ve_ilimli_islam.htm, Erişim tarihi: 11.12.2021.

⁸²

https://marksist.net/utku_kizilok/oryantalizm_medeniyetler_catismasi_ve_ilimli_islam.htm

⁸³ Günay, 117

15. yüzyılın ileri gelen kardinal ve filozofu Kuesli Nikolaus (Nikolaus von Kues) (v. 1464) “*Kur’an’ın Tetkiki*” isimli eserinde aslında Hz. Peygamberin Nesturi papaz Sergius’un telkinleri ile Nesturi olduğunu ileri sürmüştür.⁸⁴

16. yüzyılın başlarında *Viyana Konsülünde* kilise liderlerinin öncülüğünde Arap Dilinin öğrenilmesi için Avrupa’nın sayılı üniversitelerinde Arap dili kürsülerinin kurulması kararı alınmış ve böylece farklı bir yol izlenerek “*modern silahsız haçlı savaşları*” yöntemi benimsenmiştir. İslam araştırmalarına katkı sağlayacak olan bilimsel içerikli eser ve el yazmaları Doğu’dan toplanarak batıdaki üniversite kütüphanelerine getirilmiştir.⁸⁵ Yine bu dönemde siyasal ve ekonomik ilişkilerin gelişmesiyle Doğu’yu gezen seyyahların ve misyonerlerin sayısında büyük artış olmuştur. Bu dönemin dikkat çekici özelliklerinden biri de Avrupa’da ilk Arapça kürsüsü, Paris’te Collège de France’ta Guillaume Postel adına açılmıştır.⁸⁶

3.3.2. Aydınlanma çağı oryantalistlerinin peygamberimize yaklaşımları

1600’lı yılların başında yani 17. yüzyılda kurulmaya başlanan Arap kürsülerinde yapılan çalışmalar bir asırlık kuluçka döneminden sonra *akademik oryantalizm* adında müstakil bir hüviyet kazanmıştır. Yine bu yüzyılda bin yıllık süreç içerisinde İslam hakkında doğrudan bilgi sahibi olmayan Avrupa İslam dini ve Peygamberi hakkında birçok eser kaleme almıştır. İlk dönem İslam tarihi temel eserlerinden olan; İbn Hişam, İbn Sad, Vakidi, Taberi’nin eserleri Batı dillerine tercüme edilmiştir. Bu dönemde oryantalistler eserlerini bu temel eserlere dayandırarak Hz. Muhammed (s.a.v)’in hayatı hakkında birçok konuyu saptırmış önyargılı iddialar ileri sürerek asılsız ithamlarda bulunmuşlardır. Bunun neticesinde Kur’an-ı Kerim’i Hz. Peygamber’in otobiyografisi, hadisleri de Hz. Peygambere ait olmayan zaman içerisinde uydurulmuş sözler olarak değerlendirmişlerdir.⁸⁷

17. yüzyılda Barthelemy d’Herbelot (v. 1695) kaleme aldığı ve oryantalist eserlerin ilki olarak kabul edilen “*Bibliothèque Orientale*” isimli eser Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında asılsız iddialar ideolojik yargılar ve iftiralarla doludur.⁸⁸

⁸⁴ Sarıçam, İbrahim/ Erşahin, Seyfettin, “Batı Oryantalizmin Hz. Peygambere Bakış”, *Oryantalistlerin Siyer’e Yaklaşımı*, İstanbul: 2014, Siyer Yayınları, s. 212.

⁸⁵ Çelik, s. 48.

⁸⁶ Uğur, s. 178.

⁸⁷ Hıdır, s. 120.

⁸⁸ Kara, s. 147.

D' Herbelot eserinde İslamiyet'in din adını almış sapık bir mezhep, Hz. Peygamber'in de onun kurucusu olduğu görüşünü ileri sürmüştür.⁸⁹

18. yüzyıla gelindiğinde Osmanlının gücünü kaybedip kendileri için tehdit unsuru olmaktan çıkmasının ardından Avrupa'nın Asya ve Afrika üzerindeki sömürgecilik faaliyetleri daha da artmıştır. Avrupa'nın askeri alandaki gücü adeta kendisine dünya üzerinde egemenlik hakkı tanımıştır. Charles Darwin'in (v. 1882) evrim teorisi ve Auguste Comte'nin (v. 1857) akılcı bilimi ile Avrupa artık üstün olduğuna iyiden iyiye inanmaya başlamıştır. Yine bu dönemde Avrupa yönetim hakkını kendinde görerek Doğu'yu medenileştirme fikrine inanıp üretimde *oryantal yöntem* fikrini ortaya atmıştır.⁹⁰

Aydınlanma çağı aslında Avrupa'ya doğuyu dini olmayan kaygılarla araştırmanın yolunu açmıştır. Doğu'ya duyulan ilgi Batı'yı bu alanda araştırmalara sevk etmiştir. Aydınlanma çağında Doğu'ya bakış Orta çağdaki kadar düşmanca olmasa da İslam ve Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki değerlendirmelerde ideolojik yaklaşımların tam anlamıyla bittiği de söylenemez.⁹¹ Orta çağda savunma psikolojisi içinde olan Avrupalılar, aydınlanmadan sonra üstün kimlikle taarruza geçmiştir. Bu dönem Doğu'yu anlama gayreti adı altında; siyasi, ticari ve dini gayeler için kullanmaya başladıkları yeni bir dönem olmuştur.⁹²

18. yüzyıl oryantalist anlayışın Hz. Muhammed (s.a.v)'in nübüvvetini inkâr eden İslam Peygamberini tarihte önemli bir şahsiyet haline dönüştürmeye çalışan bir yüzyıl olmuştur.

Simon Ockley (v. 1720) 1706'da yayınladığı ilk kitabı *Introductio ad Linguas Orientales* bu düşünceler ışığında yayınlamıştır. Ockley' e göre Hz. Muhammed (s.a.v) vahiy alan bir peygamber değil sadece ahlaki reformlara imza atan bilge kişidir. Nitekim Pococke (v.1691) ve Ockley gibi oryantalistlerle birlikte adeta İslam peygamberi Orta çağda yapılan deccal ithamından kurtulmuş tarihte önemli bir rolü üstlenen şahsiyete dönüşmüştür.⁹³ Pococke ilk defa, o zamana kadar

⁸⁹ Aydın, Cengiz/Görgün, Tahsin, "Herbelot, Barthélemy de Molainville", *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998, XVII, 219, 220.

⁹⁰ Ernst, s. 52.

⁹¹ Bulut, s. 429.

⁹² Armağan, s. 5.

⁹³ Bulut, s. 431.

Avrupa'ya ulaşan bilgileri orijinal Arapça kaynaklarla karşılaştırarak değerlendirmiştir. Ockley'nin birinci cildi 1708'de telif edilen “*Sarazenlerin*⁹⁴ *Tarihi*” isimli kitabında İslam'ın ve Müslümanların tarihi ilk kez özgün ve esaslı bir biçimde ele alınmıştır.⁹⁵ Sahtekâr, düzenbaz, şehvet düşkünü olarak tanıtılan Hz. Peygamber, artık bilge ve ahlaksal açıdan bir reformist olarak değerlendirmeye başlanmıştır. Fakat bunun yanı sıra şeytan olmaktan kurtulan Hz. Muhammed (s.a.v) Batı'nın nazarında hala Peygamber olamamıştır ve günümüze kadar da olamayacaktır.⁹⁶

Aynı dönemde yaşamış olan George Sale (v. 1736) de benzer görüşleri savunmuştur. 1734'te George Sale tarafından Kur'an-ı Kerim'in ilk İngilizce tercümesi yapılmıştır⁹⁷ Sale bu tercümesinde orijinal (Arapça) metne çok yaklaşmakla birlikte Hz. Muhammed (s.a.v)'in risaletini kabul etmemiştir.⁹⁸ Bu kabul doğrultusunda George Sale 1734'te İngilizceye tercüme ettiği Kur'an-ı Kerim'in giriş bölümünde Hz. Muhammed (s.a.v)'in aslında Allah tarafından gönderilmediğini onun bazı yeteneklerinin Allah tarafından Hristiyan kiliselerini uyarmak için kullanıldığını ileri sürmüştür.⁹⁹

Napolyon Mısır'ı işgal ettiğinde (1798–1801) Silvestre Sacy'nin (v. 1838) yetiştirdiği öğrencilerden oluşan bir grubu, tercüman ve danışan olarak görevlendirmiştir. Onun oluşturduğu bu kurul, 18. yüzyılda şarkiyatçılığın kiliseden ayrılmasından sonra kendi döneminde bilimsel ve laik oryantalizmin numunesi sayılmıştır.¹⁰⁰

18. yüzyılın ikinci yarısında, 1771 yılında, David Friedrich Megerlin (v. 1778) Almanca Kur'an tercümesi yayımlanmıştır. Bu tercüme Almancaya doğrudan

⁹⁴ Sarazen, Serazen Saraceni veya Sarakinoi olarak da isimlendirilen bu kavram Haçlıların Müslümanlar için kullandıkları bir isimdir. Anlam ve etimolojik bakımdan hakkında farklı görüşler bulunan bu ismin, Hz. İbrahim'in zevcesi Sare' ye izafe edilerek verildiği ya da “çadır sakinleri” anlamına gelen skenitai' den türediği rivayet edilmektedir. bkz. Avcı, Casim, *İslam Bizans İlişkileri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2015, s. 20.

⁹⁵ Said, s. 85.

⁹⁶ Yanç, Mustafa, *Carl Brockelmann Hayatı Eserleri ve Tarihçiliği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2020, s. 10.

⁹⁷ Armağan, s. 3.

⁹⁸ Aslan, Serdar, “Goethe'nin Kur'an-ı Kerim ile Buluşması”, *Theosophia Journal*, June, Issue. 2, 2021, s. 16.

⁹⁹ Bulut, s. 430.

¹⁰⁰ Sarı, s. 41.

tercüme edilmiş ilk eserdir. Arapça bilgisi oldukça zayıf olan Megerlin bu çalışmasında provakatif bir üslup kullanarak İslam Peygamberini “sahte peygamber ve deccal” olarak nitelendirmiştir.¹⁰¹ Oryantalizmin 1700-1850 yılları arasındaki çalışmalarına, Raymond Schwab, “*ansiklopedik oryantalizm*” adını vermiştir. Bu yüzyılda Batıda, İslam’ın en temel konuları üzerinde çok sayıda yoğun bir çalışma yapılmıştır. Batı dillerinde bu dönemde başlayarak yaklaşık bir buçuk asırlık dönem içerisinde, 1986 yılına kadar Batı dillerinde Hz. Muhammed (s.a.v), sünnet ve hadisle ilgili yaklaşık 2966 kitap ve makale telif edilmiştir. Bu süre zarfında; neredeyse Hz. Peygamber’in hayatına dair eser telif etmeyen oryantalist kalmamıştır. Reinhart Dozy (v. 1883), Aloys Sprenger (v. 1893), Julius Wellhausen (v. 1918), William Muir (v. 1905), Hubert Grimme (v. 1918), David Samuel Margoliouth (v. 1940), Tor Julias Efraim Andrae (1947), Regis Blachère (v. 1973), M. W. Watt (v. 2006) isimli oryantalistler bunlardan bazılarıdır.¹⁰²

3.3.3. 19. Yüzyıldan 21. yüzyıla kadar olan dönem içindeki oryantalistlerin peygamberimize yaklaşımları

17. ve 18. yüzyıllarda modern anlamda temelleri atılan İslam dini üzerine yapılan çalışmalar 19. yüzyılda büyük bir ivme kazanmıştır. Bu alanda on binlerce kitap, makale, dergi, bildiri ve tez yazılmış, üniversite kürsüleri kurulmuş, dersler verilmiştir. Avrupa yeni bir keşif ve fetih ruhuyla İslam tarihi ve kültürüne yönelmiştir. 19. yüzyılda temelleri atılan “klasik oryantalizm” 20. yüzyılda daha da güçlenip bu alanda büyük bir İslam araştırmaları literatürünü ortaya çıkarmıştır.¹⁰³ 19. yüzyıl aynı zamanda Avrupa’nın İslam ülkelerini keşif dönemi olmuştur. Oryantalistler okuduklarıyla yetinmeyip İslam topraklarına seyahatler gerçekleştirmişlerdir. Çeşitli gözlemler yaparak geniş bir seyahatname literatürü vücuda getirmişlerdir.¹⁰⁴

19. yüzyıl peş peşe oryantalist derneklerinin kurulduğu ve dergilerin çıkarıldığı bir yüzyıl olmuştur. Sprenger ilk defa İslam geleneğine ait malzemeleri kullanmıştır. Dini ve tarihi tespitlerinde zayıflıklar taşıyan eserinde Hz. Muhammed

¹⁰¹ Aslan, s. 18.

¹⁰² Kara, s. 148.

¹⁰³ Kalın, s. 139.

¹⁰⁴ Kalın, s. 141.

(s.a.v)'i histeri (sara) krizleri geçiren biri olarak tanıtmıştır.¹⁰⁵ Bununla birlikte 19. yüzyılın ortalarından sonra Avrupa'nın Doğu hakkındaki görüşünü emperyalizm belirlemiştir. Avrupa'nın ekonomik, askeri ve diğer alanlardaki üstünlüğü gittikçe büyük bir güç haline gelirken Doğu'da çöküş devam etmiştir.¹⁰⁶

Bu dönemde Batı kendisini üstün bir medeniyetin ve kültürün temsilcisi gördüğü için bütün dünya Batı'nın üstünlüğünü ve egemenliğini kabul etmeli inancını taşımışlardır. Batı başta Hindistan, Mısır ve Çin işgalleri olmak üzere yaptığı tüm işgalleri Tanrı buyruğu olduğuna insanları inandırmaya çalışmıştır.¹⁰⁷ Emperyalist güçlerin Hindistan, Çin ve Ortadoğu'nun bir bölümünün sömürgeleştirilmesiyle birlikte Doğu'ya olan ilgi daha da artmıştır. 1798'de Mısır seferine çıkan Napolyon Bonaparte gemisinde Şark uzmanları bulundurması bunun önemli delillerinden biridir. 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren Amerika ve Avrupa'da çok sayıda Şark Derneği kurulmuştur. Yine bu dönemde yayınlanan kitaplarda, kurulan derneklerde, verilen konferanslarda karalama kampanyaları devam ettirilmiştir. Doğu'nun bilim adamı çıkaramayacağı, kendilerini bile yönetmekten aciz olduğu, bu yüzden onların medenileştirmeleri gerektiği düşüncesi zihinlere inceden inceye işlenmeye başlanmıştır. Bu tip söylemlere aydınlar da destek vermiştir. Victor Hugo'dan Lambert'e kadar pek çok aydın, kitaplarında Doğu'yu küçümseyerek eserlerinde Doğu insanını cinsellikten başka şey düşünmeyen şehvet düşkünü kimseler olarak betimlemişlerdir.¹⁰⁸

Bu doğrultuda 19. yüzyıl Hristiyan misyonerlerin belki de en sistemli çalıştıkları dönem olmuştur. Misyonerler, kendi dinlerini hak İslam'ı batıl göstermek için yerel dilleri öğrenerek İncili başka dillere tercüme etmişlerdir.¹⁰⁹ Diğer taraftan Batılı sömürgeciler için oryantalizm, hedeflerini gerçekleştirme yolunda temel bir rol oynamıştır. Bu hedefler doğrultusunda araştırmalar yapılmış, şark dilleri öğrenilmiş, ideolojik stratejiler belirlenmiştir.¹¹⁰ Diğer taraftan Avrupa üniversitelerinde Asya ve Afrika hakkında akademik çalışmalar ve tercüme faaliyetleri başlatılmıştır. Doğu

¹⁰⁵ Bulut, s. 432.

¹⁰⁶ Bulut, s. 432.

¹⁰⁷ Ernst, s. 53.

¹⁰⁸ Armağan, s. 4.

¹⁰⁹ Ernst, s. 54.

¹¹⁰

hakkında yapılan kapsamlı her türlü çalışmaya oryantalizm adı verilmiştir. Batı'nın tüm metotları, bilgi ve tecrübe birikimi artık İslam dini ve peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v)'in üzerinde yapılan çalışmalarda uygulanmaya başlanmıştır. Oryantalistlerin İslam dini hakkında yaptıkları çalışmaların pek çoğunda Avrupa sömürgeciliğini haklı gösterme çabası hâkim olmuştur.¹¹¹

19. yüzyılın üçüncü çeyreğinde 1873 tarihinde Paris'te ilk "Oryantalistler Kongresi" toplanmıştır. Bu tarihten itibaren Doğu ülkelerinin sosyal yapısı, dinleri ve medeniyetleri gibi konularda tebliğlerin sunulduğu ve tartışıldığı kongreler birbirlerini takip etmiştir. Bu kongreler günümüzde de hala yapılmaktadır.¹¹² 19. ve 20. yüzyılda dikkat çeken diğer bir konu sanat alanında kendini göstermiştir. Bu yüzyıllarda Dante'nin İlahi komedya isimli eserinden mülhem Gustave Doré (v. 1883), William Blake (v. 1827), Auguste Rodin (v. 1917) gibi birçok Batılı sanatçı tarafından Hz. Muhammed (s.a.v)'in resmi çizilmesidir. Yine Dante'ye atfen Türkiye'de sıklıkla tabloları sergilenen Salvador Dali bir tablosunda Hz. Muhammed (s.a.v)'i cehennemde bağırsakları tahtaya çivilenmiş, ıstırap çeker vaziyette resmetmiştir. 1911 yılında İtalya'da L'Inferno isimli sessiz sinema filminde Hz. Muhammed (s.a.v) güya bağırsakları dışarıda acılar içinde kıvranan şekilde canlandırılmıştır.¹¹³

Oryantalistler bu dönemde yaptıkları çalışmaların birinci aşamasında ilk kaynaklara ulaşmışlar; ikinci aşamasında o kaynakları eleştirel yöntemle analize tabi tutmuşlardır. Bu bağlamda tenkit metodunu ilk olarak h. ikinci yüzyılda yazılan ilk dönem siyer kaynaklarında uygulamışlardır. Daha sonra tarihsel haber ile hadis ayırımına gidilmiş, rivayetlerin birbiriyle çeliştiği ve uydurma olduğu ileri sürülerek Müslümanların inanç ve nübüvvet algısı zedelenmeye çalışılmıştır. Oryantalistler *aşırı tenkit yöntemini* kendi eserlerine dahi uygulamaktan çekinirken, bu yöntemi İslam dininin ana kaynaklarından olan Kur'an ve Sünnet üzerinde uygulamaktan hiç çekinmemişlerdir.¹¹⁴

¹¹¹ Ernst, s. 54.

¹¹² Sarı, s. 17.

¹¹³ Günay, s. 116.

¹¹⁴ Akpınar, s. 35.

3.3.4. Günümüzde oryantalistlerin peygamberimize yaklaşımları

Günümüzde oryantalistlerin bilinçli tahkir içerikli söylemleri devam etmekte olup özellikle Batı menşeli çalışmalarda İslam dini ve Peygamberi hakkında yapılan çalışmalarda önyargılı bakış öne çıkmaktadır.¹¹⁵ Günümüzde hala Müslümanlar küçümsenmekte, İslam ve şiddet yan yana anılmaktadır. Ortadoğu’da yaşayan Müslümanların tek amacının İsrail’i yok etmek olduğu görüşü dillendirilmekte ve körpe zihinlere işlenmektedir. Oryantalist zihinlerin elinde şekillenen sinema sektöründen çıkan filmlerde Batı değerlerine saldıran cani ruhlu terörist Müslümanla, mücadele ederek insanların nazarında kendi kahramanlarını yaratmaktadır.¹¹⁶

Günümüz oryantalistlerinin Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki provokatör eylemleri maalesef dozunu artırarak devam edeceğe benzemektedir. Oryantalistlerin provokatör eylemlerde farklı yollar izlediği görülmektedir. Bu yollardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 1- Hz. Muhammed (s.a.v)’i silahlı terörist şeklinde tasvir ettikleri karikatürler.
- 2- Sanat adı altında Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında ortaya servis edilen uygunsuz resimler.
- 3- Hz. Muhammed (s.a.v)’in evlilikleri hakkında fütursuzca yazılan aşk romanları.
- 4- Hz. Muhammed (s.a.v)’in terörist olduğunu ispatlamak için kaleme alınan eserler.
- 5- İslam’dan irtidat etmiş kişiler eliyle ekilmeye çalışılan fitne tohumları.¹¹⁷

3.4. Oryantalizmin Akademik Disiplin Haline Dönüşmesi

Batı oryantalizmin doğuşu Haçlı seferlerine ve Endülüs fethine dayandırılrsa da modern oryantalizmin Fransız İhtilalinden sonra ortaya çıktığı söylenebilir. Oryantalizm 18. yüzyılın sonuna doğru kurumsallaşmaya başlamıştır.¹¹⁸

¹¹⁵ Hıdır, s.77.

¹¹⁶

https://marksist.net/utku_kizilok/oryantalizm_medeniyetler_catismasi_ve_ilimli_islam.htm

¹¹⁷ Hıdır, 371

¹¹⁸ Metin, 67

Çağdaş oryantalistler, Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki söylemlerinde değişikliğe gitmişlerdir. Daha önceki tenkit metodunun işe yaramadığını bilakis hedeften uzaklaştırdığını anlamışlardır.¹¹⁹ Artık sinsi bir yol izleyerek hoşla gidecek cümlelerle işe başlamışlardır. İslam'ın büyük bir din olduğu Hz. Peygamberin güzel ahlak sahibi üstün bir şahsiyet olduğu sık sık tekrarlanmıştır. Fakat hemen ardından zihin bulandırıcı ifadeler satır aralarına yerleştirilmiştir.¹²⁰ Kısacası subliminal mesajları ustaca kullanmışlardır. Dile getirdikleri görüşlere birkaç örnek vermek yerinde olacaktır.

“Muhammed çok büyüktür... Ama o kendisinin bir resul olduğunu sanıp halüsinasyonlar görüyordu ve bunların doğru olduğunu savunuyordu,” “Muhammed çok büyüktür.... Ama Medine de ayakları yere sağlam basar basmaz Yahudileri yurtlarından çıkaran azılı bir kimseye dönüştü;” “Muhammed çok büyüktür.... Fakat işini yoluna koyunca padişahlar gibi kendisine bir harem kurdu”¹²¹ ve benzeri şekillerde iftiralara devam etmişlerdir.

Oryantalistlerin büyük çoğunluğu peygamberimiz hakkında asılsız iddialarda bulunmakla birlikte; zamanla, değişen şartlar ve izledikleri metotlar sebebiyle olsa gerek peygamberliğini kabul etmemekle birlikte onun büyük bir şahsiyet olduğunu dillendiren oryantalistler de olmuştur. Bu durumu dikkate aldığımızda oryantalistleri üç grupta toplayabiliriz:

1- Aşırı inkârcı oryantalistler

2- İlmli oryantalistler

3- İnsaflı oryantalistle¹²²

Biz burada araştırmamızın konusu gereği “aşırı inkârcı oryantalistler” üzerinde durulacağız.

¹¹⁹ Kutup, s. 87.

¹²⁰ Kutup, s. 88.

¹²¹ Kutup, s. 89.

¹²² Bayraktar, s. 28.

3.5. Oryantalistlerin Son Dönemlerde Yazdıkları Provakatif Eserler ve Yaptıkları Çalışmalar

Postmodern dönem olan 20. yüzyıldan sonraki süreçte ¹²³ Orta çağda söylemlerinde olduğu gibi- “İslam’ın bir kılıç dini olduğu” söylemleri, bu dönemde yerini daha çok “İslam’ın bir şiddet dini olduğu” söylemine bırakmıştır. Yine bu dönemde “Müslüman” ve “terörist” kavramları birlikte anılmaya ve özdeş anlamda kullanılmaya başlamıştır. Şiddet ve kılıçla yan yana anılan İslam Postmodern dönemde Müslüman kavramıyla anılmaya başlamıştır.¹²⁴ Kasıtlı ve bilinçli bir şekilde Batı’da gündemde tutulan “İslamcı teröristler”, “kan içici köktenci Müslümanlar”, “katil Muhammed” gibi sloganlar Avrupa basınında sürekli tekrarlanmıştır. ¹²⁵ İslamofobi son dönemlerde İslam ve Müslümanlar hakkında olumsuz değer yargıları taşıyan terimler arasında en çok bilinen ve en çok kullanılan kavram olmuştur. İslamofobi teriminin yazılı kaynaklarda ilk kez kullanımı 1985 yılında Edward Said tarafından gerçekleştirilmiştir.¹²⁶

Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında son dönemde Batı’da akademik çevrede çalışma yapan en etkin öncü isimler Patricia Crone (v. 2015) ve Michael Cook’dur. Ortak kaleme aldıkları “Hagarism” isimli eser adeta Batı’da İslam ve Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında entelektüel çevrede görüşlerine başvurulmuş ve atıf yapılan kaynak eser olmuştur.¹²⁷ Fakat Batıda başyapıt kabul edilen İslam karşıtlığında kendisine bolca atıf yapılan bu eserin yazarları bile Hagarism’deki¹²⁸ görüşlerinin hatalı olduğunu itiraf etmişlerdir. Crone bunu şu şekilde ifade etmiştir; “*Gençtik, bir şey bilmiyorduk. Kitap sadece bir hipotezdi, ikna edici bulgu değildi.*

¹²³ Varol, F. Betül Aydın, “Batı’nın Bir Ötekisi Olarak İslam ve Müslümanlar: Batı Avrupa Medyasında İslamofobinin Temsili”, *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, Aralık, 2019, 2(2), 215-236, S. 220

¹²⁴ Varol, s. 221.

¹²⁵ Varol, s. 224.

¹²⁶ Gölcü, Abdulkadir / Çuhadar, Mustafa, “Batı Toplumlarında İslamofobi’nin Üretilmesinde Medyanın Rolü”, *Ombudsman Akademik*, Sayı: 7, Temmuz- Aralık 2017, s. 74.

¹²⁷ Hıdır, s. 367.

¹²⁸ Hagerism/Hacerizm; İslam dininin ulu’l-azm olarak kabul ettiği İbrâhim’in yaşadığı coğrafya ve aile hayatı üç dini de yakından ilgilendirmesi yönüyle pek çok araştırmacının ve din bilimcinin ilgi alanına girmiştir. Bu bağlamda İbrâhim ile Hâcer, Sâre, İsmâil ve İshâk ön plana çıkan diğer isimler olmuştur. İlâhî dinlerin menşei noktasında önemli rol oynayan bu isimlerden Hâcer ve ona nispetle ortaya atılan bir söylem olan Hâcerizm (Hagarism) Batı’da özellikle 1977 yılından itibaren popüler olmaya başlamış ve manipülatif bir yöntem ile İslam aleyhine kullanılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Uçar, İlyas *Bir Irkçılık Söylemi: Hâcerizm*, *Amasya İlahiyat Dergisi – Amasya Theology Journal*, Haziran / June 2019, s. 360.

Bir yerlerin desteğiyle yazdık. Şu an bu tezin geçerli olduğunu düşünmüyorum.” Fikirlerinin hatalı olduğunu kabul etmelerine rağmen yazarlardan hiç birisi bu eserde herhangi bir düzeltmeye gitmemişlerdir. Yazarlar Hagarism’de kullandıkları tarihi tenkit metodu sebebiyle Müslümanlar tarafından yazılan ilk dönem eserlere itimat edilemeyeceği ileri sürerek bunun yerine erken dönem Ermeni, Kıpti, Grek, Pers kaynaklarını kullanmışlardır.¹²⁹

Son dönemde Sprencer, “*Dünyanın En Toleranssız Dininin Kurucusu Muhammed Hakkında Gerçekler*” (*The Truth About Muhammed Founder of the World’s Most Intolerant Religion*) isimli provakatif eserini kaleme almıştır. 15 Eylül 2006 tarihinde yayınlanan 11 Eylül olayı sonrası dünyada her geçen gün artan İslamofobi’yi destekleyen nitelikteki eser Hz. Muhammed (s.a.v)’i “şiddet yanlısı” İslam’ı “bütün şerlerin kaynağı” olarak göstermiştir.¹³⁰ Kitabın son bölümünde yazar, Hz. Muhammed (s.a.v)’i insanları terörizm, pedofili, kadın düşmanlığı, sadist cezalar (zina yapanlar için taşlama ve hırsızlar için el kesme) ve dini hoşgörüsüzlüğe sevk etmekle suçlamıştır.¹³¹

Armstrong, 11 Eylül 2001’de, Dünya Ticaret Merkezi’nin yıkılmasıyla eski Orta çağ zihniyetinin tekrar döndüğünü ABD’deki Evangelistler ile bazı Batı medyasının düşmanca hareket ederek Hz. Muhammed (s.a.v)’i şiddet yanlısı bir terörist ve sübyancı gösterdiklerini dile getirmiştir.¹³² Yine 30 Eylül 2005 tarihinde, Danimarka’da yayınlanan Jylands Posten adlı gazetenin Hz. Muhammed (s.a.v) ile ilgili hakaret içeren karikatürleri yayınlaması İslam dünyasında infiale yol açmıştır.¹³³

Son dönemde yazılan eserlerden biri de Selman Rüştü’nün *Şeytan Ayetleri* (*The Satanic Verses*) adlı kitabıdır. Bu kitap adeta oryantalistlerin Orta Çağ’daki önyargılı ve çirkin ithamlarının günümüze taşınmış yeni bir versiyonudur. Garantik

¹²⁹ Dalkılıç, Hatice Nur, “Patricia Crone,” *Hadis Tetkikleri Dergisi* (HTD), Cilt/Volume: XIV Sayı/Number: 1 Yıl/Year: 2016, s. 176.

¹³⁰ Hıdır, s. 367.

¹³¹ https://en.wikipedia.org/wiki/The_Truth_About_Muhammad Erişim tarihi: 04.07.2022

¹³² Arslan, İhsan/Kestioğlu, Muhammet Ali, “Batı’da Hz. Muhammed (s.a.v) Algısı-Karen Armstrong Örneği,” *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, Rize 2011, s. 26.

¹³³ Karaman, Fikret, “İslâm ve Batı Batı Medyasında İslam ve Hz. Muhammed (s.a.v) (sav) Tasavvuru,” *Uluslararası Yanlış Algılar ve Doğru İslam Sempozyumu Bildirileri*, 28-30 Ekim 2016, Şanlıurfa/TÜRKİYE, s.161.

hadisesini kendince yorumlayarak ayetlerden sıra dışı anlamalar çıkarmıştır. Selman Rüştü kitabında güya Hz. Muhammed (s.a.v)’e gelen Cebrail’in aslında şeytan olduğunu; müşriklerin direnç göstermesinden dolayı Peygamberimizin Lat, Menat ve Uzza’yı Tanrı olarak kabul etmek istediğini ileri sürmüştür.¹³⁴

Papa XVI. Benedikt 12 Eylül 2006 tarihinde daha önce öğretim üyeliği de yaptığı Almanya’daki Regensburg Üniversitesi’nde, “İman, Akıl ve Üniversite: Hatıralar, Değerlendirmeler” başlıklı bir sunum yapmıştır.¹³⁵ Papa 16. Benedict’in çok ses getiren “*Regensburg Konuşması*” Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında iftira dolu sözler içermektedir. Benedict yaptığı konuşmada Hz. Muhammed (s.a.v)’i şiddet yanlısı bir savaş peygamberi olarak nitelendirmiştir.¹³⁶ Konuşmasında Alman araştırmacı Khoury’in kaleme aldığı esere atıf yaparak 1391 yılında¹³⁷ Bizans İmparatoru Manuel II. Palaiologos’un bir İranlıya: “Bana Muhammed’in getirdiği yeniliği göster. Göreceksin ki, sadece kötü ve insanlık dışı şeyler, vazettiği inancın kılıç yoluyla yayılmasını emretmesi gibi.” Şeklinde yönelttiği soruya atıf yaparak Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki düşüncelerini dışa vurmuştur. Bu alıntıya ek olarak Kur’an-ı Kerim’de geçen “Dinde zorlama yoktur”¹³⁸ ayeti hakkındaki yorumu Müslüman dünyada büyük tepkilere yol açmıştır. Papa bu ayetin Hz. Muhammed (s.a.v)’in nübüvvetinin ilk yıllarında, yani onun “güçsüz ve tehdit altında” bulunduğu dönemde Kur’an’daki cihatla ilgili ayetlerin ise Hz. Peygamber’in nübüvvetinin geç dönemine ait olduğunu iddia etmiştir. Müslümanlar bu konuşmadan dolayı Papayı protesto ederek sokağa dökülmüştür.¹³⁹

Zira Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında Batı’da yapılan filmler peygamberimiz hakkında büyük hezeyanları içermektedir. Wilders’in “*Fitna*” filmi bu anlamda infiale yol açmıştır. Film 15 dakikalık kısa, görüntü ve ses sistemi oldukça kötü amatörce hazırlanmış bir kurgudur. Wilders, bu filmde İslam ve Müslüman karşıtlığını en sert biçimde ortaya koymuş, açıkça “terör” ve “terörist” ifadelerini

¹³⁴ Hıdır, s. 374.

¹³⁵ Avcı, Betül, “Aramızdaki Ortak Kelime: Müslüman-Hristiyan İlişkilerinde Güncel Bir Söz,” *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, YIL: 2016, SAYI: 12, s. 241.

¹³⁶ Hıdır, s. 378.

¹³⁷ <https://www.haber7.com/guncel/haber/185614-papanin-konusmasinin-tam-metni> Erişim Tarihi: 07.02.2022

¹³⁸ Bakara, 2/256.

¹³⁹ Avcı, s. 241.

kullanmaktan çekinmemiştir. Filmde Batı toplumlarının tarihten gelen oryantalist imaj ve yaklaşımları ve son dönem Batı medyasında İslam'ın şiddetle ilişkilendirilmesi olgusu oldukça sık kullanılmıştır.¹⁴⁰

Hız. Muhammed (s.a.v) hakkında yapılan bir diğler galiz iftiralar dolu “Sam Bacile” ve “Alan Roberts” takma adlarını kullanan Mısır kökenli Amerikalı Nakoula Basseley tarafından yapılmış 2012’de yayına giren “*Müslümanların Masumiyeti*” isimli filmidir.¹⁴¹ Hız. Muhammed (s.a.v)’e ağır hakaret içeren filmde peygamberimiz haşa eşcinsel, pedofili olarak lanse edilmiştir. Yine bu filmde Peygamberimizin gayri meşru ilişkiden doğan bir çocuk olduğu, Hız. Hatice’nin onu seks kölesi olarak kullandığı, 61 eşinin ve nikahsız kız arkadaşlarının olduğu gibi nice ağır iftiralar ve hakaretler içeren film İslam’a fobinin geldiği son noktayı gözler önüne sermektedir.¹⁴²

¹⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gökmen, Hasan, “Hollandalı Politikacı Geert Wilders’ın “Fitna” Filmi Çerçevesinde Bir Algı ve İmaj Olarak İslamafobi,” *Antakiyat/Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt/Volume:1 Sayı/Number:1, Hatay: 2018, s. 92.

¹⁴¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Innocence_of_Muslims, Erişim tarihi: 07.02.2022

¹⁴² Hıdır, s. 384.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ORYANTALİSTLERİN ORTAK İDDİALARI VE OLUMSUZ SÖYLEMLERİYLE ÖNE ÇIKAN BAZI ORYANTALİSTLER

Bu bölümde olumsuz iddialarda bulunan ileri gelen ve diğer oryantalistlere rehber olan oryantalistler konu edilecektir.

4.1. Oryantalistlerin Ortak İddiaları

Oryantalistlerin bu hedeflerini yaygınlaştırmak için iki yol izledikleri görülmüştür. Bu yollardan birincisi; ellerinde bulunan bütün imkânını kullanarak İslami faaliyetleri yakından takip edip, gözlemleyerek bilgi toplamak ve alınması gerekli tedbirler hakkında karar vermek olmuştur. İkincisi de Müslümanları yolundan döndürmek, fikri yapılarını tahrip etmek için sistemli bilimsel çalışmalar ortaya koymaktır.¹⁴³ Farklı inançlara mensup olan oryantalistlerle Müslümanların ilişki biçimleri bölgeden bölgeye farklılık gösterse de büyük çoğunluğu Hristiyan olan oryantalistlerin ortak paydada buluştuğu, hem fikir olduğu konular bulunmaktadır. Ortak paydada buluştukları bazı temel konuları yani çirkin iftiraları aşağıdaki gibi sıralamamız mümkündür:

1- Hz. Muhammed (s.a.v)'in dini yeni bir din değil Hristiyanlıktan neşet eden sapık bir koldur.

2- İslam Hristiyanlığın aksine dünya ve ahirette serbest cinsel yaşam imkânı sunmuştur. (Bu bağlamda Hz. Muhammed (s.a.v)'in Zeyneb b. Cahş ile olan evliliği sık sık gündeme getirilmiştir.)

3- Hristiyanlık sevgi yoluyla yayılmışken, İslam kılıç ve şiddet yoluyla yayılmıştır.¹⁴⁴

Tabi ki burada akıl almaz iftiralar sıralanırken tahrif edilmiş Hristiyanlık dinin sözde temsilcileri olan ruhban sınıfının din adı altında Orta çağ Avrupa'sında yaptıkları barbarlık ve Haçlı seferlerindeki Hristiyan zulümleri gündeme hiç getirilmemiştir. Oryantalistler yaptıkları bu iftiraları topluma yaymak ve benimsetmek için birtakım stratejiler de geliştirmişlerdir. Oryantalistlerin genel de

¹⁴³ Kutup, Muhammed, *Oryantalistler ve İslam*, trc. M. Beşir Eryarsoy, İstanbul: Beka Yayıncılık 2014, s.77.

¹⁴⁴ Armağan, s. 4.

üzerinde ittifak ettikleri bu temel stratejilerini aşağıdaki gibi özetlememiz mümkün görünmektedir:

- 1- İslam'ın Allah tarafından gönderilen bir din olduğu yönünde şüpheyi uyandırmak
- 2- Hz. Muhammed (s.a.v)'in Allah'tan vahiy alan bir peygamber olduğu konusunda insanları şüpheye düşürmek
- 3- Hz. Muhammed (s.a.v)'i tahrik, tahkir dolu yaralayıcı ithamlarla yıpratmaya çalışmak
- 4- Müslümanların değer verdiği şahsiyetleri değersizleştirmek
- 5- İslam'ın kılıçla yayıldığı fikrini kabullendirmek
- 6- İslam'ın tarihsel olduğu, sadece bir dönemle sınırlı olduğu düşüncesini benimsetmek
- 7- İslam'ın Araplara özel bir din olduğu fikrini zihinlere aşılama
- 8- İslam'ı günümüzde uygulanabilirliği kalmayan bir din olarak göstermek
- 9- Allah'ın hükümleri olmadan kalıtım yoluyla Müslüman olunabileceği inancını yerleştirmek.¹⁴⁵

4.2. Olumsuz Söylemleriyle Öne Çıkan Bazı Oryantalistler

Hakkında bilgi vereceğimiz oryantalistlerin ortaya attıkları mesnetsiz itham ve iftiraların hiçbir dayanağı yoktur. Kin ve nefret dilinin hakim olduğu Hz. Peygamber hakkında akıl almaz iddialar ileri sürerek İslam peygamberini gözden düşürmeye çalışmışlardır. Bilimsel olmayan tutarsız birtakım önyargılı söylemlerle zihinleri bulandıran kalıp fikirler üretmişlerdir. İddialarına gerçek anlamda kaynak gösteremeyen bu oryantalistler sadece ilk günden bugüne değin eserlerinde sürekli aynı şeyleri dillendirerek tekrardan öteye geçememişlerdir. Aşağıda *olumsuz söylemleriyle öne çıkan* ve diğerlerine fikir babalığı yapan bazı oryantalistler hakkında kısa bilgi verilecektir.

¹⁴⁵ Kutup, s. 66.

4.2.1. Yuhanna ed-Dimeşki (? - 749)

İslam'a karşı reddiye yazan ilk Hristiyan teolog Yuhanna ed-Dimeşki'dir. 8. yüzyılın ortalarında Emevî sarayında yaşamış olan Yuhanna ed-Dimeşki "*Bilginin Kaynağı*" (*E Pege tes Gnoseos*) isimli Yunanca eseri kaleme almıştır. Yazdığı risale İslam'a karşı yazılmış reddiyelerin ilki olup İslam düşmanlarının temel kaynağı haline dönüşmüştür.¹⁴⁶ Yine Hz. Muhammed (s.a.v)'e ilk kez sahte Peygamber yakıştırmaları yapan kişi Yuhanna ed-Dimeşki'dir. Nitekim oryantalistlerden birçoğu bu esere dayanarak İslam dinini ilhad hareketi, Hz. Muhammed (s.a.v)'i mühlit ve sahte peygamber olarak göstermiştir. Ayrıca Dimeşki Hz. Muhammed (s.a.v)'in kölesi Zeyd'in karısı Zeyneb bint Cahş'ı baştan çıkardığını¹⁴⁷ ileri sürerek çok büyük bir iftiranın altına imza atmıştır. Zira bu bağlamda Dimeşki Hz. Muhammed (s.a.v)'e yalancılık ve sapkınlık atfeden ilk Hristiyan polemikçi olarak da bilinmektedir.¹⁴⁸

Dimeşki'nin kitabındaki akıl dışı fikri söylemler Orta çağ sonrasında Normal Daniel'in ifadesiyle "*nesilden nesle aktarılmış ortak bir algı*" haline dönüşmüştür.¹⁴⁹

4.2.2. Dante Alighieri (1265-1321)

Oryantalistlerin önde gelen isimlerinden biri de İtalyan şair ve siyasetçi Dante Alighieri'dir. Dünya edebiyat tarihinin en büyük eserlerinden biri olarak kabul edilen güya ahiret hayatında yaşanılacak bir dizi olay zincirini anlattığı İlahi Komedi (La Divina Commedia) isimli eser aynı zamanda modern İtalyancanın da temelini oluşturmuştur.¹⁵⁰

Dante 14. yüzyılın ilk çeyreğinde yazmış olduğu eserinde Hz. Peygamber'i cehennemde tasvir etmiştir. Kendi kurgusuyla İslam Peygamberinin cehennemdeki yerini en aşağılayıcı ifadelerle betimlemiş elinden geldiğince bu eserinde kin ve nefret dilini hâkim kılmıştır. Ahiretle ilgili kurgusal olaylar zincirinde Hz. Peygamber'e, oldukça ileri bir kötülük hiyerarşisinde, "*bölücülük ve sapık inanç tohumlarını atanlar*" dediği kategoride yer vermiştir. Yine bu eserde Hz. Muhammed (s.a.v)'in cehennemdeki cezası oldukça acımasız tasvir edilerek ebediyen ortadan

¹⁴⁶ Çakmak, Şenol, Kur'an'a Oryantalist Yaklaşımlar: John Wansbrough Örneği, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2016, s. 10.

¹⁴⁷ Bulut, s. 30.

¹⁴⁸ Çelik, s. 30.

¹⁴⁹ Hıdır, s. 72.

¹⁵⁰ https://tr.wikipedia.org/wiki/Dante_Alighieri, Erişim, 13.11.2021

ikiye yarılan fıçı cezası Hz. Muhammed (s.a.v)’e reva görülmüştür.¹⁵¹ Dante gerek şehvet düşkünlüğü gerek uluhiyet iddiası bakımından Hz. Muhammed (s.a.v) ile Fra Dolçino¹⁵² arasında benzerlik kurmuştur.¹⁵³

4.2.3. Edward Pococke (1604-1691)

17. yüzyılın ileri gelen oryantalistlerindendir. Oxford Üniversitesi İslam Araştırmaları Kürsüsü ’nün ilk başkanıdır. *Specimen Historiae Arabum* isimli eserinde İslam dini, tarihi ve düşüncesi alanında ulaşabildiği tüm metinleri bir araya getirmiştir. İslam toplumunu araştırmak için Müslüman ülkelere giden ilk Avrupalı oryantalisttir. Bu amaçla Halep’te altı yıl kalmıştır. Bugün Bodleian gibi İngiliz kütüphanelerinde bulunan son derece kıymetli el yazması eserleri toplayarak ülkesine getirmiştir. Bu süreçte misyonerlik faaliyetlerine de ilgisiz kalmamıştır.¹⁵⁴ Kitabına Gazâlî’nin bazı eserlerinin tercümesini de eklemiştir.¹⁵⁵

4.2.4. Barthélemy de Molainville d’ Herbelot (1625- 1695)

İlk İslam ansiklopedisi olarak kabul edilen “*Bibliothèque Orientale*” isimli çalışmayı hazırlayan Fransız oryantalistlerinden biridir. Bu eser; 18. yüzyıldan itibaren Batı’nın İslam dünyası hakkında yaptığı araştırmalarda bilgi edinmek için başvurduğu önemli kaynak eserlerden biri haline dönüşmüştür. Daha sonra yapılan baskılarında birçok eklemeler yapılarak genişletilmiştir. D’ Herbelot erken ve geç dönem kaynakları arasında herhangi bir ayrıma gitmediği için ulaşabildiği eserleri bilinçsizce kullanmış, bunun tabi sonucu olarak da gerçek dışı görüşler ileri sürmüştür. İslam dininin hak din olup olmadığı, Hz. Muhammed (s.a.v)’in nübüvvetinin sıhhati gibi hususlarda görüş beyan etmiştir.¹⁵⁶

Şark Kitaplığı (*Bibliothèque Orientale*) isimli ansiklopedik eserinin “*Muhammed*” maddesinde Hz. Peygamber’e verilen bütün isimleri sıraladıktan sonra

¹⁵¹ Said, s.78.

¹⁵² Fra Dolcino (1250-1307): 1300lü yıllarda bilhassa Kuzey İtalya’da yayılan ancak Katolik Kilisesince sapkın kabul edilen Dolcinoculuk akımının lideridir. https://tr.wikipedia.org/wiki/Fra_Dolcino, Erişim: 14.05.2022

¹⁵³ Şakiroğlu, Mahmut H., “İlahi Komedyâ” TDV, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları 2000, XXII, 68-70

¹⁵⁴ Kalın, 136

¹⁵⁵ Türkmen, Sabri, “Oryantalizmin Doğu Algısı”, *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Güz 2018 / 9(2) 151-170, s. 156.

¹⁵⁶ Aydın, Cengiz/Görgün, Tahsin, XVII, 219-220.

onun, din adını alan, ancak kendilerinin Muhammetçilik dedikleri sapkın bir mezhebin kurucusu olduğunu ileri sürerek İslam Peygamberine sahtekâr damgasını vurmaktan çekinmemiştir.¹⁵⁷ D' Herbelot ansiklopedisinde şu ifadeye yer vermiştir; *“Muhammed meşhur düzenbaz. Din adını da alan ve bizim Muhammedilik dediğimiz bir bidatın düşünürü ve kurucusudur. Kur'an müfessirleri, İslam veya Muhammed şeriatını tahsil eden fıkıhçılar bu peygambere, Aryenlerin, Pavlusçuların ve öteki din sapıklarının İsa'ya verip de O'nu uluhiyyetinden ettikleri bütün güzel vasıfları layık görmüşlerdir.”*¹⁵⁸

4.2.5. François Marie Arouet Voltaire (1694-1778)

Voltaire takma adıyla tanınan Fransız yazar ve filozof; eserlerinde kilise dogmaları ve döneminin Fransız kurumlarını yoğun bir şekilde hicvetmesiyle bilinmektedir. Dönemin en etkili isimlerinden biridir.¹⁵⁹

Voltaire Hz. Peygamber'e karşı düşmanca tavır sergileyen isimlerin en başında gelmektedir. Hz. Peygamber aleyhine kaleme aldığı Fanatizm veya Muhammed Peygamber (*Le Fanatisme ou Mahomet le prophète*) adlı bir oyunda Hz. Muhammed (s.a.v)'in oldukça çirkin bir şekilde resmetmiştir.¹⁶⁰ Yine bu piyeste Hz. Muhammed (s.a.v)'in, evlatlığı Zeyd'in eski eşi olan Zeynep ile yapmış olduğu evliliğini gerçekte bağdaşmayacak kurgusal bir şekilde ele almıştır. Voltaire'nin (v. 1778) Hz. Muhammed (s.a.v)'i şehvet düşkün, hedefine ulaşmak için büyü yapmaktan çekinmeyen bir şahsiyet olarak tanıtmayı oryantalist zihniyetin İslam dini hakkındaki düşünce yapısını ortaya koymaktadır.¹⁶¹ Voltaire bütün bu görüşleri ileri sürerken delil ve gerekçe gösterme ihtiyacı da hissetmemiştir.

Voltaire, *“Türkler, Müslümanlar ve Ötekiler”* isimli eserinde Hz. Muhammed (s.a.v)'in Hz. İbrahim'e dayandırılan soyunun doğru olmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca devlet kuran bir peygamberin okuma yazma bilmemesini ve imza atamayışını alaya almıştır. *“Felsefe Sözlüğü”* isimli eserinde oryantalist söylemle

¹⁵⁷ Görmez, Mehmet, “Klasik Oryantalizmi Hadis Araştırmalarına Sevk Eden Temel Faktörler”, *İslamiyat*, 3/1, 2000, s. 12.

¹⁵⁸ Hıdır, s. 96.

¹⁵⁹ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Voltaire>, erişim, 02.11.2021

¹⁶⁰ Kara, s. 155.

¹⁶¹ Meçin, Mahmut, “Aydınlanma Felsefesinde Voltaire'in Yeri ve Osmanlı Aydınları Üzerinde Etkisi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 1, Ankara 2021, s. 321.

İslam yerine bilinçli bir şekilde “Muhammetçilik” kavramını kullanmıştır. Volteir’in bu tavrı Batı’nın İslam’a karşı indirgemeci ve düşmanca yaklaşımını açıkça ortaya koymuştur.¹⁶²

4.2.6. George Sale (1697-1736)

Büyük bir Arap araştırmacısı olan İngiliz oryantalist Sale, bu alanda o kadar ileri gitmiştir ki İngiliz tarihçi Edward Gibbon (v. 1734) kendisine “yarı Müslüman” yakıştırmasını yapmıştır.¹⁶³

İlk kez Kur’an-ı Kerim’i bütün olarak İngilizceye tercüme eden oryantalisttir. Bu tercümenin sunuş bölümünde Kur’an-ı Kerim’in Muhammed tarafından telif edildiğini ve bunun tartışmaya gerek duyulmayacak kadar net olduğunu iddia etmiştir.¹⁶⁴ Sale’nin İslam, Kur’an ve Hz. Peygamber hakkındaki söylemleri önceki oryantalistlerden daha ılımlı ve objektif gibi görünse de İslam dini ve Kur’an-ı Kerim’in Hz. Muhammed (s.a.v)’in eseri olduğu tezini savunmuştur. İslam’ın inanç ve muamelatla ilgili hükümlerinin ve Kur’an kıssaların çoğunun Yahudilik, Hristiyanlık ve Mecusilik dinlerinden aldığı iddia etmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v)’in kendisini üstün biri olarak göstermek istediğinden dolayı peygamberlik iddiasında bulunduğunu ileri sürmüştür. Miraç hadisesini Hz. Muhammed (s.a.v)’in toplumda şöhretini artırmak için başvurduğu bir hile olarak görmüştür. Sale’nin bilinen en önemli çalışmaları; *The Koran Commonly Called the Alcoran of Mohammed* isimli Kur’an tercümesiyle bu tercümeğe girizgâh mahiyetinde telif ettiği *A Preliminary Discourse* adlı eserleridir.¹⁶⁵

18. yüzyıl oryantalistleri Kur’an-ı Kerim ve Hz. Peygamber hakkında yararlanabilecekleri tek kaynak olarak gördükleri için Sale’nin tercümesinden çok fazla istifade etmişlerdir. Ayrıca Sale Avrupa’da “modern” kabul edilen ilk

¹⁶² Meçin, s. 322.

¹⁶³ Lewis, Bemard, *İngilizlerin Arapça İlimlerle İlgilenme Süreci*, trc. Ramazan EGE, Ekev Akademi Dergisi Yıl: 12 Sayı: 35, Bahar 2008, s. 223.

¹⁶⁴ Rabdâvî, Mahmûd, “Tarih Boyunca Kur’an Tercümelerinin Amaçları ve Çeşitleri,” Trc. Zafer Kızıklı, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VIII (2008), sayı:3, s. 287.

¹⁶⁵ Birışık, Abdulhamit, “George Sale” *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009, XXXVI, s. 24,25

ansiklopedinin toplanmasında Bayle'ye yardım etmiş bu ansiklopedide yer alan Araplarla ilgili makalelerin tamamını bizzat kendisi yazmıştır.¹⁶⁶

2.7. Silvestre de Sacy (1758-1838)

Fransız bir oryantalisttir. 1769'da "Yaşayan Doğu Dilleri Okulu'na bölüm başkanı olarak atanmıştır. Sacy Modern oryantalizmin kurucusu sayılır. Nitekim eserleri öğretici ve geleneksel oryantalizmin kalıplarını aşmıştır. Sacy oryantalizmin babası olarak kabul edilmektedir. 1802'de Napolyon Bonapart, Fransız Enstitüsü'nden ilim ve sanatla ilgili genel bir şema hazırlamasını istemiştir. Bu şema "Tarihi Şema" diye bilinmektedir. 19. yüzyıl öncesi oryantalizm daha çok filoloji ağırlıklı iken, Silvestre de Sacy'nin çalışmalarıyla bu durum değişerek, ilmi oryantalizme ağırlık verilmeye başlanmıştır.¹⁶⁷ Sacy'i vazgeçilmez kılan bir diğer özelliği ise, oryantalizme kazandırdığı öğrencileridir. Sacy'nin öğrencileri 19. yüzyıl ve sonrasında Fransa, İspanya, Norveç, İsveç, Danimarka ve özellikle Almanya'da şarkiyat alanında araştırma yapan dönemlerinin gözde oryantalistleri olmuşlardır.¹⁶⁸

4.2.8. Gustav Weil (1808-1889)

Alman oryantalist Gustav Weil, Binbir Gece Masallar'nın orijinal metninden Almancaya ilk kez tam tercümesini yapmıştır. Batılılar tarafından geliştirilen Kur'an-ı Kerim kronolojileri, 19. yüzyılın ikinci yarısında Weil ile başlamıştır. Ona göre Kur'an, kronoloji bakımından yararlanılması güç bir kitap olduğundan Sahabe tarafından Kur'an'a bazı ekleme ve çıkarmalar yapılmıştır.¹⁶⁹

Hiz. Muhammed (s.a.v)'in hayatı hakkında çeşitli çalışmalar yapmıştır. Gustav Weil'in Hiz. Peygamber'in hayatını kaleme aldığı "*Mohammed der Prophet*" isimli eseri Avrupa'da Arapça kaynaklara dayanarak Hiz. Peygamberin hayatını anlatan ilk eserdir. Bununla beraber Halifeler dönemini konu alan ilk genel çalışmalar Gustav Weil tarafından gerçekleştirilmiştir. Kur'an-ı Kerim ve Hiz.

¹⁶⁶ Lewis, s. 223.

¹⁶⁷ Kırpık, Günay, "Oryantalizm ve Necip el-Akîki'ye Göre Oryantalizmin Bazı Önemli Temsilcileri", Akademik Bakış Cilt 2, Sayı 3 Kış 2008, s. 127.

¹⁶⁸ Yanç, s. 12.

¹⁶⁹ Gözeler, Esra, "Kur'an Âyetlerinin Tarihlendirilmesine Batılı Yaklaşımlar," Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 51:1 (2010), s. 301.

Peygamber hakkında yaptığı çalışmaları Batı’da daha önce yapılan çalışmaların ve ileri sürülen iddiaların tekrarından öteye geçememiştir.¹⁷⁰

Weil yaptığı araştırmalar sonucu Hz. Peygamber’in fikir babasının Dıhye olduğuna kara vermiştir. Weil’e göre Hz. Muhammed (s.a.v) vahiyle ilgili bilgileri Dıhye’den almış aşırı saf bir kişiliğe sahip olduğu içinde kendisinin Peygamber olduğuna inanmıştır. Bu hal onda Medine’ye hicret edene kadar devam etmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v) daha sonra kendisinin gerçekte bir peygamber olmadığını anlamış fakat davasından vazgeçmeyerek tebliğe devam etmiştir.¹⁷¹ Weil’in bu iddiası hezeyandan başka bir şey değildir. Zira saf bir kişiliğe sahip biri nasıl olmuş da cahiliye toplumundan asrısaadet gibi büyük bir İslam medeniyetinin temellerini atmıştır.

4.2.9. Aloys Sprenger (1813-1893)

Avusturyalı oryantalistlerden biri olan Sprenger İslam tarihçisidir. İslam düşüncesi üzerine özgün görüşler ortaya koymuştur. Sadece diğer oryantalistleri değil aynı zamanda çağdaşları olan Müslüman düşünürleri de etkilemiştir. En çok tartışılan görüşü İslam dininin Kur’an’dan sonra ikinci kaynağı kabul edilen hadisleri reddetmiş olmasıdır.¹⁷² Sprenger hadislerin tarihi güvenilirliği ile de ilgilenmiş ve hicri 5. yüzyıldan itibaren sadece hadis kaynaklarına değil, müelliflerin tenkidinden geçmediği için hiç bir esere güvenilemeyeceğini iddia etmiş bazı hadislerin birbirleriyle çelişmesinden hareketle de hadislere kesin olarak güvenilmeyeceğini ileri sürmüştür.¹⁷³ Sprenger Hz. Peygamber’in rivayetlerinin birçoğunun öncekilerin masalları olarak görmüştür.¹⁷⁴

Diğer taraftan oryantalistler arasında Hz. Peygamber’in hayatını ilk defa kapsamlı ve ciddi bir şekilde ele alan oryantalist Aloys Sprenger’dir.¹⁷⁵ Sprenger’in

¹⁷⁰ Görgün, Hilal, “Gustav Weil”, *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2013, XLIII, s. 154.

¹⁷¹ Gözütok, Kemal, *Oryantalistlerin Kur’an Tarihine Bakışları* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2012, s. 12.

¹⁷² Erdem, İlham, “Aloys Sprenger”, *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2009, XXXVII, 421-422.

¹⁷³ Bekir, s. 150.

¹⁷⁴ Gözütok, s. 11.

¹⁷⁵ Canbulut, Hamza, *Aloys Sprenger’in Kur’an ve Hadis Hakkındaki Görüşleri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2020, s. 27.

kaleme aldığı “*Muhammed’in Hayatı ve Öğretileri*,” isimli eseri döneminde geniş yankı uyandırmış ve Müslümanların tepkisini çekmiştir.¹⁷⁶

Sprenger’e göre; Hz. Muhammed (s.a.v) yaşlandıkça ayetleri hafızasında tutamamaya başlamış, Ubey b. Kab¹⁷⁷ unuttuğu yerlerde ona yardım etmiştir. Hz. Peygamber vahiyleri sadakatle yazmamış ama yine de Müslümanlar Kur’an’ın sadakatle yazıldığına inanmışlardır. Sprenger Hz. Muhammed (s.a.v)’in Kur’an ayetlerinin çoğunu değiştirdiğini yeniden düzenlediğini bu sebeple de Kur’an-ı Kerim’in tamamının doğru olamadığı görüşünü ileri sürmüştür.¹⁷⁸

4.2.10. Sır William Muir (1819-1905)

İskoç asıllı İngiliz oryantalist ve İslam tarihçisi olan Muir aktif biçimde misyonerlik faaliyetlerine katılmıştır. Kur’an’ın ve tefsir kaynaklarının gerçekte Hristiyan vahyini teyit ettiğini ileri sürerek bu görüşünü desteklemek için İslam’ı ve peygamberini ilmî tarafsızlıktan uzak galiz iftiralarıyla yıpratmaya çalışmıştır. Muir’in *The Life Of Mahomet* isimli İbn Hişâm, Vâkıdî, Taberî gibi kaynaklara dayanarak ve A. Sprenger’in *Life of Muhammad*’in etkisi altında kaleme yazdığı eseri 19. yüzyılda Batı’da İngilizce’de Arapça kaynaklar kullanılarak telif edilen ilk çalışma olma özelliğine de sahiptir.¹⁷⁹ Batı’da kendi zamanına kadar yazılmış Hz. Peygamber hakkında yapılan en hacimli çalışmadır. Muir’e göre tek kurtuluş yolu Hristiyanlık’tır. Dolayısıyla İslam dini geçerli bir din, Hz. Muhammed (s.a.v) de hakkı tebliğ eden bir peygamber değildir.¹⁸⁰

4.2.11. Reinhardt Pieter Anne Dozy (1820-1883)

Hollandalı oryantalist Dozy İslam ve Hz. Muhammed (s.a.v)’e dair bütün bilgileri toptan reddetme anlayışını benimsemiştir. İslam ve hadis alanındaki görüşlerinde Sprenger ve Muir’den etkilendiği görülmüştür.¹⁸¹

¹⁷⁶ Bekir, s. 149.

¹⁷⁷ Kur’an tarihinde Ubey b Kab Kur’an ilimlerinin önde gelen isimlerinde biri olarak bilinir. Medine’de vahiy katipliği yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Atik, M. Kemal, “Übey b Kab’ın Kur’an İlmindeki Yeri,” *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Kayseri, 1987, s. 149-177.

¹⁷⁸ Canbulut, s. 21-23.

¹⁷⁹ Woodhead, Christine, “Sır William Muir” *TDV*, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları 2020, XXXI, 94.

¹⁸⁰ Yıkılmaz, Yusuf, *The Life of Mahomet* Adlı Eseri Çerçevesinde Sır William Muir’in Siyere Bakışı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa: 2019, s. 53.

¹⁸¹ Hatipoğlu, İbrahim, “Osmanlı Aydınlarınca Dozy’nin Tarihi İslamiyet’ine Yöneltilen Tenkitler”, *İslam Araştırmaları Dergisi*, sayı.3, 1999, s. 200-201.

Dozy İslam, Hz. Peygamber ve Kur'an hakkında pek çok asılsız ve seviyesiz ithamlarla bulunmuştur. Bu bağlamda kaleme aldığı eseri "İslâmcılık Tarihi Üzerinde Bir Deneme" (Essai sur l'Histoire de l'Islamisme) adlı eseri Abdullah Cevdet tarafından 1908 yılında "Tarihi İslâmiyyet" adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir. Dozy'nin bu eseri Abdullah Cevdet'in tercümesi ile Osmanlıda kısa zamanda yayılmış ve bu toplumda İslam hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan gençliğin din konusunda buhrana girmesine sebep olmuştur. Bunun üzerine İsmail Fennî Ertuğrul, Müslümanların zihinlerindeki bulanıklığı gidermek için "Kitab-ı İzâle-i Şükûk" adlı eseri kaleme almıştır. Ertuğrul bu eserde Dozy'nin İslâm, Kur'an ve Hz. Peygamber hakkında ileri sürdüğü iddia ve saldırılarını başlıklar halinde ele alarak cevaplandırmıştır.¹⁸²

4.2.12. Theodor Nöldeke (1836-1930)

Alman oryantalistlerden biri olan Nöldeke; eski ve yaşayan Sami dilleri, bunların değişik lehçeleri, Farsça, dil bilimi, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an gibi alanlarda çeşitli eserler telif etmiştir. Kur'an-ı Kerim'i Hz. Peygamber tarafından yazılan bir kitapmış gibi değerlendirmiş buna paralel olarak da ayetlerin sıralanış biçimini hem edebî dil kullanımı hem de eleştirel yöntemler çerçevesinde ele almış ve yorumlamıştır.¹⁸³

1860 yılında "*Kur'an Tarihi*" isimli eserini telif ederek Kur'an-ı Kerim üzerine kapsamlı çalışma yapan Nöldeke son yüzyılda bu kitabıyla birçok çalışmaya kaynaklık yapmıştır.¹⁸⁴

4.2.13. Ignaz Goldziher (1850-1921)

Macar asıllı Musevi kökenli bir oryantalist olan Goldziher (v. 1921); Alman Theodore Nöldeke (v. 1930) ve Hollandalı Christiaan Snouck Hurgronje'yle (v. 1936) beraber Batı Avrupa'da modern İslami ilimlerin kurucusu olarak tanınmıştır.¹⁸⁵

¹⁸² Uğur, s. 401

¹⁸³ Görgün, Hilal, "Theodor Nöldeke", TDV, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2007, XXXIII, s. 217-218.

¹⁸⁴ Gözütok, s. 9.

¹⁸⁵ https://tr.wikipedia.org/wiki/Ign%C3%A1c_Goldziher, erişim: 12.11.2021

Ignaz Goldziher; Batı’da hadisleri ilk defa sistemli bir şekilde tenkide tabi tutan kişidir. Goldziher “*Muhammedanische Studien*” isimli eserinin ikinci cildinde ağırlıklı olarak hadis konularına yer vermiş ve hadislerin tarihlendirilmesi hususunda metin eksenli bir yaklaşımı esas almıştır. Hadislerin değerlendirilmesinde isnadı itibar edilir bir yöntem olarak görmemiştir.¹⁸⁶ Hadislerin isnat zincirindeki tutarlılık hadislerin kuvvetini ifade ettiği için hadislerin isnat zinciri hadisler için bir güvenlik duvarı konumundadır. Bu sebepten dolayı Goldziher’in hadislerin değerlendirilmesinde isnada itibar etmediği kanaatindeyiz.

Goldziher, yirmibeş yaşlarında iken Yakındoğu’ya giderek burada Afgani gibi önde gelen Müslüman âlimlerle tanışıp Ezher’deki yaklaşık 1875’li yıllarda arabanın ve uçağın yaygın olmadığı bir dönemde dersleri takip etmiştir. Ezher’deki dersleri takip eden ilk oryantalisttir. Eleştirel metodu hadislere uygulamıştır. Hadis hakkındaki düşünceleri şu şekilde özetlenebilir: “*Hadis; Hz. Muhammed (s.a.v)’in ve ashabı zamanından bu yana bozulmadan bize ulaşan kutsal bir metin değil, aksine nesilden nesile aktarılan, tedricen oluşmuş, Peygambere atfedilen sözler manzumesidir.*” Hadisler Goldziher’e göre; “*Her şeyden önce İslam tarihinin ilk asrında vuku bulan dini ve siyasi çatışmalara ışık tutan bir külliyattır ve bu açıdan değerlidir.*” Kısacası hadis denen şey ona göre tarihi süreç içerisinde oluşan, mevcut durum karşısında ortaya konan sözlerdir. Goldziher eserlerinde eşya ve miras hukuku esaslarının Medine’de peygamber tarafından düzenlendiğini fakat sünnet denen şeyin Arap geleneği olduğunu, İslam hukukunun ise Roma hukukundan¹⁸⁷ uyarlandığını ileri sürmüştür. Hadis olarak rivayet edilen şeylerin Hz. Muhammet’le ilgisinin olmadığını hadislerin İslam’ın yayılma sürecinde birçok faktörün sonucunda ortaya konulmuş haberler olduğunu iddia etmiştir.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Canikli, İlyas, “Ignaz Goldziher’in ‘İslam Kültürü ve Araştırmaları I-II’ Eseri Bağlamında Hz. Peygamber ve Hadisler Hakkındaki Görüşlerine Yeniden Bakış”, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Aralık 2020, 7 (2): 339-364

¹⁸⁷ İslam hukukunun Roma hukukundan uyarlandığı iddiası için bkz. Atalay, “Bir Müsteşrik Olarak Joseph Schacht’ın İslam Hukuku Hakkındaki Yanılgıları I”, *Universal Journal of Theology*, Universal Journal of Theology 5 / 2 (Aralık 2020), s. 190-192.

¹⁸⁸ Kara, s. 150.

Mustafa es-Sibai'ye göre hadis dalında şarkiyatçıların en tehlikelisi, tesiri en geniş etkiye sahip ve en ifsat edici olanı Goldziher'dir.¹⁸⁹

Goldziher'e göre Kur'an, Hz. Muhammed (s.a.v)'in görüşlerini içeren ve ona ait olan bir kitaptır. Ona göre Kur'an sonraki yüzyıllarda Müslümanların katkılarıyla ortaya konduğu için İslam'ın kaynağı olması açısından sınırlı bir yapıya sahiptir.¹⁹⁰ Kur'an ayetleri, Hz. Peygamber'in yirmi üç yıllık vahiy sürecinde kendi sözlerini ifade eden ondan sonraki dönem için de kültürel olarak var olan ancak evrensel anlamda da Yahudilik ve Hristiyanlık gibi bir dine temel referans niteliği olmayan kültürel değeri olan dini metinlerden başka bir şey değildir.¹⁹¹ Bütün bu uydurma iddiaları ortaya atan Goldziher bu iddialarını doğrulayacak hiçbir gerekçe ortaya koymamıştır, koyamamıştır.

4.2.14. Hubert Grimmer (1864-1942)

Alman oryantalist İslamiyet'in başlangıçta bir din olmaktan ziyade o dönemde yaşanan sosyal problemlerin giderilmesi toplumdaki eşitsizliklerin ortadan kaldırılması amacıyla sosyal bir hareket olarak ortaya çıktığı tezini ileri sürmüştür. Grimmer tarafından ileri sürülen Hz. Muhammed (s.a.v)'in başlangıçta yeni bir din tebliği için ortaya çıkan bir peygamber değil sosyalist bir reformcu olduğu iddiası Batılılar arasında bile kabul görmemiştir.¹⁹²

Grimmer de Hz. Peygamberin histerik hastası olduğunu ileri süren oryantalist geleneği devam ettirmiştir. O'na göre de Hz. Muhammed (s.a.v)'in kurduğu dinin temeli Yahudilik ve Hristiyanlığa dayanmaktadır. Muhammed'in ümmi olması sebebiyle bu dinlerden yapmış olduğu alıntıları sözlü rivayet yoluyla, dinleyerek aldığını ileri sürmüştür.¹⁹³ Halbuki Grimmer'in iddia ettiğinin tersine Peygamberimiz risaleti boyunca nazil olan ayetleri tebliğ ederek ayetlerin ezberlenmesini sağlamış, diğer taraftan vahiy katiplerine bu ayetleri yazdırmıştır. Kur'an Hz. Muhammed (s.a.v) zamanında bir kitap haline getirilmese de Kur'an'ın

¹⁸⁹ Hatipoğlu, Mehmet S., "Ignaz Goldziher", *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1996, XIV, 102-105.

¹⁹⁰ Akgül, Hüseyin, *Goldziher ve Hadis*, Ankara: Araştırma Yayınlar 2019, s. 11.

¹⁹¹ Canikli, s. 344.

¹⁹² Fayda, Mustafa, "Grimmer, Hubert," *TDV*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınevi, XIV, s. 163.

¹⁹³ Taşçı, s. 239.

Hiz. Peygamber tarafından yazıya geçirilmesinin sağlandığı hususunda Müslümanlar arasında hiçbir ihtilâf yoktur.¹⁹⁴

4.2.15. Herbert Albert Laurens Fisher (1865- 1940)

İngiliz oryantalistlerinden biri olan Fisher tarihçi, eğitimci ve aynı zamanda İngiliz Liberal parti milletvekilidir.¹⁹⁵ Hiz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki hezeyanlarının temelini “cinsellik” ve “şehvet düşkünlüğü” oluşturmaktadır. Hiz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki bu iddialarını İslam dininin *teaddüd-i zevcat*’a izin vermesi ve ahirette müminlere huriler vadetmesi hükümlerine dayandırmıştır. Bütün eserlerinde bu iki ana temayı farklı anlatım şekilleriyle tekrarlamıştır. Uzun yıllar okullarda ders kitabı olarak okutulmuş olan Fisher’ın kitabı Kur’an ifadelerine göndermelerde bulunmuştur.¹⁹⁶ Fisher’de görülen Hiz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki “cinsellik” ve “şehvet düşkünlüğü” iftirası; genel itibariyle çoğu oryantalistin Hiz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki çalışmalarının adeta temelini oluşturmıştır.

2.16. Samuel Marinus Zwemer (1867-1952)

Hollanda asıllı Amerikalı oryantalist Zwemer “apostle to İslam” (İslâm’a gönderilen elçi) diye nitelendirilmiştir.¹⁹⁷ Orta doğu misyonerlerinin öncüsü olarak kabul edilmektedir. Zwemer, Hristiyanlığa öylesine hizmet etmiştir ki, misyonerlik kurumuna geçen emeğinin karşılığında, adını taşıyan bir Enstitü bile inşa edilmiştir. Çok küçük yaşlarda annesi tarafından misyonerlik hizmetine adanan ve bu maksatla yetiştirilen Zwemer görevini ifa etmek için Arabistan’da gitmediği bir ülke neredeyse kalmamıştır. Zwemer Hiz. Muhammed (s.a.v)’in peygamberliğini zekâsına bağlamıştır. Bu yönüyle ıslahatçıların da başlıca ilham kaynağı olmuştur. Zwemer, bazı kaynaklara göre Yahudi asıllı olmasına rağmen uyruğunu gizlemiş, Hristiyan görünmüş; ancak Yahudilik dini üzerine ölmüştür.¹⁹⁸ Zwemer’in İslam akidesi üzerinde gerçekleştirmeyi arzu ettiği hususlardan en önemlisi tevhit akidesiyle

¹⁹⁴ Mertoğlu, M. Suat, “Vahiy Kâtibi,” *TDV*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınevi, 2012, XLII, 447-449.

¹⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Çufalı, Mustafa, “Lozan Konferansı ve Anlaşması Üzerine İngiliz Parlamontasında Yapılan Tartışmalar,” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Yıl 2000, Cilt 16, Sayı 47, 561- 601, 01.07.2000, s. 568.

¹⁹⁶ Kara, s. 158.

¹⁹⁷ Yel, Ali Murat, Samuel Marinus Zwemer, *TDV*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınevi 2013, XLIV, 582-583.

¹⁹⁸ Seber, Abdülkerim, “İslami Modernizme Yön Veren Bir Üst Akıl: “Samuel Marinus Zwemer,” *Ağrı İslâmi İlimler Dergisi (AGİİD)*, Haziran 2020 (6), s. 4-5.

alakalıdır. Zira Kelime-i Şehadetteki “Muhammed Allah’ın Rasûlüdür” ifadesinin tevhide karşı olduğu iddiasını yayarak işe başlamıştır.¹⁹⁹

4.2.17. Carl Brockelmann (1868-1956)

Carl Brockelmann Alman bir oryantalist ve Türkologtur. İslam kültür tarihine dair bio-bibliyografik eseriyle meşhur olmuştur.²⁰⁰ Vahiy olgusunu peygamberimizin hayal görmesi olarak adlandıran Brockelmann’a göre, Hz. Peygamber Hira mağarasında sonradan kendisini Cebrail olarak kabul edeceği bir hayal görmüş kendisinin içinde beliren bu sesin Tanrı’nın elçisi olduğuna delil getirerek peygamber olduğuna inanmıştır. Kendisinin ilahi sesler dediği nöbetler onda sık sık tekrarladığını bu halde iken işittiğine inandığı şeyleri, vahiy olarak bildirmeyi adet edindiğini iddia etmiştir.²⁰¹

4.2.18. Leone Caetani (1869-1935)

19. yüzyılın meşhur İtalyan oryantalisti Caetani aynı zamanda 15. Sermoneta Dükü ve 5. Teano Prensi unvanlarına sahiptir. 1909 yılında İtalyan Parlamentosu’na milletvekili olarak girmiştir. Caetani, Hz. Muhammed (s.a.v)’in esasında bir peygamber olarak ortaya çıkmadığını, onun dünyayı ele geçirmek isteyen bir maceraperest olduğunu ve Kur’an-ı Kerim’in de onun Allah’a isnat etmek istediği kendi sözleri olduğunu ileri sürmüştür.²⁰²

İtalyan oryantalist Leone Caetani ilk dönem İslam tarihi üzerine yapmış olduğu çalışmalarıyla tanınmıştır. *Annali dell’Islam*” 1905-1926 yılları arasında Milano ve Roma’da on cilt halinde neşredilen eserinde Caetani Hz. Peygamber’in hayatından başlayarak hicretin 40. yılına kadar ki dönemi içine alan olaylar silsilesini işlemiştir. Eserin tamamı, İslam tarihinin bütününe ele alacak şekilde yirmi beş cilt olarak planlanmıştır. Caetani bu eserinde siyasi bir şahsiyet olarak Hz. Peygamber’e hayranlık duymakla birlikte Peygamberimizi ve İslam’ın yayılışını materyalist bir

¹⁹⁹ Seber, s. 14.

²⁰⁰ Yüce, Nuri, “Carl Brockelmann”, *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1992, VI, 335-336

²⁰¹ Brockelmann, Carl, *İslam Milletleri ve Devletleri Tarihi*, trc. Neşet Çağatay, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları 1964, s. 14.

²⁰² Hacısmailoğlu, Muhammed İhsan, “Leone Caetani’nin *Annali Dell’İslâm* Adlı Eserinin Hüseyin Câhid Tarafından Yapılan Çevirisi Üzerine Bazı Düşünceler ve Türkiye’deki Yansımaları”, *İstem Dergisi*, yıl: 18, sayı: 35, yaz 2020, s. 527.

bakış açısıyla değerlendirmiştir. Hristiyan olmasına rağmen Hz. İsa'nın risaletini kabul etmeyen Caetani İslam'ı ilahi bir din olarak görmemiştir. Dolayısıyla Hz. Muhammed (s.a.v)'i bütün insanlığa gönderilmiş evrensel dinin peygamberi olarak kabul etmemiştir. Bu bağlamda Hz. Muhammed (s.a.v)'in hadislerinin yer aldığı hadis külliyyatının kabul edilebilir olmadığını savunmuştur. Asım Köksal, müsteşrik Caetani'nin yazdığı “*İslam Tarihindeki İsnad ve İftiralara Reddiye*”adlı eseriyle Caetani'nin bu kitabında mevcut, hadis ve isnat meseleleri başta olmak üzere çeşitli konulardaki görüşlerine cevap vermeye çalışmıştır.²⁰³

4.2.19. Josef Horovitz (1874- 1931)

Alman oryantalistlerinden biri olan Josef Horovitz üç alanla yakından ilgilenmiştir. İlk dönem İslam tarihi, eski Arap şiiri ve özellikle son dönemlerde üzerinde durduğu Kur'an'ı Kerim tefsiri.²⁰⁴

Josef Horovitz de diğer oryantalistlerle aynı davranışları sergileyerek Hz. Muhammed (s.a.v)'in Allah'ın elçisi, Kur'an'ın da Allah'ın kelâmı olmadığını görüşünü savunmuştur. Horovitz, İslam'ın müstakil bir din olmadığını Hz. Peygamber'in özellikle Yahudi-Hristiyan geleneklerinden etkilenerek, elde ettiği bilgiler ışında oluşturduğu heretik bir yorumu olduğunu ileri sürmüştür. Bu dinin genelini olağanüstü olaylardan müteşekkil olduğunu anlatılan kıssaların diğer dinlerden iktibas ettiğini ve Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından sonradan icat edilmiş sözler olduğunu ileri sürmüştür. Bu bağlamda ona göre Miraç hadisesi de siyasi nedenlerden ötürü uydurulmuş bir olaydır.²⁰⁵

4.2.20. Emile Dermenghem (1892-1971)

Emile Dermenghem Fransız bir oryantalisttir. Batılı ilim adamları içinde Hz. Peygamber'in hayatını iyi niyetli ele alan oryantalistler arasındadır. Bununla beraber o da birçok Batılı oryantalistin düştüğü aynı yanılsaya düşerek İslam'ın Hristiyanlıktan alınmış olduğu görüşünü savunmuştur. Hz. Peygamber'in, çevresinde bulunan Hristiyanlarla görüşüğünü, onların fikir ve bilgilerinden faydalandığını İslam'daki Allah kavramı ve inanç esaslarının muhtemelen Suriye ya da Mekke

²⁰³ Şakiroğlu, VI, 544-545.

²⁰⁴ Yılmaz, Ziya, “Josef Horovitz”, TDV, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınevi 1998, XVIII, s. 242-243.

²⁰⁵ Çelik, s. 75.

Hristiyanlarından alındığını ileri sürerek Hristiyanlığın İslam'dan üstün olduğunu ve çeşitli yönlerden onu etkilediğini ispatlamaya çalışmıştır.²⁰⁶ Halbuki İslam dinindeki Allah inancı Hristiyanlığın teslis akidesinin aksine; bir ve tek olan, doğmayan ve doğurulmayan, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, oğlu-kızı olmayan, hiçbir dengi olmayan tevhit ilkesine dayanmaktadır.²⁰⁷ İslam dininin inanç akidesinde Hristiyanlıkta olduğu gibi ruhban sınıfı ve azizler denen din adamları sınıfı da yoktur.²⁰⁸

4.2.21. Sir Hamilton Alexander Roskeen Gibb (1895-1971)

İngiliz oryantalistlerinden biri olan Gibb İslam tarihi ve Arap edebiyatı alanındaki çalışmalarıyla tanınmıştır. Klasik ve modern İslam tarihi ve kültürüne dair eserleriyle kendi dönemindeki oryantalistler arasında seçkin bir yere sahip olan Gibb daha sonra gelen araştırmacılar üzerinde büyük bir etki göstermiştir. Gibb'e göre günümüz Müslümanlığını anlayabilmek için klasik İslam'ı iyi bilmek gerekir. Onun İslam tarihini ve kültürünü yorumlaması genel olarak ekonomik ve materyalist bir bakış açısına dayanmaktadır. Gibb'in Kur'an ve hadisler hakkındaki görüşlerinde ise Hristiyan inancının etkisi görünmektedir.²⁰⁹ Diğer pek çok oryantalistte olan hezeyan ve vehim aynı şekilde Gibb'in çalışmalarında da kendini göstermiştir.

Çağdaş oryantalist Gibb birçok oryantalistlerin ortak paydası olan görüşünü “*İslam'da Modern Yönelişler*” isimli eserinin başında şu şekilde ifade etmiştir: “*Müslümanlar Kur'an'ın Allah'ın kelamı olduğuna inanırlar. Bu durum Sami kavminin akli yapısına çok uygundur. Halbuki Kur'an ne Allah kelamı ne de vahiy ürünüdür.*” Ayrıca Peygamberimizin sünneti hakkında şüpheler uyandırarak sünnetin peygamberden sonraki zamanlarda Müslümanlar tarafından uydurulduğunu iddia etmiştir.²¹⁰

Gibb peygamberimiz hakkında ayrıca şunları söylemektedir: “*Muhammed; yaratıcı her şahsiyet gibi bir taraftan kendisini kuşatan dış çevrenin şartlarından etkilenirken, bir taraftan da toplumda o gün yaşayan ve egemen olan inanç ve*

²⁰⁶ Öz, Mustafa, IX, 180.

²⁰⁷ İhlas, 112/1-5.

²⁰⁸ Hucurat, 49/13.

²⁰⁹ Ferrard, Christoper, “Sir Hamilton Alexander Roskeen Gibb”, TDV, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1996, XIV, 66-67.

²¹⁰ Kutup, s. 249.

düşünceler arasında yeni bir yol açmıştır. Başlangıçta Muhammed de yeni bir dine davetin sahibi olduğunu bilmiyordu. Belki Mekke halkının O'na olan muhalefeti ve devam eden düşmanlıkları Muhammed'i yeni bir din ilan etmeye götürmüştür. Kur'an, Araplar için tamamen yeni bir şey değildir. İçindeki ahiret inancı, cennet ve cehennemle ilgili ayrıntılarda tamamen Süryani Hristiyanlığından alınmıştır. Muhammed'in kitabı da Mekke'deki hayatın bir yansıması yahut ifadesidir...”²¹¹

4.2.22. Stenier Franz (1909- 1952)

İngiliz oryantalistlerden biri olan Stenier Franz; Hz. Muhammed (s.a.v)'in baştan beri çok çaba sarf edip kendini bir konuma getirmek istediğini fakat bunu başaramadığını ileri sürmüştür. Hz. Muhammed (s.a.v)'in iki şehirdeki (Mekke ve Medine) farklı söylemlerinin bunun en büyük delili olduğunu ileri sürmüştür. Zira ona göre Hz. Muhammed (s.a.v) Mekke'de irade özgürlüğünü savunurken Medine'de tamamen cebri öğretiyi savunmuştur.²¹² Gerçek şu ki Stenier'in bu söylediklerinde Hz. Muhammed (s.a.v)'i ve İslam dinini iyi tahlil edemediği için birtakım hezeyanlar ortaya koyduğu ortadadır.

4.2.23. Gustave Edmund von Grunebaum (1909-1972)

Grunebaum, Viyana'da doğmuş Avusturyalı bir şarkiyatçıdır. Ailesi Avusturya İmparatorluğu'nun entelektüel hayatında etkinliği olan Yahudi tebaasındandır. Viyana'da eğitim gördüğü için *Alman ekolünün* dil bilimci ve tarihçi geleneğinden etkilenmiştir. Berlin ve Viyana Üniversitelerinde İslam tarihi ve edebiyatı okumuş, bu konularda çalışmalar yapmıştır.²¹³

Grunebaum göre İslamiyet modern dünyaya uyum sağlayamayan, değişimi reddeden bir dindir. Kur'an'daki fikirlerin Hz. Muhammed (s.a.v)'e ait olduğunu iddia etmiştir.²¹⁴ Ayrıca İslamiyet'i kapalı yapıya sahip olan sadece bir kültürün ürünü olan bir din olarak nitelendirmiştir.²¹⁵ Grunebaum ve diğer oryantalistler tarafından iddia edilen İslam dininin modern dünyaya uyum sağlayamayan, değişimi

²¹¹ Kutup, s. 250.

²¹² Taşçı, s. 163.

²¹³ Yel, Ali Murat, “Gustave Edmund von Grunebaum,” *TDV*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları 1996, XIV, s. 166-167.

²¹⁴ Bulut, s. 156.

²¹⁵ Yel, “Gustave Edmund von Grunebaum,” s. 166-167.

reddeden bir din olduğu yalanı sadece sözde kalmış hiçbir tarafından gerekçelendirilememiştir.²¹⁶

4.2.24. William Montgomery Watt (1909-2006)

İngiliz şarkiyatçısı ve aynı zamanda papaz olan Watt, ilmi ve fikri hayatı ile inancı uyum içinde olan bir oryantalisttir. Watt, tarihi yöntem dediği “*materyalist yaklaşımı*” İslam dini ve tarihine uygulamıştır. Nitekim İslamiyet’i bir din olmaktan çok sosyal bir hareket olarak takdim etmiştir. Watt’a göre İslam o dönemdeki tarihi şartlarla izah edilemeyecek tarzda aşkın bir kaynaktan geldiği izlenimi uyandırır da “*tarihi şartlarda form ve muhteva*”²¹⁷ kazanmıştır. Menşei itibarıyla İslam dinini ilahi kabul etmekle birlikte tarihi gelişim ve etkileşim sürecinde beşerî olduğu onun bütün araştırmalarında ortaya koymaya çalıştığı temel bir varsayımdır. Hz. Muhammed (s.a.v)’i vahiy alan bir insan diye nitelemiştir. Ancak İslamiyet’i “*tarihin bir döneminde Arap toplumunu ıslah etmek için gönderilmiş bir din*” şeklinde telakki etmişti. Kur’an ayetlerinin bir kısmını o dönem kültürünün bir yansıması şeklinde değerlendirmiş, İslam’ın düşmanlık esası üzerine yükseldiği düşüncesini, *İslam öncesi kabile uygulamalarının Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından üstlenildiği* iddiası ile temellendirmeye çalışmıştır. Watt’ın dinin değişmezliği, İslamiyet’in tekâmüle eren bir din olduğu ve asr-ı saadet döneminin idealleştirilmesi, eleştirdiği konular arasındadır.²¹⁸

Montgomery Watt, Hz. Muhammed (s.a.v)’in, İslam’ı eski bir din olan Musevilik gibi şekillendirmeye çalıştığını iddia etmiştir. Hz. Peygamberin, dinini öncelikle Musevilere kabul ettirmek için Müslümanların ilk kiblelerinin Kudüs olduğunu savunmuştur. Watt daha ileri giderek, Musevilerin Muhammed’le ilişkilerinin olduğunu, İslam’ın bir Musevilik mezhebi olabileceği görüşünü ileri sürmüştür.²¹⁹

Watt “*İslam Düşüncesinin Teşekkülü*” isimli kitabında Joseph Schacht’ın görüşüne yer vererek aslında Şafii’nin zamanına kadar hadislerde isnada esas

²¹⁶ Bu konuyla ilgili temsili bir örnek için bkz. Atalay, s. 173 – 196.

²¹⁷ Watt’ın bu düşüncesini günümüz ilim adamlarından bir kısmı hala dillendirerek meşru bir zemine oturtma çabasından vaz geçmemişlerdir.

²¹⁸ Görgün, Tahsin, “William Montgomery Watt”, TDV, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları 2013, XLIV, 148-152.

²¹⁹ Sarı, s. 57.

gözüyle bakılmadığını, mevcut isnatların da zaten tahmin yoluyla eklendiğini savunmuştur.²²⁰ Hadislerin isnat sistemi konusunda ileri sürdüğü görüşün de Watt da diğer oryantalistlerde olduğu gibi herhangi bir gerekçe ortaya koymamıştır.²²¹

4.2.25. Regis Blachere (1900-1973)

Fransız oryantalist ölümüne kadar devamlı yayın faaliyeti içinde bulunan ve en üretken oryantalistlerden biri olarak kabul edilir. 1956-1962 yılları arasında Arabica'nın yöneticiliğini yapmıştır. Arap dili ve edebiyatı, İslâm ve Ortadoğu ile ilgili araştırmalar yapan çeşitli kurumların üyesi olmuştur. Batı'da Kitâb-ı Mukaddes metinlerinin kritiğinde kullanılan bazı metotları Kur'an-ı Kerim metnine uygulayan Blachère, *Le Coran, Traduction nouvelle* isimli eserinde sûrelerin tertibi konusunda esas aldığı kriterleri uygularken kendiyle çelişkiye düşmüştür. Kur'an'ın vahyi, yazılışı, Mushaf haline getirilişi, kıraatleri ve tefsiri gibi konuları ele aldığı eseri *Introduction au Coran* önyargı ve art niyetli ifadelerle doludur.²²² 1949 yılında Blachère'nin, sûreleri tarihsel sıraya göre düzenlediği Kur'an tercümesi basılmıştır. Bu tercümede çoğunlukla bir ayeti iki farklı yönden tercüme etmiştir. Bunlardan birinde ayetin sembolik anlamını, diğerinde de vahye yönelik mesajını açıklamıştır.²²³

4.2.26. Maxime Rodinson (1915-2004)

Fransız tarihçi, sosyolog ve doğu bilimci olan Maxime Rodinson İslam araştırmalarındaki özgünlüğüyle tanınmıştır. Rodinson, kendisini oryantalist olmaktan çok sosyal tarihçi olarak tanımlamıştır. Marksist görüşleri sebebiyle diğer oryantalistlerin yaptığı gibi Doğu'yu inançları ve Hristiyanlık ile karşılaştırma olarak değil de ekonomik, sosyal ve tarihi açıdan incelemiştir. Hz. Peygamber'i bazen Kur'an-ı Kerim'i kendisi yazacak kadar dahi, bazen vahiy aldığını sanan bir kahin, bazen de bir mistik olarak niteleyen²²⁴ Rodinson'a göre Kur'an da zaten tarihi bir dönemde adaletsizliklere ve baskılara karşı isyan etmek istemiş ezik bir kişinin

²²⁰ Watt, William Montgomery, *İslam Düşüncesinin Teşekkülü*, trc. Ethem Ruhi Fırlı, Ankara: Umran Yayınları 1981, s. 77.

²²¹ Watt, W. Montgomery, *İslam'ın Orta çağ Avrupası Üzerindeki Etkisi*, trc. Ümit Hüsrev Yolsal, İstanbul: Bilge Su Yayıncılık 2013, s. 111.

²²² Nuhoglu, Hidayet Yavuz, "Regis Blachere," *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1992, VI, 244-245.

²²³ Rabdâvî, s. 288.

²²⁴ Küçük, Hülya, "Maxime Rodinson", *TDV*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları 2008, XXXV, s. 153.

mesajıdır.²²⁵ Bu şekil de bir değerlendirmede bulunarak adeta kendi şuur altında sakladığı ezik kişiliği yansıtmıştır. Rodinson'un ileri sürdüğü görüşler kendi içinde çelişmiştir.

Rodinson, yazmış olduğu “*H. Muhammed (s.a.v)*” isimli kitabında, Hz. Muhammed (s.a.v)’in çocukluğu hakkında güvenilir hiçbir bilgiye sahip olunmadığını ileri sürmüştür.²²⁶ O’na göre Hz. Peygamber hakkındaki bütün rivayetler sözlü şekilde aktarıldığı için içinde birçok tutarsızlık barındırmaktadır. Bu sebeple de Hz. Muhammed (s.a.v)’in gündelik yaşamından ibadet hayatına kadar tüm konularda aktarılan rivayetlerde şahit gösterme yoluna gidilerek Müslümanlar herhangi birine inanma konusunda serbest bırakılmışlardır.²²⁷

Peygamber’in, okuma-yazmayı öğrendiğini söyleyen Rodinson’a göre; Hz. Peygamber’in iç dünyasını, Freud’un ileri sürdüğü “*insani eğilimler*” ile açıklama yoluna gitmiş ve birtakım psişik değerlendirmelerde bulunmuştur. Freud’in libido²²⁸ görüşüne dayanarak birçok hadiseyi Peygamber’in şehvet arzusu ve erkek çocuğunun olmamasına bağlamıştır.²²⁹ Muhammed’in gördüğü şeylerin sanrı olduğunu bilinçaltından kaynaklandığını ileri sürerek aklınca teşhis koymuştur.²³⁰ Abese süresinin nüzul sebebini bile bu akıllara ziyan teşhisine dayandırarak sürenin sebebi nüzulünü Muhammed’in vicdan sesi olarak değerlendirmiştir.²³¹ Hz. Muhammed (s.a.v)’e iman eden gençlerin imanını ve peygambere bağlılığını asi gençliğin psikolojisi olarak değerlendirmekten de çekinmemiştir.²³²

Rodinson’da oryantalist geleneği sürdürerek Kur’an-ı Kerim’i Hz. Muhammed (s.a.v)’in insanlara anlattığı hikâyeler olarak değerlendirmiştir. Bu

²²⁵ Rodinson, Maxsime, *Hazreti Muhammed*, trc. Atilla Tokatlı, İstanbul: 1980, s. 196.

²²⁶ Rodinson, s. 40.

²²⁷ Rodinson, s. 41.

²²⁸ **Libido**, Sigmund Freud tarafından ortaya atılan, insanın ana sorun kaynağı olarak görünen, bastırılmış duyguları insan benliğinde ateşleyen terimdir. Ayrıntılı bilgi için bkz., Libido-
Wikipedihttps://tr.wikipedia.org, erişim tarihi: 04.05.2022

²²⁹ Öz, Şaban, “Oryantalist Düşüncede Hz. Peygamber’i Tanımlama Paradoksu veya Oryantalist Tarafsızlar”, *Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Yıl 2007, Cilt 7, Sayı 3, s. 177.

²³⁰ Rodinson, s. 63.

²³¹ Rodinson, s. 73.

²³² Rodinson, s. 76.

bağlamda Rodinson da Hz. Peygamberin diğer Araplar gibi Yahudi ve Hristiyanlardan öğrendiği hikayeleri insanlara aktardığını ileri sürmüştür.²³³

²³³ Rodinson, s. 54.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. ORYANTALİSTLERİN Hz. MUHAMMED (s.a.v)'in AİLE HAYATI, RİSALETİ VE KİŞİSEL ÖZELLİKLERİYLE İLGİLİ OLUMSUZ SÖYLEMLERİ

Bu bölümde Hz. Muhammed (s.a.v)'e dair ailevi ve bireysel özellikleri hakkında oryantalistlerin olumsuz görüşleri ifade edilecektir.

5.1. Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v)'e Genel Anlamda Bakış Açıları

Normal Daniel'in şu sözü Hz. Muhammed (s.a.v)'e oryantalistlerin yaptığı sayısız itham ve iftiranın amacını çok güzel özetlemiştir. “Biz en fazla mesaimizi Hz. Muhammed (s.a.v)'in peygamber olmadığını ispat üzerine yoğunlaştırdık. Zira o peygamber değilse Kur'an'da vahiy olmayacaktı.” Dedikten sonra “Batıda Hz. Muhammed (s.a.v) karşıtlığı adeta nesilden nesile aktarılmış bir miras gibidir.” Sözüyle Peygamberimize yapılan saldırıların devam edeceği öngörüsünde bulunmuştur. Daniel'in ifadesinde karşılığını bulan oryantalist anlayış Batıda İslam ve Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında yazılan yazılar, Kudüs'ün fethinden Viyana kuşatmasına, oradan 11 Eylül'e kadar uzanan tarihi süreç içerisinde tarihi gerçeklikten uzak, taraflı, gerçeği saptırma örnekleriyle dolu fikirler olarak karşımıza çıkmaktadır.²³⁴ Oryantalistler İslam'ın iki temel kaynağı olan Kur'an ve Hadis alanında yaptıkları çalışmalarını; İslam'ın yeni bir din olup olmadığı, Hz. Peygamber'in nübüvvetinin sıhhati, Kur'an'ın kaynağı ve onun vahiy ürünü olup olmadığı konularında yoğunlaştırmışlardır. Avrupa, İslam kaynaklarını kendi dillerine tercüme ederek bu kaynaklardan elde ettikleri bilgileri, telif ettikleri Hz. Peygamber biyografilerinde kullanmışlardır. Yazmış oldukları bu eserlerde oryantalistler; Hz. Muhammed (s.a.v)'in peygamberliği, ahlaki ve kişilik özellikleri, evlilikleri, vahyin kaynağı ve gerçekliği yani nübüvvetinin sıhhati gibi can alıcı konuları araştırma problemi yapmış üzerinde tartışmışlardır.²³⁵

Bu akıl almaz itham ve iftiralar saymakla bitmeyecek kadar çok olmakla birlikte bunların en can alıcı olanlarını aşağıda ele almaya çalıştık.

²³⁴ Hıdır, s. 23.

²³⁵ Akpınar, Soner, *Çağdaş Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) Algısı*, Kahramanmaraş: Samer 2019, s. 32.

5.2. Hz. Muhammed (s.a.v)'in Risâleti Öncesi Yaşamı ile İlgili İftiralar

Hz. Peygamberin risâleti öncesi hayatını ele alan oryantalistlerin ithamları, iftiraları ve küçümseyici tavırları bilimsellikten hiç örtüşmemektedir. Yalan yanlış bilgilerle tevhit dini olan İslam'ın Peygamberini putperest olarak göstermekten hiç çekinmemişlerdir. Hatta İslam Peygamberinin doğumu ile ilgili bilgilerin yanlış olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Fransız oryantalist Regis Blachere (v. 1973) Hz. Muhammed (s.a.v)'in doğum tarihinin belirsiz olduğunu bu konu hakkında 567, 572, 573 farklı tarihler söz konusu olduğunu ileri sürmüştür. Benzer görüşleri taşıyan diğer bir oryantalist M. Rodinson (v. 2004) ise Hz. Muhammed (s.a.v)'in Fil olayının olduğu sene doğduğuna karşı çıkararak 579'dan önce doğmuş olabileceğini savunmuştur. Rodinson Hz. Muhammed (s.a.v)'in çocukluğu hakkında hiçbir bilginin olmadığını anlatılan bilgilerin mübalağalı anlatımlardan ibaret olduğunu iddia etmiştir.²³⁶ Gerçek şu ki Hz. Peygamber'in doğumu ile ilgili meşhur olan ve çoğunluğun benimsediği görüş ise Hz. Peygamber'in 20 Nisan 571'de doğduğudur.²³⁷ Astronomi âlimi Mahmûd Paşa el-Felekî, Hz. Peygamber'in oğlu İbrâhîm'in vefatı esnasında gerçekleşen güneş tutulmasından hareketle bu tarihi Fil Vakası'nda meydana geldiği yılın 9 Rebîülevvel'i (20 Nisan 571 Pazartesi günü) olarak tespit etmiştir.²³⁸ Rodinson'un iddia ettiğinin tam tersine Hz. Peygamber fil yılında doğmuştur. İbn İshak şöyle rivayet etmiştir. "Resulullah Ukaz yılında yirmi yaşındaydı. Hz. Peygamberin Ficar savaşı da Fil vakasından yirmi yıl sonra oldu." İbn İshak Hz. Peygamberin fil senesinde doğduğunu söyler. Beyhaki İbni Abbas'ın "Resulullah fil senesinde doğdu". Dediğini nakletmiştir. Cumhuru ulemadan nakledilen meşhur görüş de budur.²³⁹

Tarihi süreç içerisinde, oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v)'in risaletinden önce putlara taptığı iftirasından tutun da risaletinin sebebinin babasızlık duygusunun kendinde yarattığı mahrumiyet duygusuna bağlayarak mesnetsiz sosyolojik tahliller

²³⁶ Metin, s. 115, 116.

²³⁷ Ebü'l-Kāsım Abdurrahmân b. Abdillâh b. Ahmed el-Has'amî es-Süheylî el-Mâlekî , *er-Ravzü'l-ünüf fî şerhi's-Sîreti'n-nebeviyye li'bni Hişâm*, Mısır, I, 1914 s. 107.

²³⁸ Felekî, Mahmud Paşa, *Takvîmü'l-A'rabî Kable'l-İslâm*, Kahire, 1389/1969.

²³⁹ İbn Kesir, *el-Hidaye ve'n-Nihaye*, trc. Mehmet Keskin, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992, II, 413.

yapanlara kadar karalama girişimleri ve kampanyaları hız kesmeden devam etmiştir. Bu görüşlerden bazıları şöyledir;

Watt; “müşrikler putlarını Allah’ın yanında kendileri için şefaathçi olarak görüyorlar tehlikeye maruz kaldıklarında ise doğrudan Allah’a dua ediyorlardı,”²⁴⁰ ifadesiyle o dönemde tüm Arapların baş ilah olarak Allah’ı gördüklerini, bu sebeple Hz. Muhammed (s.a.v)’in de bu inanca sahip olabileceğini çünkü bu inancın o dönem için normal olduğunu dile getirmiştir.²⁴¹ Kur’an’da İslam’dan yarım yüzyıl önceki Hanif hareketi ile ilgili bir ipucunun bulunmadığını, Hanifliğin İbn İshak, İbn Habib ve İbn Kuteybe gibi ikinci yüzyıl âlimleri tarafından uydurulduğunu dile getirerek adeta Hz. Muhammed (s.a.v)’in Hanif olmadığını ispat etmeye çalışmıştır.²⁴² Watt cahiliye Araplarının Allah’ı baş ilah olarak kabul ettiği inancına Hz. Muhammed (s.a.v)’in de sahip olduğunu hatta putları şefaathçi melekler olarak kabul ettiği için Uzza adlı puta koyun kurban ettiğini bu olayında Yakut’un *Mu’cemu’l Buldan* isimli eserinde yer aldığını ileri sürmüştür.²⁴³ Kısacası Watt İslam’ın temelini oluşturan tevhit inancının Hz. Muhammed (s.a.v)’de zaman içerisinde oluştuğunu ispat etmeye çalışmıştır.

Gerçek şu ki; Hz. Muhammed (s.a.v), inanç noktasında Kureyş’in cahiliye inancı gibi bir inanca sahip değildi. Tarihçiler, Hz. Muhammed (s.a.v)’in hiçbir zaman puta tapmadığı görüşünde müttefiktir. Putlardan da Kureyş’in dini inançlarından da nefret etmiştir. İslam’dan önce Hz. Muhammed (s.a.v) sadece kendisi puta tapmamakla kalmamış, mümkün olduğu kadar başkalarını da puta tapmaktan alıkoymaya gayret etmiştir. Bu konuda Zeyd b. Harise şunları söyler: «Bir defasında Hz. Muhammed (s.a.v)’e Kâbe’yi tavaf etmeye gitmiştik. Orada iki put vardı. Kureyşliler onlara dokunarak saygılarını belirtmiş olurlardı. Hz. Muhammed (s.a.v) Kâbe’yi tavaf etti, fakat putların yanına gitmedi. Ben diğerlerinin yaptığı gibi putlara dokundum. Hz. Muhammed (s.a.v) bana: “Ey Zeyd! Onları mesh etme” dedi. Hz. Muhammed (s.a.v)’in bu sözüne şaşırdım. O’nun bu konudaki tutumunu iyice öğrenmek için putlara bir defa daha dokunmaya karar verdim ve onları elimle mesh ettim. Bunun üzerine Hz. Muhammed (s.a.v) bana kızıp: “Daha bırakmadın mı,”

²⁴⁰ Watt, W. Montgomery, *Hz. Muhammed (s.a.v)’in Mekkesi*, Ankara: Bilgi Vakfı 1995, s. 34.

²⁴¹ Watt, *Hz. Muhammed (s.a.v)’in Mekkesi*, s. 60.

²⁴² Watt, *Hz. Muhammed (s.a.v)’in Mekkesi*, s. 68.

²⁴³ Watt, *Hz. Muhammed (s.a.v)’in Mekkesi*, s. 82.

dedi. Ben de: “Şimdi bıraktım,” dedim.” Hz. Muhammed (s.a.v)’in putlardan ve çirkin Cahiliye adetlerinden uzak kalışı, O’nu Allah’ın elçiliğini üstlenmeye hazırlaması için bir delildir.²⁴⁴

Tevhit ilkesi tüm Peygamberlerin ortak hassasiyeti olmasına rağmen Watt böyle bir iddiayı ileri sürmekten çekinmemiştir. Kur’an-ı Kerim de açıkça bunu ortaya koymaktadır. “Babalarım olan İbrahim, İshak ve Yakup’un dinine uydum. Bizim herhangi bir şeyi Allah’a ortak koşmamız söz konusu dahi olamaz. Bu hem bize hem de insanlara Allah’ın lütuf ve ihsanındandır. Fakat insanların çoğu şükretmezler.” (Yusuf,38)

“Şüphesiz ki Allah, kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz. Bunun (şirk) dışında kalanları dilediği kimse için bağışlar. Kim de Allah’a şirk koşarsa, hiç şüphesiz büyük bir günahla iftirada bulunmuş olur. (Nisâ, 48)”

Watt Kur’an’da Cahiliye Araplarının ata dinine bağlılıkları sebebiyle iman etmemelerinin yerilmesini Hz. Muhammed (s.a.v)’in bilinçaltında küçük yaşta babasını kaybetmiş olmasından dolayı yaşadığı terk edilmişlik duygusu ile ilgili olduğunu bu sebeple ataya bağlılığın yerildiğini ileri sürmüştür.²⁴⁵ Watt, Hz. Peygamberin babasını küçük yaşta kaybetmiş olması, çektiği maddi sıkıntılar onda mahrumiyet duygusu oluşturduğu için yaşadığı sosyal problemleri risâletinde adeta avantaja dönüştürmeye çalıştığını savunmuştur.²⁴⁶

Konuyla ilgili olarak Watt sosyolojik tahlillerine devam ederek Hz. Muhammed (s.a.v)’in küçük yaşlardan itibaren hem kendi yaşadığı sıkıntıların hem de Mekke’de yaşanan sıkıntıların temel sebebini, ileri gelen zenginlerin güç savaşı ve zalimlikleri olarak gördüğünü bu sıkıntıların da ancak yeni bir inançla kurtulacağına inandığını²⁴⁷ ileri sürerek Hz. Muhammed (s.a.v)’in risaletini açıklamaya çalışmıştır. Watt İslam’ın çıkış sebebini tamamen sosyolojik sebeplere bağlayarak İslam’ı adeta sosyal bir hareket olarak göstermek istemiştir.

²⁴⁴ Yıldız, Hakkı Dursun, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C. 1, İstanbul: Çağ Yayınları 1989, s. 93-194.

²⁴⁵ Watt, Hz. Muhammed (s.a.v)’in Mekkesi, s. 80.

²⁴⁶ Watt, Hz. Muhammed (s.a.v)’in Mekkesi, s. 84.

²⁴⁷ Watt, Hz. Muhammed (s.a.v)’in Mekkesi, s. 85.

Watt'ın diğer ilgi çekici iddiası Risalet öncesi Habeşistan seyahati hiçbir siret kitabında yer almamış olmasına rağmen Watt, Hz. Muhammed (s.a.v)'in risâletinden önce Kızıldeniz üzerinden Habeşistan'a yolculuk yaptığını şu ayetle delillendirmek istemiştir.²⁴⁸

*“Karada ve denizde yol alıp ilerlemenizi sağlayan O’dur. Gemide bulunduğunuzda, güzel bir rüzgârla gemiler onları kaydırıp götürdüğü ve bu yüzden sevinç içinde oldukları sırada onları bir fırtına yakalar, üzerlerine her taraftan dev dalgalar gelmeye başlar, kuşatıldıklarını zannederler, (işte bu durumda) “Eğer bizi bu felâketten kurtarırsan vallahi sana şükredenlerden olacağız” diye- din ve ibadeti yalnız O’na özgü kılarak- Allah’a dua ederler.”*²⁴⁹ Bu iddiasının arka planını Muhammed'in Habeşli Hristiyanlar ile görüşerek birtakım görüşleri onlardan almış olabileceği temeline dayandırmak istediği kanaatindeyiz.

Günümüz oryantalistlerinden Lesley Hazleton Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında psikolojik tahlillerde bulunarak Hz. Muhammed (s.a.v)'in babalara çok saygı duyulan bir toplumda babasız olarak dünyaya gelmesinin ve mirastan mahrum kalmasının kendisini yük olarak görmesine neden olduğunu ancak erkek olması sebebiyle avantajlı olduğunu iddia etmiştir.²⁵⁰

Muhteşem Peter olarak bilinen Peter Venerable, Yahudilerin Hz. Muhammed (s.a.v)'in hakiki bir Hristiyan olmasını engellemek için onu kutsal metinlerinden ziyade kendi masallarıyla şekillendirdiklerini iddia etmiştir.²⁵¹ Peter, Hz. Muhammed (s.a.v)'i dünyevi konularda akılcıca davranan, yeri geldikçe her türlü hileye başvuran, hırsızlık yapan, adam öldüren bu yolla servet ve güç sahibi olan cahil bir Arap olarak telakki etmiştir. Zaman içerisinde kendini liderliğe hazırladığını, bunu yaparken de gözünü kırpmadan en yakın akrabalarını bile öldürdüğünü, çeşitli entrikalarla ismini duyurduğunu ileri sürmüştür. Hz. Muhammed (s.a.v) istediğine ulaşamayıp kılıçla da bu işin olmayacağını anlayınca, peygamberlik iddiasında bulunmuştur diyerek adeta Hz. Muhammed (s.a.v)'i kötülüklerin kaynağı olarak göstermiştir. Bu iddianın ardından şöyle devam etmiştir;

²⁴⁸ Watt, Hz. Muhammed (s.a.v)'in Mekkesi, s. 81.

²⁴⁹ Yunus, 10/22.

²⁵⁰ Akpınar, s. 62.

²⁵¹ Yıkılmaz, s. 112.

H. Muhammed (s.a.v)'in Sergius adındaki Nesturi rahip ve birkaç Yahudi ile yeni sapkın bir mezhep kurduğunu Yahudiler ve sapkınlar tarafından eğitilen H. Muhammed (s.a.v)'in Yahudilerin masalları ve sapkınların manilerinden hareketle de haşa şeytani kutsal metnini hazırladığını savunmuştur. Peter'e göre H. Muhammed (s.a.v) kendi peygamberliğini kabul edenleri hilekâr otoritesiyle, dünyevi zevklerle baştan çıkarmıştır.²⁵²

Emile Dermenghem (v. 1971) H. Peygamber'in, müşriklerin bayramına, ayin ve toplantılarına katıldığını ileri sürmüştür. Hatta şöyle bir rivayet nakleder; *"Mekkeliler bir gün en-Nahle vadisinde bir bayram gününde toplanarak Uzza putu şerefine bir ayin düzenlemişlerdir. Mekke'nin bütün kabileleri ve mensupları bu bayram yerine gelmiş, merasime katılmışlardır. H. Muhammed (s.a.v) de bu bayrama beyaz bir koyun keserek katılmıştır."* H. Peygamber'in, gençliğinde düğün evine gitme teşebbüsünü, gayri meşru ilişki için randevuevine gitme girişimi olarak göstererek tarihi rivayetleri nasıl saptırdığını gözler önüne sermiştir.²⁵³

Arthur Jeffery (v. 1959), Kur'an-ı ve sahih hadisleri görmezden gelerek bazı zayıf²⁵⁴ hadisleri ve kendi yorumlarını katarak Peygamberimizin İslam'dan önce putperest olduğunu ispatlamaya çalışmıştır. Jeffery H. Muhammed (s.a.v)'in küçük yaşlardan itibaren putlara tapmadığı söylemlerinin Müslümanlar tarafından peygamberlerini idealize etmek için tamamen sonradan uydurulduğunu iddia etmiştir. Müslümanların bu söylemlerini Buda ve İsa hakkında anlatılan efsanelere dayandırdıklarını savunmuştur.²⁵⁵ Jeffery, *"Was Muhammeda Prophet From His*

²⁵² Yıkılmaz, s. 115.

²⁵³ Dermenghem, Emile, *H. Muhammed ve Risaleti*, trc. Ahmet Ağırakça, İstanbul: İnsan Yayınları 1997, s. 80.

²⁵⁴ C. Muhammed b. Ebî Bekr -Fudayl b. Süleymân -Mûsâ (b. Ukbe)- Sâlim b. Abdillâh-Abdullâh b. Ömer: "Nebî (s.a.s) kendisine vahiy inmeden önce, Beldah'ın aşağısında Zeyd b. Amr b. Nufeyl ile karşılaştı. Nebî'ye (s.a.s) bir sofrta takdim edildi. (Zeyd b. Amr) ondan yemekten kaçınarak: 'Ben sizin dikili taşlarınıza kestiğiniz şeylerden yemem, ancak üzerine Allah'ın adını zikrettiğiniz şeylerden yerim' dedi. Zeyd b. Amr, Kureys'i kestiklerinden dolayı ayıplar ve 'koyunu Allah yaratmış ve onun için gökten su indirmiş, yerden otlar bitirmiştir. Sonra da kalkıp siz onu başkasının adına kesiyorsunuz' derdi." Buhârî, Menâkibu'l-Ensâr, 24, IV/232-233 Rivâyetin Fudayl b. Süleymân'ın rivayet şartları cihetinden "zayıf" olduğu müşahede edilmektedir. Rivayet bu ravi sebebiyle "zayıf"tır. Rivayet az bir lafız farklılığıyla, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde yer almıştır. Buradaki lafız "Onu yemeklerine davet ettiler. Zeyd b. Amr da Nebî'ye (s.a.s): "Ey kardeşimin oğlu, biz dikili taşlar üzerine boğazlanan şeyden yemeyiz" dedi. Rivayetin devamında Nebî'nin (s.a.s) dikili taşlar üzerine boğazlanan şeyden yediğinin görülmediği ifade edilmektedir.

²⁵⁵ Okumuş, Mesut, "Oryantalistlerin Gözüyle İslam, Jeffery ve Kura'n Çalışmasındaki Yeri," *AÜİFD*, Cilt XLIII (2002) Sayı 2, s. 121-150.

Infancy” isimli eserinde Hz. Muhammed (s.a.v)’in İslam dininden önce atalarının dini olan putlara tapıldığını yani Hanif değil de bir putperest olduğunu çeşitli argümanlara dayandırarak ispat yoluna gitmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v)’in oğlunun adını Abdülmenaf koyduğunu, içi putlarla dolu Kabe’nin tamirinde Hacer-ül Esved taşını Kabe’ye kendisinin yerleştirdiğini, yatmadan önce Lat ve Uzza’nın adını andığını (Ahmed b. Hanbel’in Müsned isimli eserini kaynak göstererek), nübüvvetinden önce putlar için kesilen hayvanları yediğini, kızlarından üçünü de putperestlerle evlendirdiğini ileri sürerek bu görüşünü temellendirmeye çalışmıştır.²⁵⁶

Gerçek şu ki Peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed, kavmine Allah’a ibadet etmeleri için önderlik ederken bir yandan da onları putlara ibadet etmekten vazgeçirmeye çalışmıştır. Bu konu hakkında ileri sürülen hadislerin Ali Osman Ateş “Putlara Kurban Kesme ve Allah’tan Başkası Adına Kesilenlerden Yeme Konusunda Hz. Peygamber’in Tutumu” adlı çalışmasında sened ve metin açısından rivayetleri değerlendirip güvenilir olmadıklarını ortaya koymuştur.

Jeffery’e göre Hz. Muhammed (s.a.v) gençliğinde yüksek medeniyetlerden etkilenerek Doğu Roma’nın dini olan Hıristiyanlığı Arap toplumuna uyarlayarak cahiliye toplumuna birtakım yenilikler getirmek istemiştir. Nübüvvet tecrübesinin zaman içerisinde oluştuğunu, ilk gelen vahiyde Varaka b. Nevfel’e gitmesiyle onun anlattığı hikâyelerden etkilenerek vahiy düşüncesinin şekillendiğini ileri sürmüştür. Hatta Medine dönemindeki uygulamalarını da Hz. Muhammed (s.a.v)’in ehli kitaptan olan ilişkilerinden izler taşıdığını ileri sürmüştür. Aslında Muhammed’in başta ehli kitaptan aldığı alıntıların Yahudi ve Hıristiyan mensuplarından kabul görmek için yaptığını, fakat onlar tarafından kabul görmeyince Tevrat ve İncil’in tahrif edildiğini söylemeye başladığını, bu süreçten sonra da kendinin Hanif olduğunu ilan ettiğini ileri sürmüştür.²⁵⁷ Jeffery’e göre İslam ve onun kutsal kitabı Kur’an Hz. Muhammed (s.a.v)’in kendi eserinden başka bir şey değildir. Bu yüzden Kur’an’ın tümü Hz. Muhammed (s.a.v)’in kişiliğini yansıtmıştır. Hz. Muhammed (s.a.v)’in başlangıçta aslında tek Tanrılı inanç arayışında olduğunu sonrasında politik

²⁵⁶ Okumuş, 131

²⁵⁷ Haniflik: Müslüman alimlerin ve akademik çevrelerin çoğunda hâkim olan Hanifliğin İslam öncesi Arap yarımadasında var olan tek tanrıcı / monoteist bir dinin adıdır. Okumuş, s. 89.

güce kavuşunca, bunu lehine çevirerek eklektik bir din ortaya koyduğunu savunmuştur.²⁵⁸ Jeffery'nin Peygamberimizin uluhiyyet ve nübüvvet anlayışı konularında farklı tezler ileri sürerek kendi düşüncelerinde bile nasıl çelişkiye düştüğü net bir şekilde görülmektedir.

Halbuki Kur'an-ı Kerim'deki Haniflik ile ilgili ayetlerin yarısı Mekke'de inmiş olup Muhammed'in Hanif olduğu Mekke'de ispatlanmıştır. Kur'an-ı Kerim'deki Mekki sürelerde Hz. Muhammed (s.a.v)'in Hanif olduğunu ispat eden ayetlerden bazıları şunlardır;

*"Gerçek şu ki, ben bir Hanif olarak yüzümü gökleri ve yeri yaratana çevirdim ve ben müşriklerden değilim."*²⁵⁹

*De ki: "Rabbim gerçekten beni doğru yola iletti, dimdik duran bir dine, Hanif İbrahim'in milletine. O, müşriklerden değildi."*²⁶⁰

*"Bir Hanif olarak yüzünü dine doğru yönelt ve sakın müşriklerden olma,"*²⁶¹

*Gerçek şu ki, İbrahim (tek başına) bir ümmetti; Allah'a gönülden yönelip itaat eden bir Hanif'di ve o müşriklerden değildi."*²⁶²

*Öyleyse sen yüzünü bir Hanif olarak dine, Allah'ın o fitratına çevir ki insanları bunun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratışı için hiçbir değiştirme yoktur. İşte dimdik ayakta duran din (budur)."*²⁶³

Sprenger, Hz. Muhammed (s.a.v)'in 40 yaşlarına geldiğinde rahiplere özenerek inzivaya çekildiğini, sonraki dönemlerde Hz. Musa ve Firavun hikâyesini tüm ayrıntılarıyla öğrenip eksik bir şekilde Kur'an ayetleri olarak Müslümanlara anlattığını ileri sürmüştür. Hatta daha da ileri giderek Nur süresi 35. ayetini; *"Allah göklerin ve yerin nurudur. Onun nurunun misali, içinde kandil bulunan bir kandilliktir. Kandil bir cam içindedir, cam inciye andıran bir yıldızdır; (bu kandil) doğuya da batıya da ait olmayan, yağı neredeyse ateş dokunmasa bile ışık veren mübarek bir zeytin ağacından yakılır. Nur üstüne nur. Allah nuruna dilediğini*

²⁵⁸ Okumuş, s. 90.

²⁵⁹ En'am, 6/79.

²⁶⁰ En'am, 6/161.

²⁶¹ Yunus, 10/105.

²⁶² Nahl, 16/120.

²⁶³ Rum, 30/30.

kavuşturur. Allah insanlar için misaller veriyor, Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir.”
Hz. Muhammed (s.a.v)’in seyahatlerinde gördüğü kilise ışıklarından etkilenecek rivayet ettiğini iddia etmiştir.²⁶⁴

Ancak yukarıdaki ayette sözü geçen kandil içindeki ışıktan maksat mecazi anlam olup kiliselerin ışıklarıyla uzaktan yakından hiçbir alakası yoktur. Kandil içindeki ışıktan maksat: “Allah’ın hidayetidir, bundan da maksat, kâinattaki deliller ve Kur’an’daki apaçık ayetlerdir. Hidayetin güneşe değil de kandildeki ışığa benzetilmesinin sebebi de karanlık içinde aydınlığın daha göze çarpar oluşudur. Güneş doğunca her şey, her taraf aydınlanır, aydınlığı karanlıktan ayıracak zıtlık kalmaz. Halbuki karanlık bir odaya lamba gelince, ışığın ulaştığı sınıra kadar karanlığı yok eder fark açıkça algılanır. İnsanların zihinlerini örten şüpheler karanlıklara benzer, ilâhî hidayet ise bunları aydınlatan, yok eden ışık gibidir.”²⁶⁵

Oryantalistlerden Blachere benzer bir iddiayı dile getirmiştir. Hz. Peygamberin putperest ayinlere katıldığını hayatının büyük bir kısmını ise atalarının dini üzere yaşadığını savunmuştur. Bu görüşünü ispat etmek için Nisa süresinin yüz on üçüncü²⁶⁶ ayetini buna delil getirmiştir.²⁶⁷ Halebî (v.1044) Hz. Ali’den şöyle bir rivayet nakletmiştir. Hz. Ali Peygamberimize: “Hiç puta ibadet ettin mi?” diye sorulduğunu, Hz. Peygamber’in, “Hayır” diye cevap verdiğini, yine “Hiç şarap içtin mi?” diye sorulduğunda, Hz. Peygamber’in de “Hayır” diye cevap verdiğini rivayet etmiştir.²⁶⁸

²⁶⁴ Görgün, Hilal, *Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v)’e Bakışı*, <https://sonpeygamber.info/oryantalistlerin-hz-muhammed-sav-e-bakisi> Erişim tarihi, 03/08/2022.

²⁶⁵ Karaman, Hayreddin/Çağrı, Mustafa/Dönmez, İbrahim Kâfi/Gümüş, Sadrettin, *Kur’an Yolu Tefsiri*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 2020, IV, 79-83.

²⁶⁶ “Allah’ın sana lütfu ve esirgemesi olmasaydı, onlardan bir grup seni saptırmaya yeltenmişti. Onlar yalnızca kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler. Allah sana Kitab’ı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğini öğretmiştir. Allah’ın lütfu sana gerçekten büyük olmuştur.” 105-113. âyetlerin, ibret verici bir geliş sebebi vardır. Medine yerlilerinden, Zafer oğullarından Tu’me, bir komşusunun zırhını çalmış, bir un dağarcığına saklayarak getirmiş, bir Yahudi’nin evine gizlemişti. Halbuki dağarcık delikti ve bu delikten akan unlar, zırhın önce Tu’me’nin evine kadar geldiğini, sonra da Yahudi’nin evine gittiğini gösteriyordu. Tu’me’yi sıkıştırdılar, Müslüman olmasına rağmen çalmadığına yemin etti. Yahudi’yi sorguya çektiler, o da “Bunu bana Tu’me verdi” dedi ve bazı Yahudiler buna şahitlik ettiler. Zafer oğulları, aile namusu belâsına, gelip Resûlullah’a “Tu’me’yi berat ettirmesi” için ısrar ettiler; Hz. Peygamber de bu durum ve Tu’me’nin yemini karşısında düşündü, arkasından yukarda meâllerini okuduğumuz âyetler indi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Karaman/ Çağrı/Dönmez/Gümüş, IV, 79-83.

²⁶⁷ Metin, s. 125.

²⁶⁸ Demil, Emine, “*Hz. Peygamber’in Risâlet Öncesi Hayatına Dair Rivayetler*”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara 2016, s. 339.

Rodinson putperestlikle Hz. Muhammed (s.a.v)’in hiçbir ilgisinin olmadığını ileri süren kişilere katılmadığını çünkü Hz. Muhammed (s.a.v)’in de herkes gibi babasının dini üzerine olduğunu hatta Uzza adlı puta kurban kestğini ileri sürmüştür.²⁶⁹ Hz. Muhammed putlar için kurban kesmediği gibi putlar için kesilen kurban etinden de yememiştir. İbn Hacer’in en değerli çalışması kabul edilen *Fethu’l-bârî* eserinde Hattâbî’nin bu konu hakkında “Nebî (s.a.s) putlar adına kesilen hayvanların etlerinden yemezdi. Bunun dışındaki etleri üzerine Allah’ın ismini anmasalar dahi yerdî. Zira bu konuya ilişkin hükümler inmemişti. Dahası, kesilirken üzerine Allah’ın ismi anılmayan hayvanların etlerini yenmesini yasaklayan hüküm²⁷⁰ risaletten uzun bir süre sonra gelmiştir.”²⁷¹ Dediği rivayetine yer vermiştir.

5.3. Hz. Muhammed (s.a.v)’in İsmiyle İlgili İftiralar

Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) ile ilgili kafa karışıklığı ve karalama kampanyaları onun ismi konusundaki tartışmalarda da kendini göstermiştir. Oryantalistler tarafından Hz. Muhammed (s.a.v)’in ismiyle ilgili dahi bazı kelime oyunları yapılarak Muhammed ismine farklı anlamlar yüklenilmeye çalışılmıştır. Muhammed yerine; Maphomet, Mahound, Baphomet, Bafum gibi olumsuz anlamlara gelen isimler kullanılmıştır. Daha da ileri gidilerek Hz. Muhammed (s.a.v)’in 6. yüzyılda vefat etmesini şeytanın alameti olan 666 sayısı ile aynı dönemi ifade ettiği için haşa şeytanın oğlu olduğu hezeyanını bile ortaya atmışlardır.²⁷² Halbuki Peygamberimiz oryantalistlerin iddia ettiği gibi altıncı yüzyılda değil yedinci yüzyılda vefat etmiştir.²⁷³

Hz. Muhammed (s.a.v)’in ismiyle ilgili kelime oyunları Orta çağ romanlarında ve oyunlarında daha da belirgin hale gelmiştir. Roland ve Ferragus isimli romanda Muhammed ismi Mahun’a dönüşmüş daha sonra Mawmet, Mammoet, Mahoud, Mahound (Karanlıklar Prensi) ve Macon ismi yaygınlık

²⁶⁹ Metin, s. 126.

²⁷⁰ Üzerine Allah’ın adı anılmadan kesilen hayvanlardan yemeyin. Kuşkusuz bu büyük günahdır. Gerçekten şeytanlar dostlarına, sizinle mücadele etmeleri için telkinde bulunurlar. Eğer onlara uyarmanız şüphesiz siz de Allah’a ortak koşanlar olursunuz (En’am 6/ 121)

²⁷¹ İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî bi Şerhi Sahîhi’l-Buhârî*, Matbaatü’s-Selefiyye, Kahire, 1380, VII, s.143.

²⁷² Hıdır, s. 23.

²⁷³ Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn İshâk, Muhammed, *Sîretü’n-Nebeviyye*. Thk. Ahmed Ferid el-Mezidî, Beyrut 2004, s. 713; Belazürî, Ahmed b. Yahya, *Ensâbü’l-eşrâf*, thk. Muhammed Hamidullah, Darü’l-Mearif, Mısır 1959, I, 562.

kazanmıştır. Bu ismin anlamı da farklı Avrupa dillerinde idol, put, fil gibi anlamlara gelmektedir.²⁷⁴ Edward Said Allah'tan başka ilah olmadığını söyleyen bir kişiye karşı putperest anlamına gelen isimlerin verilerek ilahlaştırılmasını “Oryantalistlerin semptomatik faraziyeleri”²⁷⁵ olarak değerlendirmiştir. Nitekim onun için kullanılan şeytan, cin, kötü ruh ve put ile aynı anlamlara gelen Fransızcada mahon, Almancada machmet olarak kullanılan Hz. Muhammed (s.a.v)’e yakıştırılan bu isimler 12. yüzyıl Avrupalı Hristiyan yazarlarca roman ve oyunlarında kullanılmak için keşfedilmiş isimler haline dönüştürülmüştür.²⁷⁶

Sprenger’e göre Muhammed ismi uydurmadır. İbn Hişam’ın Muhammed’in isimlendirilmesi ile ilgili rivayetini görmezden gelerek bu görüşünü Nureddin el-Halebi’nin *Sire’sine* dayandırmıştır. Ona göre Hz. Peygamber Hristiyanların desteğini almak için Ahmed, Yahudilerin desteğini almak içinse Muhammed ismini kullanmıştır. Sprenger, *Muhammed’in Hayatı* adlı eserinin ilk cildinde Muhammed kelimesinin Hristiyanlıkta “mu’ammed” (vaftiz edilen kimse) anlamına geldiğini ileri sürmüştür.²⁷⁷ Sprenger, Hz. Peygamber’in isminin Kur’an’da dört surede Âl-i İmran, Ahzab, Muhammed ve Fetih sûrelerinde geçtiğini bu surelerin medeni olduğunu, dolayısıyla hicretten önce Muhammed ismini Hz. Peygamber’in kullanmadığını bu ismi İncil ve Hristiyanlarla münasebetten sonra kullanmaya başladığını iddia etmiştir.²⁷⁸ Sprenger’in bu iddiası gerçek dışı olup hiçbir dayanağa sahip değildir. Çünkü Hz. Peygambere verilen ismin Muhammed olduğu tevatür derecesinde bilinmektedir. Kaldı ki bütün kaynaklarda hicretten önce Abdulmuttalip torununa Muhammed ismini koyunca müşrikler; “kavminin ‘Muhammed’ ismini hiç duymamıştık, niçin bu ismi koydun sorusuna “Gökte Hak, yerde halk onu övsün istedim,”²⁷⁹ cevabını vermesi Sprenger’in ne kadar mesnetsiz bir iddiada bulunduğunu net bir şekilde göstermektedir.

²⁷⁴ Hıdır, s. 82.

²⁷⁵ Said, s. 335.

²⁷⁶ Günay, s. 120.

²⁷⁷ Canbulut, s. 30.

²⁷⁸ İmâdüddin, Halîl, trc. Nurullah Agitoğlu, “Çağdaş İngiliz Müsteşrik Montgomery Watt’ın Yöntemi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl 2013, Cilt 4, Sayı 7, s. 231.

²⁷⁹ İbn Sa’d, Ebû Abdillâh Muhammed, *et-Tabakâtü’l-Kebîr*, thk. Ali Muhammed, Mektebetü’l-Hancî, Kahire 2001, I, 103; Şâmî, Muhammed b. Yusuf, *Sübülü’l-Hüdâ ve’r-reşâd*, thk. Adil Ahmed ve Ali Muhammed, Darü’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1993, I, 506; Akseki, A. Hamdi, *Peygamberimiz*

Alman Sigusmund. W. Koelle İslâm'ın ve ilk dönem İslâm tarihçilerinin pek çok ismi değiştirdiklerini ileri sürerek bu görüşüne örnek olarak da Hz. Ebû Bekir'in ismini verir. "Asıl adı Abdullah iken, bâkire kızı Aişe'nin Muhammed ile evlenmesinden sonra bâkirenin babası anlamında Ebû Bekir adını almıştır" der. Hatta o bu görüşten yola çıkarak "Hz. Muhammed (s.a.v)'in asıl isminin de başka olabileceğine" dikkat çekmiştir.²⁸⁰

5.4. Hz. Muhammed (s.a.v)'in Ümmiliği Konusunda Ortaya Atılan İftiralar

Kur'an-ı Kerim'i Hz. Peygamberin telif ettiğini iddia eden oryantalistler açısından bu konu oldukça önem arz etmiştir. Oryantalistler tarafından Hz. Muhammed (s.a.v)'in ümmiliği İslam, Kur'an ve hadislerin kaynağı bağlamında sürekli sorguya tabi tutulmuştur. Kaleme aldıkları eserlerde bu konu sıklıkla gündeme getirilmiştir.

Oryantalistler, Kur'an'ın Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından yazıldığını ispat etmek için önce onun kesinlikle Arapçayı okuduğunu ve yazdığını hatta İbranice ve Aramiceyi de okuyacak seviyede bildiğini ileri sürmüştür. Böyle olunca doğal olarak Hz. Muhammed (s.a.v)'in ümmi olması söz konusu olamayacaktı.²⁸¹ Aydınlanma çağı filozoflarından Voltaire'in "Zaten Kur'an'ı yazan Muhammed olduğuna göre onun ümmi olması söz konusu dahi olamaz" sözü oryantalistlerin bu konudaki düşüncelerini özetler niteliktedir.²⁸²

Hz. Peygamberin iyi derecede okuma yazma bildiğini ileri süren oryantalistler bu görüşlerini Hz. Muhammed (s.a.v)'in doğumundan önce Mekke'de okuma ve yazmanın çok yaygın olduğu fikrine dayandırmışlardır. Bu görüşte olan oryantalistlere göre bu ortamda sosyolojik olarak Hz. Muhammed (s.a.v)'in okuma yazma bilmemesi imkânsız görünmektedir. Yine bu görüşteki oryantalistlere göre çok yoğun bir şekilde ticaretin yapıldığı Mekke'de okuma yazma bilmemek neredeyse imkânsızdır.²⁸³ Nöldeke Hz. Muhammed (s.a.v)'in en azından ticari

Hz. Muhammed (s.a.v) ve Müslümanlık, İstanbul: Mavi Lale Kitabevi Yayınları 2014, s.20; Sarıçam, İbrahim, *Hz. Muhammed (s.a.v) ve Evrensel Mesajı*, Ankara: DİB Yayınları, 2012, s. 61.

²⁸⁰ Erşahin, Seyfettin, "Batılı Oryantalistlerin Hz. Aişe Konusuna Yaklaşımı" *Mü'minlerin Annesi Hz. Âişe Uluslararası Sempozyumu*, Sivas: 2017, 107

²⁸¹ Hakyemez, s. 169

²⁸² Metin, s. 142.

²⁸³ Hıdır, s. 287.

kayıtları tutacak kadar okuma yazma bildiğini ileri sürmüştür, bu görüşünü o günün şartlarında Mekkelilerin okuma yazmaya aşına olduğu, ticaretle uğraştıkları için de belli bir miktar okuma yazma bilmeleri gerektiği fikrine dayandırmıştır.²⁸⁴ Nöldeke ümmi kelimesinin Kur'an'da Ehli kitap ile birlikte kullanıldığı için “okuma yazma bilmeyen değil” tam tersi “geçmiş kutsal kitaplara vakıf olmayan, bunlarla ilgisi bulunmayan kimse” olduğu fikrini savunmuştur.²⁸⁵ Benzer görüşü savunan diğer bir oryantalist Watt, Hz. Peygamberin ümmiliğini “*Koranische Untersuchungen*” kitabındaki ümmi maddesine dayandırarak mutlak anlamda okuryazarlığı olmayan değil “*kutsal kitabı olmayan*” anlamına geldiğini belirtmiştir.²⁸⁶ Nöldeke iddiasını daha da ileri götürerek Hz. Muhammed (s.a.v)’in okuma yazma bildiğini gizlemek için çok sayıda vahiy kâtibî yanında bulundurduğunu ileri sürmüştür.²⁸⁷

Gerçek şu ki, Kur'an'ı Kerim Peygamberimizin ümmi olduğunu açık bir şekilde ifade etmiştir.

وَقَالُوا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اٰكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ بُرْءًا وَاٰصِيًا

Ve dediler ki: “*Bu eskilerin masallarındır, onları yazdırtmış da akşam sabah onlar kendisine okunuyor;*”²⁸⁸ ayetinde اٰكْتَتَبَهَا “Onları yazdırdı” anlamında kullanılmaktadır. Kur'an-ı Kerim geçmiş milletler hakkındaki kıssaları peygamberimizin kendisinin yazdığını değil yazdırdığını bu ayet ispatlamaktadır. Şayet kendisi bu kıssaları yazmış olsaydı اٰكْتَتَبَهَا fiili değil onları yazdı anlamındaki كَتَبَهَا fiili kullanılırdı.²⁸⁹

Hz. Muhammed (s.a.v)’in Kur'an-ı kendisinin yazdığını ileri süren Simon Ockley, “*History of the Saracen*” adlı eserinde Hz. Peygamberin zaten Kur'an'ı kendi yazdığına o kadar emindir ki Kur'an'ı yazabildiğine göre okuma yazma bilmemesinin imkânsız olduğunu bu kadar Arapçaya hâkim birisinin de dolayısıyla ümmi olamayacağını iddia etmiştir.²⁹⁰

²⁸⁴ Watt, s. 84.

²⁸⁵ Hıdır, s. 288.

²⁸⁶ Watt, s. 86.

²⁸⁷ Hıdır s. 289.

²⁸⁸ Furkan, 25/5.

²⁸⁹ Aydın, Zeynel Abidin, “Hz. Peygamber’in Ümmiliği Meselesi”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2012/2, C. 1, sayı: 2, s. 292.

²⁹⁰ Hıdır, s. 97.

Zaten baştan Kur'an-ı Hz. Muhammed (s.a.v)'in eseri görerek büyük bir yanlışlığa içine düşen oryantalistlerden sonrasında doğru bir görüş çıkması zaten düşünülemezdi.

Edward William Lane birçok Müslümanın Hz. Muhammed (s.a.v)'in okuma yazma bilmediğine inandığını ancak Müslümanların düşüncelerinin aksine Kur'an'da Hz. Muhammed (s.a.v)'in okuryazar olduğuna dair kuvvetli deliller olduğunu belirtmiştir. Bu oryantalistte göre birçok Müslüman *الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ* / “Okuma yazma bilmeyen (ümmi) peygamber olan elçiye uyanlar,”²⁹¹ ayetindeki “ümmi” kelimesinin okuma yazma bilmeyen anlamına geldiğine inanarak Muhammed'in okuma yazma bilmediğinin delili saymıştır. Lane'e büyük şöhret kazandıran Arapça-İngilizce sözlüğü²⁹² An Arabic-English Lexicon'da “ümmi” kelimesinin klasik Arapçada Yahudi olmayan veya Hz. Musa'nın kanununa aşina olmayan kimse anlamında kullanıldığını ileri sürmüştür. Dolayısıyla bu kavramın Müslümanların inandığı gibi okuma yazma bilmeyen anlamına gelmediğini savunmuştur.²⁹³ Aşağıda Lexicon'da ümmi kelimesinin geçtiği sayfalar verilmiştir.

02
أُمِّي (T, M, Mgh, Msh, K) and أَثْمَانُ (K) [the former a rel. n. from أَمَّةٌ, and thus properly meaning Gentile: whence, in a secondary, or tropical, sense, † a heathen;] † one not having a revealed scripture; (Bd in iii. 19 and 60;) so applied by those having a revealed scripture: (Bd in iii. 60:) [and particularly] an Arab: (Jel in iii. 69, and Bd and Jel in lxii. 2:) [or] in the proper language [of the Arabs], of, or belonging to, or relating to, the nation (أَمَّة) of

²⁹¹ A'raf, 7/157.

²⁹² Durmuş, İsmail, Philip Charles Sadgrove, “LANE, Edward William”, TDV, Ankara, 2003, XXVII, 99-100.

²⁹³ <https://medium.com/uncorrupted-islam/prophet-muhammad-196e312f82e5>, erişim tarihi: 03.02.2022

the people of El-Ambâr. (T.) أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ (Amiyyun la ya'lamun), in the Kur ii. 73, means *Vulgar persons*, [or heathen,] who know not the Book of the Law revealed to Moses: (Jel:) or ignorant persons, who know not writing, so that they may read that book; or, who know not the Book of the Law revealed to Moses. (Bd.) Moḥammad was termed أُمِّي [meaning *A Gentile*, as distinguished from an Israelite: or, accord. to most of his followers, meaning *illiterate*;] because the nation (أمة) of the Arabs did not write, nor read writing; and [they say that] God sent him as an apostle when he did not write, nor read from a book; and this

294

Regis Blachere Hz. Peygamberin okuma yazma bildiğini ileri sürerek Hudeybiye antlaşmasında Hz. Muhammed (s.a.v)'in kâtipten yardım istemesi üzerine Mekkeliler buna itiraz ederek “*eskiden yazdığın gibi yaz*” söylemlerini Peygamberimizin okuma yazma bildiğine delil getirmiştir. Ona göre diğer bir delil ise İslam tarihinde “*kırtas olayı*”²⁹⁵ olarak bilinen Peygamberimizin ölmeden önce yanındakilerden kâğıt kalem isteyerek vasiyetini yazmak istemesidir.²⁹⁶

Blachere ümmi ifadesinin Kur'an da geçtiğini fakat bazı müfessirlerin iddia ettiği gibi bu kavramın okuma yazma bilmeyen anlamında değil Yahudilik ve Hristiyanlığı bilmeyen anlamında kullanıldığını ileri sürmüştür. Bu görüşüne delil olarak Ali İmran süresinin 75. ayetini gösterir: “Kitap ehlerinden öylesi vardır ki, ona yüklerle mal emanet etsen, onu sana (eksiksiz) iade eder. Fakat onlardan öylesi de vardır ki, ona bir dinar emanet etsen, tepesine dikilip durmadıkça onu sana iade etmez. Bu da onların, “Ümmilere karşı (yaptıklarımızdan) bize vebal yoktur”

²⁹⁴ The Arabic Lexicon.

²⁹⁵ Abdullah İbn Abbâs (r.a.) şöyle demiştir: Peygamber (son hastalığında) ağrısı şiddetlenince: “Yazı yazacak şey getiriniz, size öyle bir kitap (vasiyetname) yazayım ki, ondan sonra hiç dalâlet ‘e düşmeyezsiniz,” buyurdu. Ömer (r.a.): Peygamber’in hastalığı ağırlaştı. Bizim elimizde de Allah’ın Kitabı vardır. O bize yeter, dedi. Bunun üzerine oradaki sahibiler ihtilâfa düştüler. Sözleri birbirine karıştı. Resulullah (s.a.v.): “Yanımdan çıkın; benim yanımda tartışmak olmaz,” buyurdu. İbn Abbâs, bu sözleri ravi Ubeydullah İbn Abdullah’a naklettikten sonra odadan çıkmaya davranıp: Ah ne büyük musibettir o musibet ki, Resulullah ile yazmak istediği kitap arasına engel oldu,” diyerek dışarı çıktı. Buhârî, İlim, 114; Müslim, Vasiyet, 1637.

²⁹⁶ Metin, s. 140.

demelerinden dolayıdır. Onlar, bile bile Allah'a karşı yalan söylerler.”²⁹⁷ Gerçek şu ki müfessirler ayette geçen ümmi kelimesinden kastedilenin Ehli Kitap’tan bazılarının kutsal kitapları bulunmayan Araplara “ümmîler” diyerek onları hafife alıp mallarını haklı bir gerekçe olmaksızın yiyebileceklerini bu sebepten ötürü de kendilerine bir vebal olmadığını ileri sürmeleri anlamında kullanıldığı yönünde görüş beyan etmişlerdir.²⁹⁸

Hiz. Peygamber’in ümmi olduğunu kabul etmeyen oryantalistlerden biri diğeri Schwally, ilk gelen vahyi anlatan rivayetlerde “vema ene bi gar’i” lafzının “Ben okuma bilmem” anlamında kullanılmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca Blachere gibi Schwally de Hudeybiye antlaşması ile ilgili rivayetlerin Hiz. Muhammed (s.a.v)’in iyi olmasa dahi okuma bildiğine delalet ettiğini savunmuştur.²⁹⁹

Benzer görüşe sahip olan Horovitz, Hiz. Muhammed (s.a.v)’in ümmî oluşunu okuma yazma bilmeyen manasında kullanılmadığını iddia etmektedir. Ona göre zaten bu kelime ilk defa Medine’ye hicretten sonra kullanılmıştır. Cuma suresinde zikredilen “ümmiyîn” kelimesinin İbranice bir kelime olduğunu ve “*putperestler arasından ve putperestler için bir peygamber*” anlamında kullanıldığını ileri sürmüştür. Bu bağlamda İbranicede Yahudi olmayanları ifade etmek üzere kullanılan “dünya milletleri” terkibine binaen Hiz. Muhammed (s.a.v)’in kendisini Yahudilere “Yahudi olmayanlara gönderilmiş peygamber” şeklinde takdim ettiğini ileri sürmüştür.³⁰⁰ Ümmi kelimesinin farklı anlamda kullanıldığını ileri süren Zwemer (v. 1952) bu konuda şöyle der: “Müslümanlar “ümmi” kelimesinin manasının okuma yazma bilmeyen demek olduğunu söylüyorlar. Ancak tekitle söylüyoruz ki bu kelime “ümmi” değil “el-ümemi” olup ümmetlerden demektir.”³⁰¹

5.5. Hiz. Muhammed (s.a.v)’e Garanik Hadisesi Konusunda Yapılan İftiralar

Hiz. Muhammed (s.a.v)’in Kabe’de bulunduğu bir gün Necm süresindeki (53/19-20) ayetler nazil olmuş ve bu esnada güya şeytanın vahye Allah kelâmı olmayan bazı sözler karıştırması neticesinde şeytanın etkisiyle Hiz. Peygamberin

²⁹⁷ Metin, s. 141.

²⁹⁸ Karaman/ Çağrı/Dönmez/Gümüş, I, 607

²⁹⁹ Gözütok, s. 11.

³⁰⁰ Kaya, Mücahid, *Alman Oryantalist Josef Horovitz’in (1874-1931) Hiz. Muhammed (s.a.v) ve Hadis Hakkındaki Görüşleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2018, s. 79.

³⁰¹ Seber, s. 18.

farkında olmadan bazı sözleri vahyin devamı gibi okumuştur. Surenin sonunda secde ayeti olduğu için Hz. Peygamber ve beraber bulunan Müslümanlar secdeye kapanmıştır. Putları öven bu cümleler sebebiyle sevinerek “Artık Muhammed ilâhlarımızın şefaatinin kabul ettiğine göre aramızda önemli bir ayrılık kalmadı” diyerek Müşriklerin de onlarla secdeye kapanmalarının ardından Cebrail’in ikazıyla Hz. Peygamber söylediklerinden vazgeçerek büyük bir üzüntü ve nedamet yaşamıştır. Garanik olayı yaşanan bu olaya verilen isimdir.³⁰² Oryantalistler bu olayı Hz. Muhammed (s.a.v)’in samimiyetsizliğini göstermek için fırsat bilmiş, Peygamber’i vahyi kafasına göre değiştiren, daha ilahi olanla Şeytani olanı birbirinden ayırt edemeyen, güvenilirliği sorgulanan kimse, sahte bir peygamber olarak tanıtmıştır.³⁰³

Garanik olayı dinin iki temel direği olan vahiy ve peygamberlik kavramlarına zarar vermesi hasebiyle oryantalistler tarafından üzerinde sıklıkla durulan bir mesele olmuştur. Bu olay Hz. Peygamberin ismet sıfatı³⁰⁴ ile doğrudan alakalıdır. İsmet sıfatı Hz. Peygamberin vahyi alırken ve vahyi tebliğ ederken her türlü hatadan korunmuş olduğunu gösteren en önemli sıfatıdır. Dolayısıyla oryantalistler Garanik olayı ile ilgili ortaya attıkları iftiralarla Hz. Peygamberin nübüvveti ile vahyin sıhhatine gölge düşürerek İslam akidesini zedelemek istemişlerdir.

Oryantalistler tarafından Hac süresindeki وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا شَاءَ اللَّهُ وَرَزَقْنَاهُ مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ الْوَاقِعُونَ “Senden önce hiçbir peygamber göndermedik ki, bir şeyi arzuladığı zaman, şeytan onun arzusuna vesvese karıştırmış olmasın. Ama Allah, şeytanın karıştırdığını giderir ve ayetlerini sağlamlaştırır. Allah alimdir, hakimdir.”³⁰⁵ ayetine dayandırılarak peygamberin ismet sıfatının ortadan kalktığını ileri sürdükleri ve sıklıkla gündeme getirdikleri Garanik olayı İsmail Fennî Ertuğrul tarafından şu şekilde değerlendirilmiştir. Şayet bu olay kabul edilecek olsa bile bu olayın Hz. Peygamber’in ismet sıfatına zarar vermediğini bu durumun Hz. Peygamber’in kalbine yönelik şeytani bir vesvese olduğunu belirtmiştir. Her ne kadar melek olmasa da Şeytanın da ruhani bir varlık

³⁰² Cerrahoğlu, İsmail, “Garanik” TDV, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları 1996, XIII, 361-366.

³⁰³ Akpınar, s, 103

³⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bulut, Mehmet, “İsmet”, TDV, İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 2001, XXIII, 134-136.

³⁰⁵ Hac, 22/52.

olduğunu bu sebeple de bu tür vesveseleri yapabileceğini fakat Allah'ın bu duruma izin vermeyerek hemen düzelteceğini hiçbir şekilde Hz. Muhammed (s.a.v)'in vahy edilen ayetlere bilerek ve kasıtlı olarak herhangi bir şeyi karıştırmasının mümkün olmadığını söylemiştir.³⁰⁶

Fransız oryantalist Gaudefroy Demombynes Garanik vakiasını ilk inanalar gibi Hz. Muhammed (s.a.v)'in Mekke'nin üç putuna saygı duyması sebebiyle Allah'ın Hz. Muhammed (s.a.v)'i şaşırtmak için yaşattığı bir olay olarak değerlendirmiştir. Bu görüşünü de “*Allah'ın, elçisi Muhammed'i şaşırtması için şeytana izin vermesi*” şeklinde dile getirmiştir.³⁰⁷

Rudi Paret, Garanik olayını Hz. Peygamber'in beşerî zaafına bağlamıştır. Bu düşüncesini de şöyle dile getirmiştir; “*Anlaşılan o ki Peygamberin zayıf bir anına gelmiş ve Mekkeli hemşerileri ile bir uzlaşmaya varıp, onların özellikle tazim ettikleri dişi putlar Lat, Menat ve Uzza'yı Allah katında şefaathleri makbul (veya umulur) varlıklar olarak nitelemiştir.*”³⁰⁸

Watt, “*Muhammed'in Mekke'si*” isimli kitabında Brockelmann'ı desteklercesine, “*Putperestlikten Nihai Kopuş*” başlığına yer vererek bu başlık altında Garanik olayına ve şeytan ayetlerine yer vermiştir. Nitekim Hz. Peygamberin bundan önce putlara taptığını ima etmiştir. Watt, bu olayı putperestlikten kopuşun kaçınılmaz olduğunu gösteren bir hadise olarak takdim etmiş, Hz. Peygamber'in şirkten asıl kopuşunun “Kafirun” suresinin nüzulüyle gerçekleştiğini öne sürmüştür.³⁰⁹ İslam dininin ilk vahiyden itibaren tevhide vurgu yaptığı bilinen bir gerçekken herkes için Watt'ın iddialarının ne kadar muhal olduğu ortadadır.

Blachere, Garanik hadisesine yeni bir yorum getirmiştir. Ona göre bu olay “*Egemen sınıflarla uzlaşarak yeni bir din oluşturma*” çabasının bir göstergesidir. Abese süresinin nüzulüne³¹⁰ sebep olan hadiseyi de bu görüşünü desteklemek için kullanmıştır. Nitekim Mekke'nin ileri gelenleri ile görüşen Hz. Muhammed (s.a.v)'in

³⁰⁶ Uğur, s. 411.

³⁰⁷ Metin, s. 149.

³⁰⁸ Balbay, Muhammed, *Garanik Kısası ve Oryantalist Yaklaşımlar* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Şanhurfa 2007, s. 57.

³⁰⁹ Watt, William Montgomery, *Muhammed'in Mekke'si*, trc. Mehmet Akif Ersin, Ankara: Bilgi Vakfı Yayınları 1995, s.150.

³¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Aydemir, Abdullah, “Abese Süresi”, *Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, İstanbul 1988, I, 305-306.

o sırada kendisine İslam hakkında soru sormak için gelen görme engelli sahabe Abdullah b. Mektum'a olumsuz tavır sergilemesi oryantalist Blachere göre yukarıdaki görüşünü desteklemektedir. Güya Hz. Peygamberin buradaki tutumu eski bağlarından kopma konusunda hala birtakım şüpheler taşıdığını açıkça göstermektedir. Blachere Necm süresindeki "Yüce Tanrıçalar bunlar. Kuşkusuz şefaatleri umulur onların" şeklindeki ayetlerin Kur'an'dan çıkarıldığını iddia ederek³¹¹ bu sözleri "Şeytan ayetleri" diye nitelemiş ve kaleme aldığı Kur'an tercümesine eklemiştir.³¹²

Bu konu hakkında görüş beyan eden diğer bir oryantalist Rodinson'dur. Ona göre Garanik olayı ile Hz. Muhammed (s.a.v) Henoteizmi³¹³ hedeflemiştir. Fakat Hz. Peygamber daha sonradan Mekke'nin tanrılarını değersiz ilan etmiş ve bu uzlaşmayı gerçekleştirememiştir.³¹⁴

Gerçek şu ki; Garanik hadisesi İslam alimleri arasında farklı yorumlanmıştır. Kimi bu olayı telif, kimi tevil, kimi tekzip etmiştir. Ahmet Hamdi Akseki tekzip eden yani reddeden kimselerin başında gelir. Akseki; *"Kâinatın övüncünün şeytanın telkinine haşa sümme haşa maruz kaldığını Allah sözüyle şeytan sözünü ayırt edemeyecek kadar hataya düştüğünü, her an hataya maruz bulunan bir takım masum olmayan kimselerin sözleriyle ispata kalkışmak ne kadar mantıklıdır? Matematik gerçekler derecesinde olan kesin akli delillere karşı aynı oranda kuvveti haiz olmayan- rivayetlerin ne önemi olur?"* dedikten sonra şu örneği verir:

*Şüphe yok ki $5 \times 5 = 25$ olduğunu bilmeyen yoktur. Böyle iken $5 \times 5 = 35$ 'tir; çünkü dünyanın en meşhur matematikçilerinden falan zat böyle söylemiştir, denilecek olursa -hatta o zat bir harika bile gösterse- buna zerre kadar önem veren olur mu? Buna inanmak, akli yerinde olmamak manasına gelmez mi?"*³¹⁵

Elmalılı Hamdi Yazır *"Taberî ve Zemahşerî gibi bazı müfessirler kendilerine yakışmayacak bir tarzda asırlar boyu istismarlara kaynak teşkil edecek ve üzerine çeşitli senaryolar yazılacak böyle uydurma bir rivayeti eserlerinde zikretme gafletini*

³¹¹ Metin, s. 150.

³¹² Balbay, s. 69.

³¹³ Metin, s. 153.

³¹⁴ Metin, s. 154.

³¹⁵ Aksekili Ahmet Hamdi, "Hatemu'l-Enbiya Hakkında En Çirkin Bir İsnadın Reddiyesi," Sadeleştiren: M. Hamdi Kırbasoğlu, *İslami Araştırmalar*, Cilt: 6, Sayı: 3. 1992, s. 199.

göstermişlerdir” sözü olayın asırlar boyunca nasıl yanlış şeylere sebebiyet verdiğini gözler önüne sermektedir.³¹⁶ Bazı müfessir ve alimler bu rivayetlerin uydurma olduklarını güçlü delillerle ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu müfessirlerden bazıları; Fahreddin Razi (ö. 1209),²³ İbn Kesir (ö. 1373),²⁴ Ebüssuûd (ö. 1574),²⁵ Sıddık Hasan Han (ö. 1889)’dır. Ayrıca Şifa isimli eserinde Kadı İyâz bu konu hakkında yukardaki müfessirler gibi düşündüğünü net bir şekilde ortaya koymuştur.³¹⁷

Garanik olayının birtakım alimler tarafından sahih kabul edilmesinde, İbn Abbas tarafından rivayet edilmesinin büyük etkisi söz konusudur. Ancak unutulmaması gereken bir başka gerçek şu ki İbn Abbas hicretten üç sene önce dünyaya gelmiş olup hicretten on bir yıl sonra vefat eden Hz. Peygamberin vefatı esnasında henüz on üç yaşında genç bir sahabedir. Dolayısıyla hicretten önce vuku bulan Garanik vakasında bulunamayacağı bir gerçektir.³¹⁸

İbn Sad ve Taberi’nin eserlerine aldıkları tevhit ilkesine aykırı olan Garanik olayı hakkındaki rivayetlerin metin ve senet tenkitlerinin yapılmamış olduğu, sözlerinin çelişkili, ravilerin zayıf olduğu tespit edilmiştir. İslam alimlerinin çoğunluğu tarafından saydığımız sebeplere binaen bu olayın uydurma olduğu kanaatine varılmıştır.³¹⁹

5.5.1. Hz. Muhammed (s.a.v)’in savaşları hakkında yapılan iftiralar

Oryantalistler düşmanca tutumlarından ötürü İslam dinini bir bütün olarak değerlendirmedikleri için İslam dinini şiddet dini, Hz. Muhammed (s.a.v)’i ise savaş peygamberi olarak görmüş ve öyle göstermek istemişlerdir. Medine dönemi İslam’ın kurumsallaştığı ve İslam devletinin kurulduğu bir dönem, aynı zamanda Hz. Peygamberin İslamiyet’in daha geniş toplumlara ulaşması için mücadele ettiği bir dönem olmuştur.³²⁰

Zira oryantalistler Müslümanların ilk seriyyeleriyle ilgili olarak bunun bir Arap âdeti olduğuna dikkat çekerek Müslümanların yaptığı askeri faaliyetleri

³¹⁶ Balbay, s. 9.

³¹⁷ Uğur, s. 407.

³¹⁸ Uğur, 410

³¹⁹ Metin, 155

³²⁰ Şemşek, s.122.

çapulculuk ve yağma hareketi olarak değerlendirmişlerdir. Devamında ise Hz. Muhammed (s.a.v)'in bu seriyyelerdeki amacının intikam alma duygusu olduğunu iddia etmişlerdir.³²¹ Oryantalistler Mekke fethini işgal, Yahudilerle yapılan savaşları Yahudi mağduriyeti olarak görmüşlerdir.³²²

Brockelmann (v. 1956) Abdullah b. Cahş Seriyyesi ile alakalı Hz. Muhammed (s.a.v)'in Müslümanlara Kureyş kervanını gasp etmeleri emrini gizlice verdiğini, fakat olayın haram aylarda gerçekleşmesi nedeniyle Medine'de dahi infiale sebep olduğunu, Peygamberin durumu yatıştırmak için kendisinin yanlış anlaşıldığını ileri sürerek hemen bir ayet uydurduğunu ve elde edilen ganimetleri paylaştırarak ortamı yatıştırdığını öne sürmüştür.³²³ Oryantalistlerden Rodinson'a göre Nahle seriyyesi ise Hz. Muhammed (s.a.v)'in Bedir'e alt yapı oluşturmak ve müşrikleri tahrik etmek için düzenlediği komlodan başka bir şey değildir.³²⁴

Anne Marie Delcamber hicret sonrası Hz. Muhammed (s.a.v) ve sahabenin sıkıntılı günler yaşadığını bu sebeple maddi sıkıntılarını gidermek için Hz. Muhammed (s.a.v)'in Bedevi³²⁵ tarzında hareket ederek gazveyi tek çözüm olarak gördüğünü iddia etmiştir.³²⁶ Hz. Muhammed (s.a.v)'in Ebu Süfyan'ın kervanına saldırı amaçlı Bedir kuyusu yakınlarında pusu kurduğunu, Bedir savaşını Ebu Süfyan ve zengin tüccarların mallarını yağmalamak amacıyla yaptığını ileri sürerek Hz. Muhammed (s.a.v)'i yağmacı biri olarak nitelendirmiştir.³²⁷ Bu konu hakkında görüş beyan eden oryantalistlerden Dozy Hz. Muhammed (s.a.v)'in Medine'ye hicret ettiği günden beri Mekkelilerden intikam almak istediğini, eski Arap geleneği olan yağmalama ile mal elde etme arzusunda olduğunu, bu düşünceleri sebebiyle de Bedir savaşının vuku bulduğunu dile getirmiştir.³²⁸

Felhavzun konuyla ilgili olarak şöyle demektedir: “İslam Bedir'den sonra hoşgörüsünü kaybetti. Müslümanlar Medine içinde dahi terör siyaseti izlediler.

³²¹ Şemşek, 124.

³²² Metin, 205

³²³ Yanç, s. 107

³²⁴ Metin, 197

³²⁵ Burada Bedevilerin yağmacılıkla geçindiğine atıf yapmaktadır. Bedevilik hakkında bkz. Sarıkaya, Mehmet Saffet, *İslam Düşünce Tarihinde Mezhepler*, İstanbul: Rağbet Yayınları 2016, s. 105.

³²⁶ Delcamber, Anne Marie, *Allah'ın Resulü Hz. Muhammed (s.a.v)*, İstanbul 2001, s. 84.

³²⁷ Delcamber, s. 86.

³²⁸ Kırıcı, Abdulhamit, Reinhart Dozy'nin Tarih-i İslamiyet Adlı Eserinde Hz. Peygamber Dönemi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas: 2014, s. 115.

Münafıkların bu siyasete karşı ayaklanmaları buna dayanmaktadır. Yahudilere de ahdi bozanlar şeklinde muamele edildi. Birkaç sene içinde de birçok topluluk çıkarıldı veya Medine'nin çevresindeki yerlere gönderildiler ki, bunlar Arap kabileleri gibi birbirini tutan ve arka çıkan bir özelliktedirler.”³²⁹

Günümüzde de bu algı sürdürülmeye çalışılmaktadır. 2005 yılında büyük infiale yol açan Danimarka'daki karikatür krizinin ardından 2006 yılında 16. Benedict'in Hz. Muhammed (s.a.v)'i elinden kılıç düşmeyen şiddet peygamberi diye tasvir ettiği konuşması ve ardından 2008'de Wilders'in Fitna adlı filminde Peygamberimizi Hitler'e Kur'an-ı Kerim'i ise Hitler'in “*Kavgam*” isimli kitabına benzetmesi yakın tarihte Batı'nın Peygamberimiz hakkındaki hezeyanlarına örnek verilebilir.³³⁰

5.5.2. Hz. Muhammed (s.a.v)'in Yahudilerle yaptığı savaşlar hakkında ileri sürülen iftiralar

Hz. Peygamber Medine'de yaşayan Arapları ve Yahudilerin yer aldığı onların hepsinin Medine halkı kabul edildiği onlara sosyal ve dini haklar tanıyan “Medine Vesikası” adı verilen bir antlaşma imzalamıştır. Bu vesikada Yahudilerle alakalı da bazı maddeler belirlenmiştir. Ayrıca bu anlaşma ile Yahudi kabileler tek tek sıralanıp hepsinin siyasi varlığı kabul edilmiş ve kendilerine ait her türlü hakları teslim edilmiştir.³³¹

Bu bölümde oryantalistlerin gündeminde önemli bir yere sahip olan Peygamberimizin Yahudiler ile yaptığı savaşlar konusunda ileri sürdükleri iddialar ele alınıp değerlendirilecektir.

Beni Kaynuka Gazvesi

Medine'de yaşayan üç Yahudi kabilesinden biri olan Beni Kaynuka Hz. Muhammed (s.a.v)'in hicretten sonra Medine'deki Arap ve Yahudi kabileleriyle hazırladığı Medine Sözleşmesine Hazrec kabilesinin müttefiki olarak katılmıştır. Fakat Müslümanların Bedir'de zafer kazanmalarının ardından bu durum onlarda

³²⁹ Halil, s. 238.

³³⁰ Hıdır, s. 210.

³³¹ Öztop, Samet/Gültekin, Hikmet, “Hadisler Işığında Asr-ı Saâdet Devri Yahudileri,” RUSUH Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi, December/Aralık 2021, 1 (2), s. 160.

rahatsızlık yaratmış ve taşkınlık yapmaya başlamışlardır.³³² Robert Mantran Hz. Muhammed (s.a.v)'in kendini Medine'de dinin tek sözcüsü olduğunu kabul ettirmek için Yahudilere karşı olumsuz tavır takındığını ileri sürmüştür.³³³ Oryantalistlerin birçoğu sübjektif yorumlar yaparak tek suçlunun Müslümanlar olduğuna dikkat çekmeye çalışmışlardır. Yahudilerin Kaynuka olayında Müslüman bir kadının iffetine yaptıkları saldırı ve Nadir olayında Hz. Peygamber'e yapmayı planladıkları suikast girişimi hiç gündeme getirilmemiştir.³³⁴ Bu olaylar hakkında bazı oryantalistlerin görüşleri şöyledir:

Muir'e göre Beni Kaynuka olayında Hz. Muhammed (s.a.v) savaş sonrasında Yahudiler için bir infaz süreci başlatmak istemiş fakat bu kanlı infazı engellemek için devreye kahraman Abdullah b. Ubey girmiştir. Bu sebeple Hz. Muhammed (s.a.v) Beni Kaynuka'nın infaz edilmesinden vazgeçerek onları sürgüne göndermiş, mallarını ganimet olarak Müslümanlara dağıtmıştır. Bu olayı Muir yağmalama olarak değerlendirmiş, Medineli baş münafık Abdullah b. Ubey'i³³⁵ ise olayın kahramanı olarak göstermiştir.³³⁶ Benzer bir iddiayı dile getiren Hugh Kennedy, Kaynuka çarşısında bir Yahudi ile bir Müslümanın ölümüyle sonuçlanan önemsiz bir kavgayı Hz. Muhammed (s.a.v)'in gücünü göstermek için fırsata dönüştürdüğünü aslında Hz. Muhammed (s.a.v)'in Beni Kaynuka Yahudilerinin hepsini öldürmeyi planladığını Abdullah b. Übeyy'in araya girmesiyle onları öldürmeyip sürgünle cezalandırdığını ileri sürmüştür.³³⁷

Edward Gibbon'a göre Hz. Muhammed (s.a.v) aslında Yahudilere ölmekten ya da savaşmaktan başka bir tercih hakkı tanımamıştır. Hz. Muhammed (s.a.v) Kaynuka Yahudilerine iki seçenek sunmuştur; İslamiyeti seçmek ya da savaşmak. Bernard Lewis de benzer bir görüş dile getirmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v)'in Medine'deki üç Yahudi kabilesinden Kaynuka ve Nadir kabilelerine din değiştirme

³³² Aykaç, Meryem Beyza, *XIX. Yüzyıl Oryantalizmi ve Siyer-William Muir'in Siyeri Örnekliğinde*, Kahramanmaraş: Samer Yayınları 2020, s. 123.

³³³ Atçeken, İbrahim Hakkı, "Bazı Oryantalistlere Göre Asr-ı Saâdet'te Yahudiler" *İstem*, Yıl:2, Sayı:4, 2004, s. 118.

³³⁴ Atçeken, s. 128.

³³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Koçyiğit, Talat, "Abdullah b. Übey b. Selûl", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1988, I, 139-140

³³⁶ Yıkmaç, s. 96.

³³⁷ Atçeken, s. 115.

ya da sürgün, Beni Kureyza'nın ise din değıştirme ya da ölüm arasında tercihte bulunmalarını istediğini ileri sürmüştür.³³⁸

Oryantalistlerden Gaudfroy-Demombynes ise Yahudi sürgününü yağma hareketi olarak değlendirmiştir. Muhacirlerin yanlarında mal mülk getiremedikleri için Hz. Muhammed (s.a.v)'in hicretten sonra zengin olan Yahudileri sürgün etmek istediğini ileri sürmüştür. Zira bu düşüncesini hayata geçirmek içinse önce kibleyi değıştirmiş ardından Beni Kaynuka'yı sürgüne göndermiştir.³³⁹

Geçek şu ki, Hz. Muhammed (s.a.v)'in Bedir'de kazandığı zafer Yahudi kabilesinden Beni Kaynuka'nın içinde gizledikleri düşmanlığı açığa vurmalarına sebep olmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v) bu konuda onları uyarak İslam'a davet etmiştir. Fakat Beni Kaynuka kendi gücüne güvenerek hakaret ve tehdide devam etmiştir. Bundan mütevellid Hz. Muhammed (s.a.v) bu topluluğun tehlike arz etmeye başladığını anlamış ve o yönde tedbirler almaya çalışmıştır. Diğer taraftan Beni Kaynuka'nın Medine sözleşmesine aykırı davranarak bu kabileden bir Yahudi'nin Müslüman bir kadının iffetine saldırması olayı ve sonrasında gelişen olaylar iki taraf arasında büyük gerilime sebep olmuştur. Sonuç olarak Beni Kaynuka'nın anlaşmayı bozması neticesinde Medine'den sürülmesi onların Müslümanlara verecekleri zarar ve yapacakları düşmanlığın önüne geçmeye yönelik gerçekleştirilmiştir.³⁴⁰

Beni Nadir Gazvesi

Hicretten sonra Medine'den sürülen ikinci Yahudi kabilesidir. Beni Nadir'in Medine'den sürülmesine sebep olan olayla ilgili iki ayrı rivayet bulunmaktadır. Her iki rivayete göre de Hz. Peygamber, Beni Nadir Yahudilerinin kendisini öldürmeye kalkıştıklarını öğrenmiş ve onlara haber göndererek on gün içinde Medine'yi terk etmelerini, aksi halde yakalananların öldürüleceğini bildirmiştir. Yahudiler önce şehri terk etmek için hazırlıklara başlamış fakat baş münafık Abdullah b. Übey b. Selul, Beni Kurayza ve Beni Gatafan kabilelerinin kendilerine destek vereceği haberini iletmesi üzerine yerlerinden kalarak savaşa hazır olduklarını bildirmişlerdir.³⁴¹

³³⁸ Atçeken, s. 114.

³³⁹ Metin, s. 186.

³⁴⁰ Kırıcı, s. 119.

³⁴¹ Özkuyumcu, Nadir, "Beni Nadir", TDV, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları 2016, XXXII, 275-276.

Brockelman, Hz. Muhammed (s.a.v)'in Uhud savaşında müşriklere yenilmesi üzerine bu yenilgiyi telafi için Yahudileri ortadan kaldırmayı planladığını ileri sürmüştür. Ona göre sudan bahanelerle Yahudi kabilelerinden biri olan Beni Nadir kabilesine saldırmıştır.³⁴² Ancak Hz. Muhammed (s.a.v)'in Beni Nadir kabilesiyle yaptığı savaş sudan bahanelerle değil tam tersine Yahudiler aralarında yapılan antlaşmayı bozmuş Hendek Savaş'ında Ebu Süfyan ve beraberinde gelen heyete savaş stratejilerini sızdırmışlardır. Diğer taraftan Hz. Muhammed (s.a.v)'e suikast girişiminde bulunmuşlardır. Peygamberimiz Yahudilerin yaptıkları bunca hainliğe rağmen onlara Medine'den çıkmaları için eman vermiş, ancak onlar bunu kabul etmeyerek savaşı tercih etmişlerdir.³⁴³

David Samuel Margoliouth ise Hz. Muhammed (s.a.v)'in sürekli olarak Yahudilerin kendisini öldüreceği konusunda kaygılar taşıdığını bunun da “Yahudiler kendilerine gönderilen peygamberlerini öldürdüler” düşüncesinden kaynaklandığını iddia etmiştir. Bu konuda diğer şaşırtıcı bir iddia ise A. J. Wensick'e aittir. Ona göre zaten Hz. Muhammed (s.a.v) başlangıçtan itibaren Beni Nadir'den kurtulmak istemiştir.³⁴⁴

Beni Nadir olayı ile ilgili çıkarımlarda bulunan Muir'e göre, Beni Nadir'in şehirden sürülmesi Hz. Peygambere maddi bir zafer sağlamıştır. Hz. Muhammed (s.a.v) civardaki Yahudi yerleşim yerlerini birer birer ortadan kaldırarak onlardan gelebilecek isyanın önüne geçmiştir. Muir Yahudilere yapılanlar yüzünden diğer Müslüman olmayan kabilelerin Medine'de kendilerini güvende hissedemediklerini ve İslam'da özgür düşünceye yer olmadığını iddia etmiştir.³⁴⁵ Görüldüğü üzere olay hiç de öyle oryantalistlerin anlattığı gibi gelişmemiştir. Beni Nadir kabilesi Medine sözleşmesine aykırı hareket ederek ve kendilerine verilen emana rağmen şehri terk etmeyerek savaşı kendileri tercih etmişlerdir.

Beni Kurayza Gazvesi

Hz. Peygamber'in hicretten sonra Medine'deki Arap ve Yahudi kabileleriyle yaptığı Medine Sözleşmesi denilen antlaşmaya Benî Kurayza Yahudileri Evs

³⁴² Halil, s. 238.

³⁴³ Özkuyumcu, XXXII, 275-276.

³⁴⁴ Atçeken, s. 117.

³⁴⁵ Aykaç, s. 129.

kabilesinin müttefikleri olarak katılmışlardır.³⁴⁶ Medine Sözleşmesine aykırı davranan Beni Kaynuka ve Beni Nadir kabilelerinin Medine'den sürgün edilmelerinin ardından Müslümanlar ile yapılan anlaşmayı bozmayan Beni Kurayza Medine'de kalmaya devam etmiştir. Fakat Müslümanlar ile yaptıkları anlaşmaya kısa bir süre sonra onlarda bozarak Hz. Muhammed (s.a.v)'e ve Müslümanlara olan düşmanlıklarını Hendek Savaşı'nda açığa vurmuşlardır. Müslümanlar ile yaptıkları anlaşmayı bozarak müşrikler ile ittifak kurmuşlardır.³⁴⁷

Müslümanlarla yapılan savaşta Yahudiler teslim olmaktan başka çarelerinin kalmadığını anlamışlar ve Hz. Peygamber'den haklarında hüküm vermek ve o hükmeye göre teslim olmak üzere hakem seçme talebinde bulunmuşlardır. Hz. Peygamber de Yahudilerin talebini kabul ederek ashabından istedikleri kişiyi hakem olarak seçmelerine müsaade etmiştir. Yahudiler sahabe arasından Sa'd b. Muâz'ı seçmişler ve onun vereceği hükmeye razı olacaklarını Hz. Peygamber'e iletmışlerdir. Hz. Peygamber de Sa'd b. Muâz'ın hakemliğini kabul etmiştir.³⁴⁸ Hakem seçtikleri Sa'd b. Muaz Beni Kurayza topraklarına götürülmüştür. İslam'dan önce Yahudi olan Sa'd Yahudilerin kendi kitaplarına göre de hükmün aynı olduğunu dile getirerek savaşacak durumdaki erkeklerin öldürülmesi, kadın ve çocukların esir edilmesi ve mallarının Müslümanlar arasında paylaşılması yönünde karar vermiştir.³⁴⁹

Hz. Peygamber'i ve Müslümanları yok etmek için tavrı takınan Beni Kurayza Tevrat'a ve Yahudi şeriatına aykırı olmasına rağmen müşriklerle iş birliği yapmaktan çekinmemiştir. Görüldüğü üzere Kurayza Yahudilerinin haklarında verilen hükmün Tevrat'taki karşılığı da aynıdır. Beni Kurayza, Kaynuka ve Nadir kabilelerinin başına gelenlerden ders almamış ve kendi kitaplarına göre cezalandırılmışlardır.³⁵⁰ *“Bir şehre karşı cenk etmek için yaklaştığın zaman, onu barışa çağıracaksın. Eğer sana sulh cevabı verirse ve kapılarını sana açarsa, içinde bulunan bütün kavim sana angaryacı olacaklar ve kulluk edecekler. Eğer seninle musalaha etmeyip savaş yapmak isterlerse, o halde onları kuşatacaksın. Rab onu senin eline verdiği zaman,*

³⁴⁶ Öztıp, s. 167.

³⁴⁷ İbn İshâk, Muhammed, es-Sîretü'n-Nebeviyye, thk. Ahmed Ferid el-Mezidî, Beyrut 2009, s. 397.

³⁴⁸ Aksu, Güngör, “Benî Kurayza Yahudilerinin Cezalandırılması”, *Siyer Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 6, Temmuz-Aralık 2019, s. 87.

³⁴⁹ Efendioğlu, Mehmet, “Sa 'd b. Muâz”, *TDV, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları* 2008, XXXV, 374-37.

³⁵⁰ Aksu, s. 92.

onun her erkeğini kılıçtan geçireceksin. Kadın ve çocukları, hayvanları, şehirde olan her şeyi, bütün malını kendin için çapul edeceksin. Allah Rabbi'nin sana verdiği düşmanlarının malını yiyeceksin.” (Tevrat/Tesniye, XX/13-14). Peygamberimiz bu ihanete verdiği cezanın Tevrat'taki karşılığının da aynı olduğu, yani onlara verilen ceza kendi dinlerine uygun olarak Tevrat'a göre verildiği³⁵¹ görülmektedir.

Muir bu konu hakkında şu görüşleri dile getirmiştir. Beni Kurayza Gazvesi sonrasında Hz. Muhammed (s.a.v)'in acımasızca katliam yaptığını bu katliamdan Muhammed dışında herkesin üzüntü duyduğunu fakat Muhammed'in erkeklerin başlarını vurup, çocuk ve kadınları köle olarak aldığını ileri sürmüştür. Bu yaptıklarını insanlara kabul ettirmek içinse bunun Allah'ın hükmü olduğunu ileri sürmüştür. Muir iddialarına devam ederek bu katliam esnasında Hz. Muhammed (s.a.v)'in esirler arasında güzelliği ile dikkat çeken bir Yahudi kızını görüp onu kendisine istediğini ileri sürmüştür.³⁵²

Robert Mantran ise bu olayı sadece Sa'd b. Muaz'ın teklifine bağlayarak Kurayza Yahudilerinin tamamının bertaraf etmeye karar verildiğini böylece erkeklerin imha edildiğini kadın ve çocukların ise esir alındığını söylemiştir. Bu olay Müslümanlar için “savunma” olarak nitelendirilecek son hareket olmuştur diyen Robert bundan sonra Müslümanların 628'den 632'ye kadar sürecek “saldırı” hareketlerinin başladığını ileri sürmüştür. Encyclopaedia Judaica'da Beni Kureyza'ya verilen bu sert cezanın sebebinin onların İslam dinine girmeyi reddetmeleri olduğunu ifade etmiştir³⁵³

Hayber Fethi

Nadiroğulları ile Kaynukaoğulları Yahudilerinden sürgün edilenler Medine'nin kuzeyinde bulunan Hayber adı verilen yere yerleşmişlerdir. Burada da Müslümanların aleyhine faaliyetlerine devam eden Yahudi kabileleri, Medine'deki son Yahudi kabile olan Benî Kurayza'yı da Hendek savaşında kışkırtıp onların da Medine'den sürgün edilmelerine sebep olmuşlardır. Özellikle Hendek savaşının

³⁵¹ Avcı, Casim, “Kurayza,” TDV, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları 2002, XXVI, 431-432.

³⁵² Yıkmaç, s. 93.

³⁵³ Atçeken, s. 122-123.

başlamasında etkin rol oynamaları ve Arap kabilelerini Medine aleyhine kışkırtmalarından dolayı Hz. Peygamber Hayber üzerine sefere çıkmıştır.³⁵⁴

Margoliouth; Hayber savaşını Yahudi mezalimi olarak değerlendirmiş ve bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Hz. Peygamber hicretten sonra hırsızlık, gasp ve soyguna dayalı altı yıl geçirdi. Mekke ehli yurdundan kopmuş, mallarını mülklerini kaybetmiş ve Medine’deki Yahudi kabilelere göre zor durumda oldukları için Yahudilere karşı intikam duygusu içindeydiler. Bu amaçla da ehlerinden hiç kimsenin ciddi düşmanlık sayılabilecek bir hata yapmadığı Hayber seçildi. Onlardan birinin Hz. Peygamber’in elçisini öldürdüğü hususu bu intikam duygusunu tam anlatmaya yetmez. Bu durum Hz. Peygamber’in siyasetine işaret eder. Medine döneminin ilk günlerinde Yahudilere Müslümanlara muamele ettiği gibi muamele etmeyi öngörmüştü. Ancak şimdi (hicri altıncı yıldan sonra) eski durumuna muhalif bir tavır aldı. Müslüman olmayan toplumlara karşı düşmanca yaklaşımlar sergiledi, onun nefesine hâkim olan otoriter ve şiddete meyilli ruh, İskender ve Napolyon benzeri idi... Hz. Peygamber’in Hayber’e saldırması İslam’ın dünya için tehlike olduğunu ortaya koymuştur.”³⁵⁵ Margoliouth’ın insafsız iddiası elbette ki tarihi gerçeklere aykırı olup iftiradan öteye geçmemektedir.

Akıl almaz diğer bir iddia ise Hayber’in fethinde Hz. Muhammed (s.a.v)’i zehirleyen Zeynep adındaki kadını Hz. Muhammed (s.a.v)’in affetme sebebini kadının güzelliğinden etkilenmesine bağlayan Delcamber’in iddiasıdır.³⁵⁶ Anna Delcamber bu tür arka planı çok farklı olan olayları kullanarak Hz. Muhammed (s.a.v)’i adeta itibarsızlaştırma yoluna gitmiş Müslümanların zihnini bulandırmak istemiştir. Hayber’in fethi esnasında gerçekleşen bu olay Delcamberin dediğinin tam tersi şekilde vuku bulmuştur. Bu konu hakkındaki görüşler şu şekildedir; Hayber fethedildikten sonra Hz. Muhammed (s.a.v) Zeynep bint. Haris ile karşılaşmış kadın: “Bu, benden hediyedir” diyerek kızarmış koyun etlerini Hz. Muhammed (s.a.v)’e uzatmıştır. Hz. Peygamber hediyeği geri çevirmeyerek ashabını da davet etmiş ve eti yemeye başlamışlardır. Hz. Peygamber koyunun kol kısmından bir ısırık almış o sırada Bişr b. Bera’da ısırık almıştır. Hz. Peygamber ağzına aldığı lokmaya hemen

³⁵⁴ Öztop, s. 165.

³⁵⁵ Halil, s. 238.

³⁵⁶ Delcamber, s. 109.

çıkartmış, Bişr b. Bera'da bunu görünce o da hemen ağzına aldığı lokmayı çıkarmıştır.³⁵⁷ Yedikleri koyunun zehirli olduğunu anlayınca yanındaki sahabeyi ikaz etmiştir. Bu olayın ardından koyunu onlara sunan Zeynep adındaki Yahudi kadın yanlarına getirilmiştir. Bu olayın ardından sahabeden bir kişi zehrin etkisiyle vefat etmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v)'de de zehrin etkisinin yıllarca sürdüğü vefatında da etkili olduğu rivayet edilmiştir. Rivayetlerden bazılarına göre ilk anda nefsi için intikam almayan Peygamberimizin kadına ceza vermediği Hz. Muhammed (s.a.v)'in kadını affettiği ileri sürülmüştür. Diğer bir görüş kadının bu olay sonrasında Müslüman olduğu ancak Bişr b. el-Berâ vefat edince Hz. Muhammed (s.a.v)'in kadının öldürülmesini emrettiği yönündedir. Daha açık ifadeyle Bişr'in vefat edip kısas hükmünün tahakkukuna kadar öldürülme cezası geciktirilmiştir. Bu olay raviler tarafından farklı rivayetlerle anlatılsa da üzerinde ittifak edilen husus Zeynep isimindeki Yahudi kadının, zehirli etin ölüme sebebiyet vermesi sonrasında idam kararıyla veya kısasa dayalı olarak öldürüldüğüdür.³⁵⁸

5.6. Vahyin Kaynağı İle İlgili İftiralar

Oryantalistlerin İslam dini ile ilgili olumsuz tutumlarının başında, bu dinin kendi dışındaki diğer dini ve kültürel kaynaklardan ne kadar etkilendiği konusu gelmektedir.

Oryantalist gelenekte özellikle 19. yy'den itibaren vahyin kaynağı konusunda tartışmalar artarak devam etmiştir. Bu süreçte oryantalistler adeta Kur'an'a kaynak bulma yarışına girmişlerdir.³⁵⁹ Kur'an'a kaynak bulma çabası orijin çalışmalarına kadar götürülebilir. Evrim teorisine damga vuran Charles Darwin'nin biyoloji alanında yaptığı canlılara menşei bulma çabasının aynısı oryantalistler tarafından Kur'an'a kaynak bulma çabasında da kendini göstermiştir. Oryantalistlerden bazıları vahyin kaynağının Yahudi-Hristiyan geleneği olduğunu bazıları da Hz. Muhammed

³⁵⁷ Öztop, s. 167.

³⁵⁸ Çelikan, Serkan, "Hz. Peygamber'in Yahudi Bir Kadın Tarafından Zehirlenmesi Hadisesi Hakkındaki Rivayetler ve Kur'an Dışı Vahiyle İlgisi", *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Güz 2020, Cilt:8, Sayı:2, s. 413.

³⁵⁹ Tozlu, Mustafa, *Oryantalistlerin ve Modernistlerin Kur'an ve Tefsire Dair Görülerinin Mukayesesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta 2019, s. 11.

(s.a.v)'in psikolojik sorunları olduğunu dile getirmişlerdir.³⁶⁰ Bu bağlamda vahyin kaynağı hakkında iki temel görüş açığa çıkmıştır:

1- Önceki dini metinler ve din adamları

2- Hz. Muhammed (s.a.v)'in sara(histerik) krizleri ve saplantıları

5.6.1. Hz. Muhammed (s.a.v)'in sahte din kurucusu olduğu iftirası

Oryantalistler Hz. Muhammed (s.a.v)'e gelen vahyi reddetmek için çeşitli iddialar ortaya atmışlardır. Oryantalistlerin büyük çoğunluğu Hz. Muhammed (s.a.v)'in mesajının kaynağının ilahi menşeli olmayıp beşerî çabanın bir ürünü olduğunu ileri sürerek bu minvalde değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Vahyin kaynağını Hz. Muhammed (s.a.v) olarak görmüş ve diğer dinlerden devşirdiği bilgilerle Kur'an-ı Kerim'i oluşturduğunu ileri sürmüşlerdir.³⁶¹ Oryantalistler eserlerinde Kur'an'ın İncil ve Tevrat esas alınarak Hz. Peygamber tarafından yazıldığını sık sık tekrar etmişlerdir.³⁶² Bunun yanı sıra Kur'an'a kaynak olarak putperestlik etkiden de söz etmişlerdir.³⁶³ Nitekim bu bağlamda Hz. Muhammed (s.a.v)'in “*Ay Tanrısı olan Allah'a*” kişisel sadakat ile taptığı, zekâsı ve güçlü kişiliği sayesinde *Ay Tanrısı Allah'a* tapınan küçük bir *putperest tarikatını* dünyanın ikinci dini haline getirdiği iddia edilmiştir.³⁶⁴ Zwemer, İslam'ın Yahudilik ve Hristiyanlık gibi ilahi kaynaklı bir din olmadığını ispatlamaya çalışmıştır. İslam'ın hızla yayılmasını Muhammed'in bireysel başarısına ve çok zeki olmasına bağlamıştır. Zira ona göre İslam'ın büyük bir hızla yayılmasını dahi Muhammed'den başkası yapamazdı. Zwemer'e göre bu başarıda etkin rol oynayan diğer faktörler ise politik, dini ve ailevi faktörlerdir. İslam'ın yeni ve özgün bir din olmadığını söyleyerek İslam'ın özgün olan tek yanının Hz. Muhammed (s.a.v)'in Kâbe'nin bir panteon vazifesi gördüğü dönemde muhtelif inançlara ait değerleri bir araya getirip kaynaştırmasındaki dehası olduğunu iddia etmiştir.

Oryantalistler bir taraftan İslam'ın temel kaynaklarının ilk dönemlere ait olmadığını ispat etmeye çalışırken diğer taraftan güvenilir olmadığını ortaya

³⁶⁰ Tozlu, s. 12.

³⁶¹ Metin, s. 129.

³⁶² Sarı, s. 50.

³⁶³ Uğur, s. 401.

³⁶⁴ Günay, s. 124.

koymaya çalışmışlardır. Oryantalistlerin Kur'an metni üzerine yaptıkları çalışmaları iki başlık altında incelenebiliriz: Bunlardan ilki Kur'an'a kaynak bulma çabası; diğeri Kur'an'ı yeniden tertip etme çabası.³⁶⁵ Buradaki en büyük amaç şayet Kur'an-ı Kerim ilahi kitap olmaktan çıkarsa Hz. Muhammed (s.a.v)'de vahiy alan bir peygamber olamayacaktı. Zira oryantalistler için geriye sadece kitap ve sünnetin nasıl meydana getirildiğine yönelik kafa karıştırıcı sorulara yanıt aramak kalacaktı.³⁶⁶ Batıda Müslümanların "*Muhammed'i*" İslam dinin de "*Muhammedanizm*" olarak isimlendirilmesi bu düşüncenin bir neticesidir.³⁶⁷

Oryantalistler, Hz. Peygamber'in getirdiği vahyin gayri ilahi olduğunu ortaya koymak adına, vahiy alma esnasında Hz. Peygamber'de hasıl olan birtakım halleri de değişik hastalıkların göstergesi olarak kabul etmişlerdir.³⁶⁸ Eserlerinde Hz. Peygambere gelen vahyi "sara nöbeti, hayal görmek, bilinçaltı kavramıyla açıklamaya çalışmışlardır.³⁶⁹ Fransız oryantalist Gaudefroy-Demombynes Hz. Peygamberin ilk aldığı vahiyleri Arap kâhinleri ile Hristiyan mistiklerin gördüğü halüsinasyonlara benzetmiştir.³⁷⁰ Hz. Peygamberin vahiy alırken gösterdiği halet-i ruhiyeyi sara hastalığı olarak yorumlayan birçok oryantaliste karşın Fück, Hz. Muhammed (s.a.v)'in vahiyden sonra vahiy edilenlerin hepsini hatırlamasından dolayı sara hastası olmayacağını, fakat bu durumun Arap kâhinlerinde de görülen hallere benzemesi sebebiyle Muhammed'in kâhin olabileceğini ileri sürmüştür. Fück, bu iddiasını Kur'an-ı Kerim'deki yeminleri ve müteşabih ayetleri kâhin sözlerine benzeterek temellendirmeye çalışmıştır.³⁷¹

Batı, Hz. Muhammed (s.a.v)'i insanları delaletе sürükleyen rakip dinin kurucusu bir peygamber olarak telakki etmiştir. Zira Batı, Hristiyanlığı gönderilen son din; Hz. İsa'yı da son peygamber olarak kabul etmiştir. Oryantalistlerin pek çoğu teolojik anlamda tüm insanlığın Hristiyanlığı kabul etmesi Hristiyan kimselerin de

³⁶⁵ Gözeler, s. 297.

³⁶⁶ Göreğen, Mustafa, "Oryantalist İslam Yorumlarının Psiko-Sosyal Temelleri", *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, Cilt / Vol: 1, Sayı/Issue: 1, 2017, s. 35.

³⁶⁷ Hıdır, s. 239.

³⁶⁸ Uğur, s. 401.

³⁶⁹ Sultanbeg, Aliev, "Rus Oryantalistlerin Hadis ve Sünnet ile İlgili Görüşleri," *ERUIFD*, 2015/ 1, SAYI: 20, s. 190.

³⁷⁰ Metin, s. 131.

³⁷¹ Ezer, Bekir, *Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) Sünnet Ve Hadis Hakkındaki Çalışmaları* (1900–1950) (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri 2007, s. 65.

bu yoldan ayrılmaması için Hz. Muhammed (s.a.v)’le mücadele edilmesi gerektiği inancını taşımış Hz. Muhammed (s.a.v)’in ve Müslümanların başarılarını “*Tanrının Hristiyanları kafirler yani Müslümanlar eliyle cezalandırması,*” şeklinde yorumlamışlardır.³⁷²

Rus oryantalistlerden Klimoviç’e göre Kur’an-ı Kerim Hz. Peygamber başta olmak üzere ondan sonraki kuşakların telif ettiği bir yapıttır. Aynı zamanda Kur’an, Hz. Muhammed (s.a.v)’in İslam dini adı altında kendi siyasi ideolojisini yansıttığı bir eserdir. Klimoviç iddiasında daha da ileri gitmiş Barthold’a atıfta bulunarak “Hubel”in ve “Müslümanların Allah’ı”nın aynı şey olduğunu iddia etmiştir. Bu görüşünü şu şekilde temellendirmeye çalışmıştır. Kur’an’ın Mekke’nin üç ünlü putundan bahsedip (Lat, Menat, Uzza) Hubel hakkında sessiz kalmasının Müslümanların “Allah’ı” ile putperestlerinin Hubel’inin eşdeğer olmasından kaynaklandığını ileri sürmüştür.³⁷³ Gerçek şu ki bizzat Kur’an Klimoviç’in bu görüşünü çürütmektedir. Nitekim Kur’an’da pek çok ayette bu açıkça dile getirilmiş olup Ankebut süresinde “Onlara (müşriklere), Gökleri ve yeri yaratan, güneşi ve ayı buyruğu altında tutan kimdir? Diye sorsan, mutlaka Allah derler.” Müşriklerin Allah’ın evrenin yaratıcı olduğunu kabul edip putlara Allah’a yaklaşımda vesile kıldıklarını³⁷⁴ Zümer süresi üçüncü ayetinden anlıyoruz yani kısacası cahiliye toplumu Hubel’i ile Allah’ı hiçbir zaman eşdeğer kabul etmemişlerdir.

Dozy’e göre Kur’an’da aynı fikirlerin çeşitli kelimelerle sürekli olarak tekrar edilmesi Hz. Muhammed (s.a.v)’in fikirlerini ifade etmek için uygun kelimeleri hemen bulamayıp defalarca denemeden sonra bulabilmesinden yani Hz. Peygamberin lisanının yeterince fasih olmamasından kaynaklandığını ileri sürmüştür.³⁷⁵ Dozy ayrıca “Hz. Ömer’in vahiyler üzerinde etkili olduğunu ve bazı emirlerin Hz. Ömer tarafından gerekli görüldükten sonra vahyedildiğini bunu da Hz. Peygamber’in itiraf ettiğini ve bu durumda, Kur’an’ın ilâhî kaynaklı olmasının düşünülemeyeceğini belirtmiştir.³⁷⁶ Dozy’nin Hz. Ömer hakkında ileri sürdüğü

³⁷² Sarıçam, İbrahim/ Erşahin, Seyfettin, s. 201.

³⁷³ Zhakhangir, Nurmatov, “Rus Oryantalist Klimoviç’in Kur’an Çerçevesindeki Çalışmaları,” *Bilig*, İlkbahar 2019/Sayı 89, s. 198-199.

³⁷⁴ Esen, Muammer, “Hz. İbrahim’in İmanı ve Tevhid Mücadelesi,” *Ankara Üniversitesi ilahiyat Fakültesi Dergisi*, 52:2(2011), 111-118, s. 116.

³⁷⁵ Uğur, s. 412.

³⁷⁶ Uğur, s. 403.

görüşü kanaatimizce Hz. Ömer'in Allah'ın hükümlerine muvafık³⁷⁷ düşen bazı görüşlerinin bilinçli olarak saptırılması sanki Hz. Ömer'in görüşü üzerine ayet indiriliyormuş imajı verilmesinden kaynaklanmaktadır.

Watt'ın Hz. Muhammed (s.a.v)'in risaleti hakkındaki tasavvuru oldukça ilginçtir. Watt vahyin kaynağına analitik psikolojinin kurucusu Carl Gustav Jung'un bilinçaltı kavramını yerleştirmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v)'in vahiy dediği şeyin atalarından gelen birikimin bilinçaltından vahiy olarak ortaya çıkması olduğuna dikkat çekmiştir. Watt İnsan zihninin belli bir doygunluğa erişince fıskırma yaşadığını Hz. Muhammed (s.a.v)'in yaşadığının da tam olarak bu olduğunu ifade etmiştir.³⁷⁸ Muhammed'e vahyin bilinçaltından gelmesinin Allah'tan vahiy almadığı anlamına gelmediğine tam tersi Allah istedikten sonra mesajlarını insanlara bilinçaltı yoluyla da iletebileceğini iddia etmiştir.³⁷⁹ Watt'ın diğer bir ilginç iddiası Hz. Peygamber'e gelen ilk vahyin Alak süresinin ilk beş ayetindeki **إِقرأ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ** “İkra” kelimesinin oku anlamına değil “duyur” anlamına geldiğini oku anlamının sonraki dönem Müslümanları tarafından uydurulduğunu ileri sürmüştür.³⁸⁰

Brockelmann Hz. Muhammed (s.a.v)'in vahiy aldığını zannetmesinin sadece bir mütehayyile olduğunu ileri sürmüştür. Bu görüşü şu ifadesinde daha da net anlaşılmaktadır: *“İlk defa Hira dağında (mağarasında) şahsına has bir hadise şüphesini giderdi. Orada bir gün, kendisini sonradan melek Cebrail olarak kabul ettiği bir hayal göründü. İçindeki, kendisinin Tanrı elçisi olduğuna dair beliren sesi, buna isnat etti... Bu hallerde iken işittiğine inandığı şeyler, kaybolur kaybolmaz, vahiy olarak bildirmeyi adet edindi.”*³⁸¹ Watt Brockelmann'ı desteklercesine Hz. Muhammed (s.a.v)'in risâletini müşahededen ibaret görmüştür. Akıl almaz iddialarına devam ederek Hz. Muhammed (s.a.v)'e ilk üç yılda vahiy getiren meleğin Cebrail değil İsrail olduğunu, bunun da günümüz âlimleri tarafından kesinleştiğini ileri sürmüştür. Watt'a göre; Kur'an da Cebrail vahiy getiren melek olarak zaten hicretten sonra zikredilmiştir. Watt iddiasının devamında Muhammed'in ilk üç yılda

³⁷⁷ <https://medium.com/@keyfiyet/f%C3%A2ruku-%C3%A2zam-d15de4c5934e>, erişim tarihi: 04.06.2022

³⁷⁸ Metin, s. 139.

³⁷⁹ Watt, s. 107.

³⁸⁰ Watt, s. 90.

³⁸¹ <https://www.xn--gerekislam-q6a.com/mustesriklerin-kuran-ve-Hz.-muhammed-in-peygamberligine> bakışı 251.

sözlü bir şekilde vahiy almadığını, Kur'an'da bu konu hakkında açık bir delil olmadığını, İsrail'e ilişkin rivayetlerin ise Muhammed'in başka şekillerde ilham aldığını ima etmek için söylenmiş birtakım sözler olduğunu ortaya atarak Hz. Muhammed (s.a.v)'in risaletiyle ilgili şüphe uyandırmaya gayet etmeye çalıştığı bir gerçektir.³⁸²

Gaudefroy demombynes göre de Hz. Muhammed (s.a.v)'e gelen ilk vahiy Cebrail değil İsrail getirmiştir.³⁸³ Modern dönem Batılı oryantalistler hangi tür vahiy şekli olursa olsun, aslında Muhammed'in aldığı vahyin bilinçaltında kaynaklandığını yani vahyin Cebrail tarafında getirilmediğini, sadece bunun Cebrail meleği ile insanlara somutlaştırılmak istendiğini dile getirmişlerdir.³⁸⁴

"Hz. Muhammed (s.a.v)'in Mekkesi" isimli kitabının ilerleyen bölümlerinde kendisiyle çelişen Watt, Peygamberin sözsüz aldığı bu vahiylerin kimden geldiği konusundan emin olamadığını ileri sürmüştür. Çünkü kendi muasırlarının çoğu tek olan Allah'a değil baş ilah olan Allah' a inanmaktaydılar. Bu görevin ilk olarak kendine ağır geldiğini, bu sebeple kendini bir kayadan aşağıya atmak istediğini, bu olayın da siret kitaplarında geçtiğini ileri sürmüştür.³⁸⁵

Watt'ın siret kitaplarında yer aldığını iddia ettiği rivayetlere farklı başlıklar altında yer verilmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v)'i intiharı düşünmeye sevk eden şeylere yer veren görüşler şu başlıklar altında değerlendirmeye tabi tutulmuştur; Hz. Peygamber'in vahiy meleğini ilk kez görmenin korku ve şaşkınlığı sebebiyle intiharı düşünmesi, Hz. Peygamber'in aldığı ilk vahyin şaşkınlık ve korkusu içinde intiharı düşünmesi, Hz. Peygamber'in fetret-i vahye duyduğu üzüntü sebebiyle intiharı düşünmesi şeklinde.³⁸⁶ Lakin hiçbir açıdan onaylanması mümkün olmayan böyle bir fiilin Hz. Peygamber'e nispet edilmesi onun bütün insanlar için örnek olması özelliğiyle çelişmektedir. Hz. Peygamber'in intihara teşebbüs etmesi ile ilgili

³⁸² Watt, s. 91.

³⁸³ Metin, s. 132.

³⁸⁴ Watt, s. 106.

³⁸⁵ Watt, s. 95.

³⁸⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz Kahraman, Hüseyin/Şakar, Mehmet, "Hz. Peygamber'in İlk Vahyin Akabinde İntiharı Düşünmesi ile İlgili Rivayetlerin Tahlil ve Tenkidi," *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26 (2017/1), s. 153.

rivayetlerin senet ve metinlerinde sıhhat yönünden sıkıntılar olması sebebiyle sahih olmadığı söylenebilir.³⁸⁷

Kur'an hakkında görüş ileri süren oryantalistlerden biri de Jeffery'dir. O Kur'an'ın mushaf haline getirilmeme sebebini Hz. Muhammed (s.a.v)'in vefatından önce Kur'an da nesih edilecek konuları bilmemesine dayandırmıştır.³⁸⁸ Oryantalistlerden Guillaume'ye göre Kur'an'ın üslubu, Peygamberin kendi üslubunu ustaca kullanmasının yansımasının bir sonucudur.³⁸⁹ Hurbert Grimmer (v. 1942) vahyi içtimai sıkıntıların etkisinden doğan bir bilgi olarak görmüş Hz. Muhammed (s.a.v)'in içtimai sıkıntılar içerisinde kalmasının bir sonucu olarak vahyi kendisinin uydurduğunu iddia etmiştir.³⁹⁰ Oryantalistlerden Muir, Hamer'in: *"Biz Kur'an'ın Muhammed'in sözleri olduğunu savunuruz. Müslümanlar ise Allah'ın sözleri olduğunu savunur,"* şeklindeki sözüne katıldığını ifade etmiştir. Kısacası Muir oryantalistlerin temel iddialarından biri olan Kur'an'ın kaynağının Allah değil de Hz. Peygamber olduğu görüşünü savunmuştur. Diğer taraftan Hz. Muhammed (s.a.v)'in görüşlerinden oluştuğuna inandığı Kur'an'ın bozulmadan günümüze kadar gelen en sahih siyer kitabı olarak değerlendirmiştir.³⁹¹

Muir diğer taraftan Hz. Peygamberin tebliği ettiği dini bilgileri, küçük yaşlarda amcası Ebu Talip'le yaptığı Şam yolculuğunda karşılaştığı papaz ve din adamlarından almış olduğu tezini ileri sürmüştür. Aynı zaman da kendi topraklarında kurulan panayırlarda görüştüğü Yahudi ve Hristiyan din adamlarından aldığı bilgileri, kilise ve sinagoglarda gördüğü şeyleri sentezleyerek akli çıkarımlar yapmış ve yeni bir din kurmaya karar vermiştir. Yine Muir'e göre Hz. Muhammed (s.a.v) Ehli kitap tarafından saygı duyulan ve Kâbe'nin kurucusu kabul edilen İbrahim'i kullanarak Katolik Hristiyanlığına benzer bir din inşa etmiş, eşi Hatice ve eşinin yakın akrabası Varaka b. Nevfel'in teşvikiyle de peygamberliğini ilan etmiştir. Hatta Muir daha da ileri giderek Hz. Muhammed (s.a.v) saf Hristiyanlık ile karşılaşmış olsaydı Hristiyanlığı seçeceği görüşünü de savunmuştur.³⁹² Nöldeke'de benzer

³⁸⁷ Kahraman /Şakar, s. 186.

³⁸⁸ Okumuş, s. 106.

³⁸⁹ Tozlu, s. 52.

³⁹⁰ Tozlu, s. 18.

³⁹¹ Demiray, Belkıs Özsoy, "İngiliz Müsteşrik William Muir'in Siyer Kaynaklarına Yaklaşımı", *İstem* • Yıl:15 • Sayı:30 • 2017, s. 413.

³⁹² Aykaç, s. 50.

iddialar ileri sürmüştür. Hz. Peygamber peygamberlik arzusu içinde olup İbranilere gelen risalet görevinin kendine de geleceğini düşünmüş, kendi yaşadığı dönemde insanların mensup olduğu dinlerden Yahudilik, Hristiyanlık ve Haniflikten etkilenerek kendi peygamberliğini ilan etmiştir.³⁹³ Diğer taraftan Muir Peygamberliğin ilk dönemlerinde henüz vahiy katipleri yokken ayetlerin Varaka b. Nevfel, tarafından ya da henüz küçük bir çocuk olan Hz. Ali veya Hz. Hatice tarafından yazılmış olabileceğini ileri sürmüştür.³⁹⁴ Nöldeke; *“Kuran’ın Muhammed zamanında hiç kimse tarafından ezberlenmediği; Muhammed öldüğünde de hiç kimsenin Kur’an’ın içeriğini, özellikle uzun sureleri aklında ve kalbinde tutmadığı...”* konusunda ısrar etmiştir. Richard Bell de *“Kur’an’ın orijinal olmadığını, büyük bir kısmının kaybolduğunu, eldeki kitabı, Zeyd’in değişik kişilerin yazdıklarıyla hafızalarda kalanlardan derlediğini, oysa ezberlenen pasajların zihinlerden kolaylıkla silineceğini.”* ileri sürmüştür. Arthur Jeffery de Hz. Muhammed (s.a.v)’in öldüğünde tamamlanmış bir kitap bırakmadığı görüşünü savunanlardandır.³⁹⁵

Gerçek şu ki Allah’u Teâla Kur’an’ın bir harfinin bile değiştirilemeyeceğini buna kimsenin gücünün yetmeyeceğini bize haber vererek inkarcı müşrikleri bu konuda tehdit etmiş güçleri yetiyorsa ayetlerin bir benzerini getirmeye çağırmıştır.³⁹⁶ Kur’an’da “tehaddi” denilen bu sesleniş delil olan ayetler şu şekildedir: “Ey Muhammed de ki: “İnsanlar ve cinler, bu Kur’an’ın bir benzerini getirmek üzere bir araya gelseler, birbirlerine de yardım etseler, onun bir benzerini yine de getiremezler.”³⁹⁷ “Yoksa Kur’an’ı Peygamber uydurdu mu diyorlar? Onlara de ki: “O halde, eğer iddianızda samimi iseniz, uydurma olarak, siz de onun (süreleri) gibi on süre getirin ve gücünüzün yettiği Allah’tan başka kimseleri de yardıma çağırın.”³⁹⁸

³⁹³ Sarıçam, İbrahim, “Hz. Muhammed (s.a.v) ‘in Mesajının kaynakları ve Orijinalliği Meselesine Oryantalist Yaklaşımlar,” *Çağdaş Çalışmalar ve Oryantalistlerin Siyer’e Yaklaşımı*, İstanbul: Siyer yayınları, 2014, s. 285.

³⁹⁴ Yılmaz, s. 84.

³⁹⁵ <https://www.xn--gerekislam-q6a.com/mustesriklerin-kuran-ve-Hz.-muhammed-in-peygamberligine-bakisi-251>.

³⁹⁶ Yavuz, Yusuf Şevki, “İ ‘câzü’l-Kur’ân” TDV, İstanbul:2000, XXI, s. 403-406.

³⁹⁷ İsra, 17/88.

³⁹⁸ Hûd, 11/13.

5.6.2. Hristiyanlıktan kopan bir din

Oryantalistlerden birçoğu Hz. Muhammed (s.a.v)'in İslam'ı Yahudilikten veya Hristiyanlıktan ödünç aldığı kanaatini taşımışlardır. İslam dini ve onun kutsal kitabı Kur'an'ın kaynağını Yahudilik-Hristiyanlık olarak görmek oryantalistler için adeta bir saplantı haline gelmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v)'in Hristiyanlıktan etkilendiğine dair en temel görüş şüphesiz İslam'ın yeni bir din olmadığı, Hristiyanlıktan neşet eden sapık bir mezhep olduğu iddiasıdır.³⁹⁹ 12. yüzyıl sonrası Batılı oryantalistler ilahi olan tek dinin Hristiyanlık olduğunu Kur'an-ı Kerim'in zaten İncil ve Tevrat'tan iktibas ettiği için bazı doğru bilgiler ihtiva etmesinin gayet tabii olduğunu savunmuşlardır.⁴⁰⁰ Hatta bazı oryantalistler, Kur'an'ın aslında İslam öncesinde teslise karşı çıkan Hristiyanlar tarafından oluşturulduğunu söylemişlerdir. Bu iddiaları rağbet görmeyince bu iddiaların yumuşatılmış hali olan İslam'ın Hristiyanlıktan etkilendiği onun bir kolu olduğu iddiaları dillendirilmeye başlanmıştır. Hz. Muhammed (s.a.v)'in etkilendiği iddia edilen isimlerden Rahip Bahira, Varaka b Nevfel, Necran piskoposu Kus b. Saide ve Habeşli Hristiyanlar bu bağlamda sık sık gündeme getirilmiştir.⁴⁰¹ 19. yüzyıl özellikle de 20. yüzyılın başlarından itibaren Hz. Muhammed (s.a.v)'in Hristiyanlıktan etkilendiğini ispat için fikirlerinin kaynağını tespit etmeye yönelik sistemli çalışmalar yapıldığı literatür oluşturulduğu bir dönem olmuştur.⁴⁰² İslam dini bazı oryantalistler tarafından kültürel temelde indirgemeci bir yaklaşımla açıklanmaya çalışılmıştır. Duncan Black Macdonald, tarafından Hz. Muhammed (s.a.v)'in Yahudi ve Hristiyan şairlerin anlayışıyla yoğrulmuş eski Arap şairlerinden bir şair olduğu iddiası 17. yüzyılın ünlü İngiliz oryantalistlerinden Humfrey Prideaux'ın Hz. Muhammed (s.a.v)'in bütün bilgilerinin çalıntı olduğunu iddia etmesi, M. J. De Goeje'nin Peygamberimizin akıl hocalarının olduğunu, bunlardan birinin Bahira olduğunu ileri sürerek Kur'an'da ve Sünnette Kitabı Mukaddesten iktibasların olduğunu ileri sürmesi, Buhl'in Peygamberimizin ümmiliğini kabul ederek Eski ve Yeni Ahit'e ait bilgileri şifahi olarak aldığını ileri sürmesi bu bakış açısının bir sonucudur.⁴⁰³ Aynı zamanda

³⁹⁹ Hakyemez, s. 167.

⁴⁰⁰ Hıdır, s. 263.

⁴⁰¹ Hıdır, s. 275.

⁴⁰² Hıdır, s. 262.

⁴⁰³ Hıdır, s. 262.

Lutherian kilisesi piskoposu olan oryantalist Tor Andrae Hz. Muhammed (s.a.v)’in Ukaz panayırlarına gelen Yemenli Nesturilerden ve ünlü hatip Kus b. Saide’den aldığı bilgileri sonraki zamanlarda melek tarafından getirilen bilgiler olarak sunmaya başladığını iddia etmiştir.⁴⁰⁴ Hatta Avrupalı Hristiyan din adamlarına göre Hz. Muhammed (s.a.v) aslında bir Katolik kardinalidir. Kilise Hz. Muhammed (s.a.v)’i Papa olarak seçmeyince Hz. Muhammed (s.a.v) kiliseye kızıp Doğuda inkârcı bir mezhep kurmuştur.⁴⁰⁵ Bu ve benzeri görüşler Hz. Muhammed (s.a.v)’e olan kin ve nefretin ne seviyede olduğunu somut bir şekilde ortaya koymaktadır

David Samuel Macdonald, İslam dini ve kültürüyle ilgili kapsamlı çalışmalar yapmış olmasına rağmen görüşlerinde diğer oryantalistlerden farklı bir tavır ortaya koyamamıştır. İslam dinine dair kanaatlerini büyük oranda Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki görüşleri şekillendirmiştir. Onun risaletini kabul etmediği gibi mesajını karşılaştığı Hristiyan ve Yahudilerden özellikle de Ahdi-i Atık’ten bazı bölümler aldığını, daha önce Araplara gönderilmiş peygamberlerin bilgilerini çelişkili ve anakronolojik hatalarla bir araya getirdiğini iddia etmiştir.⁴⁰⁶ Watt Peygamberimizin bazı apokrif Hristiyan kaynaklarını okuyup oradaki mistik Hristiyanları taklit ederek Hira Mağarasında inzivaya çekildiğini ileri sürmüştür. Başka bir hezeyan da Kevin van Bladel tarafından ileri sürülmüştür. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Zülkarneyn ve İskender kıssalarını Kur’an-ı Kerim’e uyarladığını eserinde dile getirmiştir.⁴⁰⁷

5.6.3. Oryantalistlerin Bahira ve Varaka b. Nevfel ile ilgili iddiaları

Hz. Muhammed (s.a.v)’in Mekke’deki Varaka b Nevfel’den etkilenecek İslam’ın öğretilerini ondan aldığı iddiaları ile Hz. Muhammed (s.a.v)’in Şam’da Rahip Bahira’yla karşılaşması olayı oryantalistler tarafından ilk günden beri dillendirilmiş olup sürekli farklı anlamlarda yorumlanmıştır.⁴⁰⁸ Bu görüş ilk kez Yuhanna ed Dimeşki tarafından ileri sürülmüştür. Dimeşki Hz. Muhammed (s.a.v)’in Aryanlı rahip Bahira tarafında yönlendirildiğini, böylece sapık mezhep olan İslam’ın ortaya çıktığını iddia etmiştir. Dimeşki’nin eseri birçok Hristiyan oryantaliste

⁴⁰⁴ Metin, s. 145.

⁴⁰⁵ Hıdır, s. 33.

⁴⁰⁶ Sinanoğlu, Mustafa, “Duncan Black Macdonald”, *TDV*, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları 2003, XXIII, 296-297.

⁴⁰⁷ Hıdır, s. 279.

⁴⁰⁸ Hıdır, s. 303.

kaynaklık teşkil ettiği için bu iddialar konuyla ilgili olan bütün çalışmalarda yerini almıştır.⁴⁰⁹ Dimeşki Hz. Muhammed (s.a.v)’in İslam dinini 12 yaşında amcası Ebu Talip’le yaptığı Suriye seferinde karşılaştığı Aryüs mezhebine bağlı rahip Bahira ile konuştuktan sonra kurduğunu ileri sürmüştür.⁴¹⁰ Dimaşki eserinde bu düşüncesini şöyle ifade etmiştir “Onlar (İsmaililer) Herakleios’un zamanına kadar putperestlerdi. Sonra aralarından Mamed denilen kendi ilhadını da getiren Kitabı Mukaddesin bilgisine üstünkörü sahip olan aynı zamanda açıkça Arian bir papazla karşılaşan sahte peygamber ortaya çıktı. Daha sonraları o aldatmacalarla halkı semadan kendisine bir yazının gönderildiğine inandırdı. Gülünç birtakım öğretileri kitabında sıraladıktan sonra Allah’ı yüceltmeyi öğretti.”⁴¹¹

İngiliz oryantalistlerden Margoliouth, Varaka b Nevfel’in Hz. Peygamber için İncili Arapçaya çevirdiğini, Hz. Muhammed (s.a.v)’in bazı dini bilgileri Yahudi gezginlerden aldığını, hatta Kur’an da sıkça gördüğümüz ibadetlerin, cehennem azabı ve ceza günü gibi dini öğretileri Hz. Peygamber’in panayırlara gelen Hristiyan azizlerden öğrendiği ve Kur’an’a uyarladığını ileri sürmüş Kur’an’da da buna delillerinin bulunduğunu iddia etmiştir.⁴¹² Benzer görüşleri dillendiren Samuel Zwemer’e göre küçüklüğünden itibaren zaten Hz. Muhammed (s.a.v) Hristiyanlarla karşılaşmış ve onlarla iletişim halinde olmuştur. Bu oryantalistte göre Hz. Muhammed (s.a.v) Ebrehe’nin Mekkelilere karşı düzenlediği Fil olayı ile amcası Ebu Talip ile on iki yaşında Şam’a yaptığı yolculukta karşılaştığı Bahira görüşmesini iyi değerlendirmiş duyduğu ve gördüğü şeyleri Araplar üzerinde uygulayarak İslam dinini ortaya çıkarmıştır. Daha da ileri giden Zwemer “Muhammed, bir bakıma, Doğu Kilisesi’nin gayrimeşru çocuğudur ve İslam bir Hristiyan sapkınlığıdır,” sözünü dile getirmekten hiç çekinmemiştir.⁴¹³ Zwemer, Hz. Muhammed (s.a.v)’in görüştüğü Varaka b. Nevfel’in İbrani metinleri okuduğunu, bu sebeple Hz. Peygamberin Yahudilerin inanç ve öğretilerini ondan öğrendiğini hatta Hz. Hatice’nin de Yahudi olabileceğini belirtmiştir. Böylece Hz. Muhammed (s.a.v)’in

⁴⁰⁹ Hıdır, s. 295.

⁴¹⁰ Akdemir, s. 196

⁴¹¹ Sarıçam, İbrahim/ Erşahin, Seyfettin, s. 210.

⁴¹² Sarıçam, s. 277.

⁴¹³ Güngör, s. 55.

gerek Varaka b. Nevfel gerekse Hz. Hatice sayesinde Yahudilikle ilgili bazı bilgilere hâkim olabileceğini ima etmiştir.⁴¹⁴

Buna bağlı olarak Rus oryantalistlerden A. V. Germanoviç'e göre; Hz. Muhammed (s.a.v)'in etkilendiği kişiler içinde en önemli şahıs Hristiyan bilgin Varaka b Nevfel'dir. Germanoviç Hz. Muhammed (s.a.v)'in din konusunda Varaka b. Nevfel'den etkileniş şeklini şu şekilde özetlemiştir: Hz. Muhammed (s.a.v)'in çocukluğundan beri devam edegelen bir hastalığı vardı. Bu hastalık, ilk vahiy sırasında daha da şiddetlenmişti. Hz. Hatice bu konuda Varaka b. Nevfel'den yardım istemişti. Varaka b. Nevfel, bu süreçte Hz. Muhammed (s.a.v)'e dinî konularda bazı bilgiler vermiş ve dolayısıyla din konusunda onu çok etkilemiştir.⁴¹⁵

Gerçek şu ki Varaka b Nevfel konusu Kur'an'a kaynak bulma çabasının bir ürünü olarak oryantalistler tarafından sıklıkla gündeme getirilmiştir. İslam'ın gerek Hristiyanlık gerekse de Yahudilikten kopan bir din olduğu iddialarında bu isim yerini almıştır. Kaynaklarımızda, ilk vahyin gelişinden hemen sonraki görüşmelerin dışında Hz. Muhammed (s.a.v)'in Varaka b. Nevfel ile münasebet kurduğuna dair bilgi yoktur. Bu dönemde Mekke'nin küçük bir yer olduğu Varaka'nın ise Hz. Hatice'nin akrabası olduğu dikkate alındığında Hz. Peygamberin Varaka'yı tanıyor olması ve onunla görüşmesi pek tabidir. Ancak bu tanıma ve görüşme her yönüyle mükemmel olan Kur'an'ın Varaka'dan aldığı bir göstergesi dahi olamaz. Şayet Hz. Peygamber bu bilgileri Varaka'dan almış olsaydı, her türlü iftirayı atmaktan çekinmeyen müşriklerin "Muhammed dini Varaka'dan aldı." Demeleri hiç şüphesiz kaçınılmaz olurdu. Diğer taraftan birileri buna şahitlik yapardı. Hz. Muhammed (s.a.v)'in dini anlamda Varaka'dan etkilendiğine dair kaynaklarımızda dolaylı da olsa herhangi bir bilgi yer almamıştır. Dolayısıyla söz konusu iddia oryantalistler ile din düşmanları tarafından uydurulmuş gerçeği çarpıtmaktan başka bir şey değildir.⁴¹⁶

5.6.4. Yahudilikten kopan bir din

Yahudilik dininde Hz. Muhammed (s.a.v) peygamber olarak kabul edilmemektedir. Yahudilikte peygamberlik, MÖ 5. yüzyılda yaşamış Malaki ile son bulmuştur. Bu nübüvvet anlayışına sahip bazı Yahudi din adamlarından Hz.

⁴¹⁴ Güngör, s. 54.

⁴¹⁵ Yanç, s. 3.

⁴¹⁶ Yanç, s. 8.

Muhammed (s.a.v)'in sadece Araplara peygamber olarak gönderildiğine inanlar da olmuştur. Yahudiliğin literatüründe Hz. Muhammed (s.a.v)'in ismi nadiren geçmiş olup isminin yerine pasul (defolu, ayıplı, eksik), roe tson (koyun çobanı), roe evili (akılsız çoban), meşuga (deli, mecnun), iş ha-ruah (ruhanî adam), nivze (hakir), şote (aptal), arur (lanetli), ha-raşa (kötü) gibi küçük düşürücü lakapların kullanması tercih edilmiştir.⁴¹⁷

İslam'ın Yahudilikten neşet etmiş bir din olduğu fikri çok eskiye dayanmaktadır. Örneğin Şadiye (ö.944), Musa b. Meymun (ö.1204), Semmun b. Devran (ö.1444) Orta çağda bu görüşü savunan kimselerden bazılarıdır. 19. yüzyılda bu görüşü savunan oryantalist Abraham Geiger'dir. Onu bu konuda Hartwig Hirschfeld, Sidersky, Horowitz, Shapiro, Katsh, Funkel, C. H. Torrey gibi birçok oryantalist takip etmiştir. Rahip Thery, şu iftira dolu sözleri sarf etmekten çekinmemiştir: *“Hz. Muhammed (s.a.v) bir Yahudi olan Hz. Hatice ile evlendikten sonra gerek hanımının teşvikleri gerekse Mekke'de bulunan bir Yahudi âliminin irşad ve daveti üzerine Yahudi dinine girmiştir. Yahudi olduktan sonra da bu Yahudi alime yardım ederek, Arap Yarımadası'nın Yahudileşmesine yardım etmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v), Allah tarafından gönderilmiş bir elçi değildir. Kur'an-ı Kerim de bu Yahudi aliminin kitabından başka bir şey değildir. Yahudi âlim onu Hz. Musa'nın İbranice yazılmış kitabından Arapçaya tercüme etmiştir.”*⁴¹⁸

Yahudi asıllı oryantalistlerin genelde üzerinde ittifak ettiği husus; Hz. Muhammed (s.a.v)'in tebliğ ettiği İslam dininin Yahudilikten büyük oranda faydalandığıdır. Hz. Peygamberin geçmiş kültürlerden etkilenecek ortaya seçmeci bir din koyduğu iddiasının sistematik olarak başlangıcı 19. yüzyıl oryantalistlerinden Ignaz Golziher'in hocası Abraham Geiger'in *“Judaism and İslam”* isimli eserine dayanır. Geiger'in kitabında itham dolu sorular yer almaktadır.

“Muhammed Yahudilikten ne ödünç aldı?”

“Muhammed Yahudilikten bir şey ödünç alabildi mi?”

“Şayet Yahudilikten ödünç aldıysa bu süreç nasıl olmuştur?”

⁴¹⁷ Meral, Yasin, “Hz. Muhammed (s.a.v)'e Dair Bir Yahudi Efsanesi: Ma'ase Mahmat Adlı Risalenin Yeniden Tahkik ve Tercümesi,” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 53:2 (2012), s. 2.

⁴¹⁸ Atçeken, s. 109.

Geiger'den sonraki yıllarda onun ortaya attığı bu iddialar farklı şekillerde devam etmiştir. S. D. Goitein, *Jews and Arabs* adlı eserinde İslam'ın aslında “*ayıklanmış İbranice kültürü*” olduğunu ileri sürmüştür. Torrey 6. yüzyılda Hz. Muhammed (s.a.v)'in Mekke'de kayda değer bir nüfuza sahip olan Rabbani Yahudilikten çok fazla etkilendiğini hatta Hz. Muhammed (s.a.v)'in İbranice ve Aramice dillerini bildiğini savunmuştur.⁴¹⁹ Benzer görüşleri dillendiren Richard Bell, Kur'an'a Giriş isimli kitabında, Hz. Muhammed (s.a.v)'in Kur'an'ı yazarken kıssalarla ilgili bölümlerde özellikle Tevrat'tan istifade ettiğini ileri sürmüştür. C. Brockelmann Hz. Muhammed (s.a.v)'in Kitabı Mukaddesten alıntı yaptığı iddialarını asılsız olarak değerlendirmiştir. Fakat hicretten sonra Hz. Muhammed (s.a.v)'in Yahudileri İslam dinine sokmak için çok uğraştığını onlarla kurduğu iletişim neticesinde Yahudilerin dininden etkilendiğini ileri sürmüştür.⁴²⁰ Hatta H. Zakarias Hz. Muhammed (s.a.v)'in Yahudiliği dünyaya yaymak amacıyla bu yolu seçmiş usturuplu bir haham vekili, kültürsüz bir Arap olduğunu ileri sürmüştür.⁴²¹

Gerçek şu ki ilahî dinlerin kaynağı temelde aynıdır. Bu dinlerin dayandıkları şeri hükümler farklı olsa da Allah'ın varlığı, birliği gibi itikadı konular aynıdır. Kur'an'ın üçte ikisini oluşturan kıssaların-Hz. Âdem, Hz. İbrahim ve Nuh Tufanı kıssaları gibi tüm insanlığın atası olan peygamberlerin ibret verici kıssalarının- İlahi dinlerde ve kitaplarda ortak olması pek tabiidir.⁴²² Allah (c.c) tarafından gönderilmiş tüm kutsal kitaplar ilahi menşei olduğu için Tevrat ve İncil zaman içerisinde tahrif olmuş ilahi kitaplar olsalar da içerisinde birtakım ilahi izlerin olması gayet tabii bir durumdur. Zaten Hz. Muhammed (s.a.v)'in tebliği ettiği İslam dininin temel konularının Allah tarafından gönderilen diğer dinlerle aynı olduğuna Kur'an bizzat işaret etmektedir: “*Elinizdekini (Tevrat) tasdik edici olarak indirdiğime (Kur'an) iman edin.*”⁴²³ Elbette bütün bunlar İslam dininin Hristiyanlık ve Yahudilikten koptuğu anlamına gelmemektedir. Oryantalistlerin büyük çoğunluğu Hz.

⁴¹⁹ Hıdır, s. 265, 266.

⁴²⁰ Hakyemez, s. 168.

⁴²¹ Rodinson, Maxime, “Hz. Muhammed (s.a.v)'le İlgili Araştırmaların Bilançosu,” trc. Abdullah Aydın, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 / 2005, s. 210.

⁴²² Özkan, Mustafa, “Germanoviç'in Hz. Muhammed (s.a.v) ile İlgili Bazı İddiaları Üzerine,” *İstem*, Yıl:14, Sayı:27, Ankara 2016, s.10.

⁴²³ Bakara, 2/41.

Muhammed (s.a.v)'in peygamberliğini ve dinini, Hristiyan ve Yahudi geleneklerinden kaynaklanan yönleri ile tanımlamayı tercih etmişlerdir.

İslamiyet'in Hristiyanlığa ve Roma hukukuna dayandırılma gayretleri her dönemde farklı iddialarla gündeme getirilmiş ancak hiçbir zaman bu doku uyumu sağlanamamıştır.⁴²⁴

5.7. Hz. Muhammed (s.a.v)'in Mucizeleri ile İlgili İftiralar

Peygamberlerin Allah (c.c) tarafından verilen mucizeleri yaşadıkları dönemde yaygın olan muasırları tarafından bilinen olaylar türünden olmuştur. Örneğin döneminde revaçta olan Hz. Musa'ya sihir, Hz. Davut'a musiki, Hz. İsa'ya tıp ve Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v)'e hikmet ve belagat üzerinden mucizeler verilmiştir.⁴²⁵ Oryantalistler, Hz. Muhammed (s.a.v)'in nübüvvetini kabul etmedikleri için mucize de gösteremeyeceğini sıklıkla dile getirmişlerdir. Zira bu bağlamda oryantalist anlayış Hz. Peygamberin mucize gösteremediği ve gelecek hakkında haber veremediği için kendi nübüvvetini sihirbazlık, sahte mucizeler, bedeni hazlara vurgu yapan cennet tasvirleriyle ispat etmeye çalıştığını iddia etmişlerdir.⁴²⁶ Batılı oryantalistlerden Martin Luter (v. 1546) ve G. Weil (v. 1889) Hz. Muhammed (s.a.v)'in sihirbazlık, ahlaki düzenlemeler ve cennet vaadi gibi birtakım şeylerle ancak insanları etrafında toplayabildiğini ileri sürmüşlerdir.⁴²⁷ Dimaşkı bir kişinin peygamber olarak kabul edilebilmesi için onun apaçık mucizeler ile desteklenmesi gerektiğini ileri sürmüş, bu görüşünü de Hz. Musa'nın herkesin gözü önünde Tanrı ile görüşerek peygamberliğini ispat ettiği argümanına dayandırmıştır. Zira Tanrı'dan vahiy aldığını ispat edemeyen kişi Dimaşkı'ye göre peygamber olamayacağı için Hz. Muhammed (s.a.v)'de peygamber olmazdı.⁴²⁸ İngiliz oryantalist Prideaux bir peygamberin inanılabilirliği için mucizenin şart olduğunu, Hz. Muhammed (s.a.v)'in ise hiçbir mucize gösteremediğini, bu sebeple inancını kılıç ve şiddet yoluyla yayma yoluna gittiğini iddia etmiştir. Diğer taraftan

⁴²⁴ Konu hakkında bir örnek olarak bkz. Atalay, Arif, 173-196.

⁴²⁵ Karaman, s. 157.

⁴²⁶ Sarıçam, İbrahim, "Hz. Muhammed (s.a.v) Hakkında Oryantalist Yaklaşımlara Oryantalist Cevaplar", *Çağdaş Çalışmalar ve Oryantalistlerin Siyer'e Yaklaşımı*, İstanbul: Siyer yayınları, 2014, s. 210.

⁴²⁷ Şemsek, s. 120.

⁴²⁸ Aydoğmuş, Recep, "Hristiyan Arap Yuhanna ed-Dimeşki'nin İslam Eleştirisi," *Artuklu Akademi*, 2020/7 (1), s. 164.

bazı oryantalistler de Peygamberimizin önceki peygamberler tarafından geleceğinin haber verilmemesi, gelecek hakkında bilgi vermemesinden dolayı Hz. Muhammed (s.a.v)’in peygamber olamayacağını iddia etmişlerdir.⁴²⁹

Muhterem Peter göre Vaftizci Yahya peygamberlerin sonuncusu olduğu için Hz. Muhammed (s.a.v) ne bir peygamber ne de Allah’ın elçisidir. Peter Hz. Muhammed (s.a.v)’in sahte peygamber olduğunu hakiki bir peygamberin geleceği göreceğini oysa Hz. Muhammed (s.a.v) geleceği göremediğini belirtmiştir. Diğer taraftan Hz. Muhammed (s.a.v)’in savaştaki yenilgilerini ve mucize gösterememesini onun peygamber olamayacağının delili saymıştır.⁴³⁰ Francis Bacon bu iddiaları biraz daha ileri götürerek, cesaret gösteren her insanın Hz. Muhammed (s.a.v)’in mucizeleri gibi mucizeleri gösterebileceğini ileri sürmüştür. Bacon bu görüşünü şu örnekle desteklemeye çalışmıştır. Bir keresinde Hz. Muhammed (s.a.v) yanındakilere dağı çağıracağını dağın kendisine geleceğini iddia etmiş, defalarca dağa seslenmiş fakat dağ kendisine gelmemiştir. Bunun üzerine “*Dağ Muhammed’e gelmezse Muhammed dağa gider,*” diyerek yanındakilere mucizesini gösteremediğini ileri sürmüştür.⁴³¹

5.7.1. Hz. Muhammed (s.a.v)’in göğsünün yarılması (şakk-ı sadr) olayı hakkındaki iftiralar

Şakk-ı sadr; Hz. Peygamber’in beşerî arzularının yok edilip üstün niteliklerle bezenmesi için Cebrâil tarafından bir ameliyeye tâbi tutulması olayına verilen isimdir.⁴³² Şakk-ı sadır mucizesi bazı oryantalistler tarafında daha önce başka kimseler için de anlatılmış mitolojik olaylar zinciri olarak değerlendirilmiştir. Fransız oryantalistler bu olayı İran-Doğu kültürlerindeki cin, şeytan ve kâhin gibi unsurların çokça yer aldığı Arapların yaygın mitolojileri olarak görmüşlerdir. Nitekim Fransız oryantalistlerden biri olan Gaudefroy Demombynes Hz. Muhammed (s.a.v)’in göğsünün yarılması olayının İslam öncesi inançlardan alındığını hatta daha önce

⁴²⁹ Sarıçam, İbrahim/ Erşahin, Seyfettin, s. 216.

⁴³⁰ Hıdır, s. 33.

⁴³¹ Hıdır, s. 34.

⁴³² Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahatlı, Erdinç, “Şakk-ı sadır,” *İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2010, XXXVIII, 339.

yaşanmış bir olay olan şair Ümeyye b. Ebi's Salt'ın akbaba şekline giren bir cin tarafından göğsünün yarıldığı olayını bu görüşüne delil getirmiştir.⁴³³

Rodinson'a göre Hz. Muhammed (s.a.v)'in kâhinlerle arasında birçok ortak nokta vardır. O da kâhinler gibi diğer insanların duymadığı sesleri duymaktadır. Ona göre Hz. Muhammed (s.a.v)'in küçük yaşlarda yaşadığı göğsünün yarılması (şakkul sadr) hadisesi Arap çöllerinde yaşayan birçok kâhinin başına gelmiş olaylardan sadece biridir.⁴³⁴

5.7.2. Miraç hadisesi hakkındaki iftiralar

Miraç olayı, Hz. Peygamber'in göğe yükselişini ve Allah katına çıkışını ifade etmektedir. Miraç, Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya gidiş ve oradan da yükseklerle çıkış şeklinde yorumlandığından kaynaklarda daha çok "isrâ ve mi'raç" şeklinde geçmektedir.⁴³⁵ Hz. Muhammed (s.a.v)'in miraç mucizesi oryantalistlerin üzerinde sıklıkla durdukları ve yalanladıkları konuların başında gelmektedir. Allah'ı Teala'nın kudret ve saltanatını gösterecek muazzam bir olay olması bakımından, İsrâ ve Miraç olayı Kur'an ve sahih sünnetle sabittir. İsrâ ve Miraç olayı, Hz. Muhammed (s.a.v)'in yedi kat semada birtakım olaylara ve ayetlere şahit olmasının yanı sıra sahabe ve günümüz Müslümanları için de bir imtihan vesilesidir.⁴³⁶ Bu olay Kur'an'da şu şekilde geçmektedir; *"Kalp, (gözün) gördüğünü yalanlamadı. (Şimdi siz) gördüğü şey hakkında onunla tartışıyor musunuz? And olsun ki, o, Cebrail'i bir başka inişte daha (aslî suretiyle) görmüştü. Sidretü'l Müntehâ'nın yanında. Me'va cenneti onun (Sidre'nin) yanındadır. O zaman Sidre'yi kaplayan kaplamıştı. Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı. Andolsun, o, Rabbinin en büyük alametlerinden bir kısmını gördü."*⁴³⁷

Peygamber efendimizin Miraç olayında Allah'ı Teâla'yı görmesini gerçek dışı bulan Watt, Hz. Muhammed (s.a.v)'in kendisinin Allah'ı gördüğüne kısa bir süre inandığını fakat Yahudi ve Hristiyanlardan Allah'ın görülemeyeceği bilgisini öğrendikten sonra bu gördüğü şeyin melek olduğuna; yani Cebrail olduğuna

⁴³³ Metin, s. 121.

⁴³⁴ Rodinson, s. 51.

⁴³⁵ Yavuz, Salih Sabri, "Miraç", TDV, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2020, XXX, 132-135.

⁴³⁶ Ağırakça, Ahmet, "Kaynaklar Işığında İsrâ ve Miraç Olayı," *Artuklu Akademi | Journal of Artuklu Academia* 2014/1(2), s. 113.

⁴³⁷ Necm, 53/11-18.

inanmaya başladığını ileri sürmüştür.⁴³⁸ Alman oryantalist Horovitz, rivayetlerde yer alan miraç hadisesinin nerede ve nasıl gerçekleştiği hususunda birtakım belirsizliklerin olduğunu iddia etmiştir. Miraç olayının bazı hadislerde Mekke’de bazı hadislerde ise Kudüs’te gerçekleştiği ileri sürülmektedir. Bu durumda bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Horovitz Mekke kaynaklı olanların Hz. Peygamberin çocukluk dönemine ait olduğuna Kudüs kaynaklı olanların ise siyasi sebeplerden dolayı uydurulduğuna dikkat çekmiştir. Yine bu bağlamda Horovitz, İslam âlimlerinin miraç olayını anlatırken, Yahudi-Hıristiyan kıssalarındaki örnekleri kullandıklarını ve bazen de Arta Viraf Namak’ın “Pehlevî Destanı” kitabından yararlandıklarını iddia etmiştir.⁴³⁹ Gaudetfroy-Demombynes Hz. Muhammed (s.a.v)’in yaşadığı miraç olayını Roma’daki mistiklerin yaşadığı olaylara benzetmiştir. Güya Roma mistikleri de kalpleri temizlenmiş bir şekilde semavata çıkmış ve oranın sakinleriyle buluşmuştur. Ona göre bu olayı Gazzali gibi geleneksel düşünce yapısına sahip olan İslam âlimlerinden bile kabul etmeyen bir kesim bulunmaktadır.⁴⁴⁰ Rus oryantalist Torçinov, Hz. Muhammed (s.a.v)’in sık sık esriklilik (sarhoşluk) hali yaşadığını iddia etmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v)’in miraç olayının efsaneden ibaret olduğunu ileri süren Torçinov, Hz. Muhammed (s.a.v)’in bir gecede Kudüs’e gidip geldiğini söylemesin de tamamen sık yaşadığı bu durumla alakalı olduğunu ileri sürmüştür.⁴⁴¹ Hazleton’a göre, Hz. Peygamberin defalarca sizden biriyim demesine karşın Müslümanların ona olan büyük sevgisi ve düşmanlara karşı savunmacı bir tutum takınması sonucu Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında birçok mucize ve mitolojik hikâye uydurduğunu bunlardan birinin de Miraç olayı olduğunu ileri sürmüştür.⁴⁴²

5.8. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Aile ve Evlilik Hayatıyla İlgili İftiralar

Hz. Muhammed (s.a.v)’in evlilikleri oryantalistlerin oldukça dikkatini çeken üzerinde sık sık tartıştıkları düşmanca davranışlar sergiledikleri konuların başında gelmiştir. Oryantalistlerin, Hz. Peygamberin evlilikleri hakkındaki önyargılı düşünce yapılarının temelini; şehvet düşkünlüğü, pedofililik, siyasi ve sosyal nüfuz elde etme arzu oluşturmuştur.

⁴³⁸ Watt, s. 92.

⁴³⁹ Kaya, s. 90.

⁴⁴⁰ Metin, s. 166-167

⁴⁴¹ Aliev, s. 192.

⁴⁴² Akpınar, s. 260.

Her peygamberde olduğu gibi Hz. Muhammed (s.a.v)’in de bir beşerî bir de nebevi yönü vardır. Allah Resulünün iki yönünün iyi anlaşılıp değerlendirilmesi doğru bir peygamber tasavvuru için elzemdir. Hz. Muhammed (s.a.v)’in gerek beşerî gerekse de nebevi yönünün doğru anlaşılması yaptığı işlerin de doğru anlaşılması anlamına gelmektedir. Bundan dolayı her iki yönün de birlikte ve bir bütün olarak doğru değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira nebevi yönünde ifrat Peygamberimizi Yahudi ve Hristiyanların peygamberlerine yaptığı gibi ulûhiyet atfetme yanılıgına beşerî yönünde tefrit Peygamberi sıradan bir insan gibi görme yanılıgına götürebilir.⁴⁴³ Tam olarak oryantalistlerin düştüğü yanılıgı da Peygamberimizin nebevi yönünü görmezden gelme noktasında olmuştur.

Oryantalistlerden bazıları ve özellikle misyonerler, önyargıyla, bilimsel nesnellik ilkesini zaman zaman ihlal ederek söz konusu evliliklerin ahlaki olmadığını ve vahyin bunlara alet edildiğini ileri sürmüşlerdir. Bazı Batılı oryantalistler konuya tarihi önyargıları ve kendi içlerindeki sosyal, siyasî ve fikri dalgalanmaları çerçevesinde yaklaşmışlardır. Hz. Muhammed (s.a.v)’in evliliklerini ve kadınlarla ilişkilerini genellikle kişilik konusu içinde ele almışlar; onun güya “şehvi arzularının esiri biri olarak ahlaki zafiyet içinde bulunduğu ve dolayısıyla da peygamber olamayacağını iddia etmişlerdir. Oryantalistlerden Hz. Peygamberin yaptığı evliliklerin temel saiklerini ahlaki zafiyet ve siyasî maksatlar olarak görmenin dışında onun evliliklerini cahiliye evlilikleri, Kitabı Mukaddes ve batı kaynaklarını kıstas olarak eleştiren de olmuştur. Fakat kıstas aldıkları ölçü birimlerine karşı da dürüst davranmamışlardır. Oryantalistlerin bir kısmı Hz. Peygamberin evliliklerinin ancak yedinci yüzyıl Arap geleneği çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Fakat bu çerçevede Hz. Peygamberin Hz. Zeynep ile evliliğini bu geleneğe uymadığı gerekçesi ile şiddetle eleştiren oryantalistler kendileriyle çelişerek aynı geleneğin meşru gördüğü Hz. Aişe ile evliliği konusunu hemen “çağdaş Batı değerleri” alanında değerlendirmeye tabi tutmuşlardır.⁴⁴⁴ Hristiyanların ve oryantalistlerden önemli bir kısmı Hz. Muhammed (s.a.v)’in nübüvvetini ve aile hayatını; mutlak örnek ve tek peygamber kabul ettikleri, ruhban

⁴⁴³ Yenibaş, Hasan, “Sıhhatli Bir Peygamber Tasavvuru Açısından Peygamberimizin Beşerî ve Nebevî Şahsiyeti,” *Diyanet İlmî Dergi*, Yıl 2013, Cilt 49, Sayı 3, 65- 76, 01.09.2013, s. 67.

⁴⁴⁴ Erşahin, s. 102

hayatı yaşayan Hz. İsa ile mukayese ederek onun aşırılığa kaçtığını iddia ederken Hz. Süleyman'ın ve Hz. Davud'un çok evliliklerine ses çıkarmamışlardır.⁴⁴⁵

Oryantalistler, Hz. Muhammed (s.a.v)'in evliliklerini ve kadınlarla ilişkilerini genelde onun kişiliğinden kaynaklanan bir sorun gibi görmüş ve bu minvalde değerlendirmeler yapmışlardır. Nitekim Hz. Muhammed (s.a.v)'in şehvi arzularının esiri olarak ahlaki zafiyet içinde bulunduğunu, bu sebeple de onun peygamber olamayacağını iddia etmişlerdir. Orta çağda oryantalistler tarafından Hz. Muhammed (s.a.v)'in şehvetperest ve zevk düşkünü olduğu iddiaları çok yaygın olarak dillendirilmiştir. Küçük yaştaki Hz. Ayşe ile yaptığı evliliği çocuk istismarcılığı, Hz. Zeynep ile olan evliliği nefesine hâkim olamayan birinin şehvet düşkünlüğü olarak yorumlanmış bu yönde olumsuz iddialar geliştirilmiştir. Oryantalistler tarafından Hz. Peygamberin bazı evlilikleri siyasi sebeplere bazı evlilikleri erkek çocuğuna sahip olma isteğine bağlamışlardır.⁴⁴⁶ Hz. Peygamber'in çok evlilik yapması oryantalistler tarafından tarihi ve sosyal gerçekliklerden bağımsız olarak değerlendirildiği için Hz. Muhammed (s.a.v) şehvetperest, kadın düşkünü biri olarak telakki edilmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki şiddet ve cinsellik temaları Orta çağdan başlayarak günümüz Hollywood filmlerinden karikatürlere kadar adeta değişmeyen iki imaj haline getirilmiştir.⁴⁴⁷ Bu konu hakkındaki bazı oryantalistlerin görüşleri şöyledir:

Thomas Aquinas, Hz. Muhammed (s.a.v)'in cennete giremeyeceğini ve kurtuluşa eremeyeceğini iddia etmiştir. *Summa Contra Gentiles* adlı eserinde Yuhanna ed Dimeşki'nin görüşlerini tekrarlamıştır. Hz. Muhammed (s.a.v)'in şehvete teşvik eden vaatlerle insanları yoldan çıkardığını, böylece insanlara boyun eğdirdiğini, bunun dışında gerçekçi hiçbir görüş ileri süremediğini, ayrıca mucize gösteremediği için onun peygamber olamayacağını ileri sürmüştür. Zira Thomasa göre bir peygamberin vahiy aldığı gösteren tek delil mucizedir.⁴⁴⁸

Hz. Muhammed (s.a.v)'i şehvete düşkün biri olarak telakki eden oryantalistlerden biri de Brockelman'dır. Hz. Muhammed (s.a.v)'in, cinselliğe aşırı düşkün olması sebebiyle bazı ahlaki zaaflar göstermesinin normal olduğunu ileri

⁴⁴⁵ Erşahin, s. 101

⁴⁴⁶ Metin, s. 1027.

⁴⁴⁷ Kalın, s. 52.

⁴⁴⁸ Hıdır, s. 92.

sürmüş bu görüşünü ise “*Ben de sizin gibi bir insanım,*” hadisi ile temellendirmeye çalışmıştır. Zaten bu zaaflarını Hz. Muhammed (s.a.v)’in saklamadığını belirtmiştir.⁴⁴⁹ Onun şu sözleri oldukça ilginçtir; “*Muhammed’in cinsi tabiatının aşırı temayülleri tatmin için bazen zamanının ahlaki telakkilerini fazla abartmamak gerekir. Esasen kendisi de beşerî zaaflarını saklamıyordu.*”⁴⁵⁰ Brockelman bu sözüyle adeta Hz. Peygamberimizin hadisi şerifini kendi görüşleri doğrultusunda nasıl çarpıttığını gözler önüne sermiştir.

Watt’a göre Hz. Muhammed (s.a.v) Arap miras hukukuna göre ne babasından ne de dedesinden miras almıştır. Hz. Muhammed (s.a.v) Hz. Hatice ile evliliğine kadar fakir bir yaşam sürmüş, Hz. Hatice ile evlenmesinden sonra rahat bir yaşam sürecektir servete sahip olmuştur. Eşi Hatice’nin kervanlarıyla yapmış olduğu karlı ticari faaliyetler sonucunda ise büyük organizasyonlar yapabileceğini fark etmiş, tabi olarak elde ettiği imkân ve güç Hz. Muhammed (s.a.v)’i Mekke’nin yönetim işleri konusunda farklı düşüncelere sevk etmiştir.⁴⁵¹

Gaudefroy- Demombynes Hz. Hatice’nin babası Huveylid’i Muhammed ile evliliğine ikna edebilmek için düğünden önce sarhoş ettiğini bu şekilde Muhammed’i babasına kabul ettirdiğini ileri sürmüştür.⁴⁵² Gerçek şu ki Hz. Hatice’nin babasını sarhoş edip düğününe ikna etmesi söz konusu bile olamaz. Çünkü bu tarihi olarak muhaldir. Hz. Hatice’nin babası Ficar Savaşı’ndan önce öldüğü için Hz. Hatice’yi amcası Amr b. Esed evlendirmiştir. Vakidi der ki “Doğrusu bu dur. Çünkü Hz. Hatice’nin babası Ficar Savaş’ından önce vefat etmiştir.”⁴⁵³

Rodinson Hz. Muhammed (s.a.v)’in Hatice’yle olan evliliğini para ve mevki için yaptığını fakir bir genç olduğu için amcası Ebu Talip’in bile ona kızını vermediğini ileri sürmüştür. Ayrıca Hz. Muhammed (s.a.v)’in daha sonradan yaptığı evliliklerinde eşlerine duyduğu cinsel arzuyu ilk eşi Hz. Hatice’ye karşı duymadığını

⁴⁴⁹

https://marksist.net/utku_kizilok/oryantalizm_medeniyetler_catismasi_ve_ilimli_islam.htm; Erişim tarihi, 11.12.2021.

⁴⁵⁰ Hıdır, s. 249.

⁴⁵¹ Watt, s. 83.

⁴⁵² Metin, s. 236.

⁴⁵³ İbn Esir, *İslam Tarihi El- Kâmil Fi’t- Tarih Tercümesi*, Tercüme Heyeti: Ahmet Ağırakçe, Beşir Eryarsoy, Zülfikar Tüccar, Abdülkerim Özaydın, Yunus Apaydın, Abdullah Köşe, İstanbul: Ocak Yayıncılık 2016, II, s.28

iddia etmiştir.⁴⁵⁴ Diğer taraftan Rodinson Hz. Peygamberin Hatice'yle olan evliliğinin sebebini annesini küçük yaşta kaybeden birinin bağlanma psikolojine yani ana sıcaklığını Hatice'de bulmasına bağlamıştır.⁴⁵⁵ Hz. Muhammed (s.a.v)'in çok evlilik yapma sebebini tatminsizlikten kaynaklandığını ileri sürmüştür. Hz. Hatice'nin ona yaşayan bir erkek evlat verememesi ve Hz. Sevde'nin yaşlı ve şişman olmasından dolayı.⁴⁵⁶ Hz. Peygamberin çok evlilik yaptığını bu sebeple Hz. Ayşe ile evlendiğini ileri sürmüştür.⁴⁵⁷ Rodinson tüm bu iddiaları herhangi bir temele dayandıramamıştır. Muir de benzer iddiaları dile getirmiştir. Hz. Peygamber'in Medine'deki evlilikleri her ne sebeple olursa olsun kadın düşkünlüğünden kaynaklandığını ileri sürmüştür. Hz. Peygamberin evliliklerine nikâh ve aile bağlamından çok zevk merkezli baktığını iddia etmiştir. Bu sebeple Hz. Peygamber'in eşlerinden bahsederken de “*harem*” ifadesini kullanmaktan çekinmemiştir.⁴⁵⁸

Hz. Muhammed (s.a.v)'in evlilikle ilgili konularda Yahudilerin kralları ve peygamberleri gibi davrandığını Hz. Peygamberin evliliklerini dinmeyen tutkusunu söndürmek için yaptığını ileri sürmüştür. Diğer taraftan Muir Hz. Muhammed (s.a.v)'in yaptığı evliliklerde siyasi olarak güçlenme amacı güttüğünü de ileri sürmüştür. Hz. Muhammed (s.a.v)'in Hz. Hafsa ile evlenmesini de babası olan Hz. Ömer'i kendisine yakın tutmasının bir yolu olarak gördüğüne dikkat çekmiştir.⁴⁵⁹ Muir Beni Kureyza'nın infazından sonra: “*Muhammed kocası ve tüm erkek akrabaları katliamda az önce ölmüş olan Reyhane'yi cazibesıyla kendisini teselli etmesi için seçti ve onu karısı olmayı teklif etti. Reyhane bunu reddetti ancak onun kölesi ya da cariyesi olmaktan başka çaresi yoktu. Karısı olmayı mecburen kabul etti ama Muhammed'in çok korktuğu Yahudi inancında kalmaya devam etti. Ancak daha sonra İslam'ı kucakladığı, ölümüne kadar Muhammed ile yaşadığı söyleniyor.*” şeklinde açıklamalar yapmıştır.⁴⁶⁰

⁴⁵⁴ Rodinson, s. 45.

⁴⁵⁵ Metin, s. 240.

⁴⁵⁶ Metin, s. 243.

⁴⁵⁷ Rodinson, s. 48.

⁴⁵⁸ Kabakçı, s. 193.

⁴⁵⁹ Yıkılmaz, s. 98.

⁴⁶⁰ Kabakçı, s. 193.

Konuyla ilgili olarak benzer bir iddiayı Muir Hayber'in fethinden sonra Hz. Muhammed (s.a.v)'in Safiye bint Huyey ile olan evliliğinde sergilemiştir. Safiye'yi gören Hz. Muhammed (s.a.v)'in Safiye'ye karşı hissettiği şehvi duygularla kocası Kinane b. Rebi'nin başını vurduğunu sonrasında güzelliği ile meşhur Safiye'yle evlendiğini iddia etmiştir. Kısacası Muir savaş sırasında bile şehvani duygularına hâkim olamayan bir peygamber tasvirini yapmaktan çekinmemiştir.⁴⁶¹ Gerçek şu ki Hayber fethinde kocası öldürülen Hz. Safiye esir alınmış esirlerin taksiminde Hz. Safiye sahabeden Dihye b. Halife'ye verilmiştir. Beni Nadir'in reisi Huyey b. Ahtab'ın kızı olduğu için Safiye'nin Hz. Muhammed (s.a.v)'den başkasına verilmesinin uygun olmayacağı dillendirilince Dihye memnun edilerek Peygamberimizin hissesine ayrılmıştır. Hz. Peygamber, Safiye'ye Müslüman olması halinde kendisiyle evleneceğini, Müslüman olmadığı takdirde serbest bırakılıp ailesine göndereceğini söylemesi üzerine Hz. Safiye İslamiyet seçmiştir. Hz. Peygamberimiz onu azat etmiş ve Medine'ye dönerken bir konak yerinde de onunla evlenmiştir.⁴⁶²

Hz. Muhammed (s.a.v)'in evlilikleri içinde oryantalistler tarafından en çok konuşulan evliliği şüphesiz Hz. Ayşe ile yaptığı evliliği olmuştur. 1907 yılında Tarih-i İslâmiyet adıyla, iki cilt olarak basılan Abdullah Cevdet tarafından tercüme edilen “Essai sur l’histoire de l’Islamisme”⁴⁶³ adlı eserinde Peygamberimize karşı saygısız ifadeler kullanan Dozy, Hz. Peygamber'in Hz. Ayşe ile yaptığı evliliğinde Ayşe'nin yaşıyla alakalı eleştirisini şu sözlerle dile getirmiştir. “Ellili yaşlarda bir erkeğin oyuncaklarla oynama çağındaki bir çocukla evlenmesi çok garip bir hadisedir.”⁴⁶⁴ Batı'da bu konuda müstakil eserler kaleme alınmıştır. Bu eserlerden biri de Amerikalı yazar tarafında kaleme alınan “Medine'nin Mücevheri” isimli eserdir. 2008 yılında basılan kitapta Hz. Peygamber pedofili olarak Hz. Ayşe'yle yaptığı evliliği romantik bir hikâyeye dönüştürülmüştür.⁴⁶⁵ Hz. Muhammed (s.a.v)'in Hz. Ayşe validemiz ile olan evliliği geleneksel oryantalist düşünce tarafından şehvetperestlik olarak kabul edilmiştir. Oryantalistler Peygamberimizin evliliklerini

⁴⁶¹ Yıkmaç, s. 93.

⁴⁶² Uraler, Aynur, “Safiyye,” *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Yayınları 2008, XXXV, 474-475.

⁴⁶³ <https://sorularlarisale.com/doktor-duzi-kimdir-nasil-eserler-yazmistir>. Erişim: 06.05.2022

⁴⁶⁴ Kırıcı, s. 120.

⁴⁶⁵ Hıdır, s. 250.

tarihsel bağlamından kopararak kendi yaşadıkları çağın fikri, sosyal ve kültürel yapısı çerçevesinde değerlendirdikleri için bu durumu yadırgamışlardır. Halbuki Peygamberimizin yaşadığı dönem dikkatlice incelendiğinde bu tip evliliklerin çok olduğu, erkek ve kadın arasındaki yaş farkının problem olmadığı görülmektedir.⁴⁶⁶

Gerçek şu ki küçük yaştaki kızlarla evlenme adeti sadece Cahiliye Araplarında değil o dönemde Ehli kitaba mensup kişiler arasında da yaygın olarak görülmüştür. Hz. Ayşe Hz. Muhammed (s.a.v) ile olan evliliğini küçük yaşta yaptığı bir gerçek olmakla birlikte o günkü Arapların evlilik kültürüne ters değildir. Eğer Hz. Ayşe'nin evlenme yaşı Arap toplumunun gelenek, görenek ve örfüne aykırı olsaydı, Medine'de Yahudi ve münafıklar başta olmak üzere Hz. Peygamberin en azılı düşmanları tarafından ağır bir şekilde eleştirilirdi. Nitekim Hz. Peygamber'in Zeynep ile evliliği (o dönem evlatlığın eşi ile evlenmek cahiliye toplumunda yasaktı), kiblenin değiştirilmesi ve Abdullah b. Cahş'ın komuta ettiği Nahle Seriyyesi'nin yasak aylarda kan akıtması gibi olaylar toplumun örfüne aykırı hareket ettikleri gerekçesiyle müşrikler tarafından ağır bir şekilde eleştirilmiştir. Oysa müşrikler ve ehli kitap tarafından Hz. Ayşe'nin evlenme yaşı hiçbir şekilde eleştiri konusu olmamıştır. Buradan da anlaşıyor ki bu yaştaki bir kızın kendisinden yaşça çok büyük biriyle yaptığı evlilik toplumda kabul gören bir uygulamadır.⁴⁶⁷ Diğer taraftan Hz. Ayşe daha önceden Cübeyr b. Mu'tim'in oğluna sözlü olduğu müşrik olan Cübeyr'in karısı, Hz. Ayşe'nin, oğlunu atalarının dininden çevirir diye bu evliliğe itiraz ettiği rivayet edilmiştir. Hz. Ayşe, Hz. Muhammed (s.a.v) ile evlenmeden önce bir başkasıyla daha da küçük yaşta sözlü olması o dönemde yadırganmamıştır.⁴⁶⁸

Bu konuda benzer düşüncelere sahip olan Muhterem Peter, Hz. Muhammed (s.a.v)'in hayatının özellikle de çok eşliliğinin rezalet olduğunu beyan etmiştir. Peter'in diğer akıl almaz tasavvuru ise Hz. Muhammed (s.a.v)'in hanımlarının

⁴⁶⁶ Azimli, Mehmet, "Hz. Peygamber'in Evlendiği Kadınlar," *Avrupa İslam Üniversitesi İslam Araştırmaları*, Yıl: 3 Sayı: 1, Mayıs 2010, s. 65.

⁴⁶⁷ Yıldırım, Suzan, "Hz. Ayşe'nin Evlilik Yaşı Etrafındaki Tartışmalar," *İstem*, Yıl:2, Sayı:4, 2004, s. 245.

⁴⁶⁸ Kırıcı, s. 121.

bazılarının kendisinden önce evlenmiş ve boşanmış olmasını Hz. Muhammed (s.a.v)'in zina suçu işlemesi olarak değerlendirmesidir.⁴⁶⁹

Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v)'in en çok konuştukları evliliklerinden bir diğeri de hiç şüphesiz Hz. Zeynep ile olan evliliğidir. Anne Delcamber Hz. Muhammed (s.a.v)'in evlatlığı Zeyd b Haris'in boşadığı eşi Zeynep'le yaptığı evliliğini Zeynep'e duyduğu büyük aşktan kaynaklandığını ileri sürmüştür.⁴⁷⁰

Muir Hz. Muhammed (s.a.v)'in Zeynep bint Cahş ile olan evliliğini şu şekilde anlatmıştır: *Peygamberin yaptığı birçok evlilikle genişlettiği haremi onun içindeki tutkuyu söndürmeye yetmiyordu. Zayıf iradesi ile yeni ve çeşitli güzellikler karşısında gittikçe daha çok arzuya kapılıyordu. Bir gün azatlısı Zeyd'i ziyaret etmek için onun evine giden peygamber, onu evde bulamadı. Zeyd'in karısı onu içeri davet etti, açık bir giysiyle gözüktü. Alelacele kendine çekidüzen vermek istedi fakat yarıya kadar açık olan kapıdan vücudunun bir kısmı gözükmüş ve peygamberin çapkın bakışlarına denk gelmişti. Muhammed tutkun bakışlarla 'Her şeye gücü yeten rabbim, sen insanların kalbini nasıl da çevirirsin!' diye haykırdı ve dönüp giderken kısık sesle aynı cümleyi yineledi. Açıkça dile getirilen bu cümleyi Zeyneb duymuş ve kalbindeki ateşi hissetmişti. Zeyneb kocasının dönüşünde bu olayı ona anlattı ve Zeyd de peygamberin karşısına çıkıp karısını boşamaya hazır olduğunu söyledi. Muhammed bu isteği geri çevirdi ve 'eşini tut, Allah'tan kork' dedi. Fakat Zeyd bu ifadenin peygamberin dudağından isteksiz bir şekilde çıktığını ve peygamberin eşine tutkuyla baktığını fark etmişti. Nihayet Zeyd karısını boşadı. Buna rağmen Muhammed hala çekiniyordu çünkü bu durum o dönemin Arap toplumunda dahi ahlaki bir skandal demekti. Bir kişinin boşanmış olsa bile, evlatlığının karısıyla evlenmesi büyük bir ahlaksızlık olarak kabul edilmekteydi. Fakat peygamberin Zeynep'e karşı olan tutkusu da azalmamıştı. Kalbini alev yakan bu istek sonunda had safhaya ulaştı ve çekincelerini bir kenara bıraktı. Bir gün Ayşe ile otururken vahiy cezbesine kapıldı ve kendine geldiğinden 'kim gidip Zeynep'i kutlayacak, rabbim onu bana nikahladı, dedi. Onun hizmetlisi Selma aceleyle bu haberi Zeynep'e götürdü ve Zeynep bu güzel*

⁴⁶⁹ Yıkılmaz, s. 114.

⁴⁷⁰ Delcamber, s. 106.

*haber için ona ihsanlarda bulundu. Muhammed bu ilahi emri geciktirmedi ve Zeynep'i yatağına aldı.”*⁴⁷¹

Muir, hiçbir peygambere veya büyük şahsiyete yakıştırılmayacak çirkin ithamları Hz. Peygamberimiz için yapmaktan çekinmemiştir. Hz. Muhammed (s.a.v)'in Zeynep ile yaptığı evliliği sonrasında itibarının zedelendiğini ileri sürmüştür. Muir daha da ileri giderek Hz. Muhammed (s.a.v)'in kendini haklı çıkarmak için Ahzab Suresindeki ayetlerin nazil olduğunu ileri sürerek insanları kandırdığını iddia etmiştir. Muir Hz. Muhammed (s.a.v)'in kendi arzusu ve şehvani duyguları için vahyi kendi istekleri doğrultusunda kullanan bir peygambere insanların inanmasının şaşkınlık verici olduğunu dile getirmiştir. ⁴⁷² Oryantalistlerin sıklıkla başvurduğu yöntemler Hz. Muhammed (s.a.v)'i karalayarak zihin bulandırmak sonra insanların zihinlerinde şüphe uyandırarak İslam'dan uzaklaştırmaktır.

Muir 'in yukarıda Hz. Muhammed (s.a.v)'in uydurduğunu ileri sürdüğü ayetler ve tefsiri şu şekildedir; *“Allah bir kişinin göğüs boşluğunda iki kalp yaratmamıştır, annelerinize benzeterek haram olsun dediğiniz eşlerinizi anneleriniz kılmamış, evlâtlıklarınızı da gerçek oğullarınız yapmamıştır. Bunlar sizin kendi iddianızdır; hak ve hakikati Allah söyler, doğru yolu da O gösterir.”*⁴⁷³ *“Evlâtlıklarınızı babalarının soyadlarıyla anın. Bu Allah katında adalete daha uygun bir davranıştır. Eğer onların babalarını bilmiyorsanız o zaman kendileri sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Yanıldığınız hususta size günah yoktur, fakat bilinçli ve kasıtlı olarak yaptıklarınızdan sorumlusunuz. Allah çok bağışlayıcı ve ziyadesiyle esirgeyicidir.”*⁴⁷⁴

Gerçek şu ki Tedrici uygulamayı esas alan İslam dininde sosyal ve ahlaki ıslahatlar içinde sıra cahiliye adeti olan evlat edinme ve ondan doğan hakların kaldırılmasına gelmiştir. İslam'la birlikte Allah'u Teala cahiliye dönemindeki kölelikle ilgili bazı uygulamaları ortadan kaldırmış yeni hükümler getirmiştir. Bunlardan ilki evlatlık uygulamasının kaldırılması, diğeri kölelerin hür kimselerle

⁴⁷¹ Yıkılmaz, s. 229.

⁴⁷² Yıkılmaz, s. 101.

⁴⁷³ Ahzab, 33/4.

⁴⁷⁴ Ahzab, 33/5.

evlenebilmesi, sonuncusu da evlatlığın boşadığı eş ile evlilik yasağının kaldırılmasıdır. Sıra bu hükümlerim Arap toplumunu yerleştirmesi için birtakım uygulamalara sıra gelmiştir. Biz burada kısaca bu uygulamaları konumuz çerçevesine ele almaya çalışacağız. Cahiliye toplumunda evlat edinme babası bilinsin veya bilinmesin çocukların soy bağlarıyla ilişkilerini kesilerek kendi soylarına almak suretiyle yapılan yaygın bir uygulamaydı. İslam dini çocukların soy bağının kesilerek yakın akraba dışındaki bir ailede ailenin bir ferdi gibi kalmasını yasaklamıştır. Zira Kur'an'da “...babalarının soy isimleri ile anın” emri ile bu uygulama sonlandırılmıştır. Bu ayetin nüzul sebebi olarak da Hz. Peygamber'in evlatlığı Zeyd b. Hârise'e işaret edilmiştir. Şöyle ki Zeyd çocukluğunda kendi kabilesinden zorla alınmış, köleleştirilerek satılmış, elden ele dolaşarak Hz. Hatice'ye kadar gelmiştir. Hz. Peygamber ile evlenen Hz. Hatice Zeydi eşine hediye etmiştir. Peygamberimiz onu azat ederek evlat edinmiştir. Zeyd'in ailesi, Mekke'ye gelip çocuklarını buldukları zaman Peygamberimiz kendisini taraflardan birini tercih etme konusunda Zeydi serbest bırakmış Zeyd Allah'ın Resulünü tercih ederek yanında kalmaya devam etmiştir. Konuyla ilgili ayet nazil oluncaya kadar kendisine “Muhammed oğlu Zeyd” denilmiş olup ayet nazil olduktan sonra öz babasına nispet edilerek “Harise oğlu Zeyd” olarak anılmıştır.⁴⁷⁵

Müfessirler; “Allah ve resulü herhangi bir konuda hüküm verdiklerinde artık mümin bir erkek veya kadın için işlerinde tercih hakları yoktur. Allah'ın ve resulünün emrine itaat etmeyenler doğru yoldan açıkça sapmışlardır;”⁴⁷⁶ ayetinin nüzul sebebi olarak da Hz. Peygamber'in, Zeyd b. Harise ile Zeynep bint Cahş'ı evlendirmesi olayını görmüşlerdir. Hz. Peygamberimiz azatlı kölesi Zeyd'e Zeynep'i istediğinde önce Zeynep ve onun erkek kardeşi kendi soyluluklarını ve Zeyd'in daha düne kadar bir köle olduğunu ileri sürerek buna razı olmamışlardır. Fakat yukardaki ayetin nüzülü ile “dilediğini yap,” diyerek Hz. Peygamber'in emrine boyun eğmişlerdir.⁴⁷⁷

Sahih rivayetlere göre halasının kızı Zeynep evlilik yapmadan önce Hz. Peygamber'le evlenmek istemiştir Mehir bile istemeden onun eşi olmayı teklif

⁴⁷⁵ İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmail b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, thk. A.A. et-Türkî, İmbabe: Dârü Hicr 1997, VI, 377.

⁴⁷⁶ Ahzab, 33/36.

⁴⁷⁷ İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail İmadu'd-din ibn Ömer, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm*, Şamua: Darü'l-Bedr 2014, VI, 417, 418.

etmiştir. Yakın akraba olmaları sebebiyle Peygamberimiz Zeynep'i yakından tanıyordur. Evlilik teklifi ondan gelmesine rağmen Hz. Muhammed (s.a.v) bu teklifi kabul etmemiştir. Belli bir zaman diliminden sonra kölelikle ilgili değişen hükümlerin Müslümanların arasında uygulanmasına sıra gelmiştir. Bu yenilik için uygun bir örnek olan Zeynep, istekli olmamasına rağmen, Peygamberin emrine uyarak Hz. Peygamber'in azatlı kölesi Zeyd ile evlendirilmiştir. Sosyal değerler ve örfe dayalı duygular kısa zamanda değişmediği için Zeynep kocasını kimi zaman küçük görerek ona karşı sert ve kırıncı davranmıştır. Zeyd'in aklından boşanmak geçmiş, fakat kendilerini Peygamberin evlendirmiş olması bunu yapmasına engel olmuştur. Bir müddet sonra Zeyd Hz. Peygamber'e gelerek Zeynep'i şikâyet etmiş ve onu boşamak istediğini söylemiştir. Peygamberimiz Zeyd'e, eşini boşamamasını tavsiye etmiştir. Buna rağmen Zeyd eşini boşamıştır. Sonra Kur'an-ı Kerim'de bu olay şu şekilde ifade edilmiştir: *"Bir zaman, Allah'ın kendisine lütufta bulunduğu, senin de lütuftâr davrandığın kişiye, "Eşinle evlilik bağını koru, Allah'tan kork" demiştin. Bunu derken Allah'ın ileride açıklayacağı bir şeyi içinde saklıyordun; öncelikle çekinmen gereken Allah olduğu halde sen halktan çekiniyordun. Zeyd onunla evlenip ayrıldıktan sonra müminlere, evlâtlıklarının -kendileriyle beraber olup ayrıldıkları- eşleriyle evlenmeleri hususunda bir sıkıntı gelmesin diye seni o kadınla evlendirdik. Allah'ın emri elbet yerine getirilecektir."*⁴⁷⁸ Bu ayette geçen *"Allah'ın ileride açıklayacağı bir şeyi gizliyordun,"* cümlesi bir kınama değil mevcut bir olayın ifadesidir. Hz. Peygamber insanların özellikle münafıkların, *"evlâtlığın boşadığı eş ile evlenme"* konusunu kötüye kullanıp dedikodu yapmalarından da çekindiği için kendine gelen ayeti tebliği de biraz insani olarak çekince yaşamıştır. Allah da emrini Peygamber'ine bildirince Hz. Muhammed (s.a.v) de emredilene yerine getirmiştir. Ayette ifadesini bulan; *"kendisinden çekinme hususunda Allah'ın önceliği bulunduğu halde sen halktan çekiniyordun,"* cümlesi de iki anlama gelebilir: Birincisi; *"Sen Allah'tan çok halktan çekiniyorsun";* ikincisi de *"kendisinden çekinilecek olan Allah'tır, O evlenmeni emrettiğine göre halk istediğini söylesin, onlardan çekinmene gerek yoktur."* Burada birincisi bir peygamber olması hasebiyle

⁴⁷⁸ Ahzab, 33/37.

Hız. Muhammed (s.a.v) için zaten söz konusu değildir. Muteber mana ikinci anlamdır.⁴⁷⁹

Konuyla ilgili olarak Hz. Peygamber'in hayatında onun en yakınında olan Hz. Ayşe ve Enes b. Mâlik, yukarıda geçen 37. ayeti kastederek, “*Resûlullah (s.a.v.) Kur'an'dan bir şeyi (insanlardan) saklasa, gizleseydi bu ayeti gizlerdi,*” ifadesini kullanmışlardır.⁴⁸⁰ Zira bu ayet, Hz. Muhammed (s.a.v)'in ayetin gelişine kadar içinde sakladığı insani duygusunu açığa vurmuştur. Buna rağmen o, peygamber olmasının gereği olarak, bütün ayetler gibi bu ayeti de insanlara açıklamakta tereddüt etmemiştir.⁴⁸¹ Diğer taraftan Hz. Peygamberin evlatlığı Zeyd'in boşadığı Hz. Zeynep ile evlenmesi cahiliyede yerleşmiş olan yanlış bir uygulamayı ortadan kaldırmak İslam'ın evlatlıkla ilgili getirdiğı yeni hükmü pekiştirmek Araplardaki eski alışkanlıkları değiştirmek adına gerçekleştirilmiş bir uygulama olduğı su götürmez bir gerçektir.⁴⁸² Zaten surenin başında, hem Hz. Peygamber hem de müminler, münafıkların yapacakları dedikodular ve çevirecekleri dolaplar karşısında uyarılmışlar, bunlara adeta hazırlanmışlardır.

Bazı tefsir kitaplarında Hz. Peygamber'in Zeynep'le evliliği konusunda akla hayale gelmedik rivayetler nakledilmiştir. İbn Kesîr ve İbnü'l-Arabî bu rivayetleri hatırlattıktan sonra çok önemli tenkitler yapmışlar, senet ve metin yönünden bu rivayetlerin sahih olmasının mümkün olmadığını belirtmişlerdir.⁴⁸³

Muir' in ileri sürdüğü diğer bir akıl almaz iddia ise Peygamberimizin eşlerini kıskandığı için ayet uydurduğunu ileri sürdüğü görüşüdür. Nitekim Hz. Muhammed (s.a.v)'in Ahzab süresinin elli üçüncü ayetini genç ve güzel eşlerini kıskanmasından dolayı uydurduğunu iddia etmiştir. Muir'e göre böylece Hz. Muhammed (s.a.v) ilahi emir bahanesi ile eşlerini müminlerin annesi olarak göstermiş, kendinden sonra eşlerinin evlenmelerinin önünü kapatmıştır.⁴⁸⁴ Kanaatimizce Muir bu iddiasıyla kendi kişiliğini ve kimliğini yansıtmıştır. Burada bahsi geçen ayet;

⁴⁷⁹ Barış, Mustafa Necati, “Zeyneb bint Cahş ve Hz. Peygamber ile Evliliği,” *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl 2010, Cilt 10, Sayı 2, 177- 192, 01.06.2010, 10 (2), 177-192, s. 182.

⁴⁸⁰ Buhârî, “Tevhid”, 22; Müslim, “İman” 288; Müsned, VI, 241, 266.

⁴⁸¹ Karaman /ağırıcı /Dönmez /Gümüş, IV, 386-388.

⁴⁸² İbn Kesîr, VI, 377.

⁴⁸³ Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Kesîr, VI, 420.

⁴⁸⁴ Yıkılmaz, 101

*“Ey iman edenler! Yemek için çağrılmaksızın ve yemeğin pişmesini beklemeksizin (vakitli vakitsiz) Peygamber’in evlerine girmeyin, çağrıldığınız zaman girin. Yemeği yiyince de hemen dağılın. Sohbet için beklemeyin. Çünkü bu davranışınız Peygamber’i rahatsız etmekte, fakat o sizden de çekinmektedir. Allah ise gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamberin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Böyle davranmanız hem sizin kalpleriniz hem de onların kalpleri için daha temizdir. Allah’ın Resulüne rahatsızlık vermeniz ve kendisinden sonra hanımlarını nikâhlamanız ebediyen söz konusu olamaz. Çünkü bu, Allah katında büyük bir günahdır.”*⁴⁸⁵ Müfessirler “hicap (perde, örtü) ayeti” diye anılan 53. ayet ile onu takip eden iki ayetin nüzul sebebi hakkında iki farklı olay nakletmişlerdir. Bunlardan birincisi; Hz. Peygamber’in kayınbabası olan Hz. Ömer, *“Evinize iyiler de kötüler de girip çıkıyor, eşlerinize perde arkasında olmalarını söyleseniz!”* demesinden kısa süre sonra bu ayetler nazil olmuştur. Enes b. Mâlik tarafından anlatılan ikincisine göre; Hz. Peygamber’in Zeynep ile evlendiği günün akşamında verdiği düğün yemeğinden sonra davetliler kendi aralarında sohbe dalmış bir türlü yeni evli çifti yalnız bırakmamışlardır. Hz. Peygamber birkaç kere dışarı çıkıp girerek rahatsız olduğunu belli etmek istediye de anlamamışlardır. Bazı kişiler daha geç vakitte kalkıp gitmiştir. Resulüler tam yatak odasına girmek üzere iken bu ayet vahyedilmiştir. (Buhârî, “Tefsîr”, 33/8).⁴⁸⁶

Muir’in benzer iddiası Hz. Ayşe’nin ifk hadisesinde de görülmektedir. Aslında Hz. Muhammed (s.a.v)’in bu olayda Hz. Ayşe’nin masum olduğunu bilmesine rağmen eşlerinin gözünü korkutmak için suskun kaldığını onların iki kat cezayla çarptırılacağını söyleyerek onları korkutmak istediğini ileri sürmüştür. Muir’e göre Hz. Muhammed (s.a.v) daha sonra hanımı Hz. Ayşe’nin ayetle aklandığını söylemiş buna delil olarak getirdiği Nur süresindeki ayetleri ise kendisi uydurmuştur.⁴⁸⁷

Oryantalist Muir’in Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından uydurulduğunu iddia ettiği iftiracıların yüzünü karartan Nur süresindeki ayetler; *“O iftirayı atanlar içinizden bir gruptur. Bunun sizin için kötü olduğunu sanmayın, aksine bu hakkınızda*

⁴⁸⁵ Ahzab, 33/53.

⁴⁸⁶ Karaman /Çağrı /Dönmez/Gümüş, IV, 2381.

⁴⁸⁷ Yıkılmaz, s. 102.

hayırlıdır. Onların her biri işlediği günahı yüklenecektir. İçlerinden günahın büyüğünü üstlenen için ise büyük bir azap vardır. Bunu işittiğiniz zaman mümin erkekler ve kadınların birbiri hakkında hüsn-i zan beslemeleri ve “bu apaçık bir iftiradır,” demeleri gerekmez miydi? Bu iddialarına dört şahit getirseler ya! Bu sayıda şahit getiremiyorlarsa onlar, Allah nezdinde yalancıların ta kendileridir. Eğer dünyada ve ahirette Allah’ın lütfu ve rahmeti hep sizinle olmasaydı içine daldığınız günah yüzünden size büyük bir azap gelecekti. Çünkü siz, iftirayı dilden dile yayıyor, hakkında bilgi sahibi olmadığınız bir şeyi ağızlarınızla söylüyorsunuz; bunu da önemsiz sanıyorsunuz, hâlbuki Allah katında o büyük bir şeydir. O kulağınıza geldiğinde; “bunu konuşmak bize yakışmaz, fesühânallah, bu apaçık bir iftiradır,” deseydiniz ya! Eğer gerçek müminlerseniz Allah size, bir daha asla böyle bir şey yapmamanızı öğütüyor. Allah size ayetleri açıklıyor; Allah ilim ve hikmet sahibidir. Müminler arasında ahlâksızlığın yaygınlaşmasını isteyenlere dünyada ve ahirette can yakıcı bir ceza vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz. Ya Allah’ın size lütfu ve rahmeti ulaşmasaydı, ya Allah çok şefkatli, çok merhametli olmasaydı!”⁴⁸⁸

Muir’in iddia ettiği bu ayetlerin Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından uydurulduğu Kur’an’ın bütünlüğüne aykırı olduğu söylemleri mesnetsiz iddialarından sadece biridir. Bu ayetlerin Hz. Peygamber’in hem aile hayatını ve yakınlarıyla ilişkilerini daha iyi anlayıp kavramamızı sağlamak hem de iftira olayı karşısında Müslümanların nasıl bir tavır takınmaları gerektiği konusunda yol gösterici ayetler olduğu kanaatindeyiz.

Oryantalistler peygamberimizin sadece evlilik hayatına dil uzatmakla kalmamış, daha ileri giderek günümüzde yaşasaydı “homoseksüel” hayat tarzına da hoşgörü ile bakacağı sapkın görüşleri ileri sürmekten de çekinmemişlerdir. Fransa’da ilk homo mescidini açan Ludovic Mohamed Zahed’in şu sözü çok içler acısıdır. “Şayet Muhammed günümüzde yaşamış olsaydı homo evliliği yapardı,”⁴⁸⁹ gibi sapkın bir iddiada bulunan Zahed, “İslam âlimlerinin beyanlarına rağmen, İslam’ın eşcinselliğe bakışı bir hayli karmaşıktır. Bazı Müslümanlar Allah’ın evliliğin bir erkek ve bir kadın arasında olmasını açıkça belirttiğini söylese de ne yüce Allah ne

⁴⁸⁸ Nur, 64/11-20.

⁴⁸⁹ <https://www.trouw.nl/nieuws/frankrijk-krijgt-eerste-homomoskee~bc12d7e8/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F> son erişim: 02.02.2022

*de Peygamberimiz, iki erkek arasındaki münasebeti ya da farklı cinsel yönelimleri lanetlememiştir.”*⁴⁹⁰ İfadesinden sonra iddialarının güya Kur'an ve hadislerle dayandığını ileri sürmüştür. Halbuki Kur'an-ı Kerimde “Hakikaten siz kadınları bırakıp, şehvetle erkeklere yaklaşıyorsunuz. Hayır, siz haddi aşan bir toplumsunuz.” (Ahzab 33/ 81) ayeti çok ileri düzeyde olan ahlaksız bu sapkın iddiayı net bir şekilde yalanlamaktadır. Bu sapkın iddiaların hepsinin de iftiradan öteye geçmediği konusunda gerek ayetlerde gerek hadislerde gerekse fıkıh ve İslam tarihi kitaplarında çokça delil bulunmaktadır.

5.9. Hz. Muhammed (s.a.v)'in Sünneti Hakkındaki İftiralar

Oryantalistler özellikle İslam'ın Kur'an'dan sonra ikinci ana kaynağı olan hadisler üzerine ayrı bir titizlikle eğilmişler, bu konuda çok sayıda eser telif etmişlerdir. Oryantalist bakış, Hz. Muhammed (s.a.v)'e gelen vahyi reddetmek için hiçbir dayanağı olmayan sık sık gündeme getirdikleri aslında Hz. Muhammed (s.a.v)'e gelen vahyin ilahi kaynaklı olmadığı, onun vahiy dediği şeyin bir tür sara nöbetinden başka bir şey olmadığı görüşüdür.⁴⁹¹

Oryantalistler Hz. Muhammed (s.a.v)'in beşerî yönü üzerinde dururken onun nebevi yönünü görmezden gelmiş bu sebeple onun sünnetini sıradan bir insan sözü ve davranışı olarak değerlendirmişlerdir.⁴⁹² Başta Goldziher (v. 1921) olmak üzere bütün mesaisini hadislere adanmış oryantalistler bulunmaktadır. Zwemer hadis alanı ile ilgili olarak yapmak istedikleri şeyi şöyle ifade etmiştir: “*Hz. Muhammed (s.a.v)'in hadisleri vefatından iki yüz elli sene sonra yazıldığını, Luka İncil'i ise Mesih'in ölümünden otuz sene sonra yazıldığını anlatacağız. Hadislerdeki meçhul, münkati gibi terimlerle hadisler gözden düşürülmelidir.*”⁴⁹³ Oryantalistler bu konuda farklı tezler ortaya koysalar da I. Goldziher (v. 1921) L. Caetani(v. 1935), Joseph Schacht (v. 1969) ve Gualtherus Hendrik Albert Juynboll (v. 2010) gibi ana omurgayı oluşturan oryantalistler isnat sisteminin başlangıç tarihini hicri ikinci asrın

⁴⁹⁰<https://t24.com.tr/haber/escinsel-imam-kuranda-escinsellige-referans-yoktur-Hz.-muhammed-yasasaydi-insan-haklarini-savunurdu,333643> son erişim: 02.02.2022

⁴⁹¹ Kara, s.160.

⁴⁹² Metin, s. 84.

⁴⁹³ Seber, s. 20.

ilk yarısı görmüş isnadın kaynağının da diğer dinler olduğunu ileri sürerek hadis isnadının Hz. Peygamber'e ittisalinin olmadığını iddia etmişlerdir.⁴⁹⁴

12. yüzyıldan itibaren Hz. Muhammed (s.a.v)'in hayatıyla ilgili gayri Müslüm araştırmacıların çalışmaları başlamıştır. 19. yüzyıla gelindiğinde bu çalışmalar daha da artarak devam etmiş ve geniş bir literatür oluşturulmuştur. Bu yüzyıldan itibaren neredeyse oryantalistlerin çoğu Hz. Muhammed (s.a.v)'in hayatıyla ilgili bir eser kaleme almıştır.⁴⁹⁵

Oryantalistik dönem de denilen 19. yüzyılda oryantalistler önceki dönemlerden daha olumlu görüşler sergilese de bilimsellik adı altında sosyal bilimlerde kullandıkları metot ve teknikleri, yani tenkit metodunu Hz. Muhammed (s.a.v)'in hayatında uygulamaya çalışmışlardır. 19. yüzyılın ortalarında Alman oryantalist Weil bu yöntemle yani tarih-tenkit yöntemiyle hadislerin büyük bir kısmının uydurulduğunu ileri sürmüştür. Weil, "Geschichte der Chaliphen" adını verdiği eserinde Sahih-i Buhari'deki hadislerin çoğunun sahih olmadığını hatta daha da ileri giderek Kur'an'ın da bu sebeple muteber olamayacağını savunmuştur.⁴⁹⁶ 19. yüzyılın sonları aynı zamanda oryantalistlerin hadislerin sıhhatine yönelik eleştirel tavırlarının giderek hız kazandığı bir dönem olmuştur. William Muir ve Aloys Sprenger, hadislerin Hz. Peygamber'in sözleri olup olmadığı, hadis isnat sisteminin güvenilir olup olmadığı, sahih hadislerin diğer hadislerden ayır edilmesine yarayan hadis metotlarının geçerli olup olmadığını sorgulayan ilk oryantalistler olmuşlardır. Bu nedenle on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında birçok oryantalist, Hz. Peygamber'in hayatı hakkında eser kaleme almıştır. Bu konudaki çalışmalardan bazıları Ignaz Goldziher ve Joseph Schacht tarafından yapılmış, hadislerin sahihliği konusunda zihinlerde ciddi şüpheler uyandırmışlardır. Hadislere edebiyat ve tarih araştırmalarında uygulanan modern tenkit metodunu uygulayarak yapmak istedikleri şey hadis literatürünün genellikle apokrif (güvenilmez) kaynaklı ve şüpheli bir karaktere sahip olduğuna herkesi inandırmaktır.⁴⁹⁷

⁴⁹⁴ Eraslan, Yaşar, "Oryantalistlerin Hadis İsnat Sistemine Eleştirileri ve Onlara Yapılan Reddiyyeler," *Kadim Akademi*, SBD, C. 4. S.2, 2020, s. 103.

⁴⁹⁵ Hıdır, s. 110.

⁴⁹⁶ Eraslan, s. 104.

⁴⁹⁷ Kızıl, Fatma, "Oryantalistlerin Akademik Hadis Araştırmaları: Ana Eğilimler, Yerleşik Kabuller ve Temel İddialar," *Hadis ve Siyer Araştırmaları*, Cilt/Volume: V | Sayı/Number: 1 | Yıl/Year 2019, s. 108.

Bu dönemde oryantalistlerdeki hâkim görüş Hz. Peygamberin mesajının o dönemin dini ve sosyo-kültürel yapısından etkilendiği anlayışıdır. A.Geiger, I. Goldziher, A. Katsh, D. Margoliouth, W. Muir, T. Nöldeke, L. Caetani, R. Bell, J. Schacht, s. Hurgronje gibi pek çok klasik dönem oryantalistleri İslam'ın Muhammedilik olduğunu ispat etmek için adeta birbirleriyle yarışmışlardır.⁴⁹⁸ Zira Rus oryantalistlerden Vagabov, Mikhail Vagabovich “*İslam Kak Mirovaya Religiya*” adlı eserinde Sünnete Arapların geleneklerinin karıştığını, Arapların eski adetlerinin kendileri için çok önemli olduğunu bu sebeple bu adetlerden Hz. Muhammed (s.a.v)’in bile vazgeçemediğini bunun neticesinde Arapların eski adetlerinden olan Mekke’deki hac uygulaması esnasında yapılan Kâbe etrafındaki tavaf, Makamı İbrahim ve Zemzem suyu gibi önemli yerlere değer verilmesi adetinin hepsinin değişmeden İslam’a geçtiğini savunmuştur.⁴⁹⁹

Konuyla ilgili olarak benzer görüşler dile getiren Margoliouth Müslümanların uyguladığı sünnetin eski Arap örfünden başka bir şey olmadığı, bunların Hz. Muhammed (s.a.v)’in sünnetiyle ilgisinin bulunmadığı görüşünü savunmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v)’in arkasında fikhî hüküm ve sünnet bırakmadığını, fikhî hüküm ve kararların kendisine sonradan izafe edildiğini ileri sürmüştür.⁵⁰⁰ Onun gibi düşünene Gaudefroy- Demombynes’e göre hadisler sonradan yazıya geçirilmiştir. Siyasi ve dini gruplar kendi çıkarlarına göre hadis uydurmuşlardır.⁵⁰¹ Bu bağlamda görüş beyan eden Fransız oryantalist bir adım daha ileri giderek D’ Herbolat Kutub-ü Sitte, Dâraikutnî, Beyhaki, Dârimi, Muvattâ gibi önemli hadis kaynaklarında yer alan hadislerin Talmut’tan⁵⁰² alındığını ileri sürmüştür.⁵⁰³ Çarlık döneminin önemli simalarından biri olan Ukraynalı oryantalist A. E. Krımskiy tam tersi yönde görüş beyan etmiştir. Sünnet’in bir gelenek olduğunu ve Hz. Muhammed (s.a.v)’in,

⁴⁹⁸ Hıdır, s. 111.

⁴⁹⁹ Aliyev, s. 69.

⁵⁰⁰ Yaşaroğlu, M. Kâmil, “Margoliouth, David Samuel,” TDV, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003, XXIII, 53-54.

⁵⁰¹ Metin, s. 85.

⁵⁰² Talmut: Yahudi sözlü geleneğinin ve Rabbânî hukukunun tefsirinin temel eseri. *Redhouse Sözlüğü*, md. Talmud, İstanbul: Sev Matbaacılık ve Yayıncılık 1998, s. 998.

⁵⁰³ Hıdır, Özcan, “Bir Hadis Oksidentalizm Olarak Fuat Sezgin ve Hadis Kitabına Dair İddiaları,” *İslam Araştırmaları ve Oryantalizm*, İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları 2016, s. 86.

Arapların eski geleneklerini kaldırıp yerine yeni gelenekler getirdiğini ifade etmiştir.⁵⁰⁴

5.10. Hz. Muhammed (s.a.v)'in Müslümanların Putu Olduğu Yönündeki İftiralar

13-14. yüzyıllar İslâm ve Hz. Muhammed (s.a.v)'e yapılan saldırıların zirveye ulaştığı bir dönem olmuştur. Bu yüzyıllarda Hz. Muhammed (s.a.v) Müslümanların taptığı bir put olarak gösterilmiştir.⁵⁰⁵ İslam dini tevhit dini olmasına putperestliğe karşı savaş açmasına rağmen oryantalist zihniyet Hz. Muhammed (s.a.v)'i Müslümanların taptığı bir put olarak takdim etmekten hiç çekinmemiştir.

Müslümanlar tarafından Endülüs'te kurulan İslam medeniyeti hem İslam tarihi hem de Avrupa tarihi açısından büyük öneme haizdir. 711 yılında başlayan ilk fetih hareketlerinden 1492 yılında Gırnata Beni Ahmer Emirliği'nin yıkılmasına kadar İber Yarımadası'nda varlık gösteren Müslümanlar, kozmopolit bir yapıya sahip olan bu topraklarda bir taraftan halkın yönetimini üstlenirken diğer taraftan da büyük bir medeniyet inşa etmişlerdir.⁵⁰⁶ Bu durum Hristiyan Katolikleri oldukça rahatsız etmiştir. Hristiyan gençlerin İslam kültüründen etkilenmeleri ve Arap edebiyatına merak sarmaları kiliseyi endişelendirmiştir. Endülüs Devletinin yıkılması ile İspanya'nın yeniden Hristiyanlaştırılması sürecinde Hz. Muhammed (s.a.v) algısını olumsuz yönde manipüle etmek için Muhammed'in deccal olduğu ve Müslümanların Muhammed'e taptıkları, onu put olarak gördükleri iddiaları dillendirilmiştir. Müslümanları pagan yani putperest göstererek onlarla yaptıkları mücadelelerde, kendilerini haklı çıkarmaya çalışmışlardır. 12. yüzyılda Müslümanlar, Kilise babalarının uydurduğu bilgi ve iftiralarla Avrupa'nın yazılı ve sözlü edebiyatında putperest olarak gösterilmiştir.⁵⁰⁷ 12. yüzyıl Avrupalı Hristiyan yazarların eserlerinde Hz. Muhammed (s.a.v) bir peygamber olarak değil Deccal, Mesih düşmanı, Araplar tarafından tapınılan bir put olarak gösterilmiştir.⁵⁰⁸

Bu konu hakkındaki bazı oryantalistlerin görüşleri şöyledir:

⁵⁰⁴ Sultanbeg, s. 63-75.

⁵⁰⁵ Günay, s. 113.

⁵⁰⁶ Okuyan, İbrahim, *Endülüs İslam Medeniyetinin Oluşumu*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2020, s. 47.

⁵⁰⁷ Hıdır, s. 243.

⁵⁰⁸ Günay, s. 117.

O dönemin ünlü isimlerinde Alain de Lille “*Paganlara Karşı*” isimli kitabında şu ifadeye yer vermiştir: “*İlhamını kötü bir ruhtan alan Muhammed bedensel zevklerle eş anlamlı şehvi insanların zevklerine uzak olmayan iğrenç bir tarikat icat etti. Bu tarikat pek çok şehvi insanı baştan çıkardı ve sefil bir şekilde mahvoldular, mahvolmaya devam ediyorlar. Bu insanlara halk dilinde pagan ya da “sarazen” denir.*”⁵⁰⁹

Hiz. Muhammed (s.a.v) Avrupa’nın karanlık çağı olan Orta çağ destanlarında ve masallarında öyle olağandışı anlatılmıştır ki Mahomerien adı verilen ibadethanelerde Muhammed putunun önünde Müslümanların mum yaktıkları, Muhammed’e büyük bir saygıyla secde ettikleri, savaşı kaybettiklerinde sinirlenerek Muhammed putunu ve diğer putları terk ederek parçaladıkları iftiralarını hiç çekinmeden fantastik bir şekilde işlemişlerdir.⁵¹⁰ Zwemer’e göre, İslam Mekke’de yaygın pagan öğretilerini, Yahudilik ve Hristiyanlığın birçok uygulamasını kendisinde toplayarak benimsemiştir. Bu oryantalisteye göre farklı dinlerden farklı unsurlar alarak bir araya getirilen İslam, bu özelliği sayesinde yani karma din oluşu sebebiyle dünyanın dört bir tarafına hızlı bir şekilde yayılmıştır.⁵¹¹

5.11. Hiz. Muhammed (s.a.v)’in Deccal Olduğu Yönündeki İftiralar

Hiz. Muhammed (s.a.v) için deccal ifadesini ilk kez kullanan İspanyالی Alvarus isimli kişidir. Daha sonra onun arkadaşı Kurtubalı Eulogius isimli kişi kullanmıştır. Dimaşki; Deccalin habercisi tabirini Hiz. Muhammed (s.a.v)’den ziyade Araplar için kullanmıştır Hiz. Muhammed (s.a.v) hakkında kullandıkları İsa’nın Krallığını karşı “*şeytanın son silahı*” yakıştırması daha sonra giderek yaygınlaşmıştır.⁵¹² Reform hareketleri döneminin ünlü siması Martin Luther, Kur’an’ın Tanrıyla ve insanlarla alay etmekten hoşlanan Şeytan tarafından yazıldığını ileri sürerek kendi gibi düşünen bazı Batılı yazarlarla birlikte Hiz. Muhammed (s.a.v)’i deccal olarak kabul etmiştir. Bunu ispat edebilmek içinse arkadaşlarıyla kutsal kitaptan delil getirmeye çalışmışlardır.⁵¹³ Yine Luter Hiz.

⁵⁰⁹ Setton, K. Western, *Hostility to Islam and Prophecies of Turkish Doom*, Philadelphia: Amerikan Felsefe Derneği 1992, s. 166.

⁵¹⁰ Sarıçam/Erşahin, s. 213.

⁵¹¹ Güngör, Muhammed, “Oryantalizmin İslam’ın Teşekkülüne Bakışı: Samuel Marinus Zwemer Örneği,” *Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, (Kiifad), 2017, Yıl II, Sayı III, s.52

⁵¹² Sarıçam/Erşahin, Seyfettin, s. 214.

⁵¹³ Günay, s. 114.

Muhammed (s.a.v)’i şeytanın son oğlu olarak nitelendirmiş şeytanın oğlu olduğu için de Allah tarafından lanetlendiğini ileri sürmüştür.⁵¹⁴

Muhterem Peter İslam dini ile ilgili iki görüş ileri sürmüştür. Bunlardan ilki İslam’ın Hristiyanlıktan neşet eden “*Hristiyan sapkınlıklarının bir özeti*,” yani Ariüşçülük olduğu iddiası, ikincisi bu dinin Hristiyanlığa zarar vermek için şeytani bir planın ürünü olduğu iddiasıdır. İftiralarında daha ileri götürerek Hz. Muhammed (s.a.v)’in Deccal ve Aryüs⁵¹⁵ arasında “*aracı kişi*” olduğunu ileri sürmüş Hz. Peygamberi “*Deccal’in en büyük habercisi*” ve “*şeytanın seçilmiş müridi*” olarak nitelendirmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Hristiyanların en temel akidesi olan “Hz. İsa Tanrının oğludur” inancını yıkmak istediğini bunu yapan ilk kişinin Aryüs olduğunu bu görüşün haşa şeytan olan Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından geliştirildiğini ileri sürmüştür.⁵¹⁶

5.12. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Medine’ye Hicreti Hakkındaki İftiralar

Oryantalistler her konuda olduğu gibi Hz. Muhammed (s.a.v)’in Medine’ye hicreti konusunda da birtakım iddialarda bulunmuşlardır. Hicretle beraber mücadelenin mahiyeti değiştiği için Hz. Peygamber’in sorumlulukları daha da artmıştır. Bu süreçten sonra Hz. Muhammed (s.a.v) sadece bir peygamber değil aynı zamanda devlet başkanı da olmuştur. Medine döneminde Müslümanlara gerektiğinde kılıçla cihat etme serbestliği tanınmıştır. Oryantalistler hicretle birlikte değişen şartları görmek yerine Hz. Muhammed (s.a.v)’in olumsuz yönde değiştiğini elinden kılıç düşmeyen biri haline dönüştüğünü iddia etmişlerdir.⁵¹⁷ Bu konu hakkında oryantalistlerin ileri sürdüğü düşüncelerden bazıları şu şekildedir:

Gaudefroy-Demombynes Hz. Muhammed (s.a.v)’in Medine’ye hicretini kendine gelen ayetlerdeki İsrail peygamberlerinin öykülerinden etkilenip Medine’de bulunan Yahudileri kendi dinine döndüreceğine inanmasından dolayı

⁵¹⁴ Günay, Nasuh, “Luther’in İslam Algısı,” *Süleyman Demirel Üniversitesi Dergisi*, 2010 Sayı: 24, s. 100.

⁵¹⁵ Aryüs’e göre; Tanrı tarif edilemez ve yaratılmışlar onu tam olarak idrak etmekten acizdir. Onun eşi ve benzeri yoktur. Tek, doğmamış ve ezeldir. Oğul (İsa), Baba’nın (Tanrı) kendine ait özelliklerinden hiçbirine sahip değildir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Doğan, Servet, “Klasik Dönem İslâm Âlimlerine Göre Aryüs ve Aryüşçülük,” *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30/2 (Aralık 2021), s. 475-480.

⁵¹⁶ Yıkılmaz, s. 110.

⁵¹⁷ Kabakcı, Yusuf, “Olumsuz Başlıklandırmalar Üzerinden Bir Hz. Muhammed (s.a.v) Tasavvuru,” *Rusuh Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, Uşak, Aralık 2021, 1 (2), s.189

gerçekleştirdiğini iddia etmiştir.⁵¹⁸ Muir, Hz. Peygamber'in Mekke döneminde Yahudilik ve Hristiyanlıktan beslendiğini ama hicretten sonra kendi dinine girmeyi reddeden Yahudi ve Hristiyanlara karşı düşmanca davranmaya başladığını ve nihayet onları ortadan kaldırmayı amaçladığını iddia etmiştir.⁵¹⁹ Dozy Mekke Arapların çiftçiliği küçük gördükleri için çiftçilikle uğraşan Medinelileri aşağıladıklarını ileri sürmüştür. Dozy, Hz. Muhammed (s.a.v)'in de Mekkeliler gibi birçok konuda Medinelileri aşağıladığını iddia etmiştir. Hz. Peygamberin kendi çıkarları söz konusu olunca Medinelilere karşı olumsuz düşüncelerini bir kenara bırakarak her yardımı kabul ettiğini ve ilerleyen zamanlarda Medine'ye hicreti gerçekleştirdiğini ifade etmiştir.⁵²⁰

Bentley Cozy ise; *"Hz. Peygamber'in örneği kendisinden önce gelen peygamberlerin örneği gibidir. Yani o –nadir durumlar hariç- günümüzdeki Mussolini gibi Avrupa ıslahatçılarının da kullandığı edebî araçları kullanmıştır. Şunu diyebiliriz ki, Hz. Peygamber Arap toplumsal sıkıntı ve hastalıklarını tedavi etmek yerine onları daha da derinleştirmiştir,"*⁵²¹ söylemlerini dile getirmiştir.

Rodinson'un Hz. Peygamberin en son hicret etmesini oldukça ilginç bir gerekçeye dayandırmıştır. O'na göre Hz. Muhammed (s.a.v) Medine'ye tek başına gelen bir kaçak gibi karşılanmak istememektedir. Şayet o Mekke'den daha önce hicret ederse bazı kişilerin Mekke'den ayrılmayacaklarını hesaplamıştır. Hicret edenlere bizzat kendisi delalet ederek gönülsüzleri ikna edip hicret ettirmiştir. Hatta gerektiği zaman sert davranmaktan da çekinmemiştir. Peygamberimizin üstünlüğünü *"silahlı bir peygamber"* oluşuna ve *"yaşadığı ülkenin şartlarına"* bağlamıştır.⁵²² Fakat burada dikkat çeken asıl mesele, Hz. Peygamber'in elinde hiçbir müeyyide olmaksızın onları nasıl göçe zorlayabildiğidir. O'nun Muhammed'ül-emin olduğu konusuna ise hiç değinmemiştir.

⁵¹⁸ Metin, s. 181.

⁵¹⁹ Kabakçı, s. 191.

⁵²⁰ Kırıcı, s. 114.

⁵²¹ Halil, s. 240.

⁵²² Öz, s. 150.

5.13. Hz. Muhammed (s.a.v)’in Sara Hastası Olduğu Yönündeki İftiralar

Oryantalistler, Hz. Peygamber’in getirdiği mesajın ilahi olmadığını ispat etmek için vahiy alma esnasında Hz. Peygamber’de hasıl olan birtakım halleri değişik hastalıkların göstergesi olarak kabul etmişlerdir.⁵²³

IX. yüzyılda yaşayan Bizans tarihçilerinden Théophane le Confesseur ilk defa “*Chronographia*” adlı eserinde Hz. Muhammed (s.a.v)’in sara(epilepsi) hastası olduğunu ileri sürmüştür. Onun bu görüşü sonraki Hristiyan yazarlar tarafından da benimsenerek günümüze kadar gelmiştir.⁵²⁴ Eski Yunanda epilepsi hastalığı kutsal hastalık sayılmıştır. Orta çağ Avrupa’sında epilepsi hastalığı Allah tarafından cezalandırılmak istenen kişiye bir cinin musallat edilmesi ile ortaya çıktığına inanılan bir hastalıktı. Bu düşünceye binaen Batı Hz. Peygamber’in epilepsi hastası olduğunu uzun bir süre dillendirmiştir. Bu bağlamda Dominic Ricoldo Montecroce “*Sarazenlerin Tarihine Karşı*” isimli eserinde “*Muhammed aşağılık hastalığa duçar oldu. Bu hastalığa sık tutulduğundan bir meleğin kendisiyle konuştuğunu ve daha sonra kulağında çan gibi çınladığını iddia ederek birtakım sözler ortaya attı,*” iftirasına yer vermiştir.⁵²⁵

Hz. Muhammed (s.a.v)’de vahiy alırken hasıl olan haller konusunda görüş ileri süren Dozy, bu hallerin, önceleri sara hastalığı olduğunun sanıldığını fakat sonradan aynı zamanda bir doktor olan oryantalist Sprenger tarafından histeri (halüsinasyon) krizi teşhisi konulduğunu iddia etmiştir.⁵²⁶ Dozy’nin görüşünden istifade ettiği Sprenger’e göre Hz. Muhammed (s.a.v)’in zihinsel bir rahatsızlığı vardır. Ona göre bu durum doğaldı. Çünkü bütün peygamberlerde bedensel veya zihinsel rahatsızlık görülmüştür. Hz. Muhammed (s.a.v) histeri hastası olduğu için kendisine vahiy geldiğini zannetmiş gördüğü halüsinasyonlar ve hayaller ile bu durumun gerçek olduğuna inanmıştır.⁵²⁷ Bu görüşe paralel olarak Batılı araştırmacılardan bazıları vahiy gönderiliş şekillerinden biri olan zil sesine benzeyen

⁵²³ Uğur, s. 401.

⁵²⁴ Birişik, Abdulhamit, “Kuran,” TDV, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları 2002, XXVI, 417-422.

⁵²⁵ Sarıçam / Erşahin, s. 216.

⁵²⁶ Uğur, s. 402.

⁵²⁷ Canbulut, s. 30.

vahiy konusunda çok fazla yorum yapmışlardır. Bu yorumlarına binaen olsa gerek Hz. Peygamber'in epilepsi hastası olduğu tezini savunmuşlardır.⁵²⁸

Ünlü Rus psikolog Profesör A. E. Lıčko “*Muhammed'in nöbetlerine has bütün belirtiler şakak epilepsisinin belirtileridir*” diyerek kendince bir teşhis koymuştur. Aynı düşünceye sahip olan diğer Rus oryantalist Ostroumov N. P. daha ileri giderek bu hastalığın Muhammed'e annesinden geçtiğini ileri sürmüştür. Zira ona göre Muhammed'in annesi hastalıklı ve sinirli bir yapıya sahip olduğundan dolayı bu hastalık ırsı olarak Muhammed'e de de sirayet etmiştir. Buna benzer diğer bir iddia ise F. Kudryevskoy aittir. Hz. Muhammed (s.a.v)'in doğuştan sara hastası olduğunu ömrünün son otuz yılında da sara hastalığının ilerlediğini ve o dönemde yaşanan dini kargaşaların ve meraklı kişiliğinin Muhammed'i peygamberlik davasına ittiğini iddia etmiştir.⁵²⁹

5.14. Hz. Muhammed (s.a.v) Hakkında İleri Sürülen Aziz ve Sosyalist Olduğu İftiralar

Son dönem oryantalistlerinden pek çoğu Hz. Muhammed (s.a.v)'i tarihi ve siyasi bir şahsiyet, ruhani lider, zeki bir gözlemci, olarak isimlendirmekte herhangi bir beis görmemekle birlikte Hz. Muhammed (s.a.v)'i yeni bir din tebliğ eden vahiy alan bir peygamber olduğu hakikatini kabule yanaşmamışlardır.⁵³⁰ Son dönemler de Batı'da Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında objektif olmaya çalışan oryantalistler peygamberliğini kabul etmek yerine onu aziz olarak görmeyi tercih etmişlerdir. Hristiyanların inancına göre son peygamber Hz. İsa'dır. Hz. İsa'dan sonra bir peygamber gelmeyeceğine göre Hz. Muhammed (s.a.v) ancak bir aziz olabilirdi.⁵³¹ Günümüzde de hala oryantalistlerin büyük çoğunluğu Hz. Muhammed (s.a.v)'in peygamber olmayacağı görüşünü her fırsatta dillendirmektedirler. Bu konu hakkındaki bazı oryantalistlerin görüşleri şu şekildedir:⁵³² Grimme'ye göre Hz. Muhammed (s.a.v) sosyal reformcudur. Çünkü kendi zamanında Mekke'de yaşanan sıkıntılar içinde bulunduğu durum onu sosyalist olmaya adeta itmiştir. Kendi çabasının yeterli olmadığını anladığı zaman da Hz. Muhammed (s.a.v)'in bu hayalini

⁵²⁸ Gözütok, s. 11.

⁵²⁹ Aliev, s. 192.

⁵³⁰ Hıdır, s. 78

⁵³¹ Hıdır, s. 363.

⁵³² Güngör, s. 49.

gerçekleştirmek için bu dine zorlayıcı rol olması niyetiyle kıyamet öğretisini yerleştirmiştir.⁵³³

5.15. Avrupa Destanlarında Hz. Muhammed (s.a.v)’e Atılan İftiralar

Haçlı seferlerinin yaşandığı en yoğun zamanlarda iki yüzü aşkın savaş destanı kaleme alınmıştır. Avrupa’da papazlar tarafından okunan ve halkı savaşa çağıran bu destanlarda Müslümanlar; Gaddar, barbar, zalim ahlaksız ve kötü insanlar olarak gösterilmiştir.⁵³⁴ Bu destanların en büyük özelliği Müslümanları putperest Hz. Muhammed (s.a.v)’i onların taptığı put olarak gösteren anakronizm özelliği taşımalarıdır. Bu destanlar ve haçlı seferleri aracılığıyla-yaklaşık iki yüz süren-oryantalist Batı, Müslüman ve Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında önyargılı ve olumsuz bakışı kendi halkının zihnine yerleştirmeye çalışmak istemiştir.⁵³⁵

Orta çağda 12. yüzyılda kaleme alınan Chanson Roland adıyla Avrupa da meşhur olan destan Chanson de Gesta’da Hz. Muhammed (s.a.v)’in Müslümanların kendisine taptığı tanrılardan biri olduğuna hatta Müslümanların Fransa fethine gelirken gemilerine Müslümanların som altından Hz. Muhammed (s.a.v) heykeli yaptıklarına yer verilmiştir.⁵³⁶ Roland Destanında Müslümanlar, Hristiyanlardaki teslis inancına benzer bir inanca sahipmiş gibi yansıtılmıştır. Bu destanın yazarı ve muasırları Müslümanları; Mahomet, Tervegant ve Apollon adındaki putlara tapan putperestler olarak telakki etmişlerdir. Roland Destanındaki üç tanrıdan biri olan Mahomet (*Mahomes, Mahons, Mahon, Mahumet, Mahun, Mawmet*) ismiyle anılan tanrı güya İslam Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v)’dir. Tarihte Roncevaux Geçidi’nde meydana gelen olay Roland Destanı’nda tarihsel gerçekliğinden koparılarak anakronik bir şekilde çarpıtılarak sıra dışı bir efsaneye dönüştürülmüştür. Bu destanda düşmanlarıyla amansızca mücadele eden Charlemagne’nin, Roncevaux Geçidi’nde mücadele ettiği vahşi Basklıların yerini Endülüslü Müslümanlar almıştır. Bu destanda Müslümanlar şeytanın, Hristiyanlar Tanrının askerleri olarak

⁵³³ Sarıçam, “Hz. Muhammed (s.a.v) ‘in Mesajının kaynakları ve Orijinalliği Meselesine Oryantalist Yaklaşımlar,” s. 283.

⁵³⁴ Karlığa, Bekir, *Din ve Medeniyet*, İstanbul: Mahya Yayınları 2012, s. 178.

⁵³⁵ Metin, s. 65.

⁵³⁶ Metin, s. 64.

gösterilmiştir.⁵³⁷ Tarihi gerçekliğe aykırı bir anlatımın yapıldığı 1100–1125 yılları arasında kaleme alınmış yazarı belli olmayan bu destan, hala Batılı ülkelerde milli dillerin ilk örnekleri olarak okutulmakta, böylece genç zihinlere tapılan Hz. Muhammed (s.a.v) algısı adeta yerleştirilmektedir.⁵³⁸ 13. yüzyıl da kaleme alınan Alexandre du Pont’un “Le Roman de Mahomet” adlı şiirinde de benzer çabayı görürüz.⁵³⁹

18. yüzyılda İtalya’da efsanevî bir hikâye olarak kaleme alınan İbranice metin “*Muhammed’in İşleri veya Muhammed’in Hikayesi*” olarak tercüme edilmiştir. Bu risalede Hz. Muhammed (s.a.v) ile ilgili akla hayale sığmayacak efsanevi hikayeler anlatılmıştır. Güya Hz. Muhammed (s.a.v)’in Yahudi on bilgin tarafından kandırılarak yönlendirildiği Kuranın bu bilginler tarafından yazdırıldığı Yahudi eşiyle iş birliği yapılarak Hz. Muhammed (s.a.v)’in zehirlendiği yatağında öldürülüp çelik bir tabuta konduğu çelikten tabutun yer ve gök arasındaki mıknaş etkisinden ötürü uçup durduğu bu sebeple Hz. Muhammed (s.a.v)’e kubbeli bir mezar odası yapıldığı gibi saçma sapan iddialar efsanevi bir şekilde anlatılmıştır.⁵⁴⁰

⁵³⁷ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Boyacıoğlu, Fuat, “Fransızların Roland Destanı’nda Dinsel Bağnazlık ve Tarihi Olayların Çarpıtılması,” *Edebiyat Fakültesi Dergisi/Journal of Faculty of Letters*, Yıl/Year: 2012, Sayı/Number: 27, s. 67-82.

⁵³⁸ Hıdır, s. 244.

⁵³⁹ Arneldez, Roger, “*Fransız Kültüründe Peygamberin Tasviri*,” *Uluslararası Birinci İslam Araştırmaları Sempozyumu*, İzmir 1985, s. 62.

⁵⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Meral, s. 6.

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇ

İslam dünyasını; siyasi, ekonomik, sosyolojik, kültürel, dini ve askeri yönleriyle inceleyen oryantalizm kendi dini ve felsefi algılarından özellikle de önyargılı tarihi birikimlerinden yola çıkarak bir Hz. Peygamber imajı oluşturmuştur. Zira bakıldığında sürekli değişen Hz. Muhammed (s.a.v) tasvirleri dikkat çekmektedir. Onlar Hz. Peygamberin hayatındaki olayları ve İslam'ın gelişimini modern sosyal bilimlerin perspektifiyle okuma çabası içine girmişlerdir.

İslam'ın zuhurundan itibaren İslam karşıtlığı daha çok Hz. Muhammed (s.a.v) üzerinden yürütülmüş ve Hz. Muhammed (s.a.v) itibarsızlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu konuda başarılı olmak demek İslam dini ve kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'in hükmünü doğrudan ortadan kaldırmak demektir. Dolayısıyla Orta Çağ'dan itibaren Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında kaleme aldıkları eserlerde Allah'ın elçisini, kimi zaman sahte peygamber kimi zaman deccal kimi zaman putperest olarak nitelendirmişlerdir. Böylece oryantalistler kendi zihni alt yapılarından yola çıkarak yaşadıkları dönemin getirdiği birtakım gelişmeleri de dikkate alarak İslam Peygamberine farklı misyonlar yüklemişler bu perspektiften saldırmış, ilmi olmayan bir üslup benimsemişlerdir.

İslam peygamberine yapılan itham ve iftiraların arka planında ontolojik, teolojik, sosyolojik, ekonomik ve siyasi birçok sebebin olduğu yadsınamaz bir gerçektir. İslam dininin ortaya çıkıp yayılmasıyla birlikte kendi dinlerini son din olarak kabul eden Hristiyan alemi Hristiyanlığı devre dışı bırakan, teslis inancını reddeden, Hz. İsa'nın Tanrı'nın oğlu olmayıp sadece bir peygamber olduğunu belirten, çarmıha gerilmediğini beyan eden Kur'an'ın kendi inançlarıyla çelişmesi Hristiyan teologları ilk günden itibaren Kur'an'ı Kerim'in vahiy mahsulü ilâhî kelam olmadığı ve Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından yazıldığı yalanını dillendirme gayreti içine sokmuştur. Buna binaen de teolojik kaygılarla İslam Peygamberini hedef almışlardır.

Diğer taraftan fetih hareketleriyle geniş coğrafyalara yayılan İslam'ın İspanya'nın fethi ile Avrupa kapılarına kadar dayanması Hristiyan dünyasını tedirgin etmiş ontolojik ve siyasi kaygılarla İslam dini ve peygamberi hakkında karalama

alışmalarına başlamışlardır. Aydınlanma sonrası 18. yüzyılda başlayan sanayileşmeyle birlikte Avrupa'nın önünde diz çöktüğü Osmanlıda yaşanan büyük toprak kayıpları sebebiyle bu kez oryantalist söylemler sömürgeci ve yayılmacı bir politika izlemiş ve siyasi bir kimliğe bürünerek İslam ve peygamberi hakkında yapılan söylemler bu minvalde şekillenmiştir. 19. yüzyıl sekülerizmin etkisiyle güya biricik olan insan her şeyin temeline yerleştirilmiş artık ne bir dine ne de onun peygamberine ihtiyaç kalmıştır. Diğer taraftan Hz. Peygamberi peygamber olarak kabul etmeyen ve Kur'an'ın Allah'tan vahiy olarak geldiğini ve peygamberin her zaman ilahî kontrol altında olduğunu bir türlü hazmedemeyen oryantalistler bu boşluğu doldurmak, hatta bu gerçekleri göz ardı etmek için ona övgüler de yağdırmışlardır. Fakat bu övgüler onun peygamberliğini kabul etmek için değil devlet adamlığı, askeri başarıları ve insanları sevk ve idare etmedeki yeteneğini ön plana çıkararak ilahî vahyin gözetimini ve nübüvvetini yok saymak istemişlerdir. Oryantalistler, Hz. Peygamberin hayatındaki olayları ve İslam'ın gelişimini modern sosyal bilimlerin perspektifiyle okuma çabası içine girmişlerdir. Günümüzde ilerleyen teknolojiyle birlikte vazgeçilmezimiz haline gelen akıllı telefonlar, sosyal medya platformları ve televizyon sektörü ile Hz. Peygamber hakkındaki bu tutum sinema sektöründen sanatsal etkinliklere kadar her alanda farklı şekillerde kendini göstermeye devam etmiştir. Müslümanlar kendi dinlerinden dönünceye kadar oryantalistler durmayacak gibi görünmektedir. Nitekim Kur'an-ı Kerim bu konuya şöyle açıklık getirmiştir; *“Ey Muhammed, Yahudiler ve Hristiyanlar dinlerine tabi olmadıkça asla senden hoşnut olmayacaklardır.”*⁵⁴¹

Kısacası diyebiliriz ki oryantalistlerin Hz. Peygamber hakkında yaptıkları iftira ve karalama kampanyalarının asıl amacı Hz. Muhammed (s.a.v)'in nübüvvetini devre dışı bırakarak İslâm'ın temel kaynağı Müslümanların inanç ve yaşayışları için başlıca hareket noktası olan Kur'an'ın güvenilirliğine gölge düşürmek ve İslam'ın ilahi bir din olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaktır. Ayrıca İslam'ın kılıç zoruyla geniş coğrafyalara yayıldığı fikrini insanlara özellikle de gençlere kabullendirerek bu dinin Araplara özel bir din olduğunu ve tarihsel olduğu yalanını benimseterek İslam

⁵⁴¹ Bakara, 2/120.

dininin gerici günümüzde uygulanırılığı kalmamış bir din olduğu fikrini tüm dünyaya kabullendirmektedir.

KAYNAKÇA

- Adam, Baki, “Üzeyir”, *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2012.
- Ağırakça, Ahmet, “Kaynaklar Işığında İsrâ ve Miraç Olayı,” *Artuklu Akademi | Journal of Artuklu Academia* 2014/1(2).
- Ahatlı, Erdinç, “Şakk-ı sadr,” *İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2010.
- Akdemir, Salih, “Müsteşriklerin Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed (s.a.v) (s.a.v)'e Yaklaşımları,” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1990-Cilt: 31-Sayı: 1, 179-210.
- Akgül, Hüseyin, *Goldziher ve Hadis*, Ankara: Araştırma Yayınlar 2019.
- Akpınar, Soner, *Çağdaş Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) Algısı*, Kahramanmaraş: Samer 2019.
- Akseki, A. Hamdi, *Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v) ve Müslümanlık*, İstanbul: Mavi Lale Kitabevi Yayınları 2014.
- Akseki, Ahmet Hamdi, “Hatemu'l-Enbiya Hakkında En Çirkin Bir İsnadın Reddiyesi,” Sadeleştiren: M. Hamdi Kırbasoğlu, *İslami Araştırmalar*, Cilt: 6, Sayı: 3. 1992.
- Aksu, Güngör, “Benî Kurayza Yahudilerinin Cezalandırılması,” *Siyer Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 6, Temmuz-Aralık 2019.
- Amayıra, İsmail, “Oryantalist Olgunun Tarihi Kökleri”, trc. Ekrem Gülşen, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: XVII, Sayı: 32, Aralık 2015.
- Armağan, Bekir, “*Tor Andrae'nin Eserlerinde Hz. Muhammed (s.a.v)*,” (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2012.
- Arneldez, Roger, “Fransız Kültüründe Peygamberin Tasviri,” *Uluslararası Birinci İslam Araştırmaları Sempozyumu*, İzmir 1985.
- Arslan, İhsan/Kestioğlu, Muhammet Ali, “Batı’da Hz. Muhammed (s.a.v) Algısı-Karen Armstrong Örneği,” *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, Rize 2011.

- Aslan, Serdar, “Goethe’nin Kur’an-ı Kerim ile Buluşması”, *Theosophia Journal*, June, Issue. 2, 2021.
- Atalay, Arif, “Bir Müsteşrik Olarak Joseph Schacht’ın İslam Hukuku Hakkındaki Yanılgıları I”, *Universal Journal of Theology*, Yıl 2020, Cilt 5, Sayı 2.
- Atçeken, İbrahim Hakkı, “Bazı Oryantalistlere Göre Asr-ı Saâdet’te Yahudiler” *İstem*, Yıl:2, Sayı:4, 2004.
- Avcı, Betül, “Aramızdaki Ortak Kelime: Müslüman-Hristiyan İlişkilerinde Güncel Bir Söz,” *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, YIL: 2016, SAYI: 12.
- Atik, M. Kemal, “Übey b Kab’ın Kur’an İlmindeki Yeri,” *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Kayseri, 1987
- Avcı, Casim, *İslam Bizans İlişkileri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu 2015.
- _____, “Kurayza,” *TDV*, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları 2002.
- Aydemir, Abdullah, “Abese Süresi”, *Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, İstanbul 1988.
- Aydın, Cengiz/Görgün, Tahsin “Barthélemy de Molainville d’ Herbelot” *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.
- Aydın, Zeynel Abidin, “Hz. Peygamber’in Ümmîliği Meselesi,” *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2012/2, c. 1, sayı: 2.
- Aydoğmuş, Recep, “Hristiyan Arap Yuhanna ed-Dımeşkî’nin İslam Eleştirisi,” *Artuklu Akademi*, 2020/7 (1).
- Aykaç, Meryem Beyza, *XIX. Yüzyıl Oryantalizmi ve Siyer-William Muir’in Siyeri Örneğinde*, Kahramanmaraş: Samer Yayınları 2020.
- Aytaç, Hüsna, *Ebü’l-A’lâ el-Mevdûdî’nin Tefhîmü’l-Kur’ân Adlı Tefsirinde Oryantalizm Eleştirisi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır 2019.
- Azimli, Mehmet, “Müslüman Tarihçilerin Oryantalistlere Karşı Tavrıları -Asım Köksal Örneği”, *Marife Dergisi*, Konya: 2002, Cilt: 2 Sayı: 3.
- _____, “Hz. Peygamber’in Evlendiği Kadınlar”, *Avrupa İslam Üniversitesi İslam Araştırmaları*, Yıl: 3 Sayı: 1, Mayıs 2010.

- Balbay, Muhammed, *Garanik Kıssası ve Oryantalist Yaklaşımlar* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Şanlıurfa 2007.
- Barış, Mustafa Necati, “Zeyneb bint Cahş ve Hz. Peygamber ile Evliliği,” *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl 2010, Cilt 10, Sayı 2, 177- 192, 01.06.2010, 10 (2), 177-192.
- Bayraktar, İbrahim, “Müsteşrikler ve Hz. Peygamber’e Bakışları,” *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 0, Sayı 21, 2004.
- Belazürî, Ahmed b. Yahya, *Ensâbü'l-Eşrâf*, thk. Muhammed Hamidullah, *Darü'l-Mearif*, Mısır 1959.
- Birişik, Abdulhamit, “Kura’n,” *TDV*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2002
- _____, “George Sale” *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2009.
- Boyacıoğlu, Fuat, “Fransızların Roland Destanı’nda Dinsel Bağnazlık ve Tarihi Olayların Çarpıtılması,” *Edebiyat Fakültesi Dergisi/Journal of Faculty of Letters*, Yıl/Year: 2012, Sayı/Number: 27.
- Brockelmann, Carl, *İslam Milletleri ve Devletleri Tarihi*, trc. Neşet Çağatay, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları 1964.
- Bulut, Mehmet, “İsmet”, *TDV*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları 2001.
- Bulut, Yücel, “Oryantalizm”, *TDV*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları 2007.
- Canbulut, Hamza, *Aloys Sprenger’in Kur’ân ve Hadis Hakkındaki Görüşleri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2020.
- Canikli, İlyas, “Ignaz Goldziher’in ‘İslam Kültürü ve Araştırmaları I-II’ Eseri Bağlamında Hz. Peygamber ve Hadisler Hakkındaki Görüşlerine Yeniden Bakış”, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Aralık 2020, 7 (2).
- Cerrahoğlu, İsmail, “Garanik” *TDV*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları 1996.
- Çakmak, Şenol, *Kur’an’a Oryantalist Yaklaşımlar: John Wansbrough Örneği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2016.

Çelik, Selim, *Alman Oryantalist Gregor Schoeler'in Hadis Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, (Basılmamış Yüksek lisans Tezi), İstanbul 2021.

Çelikan, Serkan, "Hz. Peygamber'in Yahudi Bir Kadın Tarafından Zehirlenmesi Hadisesi Hakkındaki Rivayetler ve Kur'an Dışı Vahiyle İlgisi", *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Güz 2020, Cilt:8, Sayı:2.

Çufalı, Mustafa, "Lozan Konferansı ve Anlaşması Üzerine İngiliz Parlamontasında Yapılan Tartışmalar," *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Yıl 2000, Cilt 16, Sayı 47, 561- 601, 01.07.2000.

Dalkılıç, Hatice Nur, "Patricia Crone," *Hadis Tetkikleri Dergisi* (HTD), Cilt/Volume: XIV Sayı/Number: 1 Yıl/Year: 2016.

Delcamber, Anne Marie, *Allah'ın Rasulu Hz. Muhammed (s.a.v)*, İstanbul 2001.

Demil, Emine, "Hz. Peygamber'in Risâlet Öncesi Hayatına Dair Rivayetler", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara 2016

Demiray, Belkıs Özsoy, "İngiliz Müsteşrik William Muir'in Siyer Kaynaklarına Yaklaşımı," *İstem*, • Yıl:15 • Sayı:30 • 2017.

Demirkıvıran, Sine, "Orta çağ'da Batıda Yapılan İlk Kur'an Çevirileri ve Çevirmenlerin Çeviri Stratejileri", *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt. 9 Sayı.1, Nisan 2014.

Dermenghem, Emile, *Hz.Muhammed ve Risaleti*, trc. Ahmet Ağırakça, İstanbul: İnsan Yayınları 1997.

Doğan, Servet, "Klasik Dönem İslâm Âlimlerine Göre Aryüs ve Aryüşçülük," *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30/2 (Aralık 2021).

Durmuş, İsmail, Philip Charles Sadgrove, "LANE, Edward William," *TDV*, Ankara, 2003.

Ebü'l-Kâsım Abdurrahmân b. Abdillâh b. Ahmed el-Has'amî es-Süheylî el-Mâlekî, *er-Ravzü'l-ünüf fi şerhi's-Sîreti'n-nebeviyye li'bni Hişam*, Mısır, I, 1914

Edward, Said, *Sömürgeciliğin Keşif Yolu*, trc. Nezih Üzel, İstanbul: İrfan Yayınevi 1998.

_____, *Şarkiyatçılık*, trc. Berna Yıldırım, İstanbul: Metis yayınları 2020.

- Efendioğlu, Mehmet, “Sa‘d b. Muâz”, *TDV, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları* 2008.
- Er, Hatice, *Oryantalistlerin Kur’an Vahyi ve Kur’an’ın Kaynağına Yönelik İddiaları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2016.
- Eraslan, Yaşar, “Oryantalistlerin Hadis İsnat Sistemine Eleştirileri ve Onlara Yapılan Reddiyeler,” *Kadim Akademi*, SBD, C. 4. S.2, 2020.
- Erdem, İlham, “Aloys Sprenger”, *TDV, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, 2009.
- Erkocaaslan, Recep, “Hz. Peygamber’e Atılan Çirkin Bir İftira: Hz. Peygamber Zeyneb bint Cahş Evliliğinin Hz. Dâvûd Bat-Şeba Evliliğine Benzetilmesi,” *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, Haziran 2020, 24 (1): 475-496.
- Erlangen, Hartmut Bobzin, “Kuran’ın Latince Tercümeleri: Kısa Bir Genel Bakış”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, trc. Yusuf Öztel, Cilt: 18, Sayı: 1, 2009.
- Ernst, Carly W, *Hz. Muhammed (s.a.v)’in Yolunda*, trc. Cangüzel Güner Zülfikar, İstanbul: Okyanus 2002.
- Erşahin, Seyfettin, “Batılı Oryantalistlerin Hz. Aişe Konusuna Yaklaşımı” *Mü’minlerin Annesi Hz. Âişe Uluslararası Sempozyumu*, Sivas: 2017.
- Esen, Muammer, “Hz. İbrahim’in İmanı ve Tevhid Mücadelesi,” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 52:2(2011), 111-118.
- Ezer, Bekir, *Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v) Sünnet ve Hadis Hakkındaki Çalışmaları (1900–1950)* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri 2007.
- Fayda, Mustafa, “Grimmer, Hubert”, *TDV, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*.
- Felekî, Mahmud Paşa, *Takvîmü’l-Arabî Kable’l-İslâm* (trc. Mahmud Salih el-Felekî), Kahire, 1389/1969.
- Ferrard, Christoper, “Sir Hamilton Alexander Roskeen Gıbb”, *TDV, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, 1996.

- Gökmen, Hasan, “Hollandalı Politikacı Geert Wilders’ın “Fitna” Filmi Çerçevesinde Bir Algı ve İmaj Olarak İslamofobi,” *ANTAKİYAT/Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt/Volume:1 Sayı/Number:1, Hatay: 2018.
- Gölcü, Abdulkadir/Çuhadar, Mustafa, “Batı Toplumlarında İslamofobi’nin Üretilmesinde Medyanın Rolü”, *Ombudsman Akademik*, Sayı: 7, Temmuz-Aralık 2017.
- Göreğen, Mustafa, “Oryantalist İslam Yorumlarının Psiko-Sosyal Temelleri,” *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, Cilt / Vol: 1, Sayı/Issue: 1, 2017.
- Görgün, Hilal, “Gustav Weil”, *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- Görgün, Tahsin, “William Montgomery Watt”, *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2013.
- Görmez, Mehmet, “Klasik Oryantalizmi Hadis Araştırmalarına Sevk Eden Temel Faktörler”, *İslamiyat*, 3/1, 2000.
- Gözeler, Esra, “Kur’ân Âyetlerinin Tarihlendirilmesine Batılı Yaklaşımlar,” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 51:1 (2010).
- Gözütok, Kemal, *Oryantalistlerin Kur’an Tarihine Bakışları* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2012.
- Günay, Nasuh, “Batı’nın Hz. Muhammed (s.a.v)’e Karşı Takındığı Olumsuz Tutumun Tarihsel Arka Planı,” *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2008/2, Sayı: 21.
- _____, “Luther’in İslam Algısı,” *Süleyman Demirel Üniversitesi Dergisi*, 2010 Sayı: 24.
- Güngör, Muhammed, “Oryantalizmin İslam’ın Teşekkülüne Bakışı: Samuel Marinus Zwemer Örneği,” *Kırıkkale İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, (Kiifad), 2017, Yıl II, Sayı III.

Hacıismailoğlu, Muhammed İhsan, “Leone Caetani’nin Annali Dell’Islām Adlı Eserinin Hüseyin Câhid Tarafından Yapılan Çevirisi Üzerine Bazı Düşünceler ve Türkiye’deki Yansımaları”, *İstem Dergisi*, yıl: 18, sayı: 35, yaz 2020.

Hakyemez, Cemil, “Oryantalistlere Göre Hz. Muhammed (s.a.v),” *İslami İlimler Dergisi*, yıl 1, sayı 1, Bahar 2006.

Hatipoğlu, İbrahim, “Osmanlı Aydınlarınca Dozy’nin Tarihi İslamiyet’ine Yöneltilen Tenkitler”, *İslam Araştırmaları Dergisi*, sayı.3, 1999.

Hatipoğlu, Mehmet S., “Ignaz Goldziher”, *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.

Hıdır, Özcan, “Bir Hadis Oksidentalists Olarak Fuat Sezgin ve Hadis Kitabına Dair İddiaları”, *İslam Araştırmaları ve Oryantalizm*, İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları 2016.

_____, *Batıda Hz. Muhammed (s.a.v) İmajı*, İstanbul; İnsan yayınları 2019.

İbn Esir, *İslam Tarihi El- Kâmil Fi’t- Tarih Tercümesi*, Tercüme Heyeti: Ahmet Ağırakçe, Beşir Eryarsoy, Zülfikar Tüccar, Abdülkerim Özaydın, Yunus Apaydın, Abdullah Köşe, İstanbul: Ocak Yayıncılık, II, 2016.

İbn Hacer, Fethu’l-Bârî bi Şerhi Sahîhi’l-Buhârî, Matbaatü’s-Selefiyye, Kahire, VII, 1380.

İbn İshak, Muhammed, *es-Sîretü’n-Nebeviyye*. Thk. Ahmed Ferid el-Mezidî, Beyrut 2004.

İbn Kesîr, Ebü’l-Fidâ İsmail İmadu’d-din ibn Ömer, *el-Bidâye ve’n-Nihâye*, thk. A.A. et-Türkî, İmbabe: Dârü Hicr 1997.

_____, *Tefsîrü’l-Kur’ânî’l-‘azîm*, Şamua: Darü'l-Bedr, 2014.

İbn Sa’d, Ebû Abdillâh Muhammed, *et-Tabakâtü’l-Kebîr*, thk. Ali Muhammed, Mektebetü’l-Hancî, Kahire 2001.

İmâdüddin, Halîl, trc. Nurullah Agitoğlu, “Çağdaş İngiliz Müsteşrik Montgomery Watt’ın Yöntemi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl 2013, Cilt 4, Sayı 7.

- Kabakcı, Yusuf, “Olumsuz Başlıklandırmalar Üzerinden Bir Hz. Muhammed (s.a.v) Tasavvuru,” *RUSUH Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, Uşak, Aralık 2021, 1 (2).
- Kahraman, Hüseyin/Şakar, Mehmet, “Hz. Peygamber’in İlk Vahyin Akabinde İntiharı Düşünmesi ile İlgili Rivayetlerin Tahlil ve Tenkidi,” *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26 (2017/1).
- Kalın, İbrahim, *İslam ve Batı*, İstanbul: İsam yayınları, 2004.
- Kara, Seyfullah, “Hz. Peygamber’e Karşı Oryantalist Bakış ve Bu Bakışın Kırılmasında Metodolojik Yaklaşımın Önemi”, *Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 2005 Cilt 0, Sayı 23, Erzurum 2005.
- Karaman, Fikret, “İslâm ve Batı Batı Medyasında İslam ve Hz. Muhammed (s.a.v) (sav) Tasavvuru,” *Uluslararası Yanlış Algılar ve Doğru İslam Sempozyumu Bildirileri*, 28-30 Ekim 2016, Şanlıurfa/Türkiye.
- Karaman, Hayreddin/Çağrı, Mustafa/Dönmez, İbrahim Kâfi/Gümüş, Sadrettin, *Kur'an Yolu Tefsiri*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 2020.
- Karataş, Cengiz, “İslama fobi Kavramına Oryantalizm ve Öteki Açısından Bir Bakış” *İslamofobi ile Mücadele Str Atejileri, II. Uluslararası İmgebilim Çalıştayı*, January 2016.
- Karlığa, Bekir, *Din ve Medeniyet*, İstanbul: Mahya Yayınları 2012.
- Kaya, Mücahid, *Alman Oryantalist Josef Horovitz'in (1874-1931) Hz. Muhammed (s.a.v) ve Hadis Hakkındaki Görüşleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2018.
- Kızılok, Utku, “Oryantalizm, Medeniyetler Çatışması ve Ilımlı İslam,” *Marksist Tutum dergisi*, no:31, Ekim 2007.
- Kırııcı, Abdulhamit, *Reinhart Dozy'nin Tarih-i İslamiyet Adlı Eserinde Hz. Peygamber Dönemi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas: 2014.
- Kızıl, Fatma, “Oryantalistlerin Akademik Hadis Araştırmaları: Ana Eğilimler, Yerleşik Kabuller ve Temel İddialar,” *Hadis ve Siyer Araştırmaları*, Cilt/Volume: V | Sayı/Number: 1 | Yıl/Year 2019.

- Koçyiğit, Talat, “Abdullah b. Übey b. Selûl”, İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1988.
- Korku, Şenol, “Edward Pococke”, *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Kutup, Muhammed, *Oryantalistler ve İslam*, trc. M. Beşir Eryarsoy, İstanbul: Beka Yayıncılık 2014.
- Kuzudişi, Bekir, “Oryantalizm ve Hadisle İlgilenen Bazı Oryantalistler” *İstanbul Üniversitesi Dergisi*, sayı.7, 17 Nisan 2012.
- Küçük, Hülya, “Maxime Rodinson”, *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008.
- Lewis, Bernard, “İngilizlerin Arapça İlimlerle İlgilenme Süreci,” trc. Ramazan EGE, *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl: 12 Sayı: 35, Bahar 2008.
- Meçin, Mahmut, “Aydınlanma Felsefesinde Voltaire’in Yeri ve Osmanlı Aydınları Üzerinde Etkisi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 1, Ankara 2021.
- Meral, Yasin, “Hz. Muhammed (s.a.v)’e Dair Bir Yahudi Efsanesi: Ma‘ase Mahmat Adlı Risalenin Yeniden Tahkik ve Tercümesi,” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 53:2 (2012).
- Mertoğlu, M. Suat, “Vahiy Kâtibi,” *TDV*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınevi, 2012.
- Metin, İsmail, “Batı’da Hz. Muhammed (s.a.v)’in Kişiliğine ve Evliliklerine Yaklaşımlar,” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9 Sayı: 45.
- Milletlerarası İslam Gençlik Konseyi, *Günümüz Din ve Fikir Hareketleri Ansiklopedisi*, İstanbul: Risale Yayınları 1990.
- Nuhoğlu, Hidayet Yavuz, “Regis Blachere,” *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1992.
- Okumuş, Mesut, “Oryantalistlerin Gözüyle İslam, Jeffery ve Kura’n Çalışmasındaki Yeri,” *AÜİFD*, Cilt XLIII (2002) Sayı 2.
- Okuyan, İbrahim, *Endülüs İslam Medeniyetinin Oluşumu*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2020.

- Öz, Mustafa, “Emile Dermenghem”, TDV, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.
- Öz, Şaban, “Oryantalist Düşüncede Hz. Peygamber’i Tanımlama Paradoksu veya Oryantalist Tarafsızlar”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Yıl 2007, Cilt 7, Sayı 3.
- Özkan, Mustafa, “Germanoviç’in Hz. Muhammed (s.a.v) ile İlgili Bazı İddiaları Üzerine,” *İstem*, Yıl:14, Sayı:27, Ankara 2016.
- Özkuyumcu, Nadir, “Beni Nadir”, TDV, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları 2016.
- Öztop, Samet/Gültekin, Hikmet, “Hadisler Işığında Asr-ı Saâdet Devri Yahudileri,” *RUSUH Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, December/Aralık 2021, 1 (2).
- Rabdâvî, Mahmûd, “Tarih Boyunca Kur’an Tercümelerinin Amaçları ve Çeşitleri,” trc. Zafer Kızıklı, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VIII (2008), sayı:3.
- Rodinson, Maxsime, *Hazreti Muhammed*, trc. Atilla Tokatlı, İstanbul: 1980.
- _____, trc. Abdullah Aydınli “Hz. Muhammed (s.a.v)’le İlgili Araştırmaların Bilançosu” *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 / 2005.
- Sarı, Osman, *Oryantalizm Üzerine Bir Araştırma*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2008.
- Sarıçam, İbrahim/Erşahin, Seyfettin “Batı Oryantalizminin Hz. Peygambere Bakışı”, *Eskiye*, Mayıs 2007 sayı, 5-21.
- Sarıçam, İbrahim, *Hz. Muhammed (s.a.v) ve Evrensel Mesajı*, Ankara: DİB Yayınları, 2012.
- _____, “Hz. Muhammed (s.a.v) Hakkında Oryantalist Yaklaşımlara Oryantalist Cevaplar”, *Çağdaş Çalışmalar ve Oryantalistlerin Siyer’e Yaklaşımı*, İstanbul: Siyer yayınları, 2014.
- Sarıkaya, Mehmet Saffet, *İslam Düşünce Tarihinde Mezhepler*, İstanbul: Rağbet Yayınları 2016.

- Seber, Abdülkerim, “İslami Modernizme Yön Veren Bir Üst Akıl: “Samuel Marınus Zwemer,” *Ağrı İslâmi İlimler Dergisi (AGİİD)*, Haziran 2020 (6).
- Setton, K. Western, *Hostility to Islam and Prophecies of Turkish Doom*, Philadelphia: Amerikan Felsefe Derneği 1992.
- Sultanbeg, Aliev, “Rus Oryantalistlerin Hadis ve Sünnet ile İlgili Görüşleri,” *ERUIFD*, 2015/ 1, SAYI: 20.
- Sönmezsoy, Selahattin, *Kur’an ve Oryantalistler*, Ankara: Fecr 1998.
- Şakiroğlu, Mahmut H, “İlahi Komedi” *TDV*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları 2000
- _____, “Leone Caetanı” *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.
- Şâmî, Muhammed b. Yusuf, *Sübülü’l-Hüdâ ve’r-reşâd*, thk. Adil Ahmed ve Ali Muhammed, Darü’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1993.
- Şemşek, Vesile, “Oryantalistlerin Hz. Muhammed (s.a.v)’in Hayatına Yaklaşımlarına Dair Bazı İncelemeler”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Cilt:7/Sayı:1 Mart 2020.
- Taşçı, Özcan, Aydınlanma *Oryantalizm ve İslam*, Ankara: Sentez Yayıncılık 2013.
- Tozlu, Mustafa, Oryantalistlerin ve Modernistlerin Kur’ân ve Tefsire Dair Görülerinin Mukayesesi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta 2019.
- Türkmen, Sabri, “Oryantalizmin Doğu Algısı”, *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Güz 2018 / 9(2) 151-170.
- Uçar, İlyas, “Bir Irkçılık Söylemi: Hâcerizm,” *Amasya İlahiyat Dergisi – Amasya Theology Journal*, Haziran / June 2019.
- Uğur, Hakan, “Oryantalist Dozy’nin Kur’an Hakkındaki İddialarına İsmail Fennî Ertuğrul’un Verdiği Cevaplar,” *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47, 2019.
- Uraler, Aynur, “Safiyye,” *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Yayınları 2008.

Varol, F. Betül Aydın, “Batı’nın Bir Ötekisi Olarak İslam ve Müslümanlar: Batı Avrupa Medyasında İslama fobinin Temsili”, *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, Aralık, 2019, 2(2)

Vikipedi, *özgür ansiklopedi*, Cambridge.

Watt, W. Montgomery, *İslam’ın Orta çağ Avrupası Üzerindeki Etkisi*, trc. Ümit Hüsrev Yolsal, İstanbul: Bilge Su Yayıncılık 2013.

_____, *İslam Düşüncesinin Teşekkül*, trc. Ethem Ruhi Fığlalı, Ankara: Umran Yayınları 1981.

_____, *Muhammed’in Mekke’si*, trc. Mehmet Akif Ersin, Ankara: Bilgi Vakfı Yayınları 1995.

Woodhead, Christine, “Sır William Muir,” *TDV*, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları 2020.

Yanç, Mustafa, *Carl Brockelmann Hayatı Eserleri ve Tarihçiliği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2020.

Yaşar, Naif, “Ludovico Marraccio Lucensi ve Alcoranı Textus Unıversus Arabicè Et Latine Adlı Kur’an Tercümesi Üzerine”, *Tefsir Araştırmaları Dergisi*, Cilt. 2, Sayı. 2, 2018.

Yavuz, Salih Sabri, “Miraç”, *TDV*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2020.

Yavuz, Yusuf Şevki, “Kindi, Abdülmesih b. İshak” *TDV*, XXVI, Ankara, 2002.

_____, “İ‘câzü’l-Kur’ân” *TDV*, İstanbul, 2000.

Yel, Ali Murat, “Gustave Edmund von Grunebaum,” *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1996.

_____, “Samuel Marinus Zwemer,” *TDV*, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınevi 2013.

Yenibaş, Hasan, “Sıhhatli Bir Peygamber Tasavvuru Açısından Peygamberimizin Beşerî ve Nebvî Şahsiyeti,” *Diyanet İlmî Dergi*, Yıl 2013, Cilt 49, Sayı 3, 65-76, 01.09.2013.

Yıkılmaz, Nuh, “Klunili Peter (Peter the Muhterem) ve İslam Algısı,” *İslami Araştırmalar Dergisi*, Amasya 2021; 32(1):99-117.

Yıkılmaz, Yusuf, “*The Life of Mahomet*” *Adlı Eseri Çerçevesinde Sır William Muir’in Siyere Bakışı* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa: 2019.

Yıldırım, Suzan, “Hz. Ayşe’nin Evlilik Yaşı Etrafındaki Tartışmalar,” *İstem*, Yıl:2, Sayı:4, 2004.

Yıldız, Hakkı Dursun, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C. 1, İstanbul: Çağ Yayınları 1989.

Yılmaz, Nuh, “Klunili Peter (Peter the Muhterem) ve İslam Algısı,” *İslami Araştırmalar Dergisi*, Amasya 2021; 32(1):99-117.

Yılmazer, Ziya, “Josef Horovitz”, *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.

Yüce, Nuri, “Grimmer Hubert”, *TDV*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.

Zhakhangir, Nurmatov, “Rus Oryantalist Klimoviç’in Kur’an Çerçevesindeki Çalışmaları,” *Bilig*, İlkbahar 2019/Sayı 89.

<https://www.sohtasinan.org.tr/makaleler/oryantalizm-kafasi-2>, Erişim tarihi:
8.12.2021